

ทัศนคติต่อภาษาและการเลือกภาษาของคนไทยอีสานที่มีอายุต่างกัน



นาย ยูทาเกะ โทมิโอะกะ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

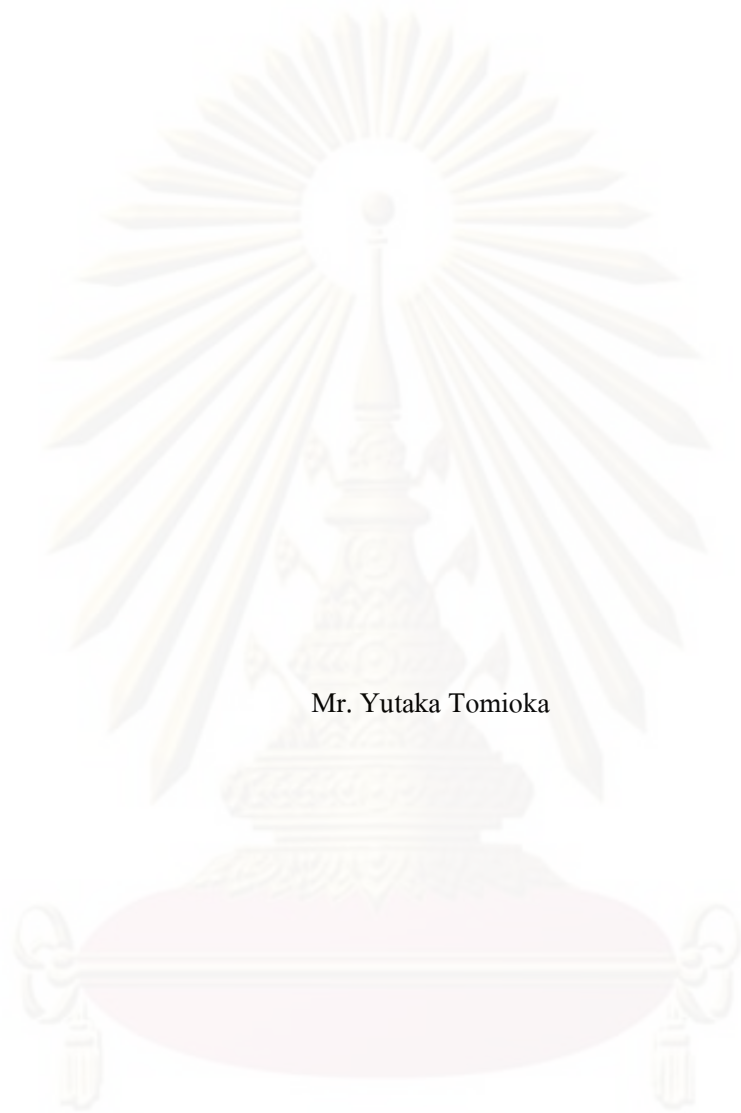
สาขาวิชาภาษาศาสตร์ ภาควิชาภาษาศาสตร์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

LANGUAGE ATTITUDES AND LANGUAGE CHOICE OF NORTHEASTERN THAI
PEOPLE OF DIFFERENT AGES



Mr. Yutaka Tomioka

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Linguistics

Department of Linguistics

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2009

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ทัศนคติต่อภาษาและการเลือกภาษาของคนไทยอีสานที่มีอายุ
ต่างกัน

โดย

นาย ชูதாகะ โทมิโอกะ

สาขาวิชา

ภาษาศาสตร์

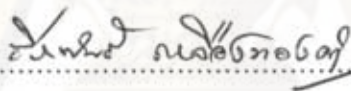
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก


ศาสตราจารย์ ดร.อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์


คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท


..... คณะบดีคณะอักษรศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพนธ์ อัสววิรุฬหการ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์


..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ)


..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ศาสตราจารย์ ดร.อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์)


..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สำเนียงงาม)

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ยุทธากะ โทมิโอะกะ : ทักษะคติต่อภาษาและการเลือกภาษาของคนไทยอีสานที่มีอายุ
ต่างกัน. (LANGUAGE ATTITUDES AND LANGUAGE CHOICE OF
NORTHEASTERN THAI PEOPLE OF DIFFERENT AGES) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
หลัก : ศาสตราจารย์ ดร.อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 155หน้า.

งานวิจัยนี้ศึกษาทัศนคติของคนไทยอีสานต่อภาษาไทยถิ่นอีสานและภาษาไทยมาตรฐาน
และศึกษาการเลือกภาษา โดยเปรียบเทียบความแตกต่างตามอายุ งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิง
ปริมาณ และเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างคนไทยอีสานทั้งหมด 849 คน ซึ่งมี
ภูมิลำเนาอยู่ในภาคอีสาน และคิดว่าตนเองมีความเป็นไทยอีสาน ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มเป้าหมาย
ออกเป็นกลุ่มอายุ 3 กลุ่มคือ กลุ่มอายุน้อย (15-30 ปี) กลุ่มอายุกลาง (31-45 ปี) และกลุ่มอายุ
มาก (46-60 ปี)

ผลการวิเคราะห์พบว่าทัศนคติต่อภาษาแตกต่างกันตามอายุ ไม่ว่าจะกลุ่มอายุใดก็ตาม คน
ไทยอีสานมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาไทยมาตรฐาน แต่กลุ่มอายุน้อยมี
ทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยมาตรฐานมากกว่าภาษาไทยถิ่นอีสาน และกลุ่มอายุมากมีทัศนคติ
ทางบวกต่อภาษาไทยถิ่นอีสานมากกว่าภาษาไทยมาตรฐาน

ด้านการเลือกภาษา ผลการวิเคราะห์แสดงว่ามีความแตกต่างกันตามอายุเช่นกัน
กล่าวคือ ไม่ว่าจะกลุ่มอายุใดก็ตาม คนไทยอีสานเลือกใช้ภาษาถิ่นอีสานในสถานการณ์ไม่เป็น
ทางการ และเลือกภาษาไทยมาตรฐานในสถานการณ์ทางการ แต่กลุ่มอายุน้อยเลือกภาษาไทย
มาตรฐานมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ และกลุ่มอายุมากเลือกภาษาถิ่นอีสานมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

ผลการวิเคราะห์การเลือกภาษาทำให้สรุปได้ว่า ภาษาไทยถิ่นอีสานอยู่ในภาวะการเปลี่ยน
ภาษา กล่าวคือ ขอบเขตที่คนไทยอีสานเลือกใช้ภาษาถิ่นอีสานจะน้อยลงตามเวลา แต่
ภาษาไทยถิ่นอีสานคงยังไม่สูญหายไปในวันของของกลุ่มอายุน้อย เพราะกลุ่มอายุน้อยยังมีทัศนคติ
ทางบวกต่อภาษาไทยถิ่นอีสาน และยังมีแควงที่เลือกใช้ภาษาถิ่นอีสานด้วย

ภาควิชา.....ภาษาศาสตร์.....
สาขาวิชา.....ภาษาศาสตร์.....
ปีการศึกษา...2552

ลายมือชื่อนิสิต.....
ลายมือชื่ออ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

5080196922 : MAJOR LINGUISTICS

KEYWORDS : LANGUAGE ATTITUDE / LANGUAGE CHOICE / LANGUAGE MAINTENANCE AND SHIFT / NORTHEASTERN THAI

Yutaka Tomioka : LANGUAGE ATTITUDES AND LANGUAGE CHOICE OF NORTHEASTERN THAI PEOPLE OF DIFFERENT AGES. THESIS ADVISOR : Professor AMARA PRASITHRATHSINT, Ph.D., 155 pp.

This study investigates Northeastern Thai people's language attitude toward Northeastern Thai and Standard Thai, and their patterns of language choice by focusing the relationship between the speakers' age and their language attitude and language choice. A quantitative method is used in this study. Data was collected by using questionnaire from 849 people who born in the Northeastern part of Thailand and perceive themselves as Northeastern-Thai people. The target people were classified according to their age into 3 groups: the young (15-30), the middle-age (31-45), and the elder (46-60).

It is found that age related to language attitude and language choice. As for language attitude, regardless of their age, Northeastern Thai people have positive attitude toward both Northeastern Thai and Standard Thai. However, young people have more positive attitude toward Standard Thai than Northeastern Thai. In contrast, elder people have more positive attitude toward Northeastern Thai than Standard Thai.

With regard to language choice, regardless of their age, Northeastern Thai people chose Northeastern Thai in informal situations and Standard Thai in formal situations. Yet younger people often use Standard Thai more than the other two groups. Elder people often use Northeastern Thai more than the other two groups.

Therefore, it can be concluded that Northeastern Thai is in the process of shifting to Standard Thai. This means that the use of Northeastern Thai will be decreasing. However, that does not indicate that Northeastern Thai will extinct in the near future, due to the fact that younger people also have positive attitude toward Northeastern Thai and choose to use it in some communication.

Department :Linguistics.....

Student's Signature ยุกา ตอมิโอกะ

Field of Study :Linguistics.....

Advisor's Signature อ. อมรา พรสิทรathsint

Academic Year :2009.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาของผู้มีพระคุณ ดังต่อไปนี้

ศ.กิตติคุณ ดร.อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่เมตตากรุณาในการให้คำปรึกษา ปรับปรุงแก้ไข ตลอดจนข้อชี้แนะต่าง ๆ อีกทั้งให้ความเป็นกันเองและเป็นกำลังใจที่สำคัญยิ่งในหลายสิ่งหลายอย่าง จนกระทั่งงานวิจัยสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ศ.ดร.ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่เมตตากรุณาดูแลนิสิตชาวต่างชาติ และสละเวลาช่วยเหลือให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จครั้งนี้

ผศ.ดร.สมชาย สำเนียงงาม ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กรรมการภายนอก ที่เมตตาให้คำแนะนำและเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต

ผศ.ดร.กนกวรรณ เลหาบุรณะกิจ คະຕະกิริ ภาควิชาภาษาตะวันออก ที่เมตตาให้คำแนะนำในการสร้างแบบสอบถามภาษาไทย และแนะนำผู้ให้ข้อมูลงานวิจัยทดลอง

ผศ.ดร.วรวิมล จิราสมบัติ อ.ดร.เดือนเต็ม กฤษดาธานนท์ และ อ.ดร.Eiji Nakayama ภาควิชาภาษาตะวันออก ที่เมตตาแนะนำผู้ให้ข้อมูลงานวิจัยนี้

ผศ.ดร.ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์ ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยคณิตศาสตร์ศึกษา อ.รัตนา จันทร์เทาว์ อ.สาริสาน อุณหานนท์ อ.รัชณี ปิยะธำรงชัย อ.มธุรส แพทย์ชีพ อ.Hioko Sugiura และ อ.Nobuaki Shinohara คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่เมตตาแนะนำผู้ให้ข้อมูลงานวิจัยนี้หลายคนจากมหาวิทยาลัยขอนแก่น

อ.ดร. ธนวัฒน์ ตรีรงค์ อ.จรัลญา ศรีรักษา อ.วารุณี แก้วนันทไชย และ อ.Daisuke Takara คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่เมตตาแนะนำผู้ให้ข้อมูลงานวิจัยนี้หลายคนจากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ขอกราบขอบพระคุณ คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ภาค ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทุกท่านที่ได้อบรมความรู้ ให้คำแนะนำและเป็นกำลังใจตลอดการศึกษาที่ผ่านมา

ทั้งนิสิตนักศึกษา บุคลากร รุ่นพี่ และ เพื่อน ๆ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น และ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่ยินดีสละเวลาช่วยให้คำแนะนำและตอบแบบสอบถามงานวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณโครงการศูนย์ความเป็นเลิศ วรรณคดี ภาษา และภาษาศาสตร์ และ รศ.ดร.กิงกาญจน์ เทพกาญจนานา ที่ให้ทุนการศึกษาสำหรับนิสิตชาวต่างประเทศแก่ผู้วิจัย

จึงขอกราบขอบพระคุณทุก ๆ ท่านที่ให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา กระทั่งการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้เขียนขอขอบแต่ผู้มีพระคุณทุกท่าน ตลอดจนบิดา มารดา ครู อาจารย์ ญาติพี่น้องและเพื่อน ๆ

ผู้เขียนมีความซาบซึ้งในความกรุณาอันดียิ่งจากทุกท่านที่ได้กล่าวนามมา

คุณชวีวิทย์ทิพย์อักษร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย.....	2
1.3 สมมติฐาน.....	2
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	3
1.5 วิธีการดำเนินการศึกษา.....	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
1.7 นิยามศัพท์.....	4
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม.....	6
2.1 ทักษะคิดต่อภาษา.....	6
2.1.1 ทักษะคิดต่อภาษาญี่ปุ่นถิ่นที่ถูกดำเนิน.....	6
2.1.2 วิธีการเก็บข้อมูลแบบภาษาศาสตร์เชิงสังคมญี่ปุ่น.....	7
2.1.3 วิธีการศึกษาทักษะคิดต่อภาษาวิธีอื่น ๆ.....	11
2.1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะคิดต่อภาษากับการใช้ภาษา.....	12
2.2 การเลือกภาษา.....	13
2.3 การร่างภาษาและการเปลี่ยนภาษา.....	14
2.4 งานวิจัยเกี่ยวกับภาษาในประเทศไทย.....	15
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	18
3.1 ระเบียบวิธีวิจัย.....	18
3.1.1 วิธีการเก็บข้อมูล.....	18
3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง.....	18
3.1.3 การสุ่มตัวอย่าง.....	19
3.1.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	22
3.1.5 การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	22

บทที่	หน้า
3.1.6	ข้อมูลส่วนตัว..... 22
3.1.7	ทัศนคติ..... 26
3.1.8	การเลือกภาษา..... 32
3.2	จำนวนผู้ให้ข้อมูลตามปัจจัยทางสังคม..... 38
3.2.1	อายุ และรุ่นอายุ..... 38
3.2.2	เพศ..... 39
3.2.3	อาชีพ..... 40
3.2.4	สถานภาพการศึกษา..... 40
3.2.5	ระดับการศึกษา..... 41
3.2.6	ภูมิภาคของภูมิลำเนา..... 42
3.2.7	เชื้อสาย..... 43
3.2.8	ภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนาของบิดา..... 44
3.2.9	ภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนาของมารดา..... 45
3.2.10	เชื้อสายของบิดา..... 47
3.2.11	เชื้อสายของมารดา..... 48
3.2.12	ความเป็นไทยอีสาน..... 49
3.2.13	ความสามารถทางด้านการใช้ภาษา..... 50
3.2.13.1	ภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ..... 52
3.2.13.2	ภาษาลาว..... 55
3.2.13.3	ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อย และภาษาต่างประเทศ..... 55
3.3	การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย..... 58
3.4	การแบ่งกลุ่มอายุ..... 61
3.5	วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล..... 63
3.5.1	ทัศนคติต่อภาษา..... 63
3.5.2	การเลือกภาษา..... 64
3.5.3	การอ้างและการเปลี่ยนภาษา..... 67
บทที่ 4	ทัศนคติของคนไทยอีสานต่อภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาไทยมาตรฐาน..... 68
4.1	ทัศนคติต่อภาษาของคนไทยอีสาน..... 69
4.2	ทัศนคติต่อภาษาของคนไทยอีสานต่างกลุ่มอายุ..... 76
4.3	ความแตกต่างของทัศนคติแต่ละกลุ่มอายุต่อภาษาไทยถิ่นอีสานและภาษาไทยมาตรฐาน..... 81
4.4	สรุปทัศนคติของคนไทยอีสานต่อภาษาไทยถิ่นอีสานและภาษาไทยมาตรฐาน..... 90
บทที่ 5	การเลือกภาษาของคนไทยอีสาน..... 92
5.1	การเลือกภาษาของคนไทยอีสานตามอายุและแวดวงการใช้ภาษา..... 92

บทที่	หน้า
5.1.1 การเลือกภาษาในแวดวงที่บ้าน.....	97
5.1.2 การเลือกภาษาในแวดวงหมู่บ้าน/ละแวกบ้าน.....	104
5.1.3 การเลือกภาษาในแวดวงที่โรงเรียน.....	105
5.1.4 การเลือกภาษาในแวดวงที่วัด.....	106
5.1.5 การเลือกภาษาในแวดวงที่ทำงาน.....	107
5.1.6 การเลือกภาษาในแวดวงที่โรงพยาบาล และ ที่สถานที่ราชการ.....	109
5.1.7 การเลือกภาษาในแวดวงคนไม่รู้จัก.....	110
5.2 การเลือกภาษาของคนไทยอีสานตามอายุและแวดวงการใช้ภาษาโดยเฉลี่ย.....	112
5.3 สรุปการเลือกภาษาของคนไทยอีสาน.....	115
บทที่ 6 การร่ำร้งภาษา และการเปลี่ยนภาษาของคนไทยอีสาน.....	117
6.1 ผลการวิเคราะห์การร่ำร้งภาษา และ การเปลี่ยนภาษา จากการเลือกภาษาในแวดวงที่บ้าน...	117
6.2 ผลการวิเคราะห์การร่ำร้งภาษา และ การเปลี่ยนภาษา จากการเลือกภาษาในแวดวงอื่น ๆ.....	128
6.3 สรุปการร่ำร้งภาษา และ การเปลี่ยนภาษาของคนไทยอีสาน.....	132
บทที่ 7 บทสรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	133
7.1 สรุปผล.....	133
7.2 อภิปรายผล.....	133
7.3 ข้อเสนอแนะ.....	137
รายการอ้างอิง.....	140
ภาคผนวก.....	149
แบบสอบถามทัศนคติต่อภาษา และการเลือกใช้ภาษา.....	150
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	155

สารบัญญัตินำ

ตารางที่		หน้า
3.1	คำถามเกี่ยวกับปัจจัยทางสังคมในงานวิจัยนำร่องและงานวิจัยนี้.....	23
3.2	แนวทางการใช้ภาษาที่ใช้ในงานวิจัยต่าง ๆ.....	33
3.3	ส่วนประกอบของแนวทางการใช้ภาษาที่ใช้ใน Yamasjhita (2003).....	35
3.4	ส่วนประกอบของแนวทางการใช้ภาษาที่ใช้ใน ประพันธ์ จันทวิเทศ (2531).....	35
3.5	ส่วนประกอบของแนวทางการใช้ภาษาที่ใช้ใน สุวิไล เปรมศรีรัตน์และคณะ (2551a, 2551b)..	36
3.6	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามอายุโดยแบ่งช่วง 10 ปี.....	39
3.7	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามเพศ.....	39
3.8	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามอาชีพ.....	40
3.9	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามสถานภาพการศึกษา.....	40
3.10	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามอาชีพและสถานภาพการศึกษา.....	41
3.11	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามระดับการศึกษา.....	42
3.12	จำนวนและอัตราร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามตามภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนา.....	43
3.13	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามเชื้อสาย (เลือกได้มากกว่า 1 เชื้อสาย).....	44
3.14	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามเชื้อสายไทยและเชื้อสายไทยอีสาน.....	44
3.15	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนาของบิดา.....	45
3.16	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนาของมารดา.....	46
3.17	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนาของบิดาและมารดา.....	46
3.18	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามเชื้อสายของบิดา (ตอบโดยเขียนอย่างอิสระ).....	47
3.19	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามเชื้อสายของมารดา (ตอบโดยเขียนอย่างอิสระ).....	48
3.20	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามที่บิดาและ/หรือมารดามีเชื้อสายไทย ไทยอีสาน และ/หรือไทย+ อีสาน.....	49
3.21	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามคำตอบ “มี/ไม่มีความเป็นอีสาน”	49
3.22	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามคำตอบ “มี/ไม่มีความเป็นอีสาน” และภูมิลำเนา.....	50
3.23	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามคำตอบ “มี/ไม่มีความเป็นอีสาน” และเชื้อสายไทยอีสาน.....	50
3.24	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามความสามารถในการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน.....	51
3.25	จำนวนผู้ให้ข้อมูลที่ตอบเรื่องความสามารถในการใช้ภาษาไทยถิ่นและภาษาลาว.....	52
3.26	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามความสามารถในการใช้ภาษาไทยถิ่นกลาง (รวมภาษาไทย มาตรฐาน).....	53
3.27	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามความสามารถในการใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือ (รวมภาษาคำเมือง)	53
3.28	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามความสามารถในการใช้ภาษาไทยถิ่นใต้.....	54
3.29	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามความสามารถในการใช้ภาษาไทยถิ่นโคราช.....	54
3.30	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามความสามารถในการใช้ภาษาลาว.....	55

ตารางที่		หน้า
3.31	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามที่ตอบเรื่องความสามารถในการใช้ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อย และภาษาต่างประเทศ.....	56
3.32	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามความสามารถในการใช้ภาษาจีน.....	57
3.33	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามความสามารถในการใช้ภาษาเขมร.....	57
3.34	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามความสามารถในการใช้ภาษาผู้ไท.....	58
3.35	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามที่อยู่ใน/นอกเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย.....	61
3.36	จำนวนผู้ตอบตามกลุ่มอายุ.....	62
3.37	วิธีการแปลงคำตอบให้เป็นคะแนนเพื่อพิจารณาอัตราส่วนของคนที่เห็นด้วย.....	63
3.38	วิธีการแปลงคำตอบให้เป็นคะแนนเพื่อพิจารณาทัศนคติทางบวก/ทางลบ.....	64
3.39	ตัวอย่างผลการคำนวณความถี่และอัตราร้อยละ.....	65
3.40	รูปแบบภาษาที่เป็นฐานนิยมและอันดับที่สอง และวิธีแปลงเป็นตัวเลข.....	65
3.41	รูปแบบคำตอบ multiple response ในคำถามเกี่ยวกับการเลือกภาษาในแบบสอบถาม และคะแนนที่แปลมาจากของแต่ละรูปแบบเพื่อคิดค่าเฉลี่ย.....	66
4.1	ค่าเฉลี่ยของคำบอกลักษณะต่าง ๆ (แสดงทิศทางเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย) และผลการทดสอบนัยสำคัญ.....	70
4.2	วิธีการแปลงคำตอบให้เป็นคะแนนเพื่อพิจารณาทัศนคติทางบวก/ทางลบ	76
4.3	ค่าเฉลี่ยของคำบอกลักษณะที่ 1 ถึง 21 (แสดงความเป็นทัศนคติทางบวก) และผลการทดสอบทางสถิติที่สำคัญ.....	76
4.4	ค่าเฉลี่ยของคำบอกลักษณะต่าง ๆ (แสดงทิศทางเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย) และผลการทดสอบทางสถิติว่าเรื่องความแตกต่างตามอายุ (ภาษาไทยถิ่นอีสาน).....	78
4.5	ค่าเฉลี่ยของคำบอกลักษณะที่ 1 ถึง 21 (แสดงความเป็นทัศนคติทางบวก) และผลการทดสอบทางสถิติเรื่องความแตกต่างตามอายุ (ภาษาไทยถิ่นอีสาน).....	78
4.6	ค่าเฉลี่ยของคำบอกลักษณะต่าง ๆ (แสดงทิศทางเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย) และผลการทดสอบทางสถิติเรื่องความแตกต่างตามอายุ (ภาษาไทยมาตรฐาน).....	80
4.7	ค่าเฉลี่ยของคำที่ 1 ถึง 21 (ค่าเฉลี่ยที่แสดงความเป็นทัศนคติทางบวก) และผลการทดสอบทางสถิติเรื่องความแตกต่างตามอายุ (ภาษาไทยมาตรฐาน).....	80
4.8	ค่าเฉลี่ยของคำบอกลักษณะต่าง ๆ (แสดงทิศทางเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย) และผลการทดสอบทางสถิติเรื่องความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของสองภาษา (กลุ่มอายุน้อย).....	82
4.9	ค่าเฉลี่ยของคำบอกลักษณะต่าง ๆ (แสดงทิศทางเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย) และผลการทดสอบทางสถิติเรื่องความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของสองภาษา (กลุ่มอายุกลาง).....	84
4.10	ค่าเฉลี่ยของคำบอกลักษณะต่าง ๆ (แสดงทิศทางเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย) และผลการทดสอบทางสถิติเรื่องความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของสองภาษา (กลุ่มอายุมาก).....	85
4.11	ค่าเฉลี่ยของหมวดของคำบอกลักษณะ 2 หมวด (ค่าเฉลี่ยที่แสดงความเป็นทัศนคติทางบวก) และผลการทดสอบทางสถิติเรื่องความแตกต่างของค่าเฉลี่ย (ภาษาไทยถิ่นอีสาน).....	88

ตารางที่		หน้า
4.12	ค่าเฉลี่ยของหมวดของคำบอกลักษณะ 2 หมวด (ค่าเฉลี่ยที่แสดงความเป็นทัศนคติทางบวก) และผลการทดสอบทางสถิติเรื่องความแตกต่างของค่าเฉลี่ย (ภาษาไทยมาตรฐาน).....	88
4.13	ค่าเฉลี่ยของคำบอกลักษณะที่ 1 ถึง 21 (ค่าเฉลี่ยที่แสดงความเป็นทัศนคติทางบวก) และผลการทดสอบทางสถิติเรื่องความแตกต่างของค่าเฉลี่ยสองภาษา.....	89
5.1	แฉวงการใช้ภาษาแต่ละชนิด.....	93
5.2	แฉวงการใช้ภาษาแต่ละชนิด (ต่อ).....	94
5.3	แนวโน้มการเลือกภาษา ในแฉวงการใช้ภาษาแต่ละชนิด.....	95
5.4	การเลือกภาษาในแฉวงที่บ้าน (ผู้ให้ข้อมูลพูดกับคนในครอบครัวในฐานะผู้พูด).....	99
5.5	การเลือกภาษาในแฉวงที่บ้าน (คนในครอบครัวพูดกับผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลพูดในฐานะผู้ฟัง)	100
5.6	ความสามารถในการพูดภาษาไทยถิ่นอีสานของผู้ที่เลือกภาษาไทยมาตรฐาน เมื่อพูดกับพ่อ แม่ และลูก.....	102
5.7	การเลือกภาษาในแฉวงหมู่บ้าน/ละแวกบ้าน.....	104
5.8	การเลือกภาษาในแฉวงที่โรงเรียน.....	105
5.9	การเลือกภาษาในแฉวงที่วัด.....	106
5.10	การเลือกภาษาในแฉวงที่ทำงาน.....	108
5.11	การเลือกภาษาในแฉวงที่โรงพยาบาลและสถานที่ราชการ.....	110
5.12	การเลือกภาษาในแฉวงคนไม่รู้จัก.....	111
5.13	การเลือกภาษาของแต่ละกลุ่มอายุ.....	114
6.1	คำถามเกี่ยวกับการเลือกภาษาในแฉวงที่บ้าน.....	118
6.2	รูปแบบคำตอบ Mutiple Response ในคำถามเกี่ยวกับการเลือกภาษาในแบบสอบถาม และคะแนนที่แปลมาจากแต่ละรูปแบบคำถามเพื่อคิดค่าเฉลี่ย.....	120
6.3	การเลือกภาษาของคนไทยอีสานในแฉวงที่บ้าน.....	121
6.4	การเลือกภาษาของคนไทยอีสานแต่ละกลุ่มอายุในแฉวงที่บ้าน (กลุ่มอายุน้อย).....	124
6.5	การเลือกภาษาของคนไทยอีสานแต่ละกลุ่มอายุในแฉวงที่บ้าน (กลุ่มอายุกลาง).....	124
6.6	การเลือกภาษาของคนไทยอีสานแต่ละกลุ่มอายุในแฉวงที่บ้าน (กลุ่มอายุมาก).....	125
6.7	ภาษาที่ใช้เป็นภาษาหลักในแฉวงต่าง ๆ ของแต่ละกลุ่ม.....	130
6.8	จำนวนแฉวงที่คนไทยอีสานแต่ละกลุ่มเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานหรือภาษาไทยมาตรฐานเป็นส่วนใหญ่.....	131

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
3.1	คำถามเกี่ยวกับเชื้อสายในแบบสอบถามของงานวิจัยนี้.....	25
3.2	ลักษณะบุคลิกภาพ 12 ประเภทของ Hayano (2005, 2008).....	27
3.3	ตัวอย่างของคำถามโดยใช้วิธี semantic scale หรือ semantic difference.....	28
3.4	ตัวอย่างของคำถามโดยใช้วิธีของ Inoue (1980a, 1980b) ฯลฯ.....	29
3.5	ตัวอย่างรูปแบบคำถามเกี่ยวกับทัศนคติต่อภาษา.....	30
3.6	ตัวอย่างของรูปแบบคำถามเกี่ยวกับการเลือกภาษา.....	38
4.1	ค่าเฉลี่ยของการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับคำบอกลักษณะที่ 1 ถึง 8.....	71
4.2	ค่าเฉลี่ยของการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับคำบอกลักษณะที่ 9 ถึง 16.....	72
4.3	ค่าเฉลี่ยของการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับคำบอกลักษณะที่ 17 ถึง 24.....	73
4.4	ค่าเฉลี่ยของคำบอกลักษณะที่ 1 ถึง 21 (แสดงความเป็นทัศนคติทางบวก)	76
4.5	ค่าเฉลี่ยของคำบอกลักษณะที่ 1 ถึง 21 (แสดงความเป็นทัศนคติทางบวก) (ภาษาไทยถิ่นอีสาน).....	79
4.6	ค่าเฉลี่ยของคำบอกลักษณะที่ 1 ถึง 21 (แสดงความเป็นทัศนคติทางบวก) (ภาษาไทยมาตรฐาน).....	81
4.7	ค่าเฉลี่ยของหมวดของคำบอกลักษณะ 2 หมวด (ค่าเฉลี่ยที่แสดงความเป็นทัศนคติทางบวก) ของภาษาไทยถิ่นอีสานและภาษาไทยมาตรฐานในแต่ละกลุ่มอายุ.....	88
4.8	ค่าเฉลี่ยของคำบอกลักษณะที่ 1 ถึง 21 (ค่าเฉลี่ยที่แสดงความเป็นทัศนคติทางบวก).....	90
5.1	แผนผังแสดงความสัมพันธ์ของคำถามเกี่ยวกับแวดวงที่บ้าน.....	97
5.2	แผนผังแสดงความสัมพันธ์ของคำถามเกี่ยวกับแวดวงที่บ้าน (2).....	98
5.3	การเลือกภาษาของแต่ละกลุ่มอายุ.....	113
6.1	การแบ่งคำถามเกี่ยวกับการเลือกภาษาในแวดวงที่บ้านเป็นครอบครัวยุคเก่าและครอบครัวยุคใหม่.....	119
6.2	การเลือกภาษาของคนไทยอีสานในแวดวงที่บ้าน.....	122
6.3	การเลือกภาษาของคนไทยอีสานแต่ละกลุ่มอายุในแวดวงที่บ้าน (กลุ่มอายุน้อย).....	126
6.4	การเลือกภาษาของคนไทยอีสานแต่ละกลุ่มอายุในแวดวงที่บ้าน (กลุ่มอายุกลาง).....	126
6.5	การเลือกภาษาของคนไทยอีสานแต่ละกลุ่มอายุในแวดวงที่บ้าน (กลุ่มอายุมาก).....	126
6.6	เปรียบเทียบการเลือกภาษาในแต่ละแวดวง (21 แวดวง).....	129

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม นอกจากความหลากหลายของตระกูลภาษา ภายในภาษาไทยยังมีความหลากหลายอีกด้วย ดังเห็นได้จากกรที่ภาษาไทยสามารถแบ่งออกเป็นภาษาย่อยต่างๆ เช่น ภาษาไทยมาตรฐาน ภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาไทยถิ่นใต้ และภาษาไทยถิ่นอีสาน เป็นต้น โดยเฉพาะ คนไทยอีสานเป็นชนกลุ่มใหญ่ที่สุดในประเทศไทยที่พูดภาษาอื่นนอกจากภาษาไทยมาตรฐาน แต่ในประวัติที่ผ่านมา คนไทยอีสานมักจะถูกดูถูก ตามพจนานุกรมของ Tomita (1990: 1593) คำว่า ‘ลาว’ ที่เป็นชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งของอีสานนั้นมีความหมายทางลบ ซึ่งรวมความหมายเหยียดหยาม และดูถูกด้วย หากกระทบทัศนคติต่อคนไทยอีสานโดยทั่วไป หลายคนอาจจะคิดออกไปในทางลบ เช่น ‘ยากจน’ ‘บ้านนอก’ ‘ตลก’ เป็นต้น ถึงแม้ว่าผู้วิจัยไม่ใช่คนไทย แต่ก็ยังเคยพบเหตุการณ์ที่น่าจะสะท้อนทัศนคติทางลบต่อความเป็นอีสาน เช่น คนไทยอีสานแสดงความไม่พอใจเมื่อผู้วิจัยตั้งใจจะพูดภาษาไทยถิ่นอีสานกับเขา เพราะเขาไม่อยากจะถูกมองว่าเป็นคนไทยอีสาน ฯลฯ

หากย้อนกลับไปสมัยอดีตมีการแบ่งประเทศด้วยคำว่า ลาวและสยาม ต่อมาเมื่ออาณาจักรต่าง ๆ ของชาวลาวกลายเป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรสยาม ชาวสยามจึงเริ่มมองชาวลาวต่ำกว่าตัวเองตามความไม่เท่าเทียมกันทางฐานะในสังคมโบราณ คำว่า ‘ลาว’ ก็เริ่มมีความหมายทางลบ นั่นคือกระบวนการที่ชาวอีสานถูกชาวกรุงเทพฯดูถูก (Hayashi, 2000, 2003; Yamashita, 2003) Tomita (1990: 1593) ก็ระบุถึงสถานภาพของคนไทยอีสานตามที่อยู่อาศัยพบว่า “ภาคอีสานคือภาคที่ยากจนที่สุด และคนไทยอีสานไปหางานทำที่กรุงเทพฯเป็นอย่างมากนั้นทำให้มีปัญหาทางสังคม” Smalley (1994: 99-100) ก็ใช้คำว่า “the northeast is...also the poorest and the most subject to discontent” เพื่ออธิบายสภาพของภาคอีสาน และเพื่อยกตัวอย่างสาเหตุที่คนไทยอีสานบางคนไม่ชอบถูกเรียกว่า ‘ลาว’ อย่างไรก็ตาม คนไทยอีสานถูกมองในแง่ทางลบโดยคนไทยภาคอื่น ๆ เรื่องนี้เป็นเรื่องให้เห็นชัดเจน ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลทางประวัติศาสตร์ หรือ ทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน

เมื่อก้าวถึงทัศนคติต่อภาษาไทยถิ่นอีสาน ยูทาเกะ โทมิโอะกะ (2552) และ Tomioka (2009) พบว่าไม่เป็นปฏิภาคกับทัศนคติต่อคนไทยอีสานดังกล่าวอย่างสม่าเสมอ เพราะผลงานวิจัยแสดงให้เห็นว่าทั้งคนไทยอีสานและผู้พูดภาษาไทยมาตรฐานที่เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยถิ่นอีสาน ผลงานวิจัยดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีประเด็นปัญหาอีกประการหนึ่งถ้าคนไทยอีสานมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาของตัวเอง ถึงแม้ว่าคนไทยอีสานเคยถูกสังคมไทยมองในแง่ลบ คนไทยอีสานอาจตั้งใจเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานอย่างสม่าเสมอก็ได้ แต่พฤติกรรมจริงไม่น่าจะเป็นอย่างนั้น

สำหรับประสบการณ์ของผู้วิจัยเท่าที่เคยมพบพฤติกรรมการใช้ภาษา คนไทยอีสานหลายคนพูดได้สองภาษา คือ ภาษาไทยมาตรฐาน และภาษาไทยถิ่นอีสาน คนไทยอีสานเลือกภาษาตามคู่สนทนา และสถานการณ์ เป็นต้น เช่น คนไทยอีสานมักจะเลือกภาษาไทยมาตรฐานในสถานที่ราชการ และจะเลือกภาษาไทยถิ่นอีสานในสถานการณ์ที่ไม่เป็นทางการ ฯลฯ บางคนยังสามารถพูดภาษาที่ประสมคำศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานและวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นอีสานได้ ซึ่งแตกต่างจากทั้งภาษาไทยมาตรฐาน และภาษาไทยถิ่นอีสาน ผู้วิจัยเคยพบภาษาแบบนี้ในกรณีที่ผู้พูดมีอายุน้อยกว่าผู้ฟัง และพบกันในงานทางการที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและประเพณีอีสาน

ประเด็นนี้ทำให้มีข้อสงสัยเกิดขึ้น คือ การศึกษาทัศนคติต่อภาษาอย่างเดียวไม่พอ และกลับจำเป็นต้องพิจารณาพฤติกรรมควบคู่ไปด้วย เพื่ออธิบายสถานภาพของภาษาไทยถิ่นอีสานในปัจจุบัน เมื่อพิจารณาถึงข้อจำกัดของงานวิจัยที่ผ่านมา ผู้วิจัยเห็นว่ามีคามจำเป็นที่ต้องมีงานวิจัยใหม่ที่บันทึกทัศนคติและการเลือกใช้ภาษาทั้งของคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ เพราะทัศนคติและการเลือกใช้ภาษาอาจแตกต่างกันตามอายุของผู้พูด และตามการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมของภาษาไทยถิ่นอีสาน

ด้วยสาเหตุดังกล่าวข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจเป็นอย่างยิ่งกับการศึกษาถึงทัศนคติต่อภาษา และการเลือกภาษาของคนไทยอีสานที่มีอายุต่างกัน เพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของระหว่างทัศนคติ กับพฤติกรรมทางการเลือกใช้ภาษาของผู้พูดที่อยู่ในถิ่นฐานเดียวกันแต่มีความแตกต่างกันในด้านของอายุ การศึกษาทั้ง 2 มิตินี้จะทำให้สามารถเข้าใจความจริงของภาษาไทยถิ่นอีสานในปัจจุบันได้อย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น และเป็นข้อมูลสำหรับการศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนภาษานอกจากนี้ ยังเป็นข้อมูลด้านวิชาการที่สามารถประยุกต์ใช้ในการจัดทำนโยบายและวางแผนภาษาของประเทศไทยได้ในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. วิเคราะห์ทัศนคติต่อภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาไทยมาตรฐานของคนไทยอีสาน 3 กลุ่มอายุ
2. วิเคราะห์การเลือกภาษาของคนไทยอีสาน
3. ศึกษาเรื่องการร้งภาษาและการเปลี่ยนภาษาจากผลการวิเคราะห์ ข้อ 1 และ ข้อ 2

1.3 สมมติฐาน

1. คนไทยอีสานทุกกลุ่มอายุมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยถิ่นอีสานมากกว่าต่อภาษาไทยมาตรฐาน แต่ในระดับต่างกัน
2. คนไทยอีสาน ยิ่งอายุมาก ยิ่งมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยถิ่นอีสานมาก
3. คนไทยอีสาน ยิ่งอายุน้อย ยิ่งมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยมาตรฐานมาก

4. คนไทยอีสานเลือกภาษาไทยถิ่นอีสานในแวดวงการใช้ภาษาที่ไม่เป็นทางการมากกว่าในแวดวงการใช้ภาษาที่เป็นทางการ

5. ในแต่ละแวดวงการใช้ภาษา คนไทยอีสาน ยิ่งอายุมาก ยิ่งเลือกภาษาไทยถิ่นอีสานมาก

6. ภาษาอีสานอยู่ในภาวะการเปลี่ยนภาษาเนื่องจากคนไทยอีสาน ยิ่งอายุน้อย ยิ่งมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยถิ่นอีสานน้อยกว่า และยังเลือกภาษาไทยถิ่นอีสานน้อย

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้ศึกษาเกี่ยวกับคนไทยอีสาน คนไทยอีสานในงานวิจัยนี้มีความหมายว่าคนที่มีการเกิดอยู่ในภาคอีสาน หรืองานวิจัยนี้เรียกว่ามีภูมิลำเนาอยู่ในภาคอีสาน โดยรวมถึงคนที่มีการย้ายกลุ่มชาติพันธุ์ย่อยอื่น ๆ เช่น เขมร จีน กูย ฯลฯ แต่คนดังกล่าวอาจคิดว่าภาษาไทยถิ่นอีสานไม่ใช่ภาษาของตัวเอง เพื่อคัดคนที่คิดว่าภาษาไทยถิ่นอีสานไม่ใช่หนึ่งในภาษาของตนออก งานวิจัยนี้จึงตั้งเกณฑ์อีกประการหนึ่ง คือ ผู้ที่คิดว่าตัวเองมีความเป็นไทยอีสาน หากผู้ใดมีการย้ายกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อย แต่ก็คิดว่าตัวเองเป็นไทยอีสาน ผู้วิจัยจะใช้เป็นกลุ่มเป้าหมายด้วย คนเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องพูดภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาแม่ นอกจากนี้ ผู้ที่มีเชื้อสายเฉพาะไทยอีสาน หรือ ลาวอีสานเท่านั้นก็ไม่จำเป็นต้องพูดภาษาไทยถิ่นอีสานได้อย่างคล่อง ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงใช้คำว่าคนไทยอีสาน แต่ไม่เรียกว่าผู้พูดภาษาไทยถิ่นอีสาน

งานวิจัยนี้ใช้อายุเป็นเกณฑ์แบ่งกลุ่ม กลุ่มเป้าหมายจึงมี 3 กลุ่ม คือคนไทยอีสานกลุ่มอายุน้อย กลุ่มอายุกลาง และกลุ่มอายุมาก กลุ่มอายุน้อย คือ ช่วงอายุ 16 ถึง 30 ปี กลุ่มอายุกลาง คือ ช่วงอายุ 31 ถึง 45 ปี กลุ่มอายุมาก คือ ช่วงอายุ 46 ถึง 60 สมาชิกในทุกกลุ่มมีภูมิลำเนาอยู่ในภาคอีสาน และคิดว่าตัวเองมีความเป็นไทยอีสาน

ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลจากนักศึกษา และเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ทั้งมหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยมหาสารคามเป็นมหาวิทยาลัยขนาดใหญ่ในระดับภาคอีสาน ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาของภาค นักศึกษาที่จะจบการศึกษาจากแห่งนี้มีแนวโน้มที่จะเป็นผู้นำสังคมในอนาคต ผู้วิจัยจึงถือว่าการศึกษาทัศนคติ และการเลือกภาษาของเยาวชนกลุ่มนี้มีความสำคัญ เพื่อตีความเรื่องการธำรงภาษาและการเปลี่ยนภาษาไทยถิ่นอีสานในอนาคต ยิ่งไปกว่านี้ เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยแห่งนี้โดยทั่วไปมีปัจจัยทางสังคมเช่นเดียวกับนักศึกษา เช่น ระดับการศึกษา ชั้นสังคม ถิ่น ฯลฯ ยกเว้นอายุ เพราะฉะนั้น การเปรียบเทียบ 3 กลุ่มภายในสมาชิกมหาวิทยาลัยนี้ทำให้สามารถพิจารณาความแตกต่างเนื่องจากปัจจัยทางอายุได้ นอกจากนี้ การเก็บข้อมูลจากมหาวิทยาลัย 2 แห่งนี้ยังทำให้ควบคุมปัจจัยทางถิ่นได้ด้วย คือ

นักศึกษา และเจ้าหน้าที่มาจากจังหวัดต่าง ๆ ในภาคอีสาน จึงสามารถหลีกเลี่ยงความลำเอียงในเรื่องของถิ่นที่เกิดของผู้ตอบได้

1.5 วิธีการดำเนินการศึกษา

งานวิจัยนี้ต้องการข้อมูลผู้บอกภาษาจำนวนมากพอสมควรเนื่องจากมีวัตถุประสงค์ที่สะท้อนแนวโน้มของคนไทยอีสานทั่วไป ผู้วิจัยจึงใช้วิธีเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม เพราะการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามสามารถเก็บข้อมูลจำนวนมากโดยไม่ใช้เวลามากเกินไป แบบสอบถามจะมี 3 ส่วน ได้แก่ คำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัว คำถามเกี่ยวกับทัศนคติ และคำถามเกี่ยวกับการเลือกภาษา ก่อนที่จะนำแบบสอบถามไปใช้การเก็บข้อมูล ได้มีการตรวจ และการแก้ไขโดยผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำผลการทดลองมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ และอภิปรายผลการวิจัยต่อไป

ซึ่งรายละเอียดอยู่ในบทที่ 3

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางสำหรับงานวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติ และการเลือกภาษาในภาษาไทยถิ่นอื่น
2. ทำให้เห็นสถานการณ์ของภาษาไทยถิ่นอีสานในปัจจุบัน ซึ่งเป็นข้อมูลสำหรับการศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนภาษา
3. เป็นข้อมูลด้านวิชาการที่สามารถประยุกต์ใช้ในการจัดทำนโยบายและวางแผนภาษาของประเทศไทย

1.7 นิยามศัพท์

“ผู้ตอบแบบสอบถาม” คือ ผู้ที่กรอกแบบสอบถามของงานวิจัยนี้ทุกคน ซึ่งอาจเป็นคนไทยอีสานและคนไทยภาคอื่นที่อาศัยอยู่ในภาคอีสาน

“ผู้ให้ข้อมูล” คือ ผู้ที่กรอกแบบสอบถามของงานวิจัยนี้ และเป็นคนไทยอีสาน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายของงานวิจัยนี้

“ภูมิลำเนา” คือ บ้านเกิด

“กลุ่มอายุ” คือ กลุ่มย่อยของกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในงานวิจัยนี้ ซึ่งแบ่งกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่ม โดยใช้อายุเป็นเกณฑ์ กลุ่มอายุน้อยมีอายุ 16-30 ปี กลุ่มอายุกลางมีอายุ 31-45 ปี และกลุ่มอายุมากมีอายุ 46-60 ปี

“คำบอกลักษณะ” คือ ศัพท์ที่ใช้ในทัศนคติต่อภาษาของงานวิจัยนี้ หมายถึงคำหรือถ้อยคำที่บอกลักษณะหรือแสดงทัศนคติเกี่ยวกับภาษาหนึ่ง ซึ่งเทียบกับคำว่า “Hyooka-go” (Evaluation

word) หรือ “Hoogen imeeji hyooka-go” (Words for evaluation of the image of dialect) ที่ใช้ใน งานวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติต่อภาษาถิ่นญี่ปุ่น คำบอกลักษณะไม่จำเป็นต้องเป็นคำศัพท์เท่านั้น แต่อาจ เป็นถ้อยคำที่ยาวกว่าคำศัพท์ เช่น วลี อนุประโยค ฯลฯ

“รุ่น” “รุ่นอายุ” คือ ช่วงอายุของกลุ่มอายุ กลุ่มอายุน้อย กลุ่มอายุกลาง และกลุ่มอายุมาก ประกอบด้วยคนไทยอีสานที่มีอายุคนละช่วงกัน ถ้าความแตกต่างระหว่าง 3 กลุ่มอายุเป็นปฏิภาค กับช่วงอายุของผู้ให้ข้อมูล งานวิจัยนี้จะใช้คำว่ามีความแตกต่างตามรุ่น หรือ ตามรุ่นอายุ

“ยุค” คือ ศัพท์ที่ใช้ในการธำรงและการเปลี่ยนภาษาของงานวิจัยนี้ โดยเฉพาะหัวข้อ 6.1 หัวข้อดังกล่าวแบ่งครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 2 ประเภท ครอบครัวแรกประกอบด้วยพ่อแม่ และผู้ให้ข้อมูล ส่วนครอบครัวที่สองประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูล และลูก งานวิจัยนี้เรียก ครอบครัวแรกว่า “ครอบครัวยุคเก่า” และครอบครัวที่สองว่า “ครอบครัวยุคใหม่” “เก่า” มีความหมายว่าสมาชิกครอบครัวแรกมีอายุสูงกว่าครอบครัวที่สอง และ “ใหม่” มีความหมายว่า สมาชิกครอบครัวที่สองมีอายุต่ำกว่าครอบครัวแรก

“มตฺฐ” คือ ตัวย่อของ “ภาษาไทยมาตรฐาน” ซึ่งใช้ในตารางและภาพต่าง ๆ

“อีสาน” คือ ตัวย่อของ “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” ซึ่งใช้ในตารางและภาพต่าง ๆ

“ปน” คือ ตัวย่อของ “ภาษาไทยมาตรฐานปนภาษาไทยถิ่นอีสาน” ซึ่งใช้ในตารางและภาพต่าง ๆ

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ทบทวนผลงานที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ และนำเสนอผลสรุปของการทบทวนผลงานดังกล่าวในบทนี้ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ประเด็น คือ ทักษะติดต่อภาษา การเลือกภาษา การชำระ / การเปลี่ยนภาษา และงานวิจัยเกี่ยวกับภาษาในประเทศไทย

2.1 ทักษะติดต่อภาษา

งานวิจัยนี้นำวิธีการเก็บข้อมูลของงานวิจัยเกี่ยวกับทักษะติดต่อภาษาถิ่นญี่ปุ่นมาใช้ เพราะภาษาญี่ปุ่นก็มีภาษาถิ่นที่เคยถูกกำหนด ซึ่งเทียบได้กับภาษาไทยถิ่นอีสาน คือ ภาษาญี่ปุ่นถิ่นโตโฮกุ หรือตะวันออกเฉียงเหนือ (Toohoku hoogen/Toohoku ben) นอกจากนั้น วิทยาภาษาถิ่นญี่ปุ่นมีประวัติอันยาวนานในการวิจัยเกี่ยวกับทักษะติดต่อภาษาถิ่น และสร้างวิธีการเก็บข้อมูลที่นักวิจัยวิทยาภาษาถิ่นญี่ปุ่นและภาษาศาสตร์เชิงสังคมญี่ปุ่นนำมาใช้กัน ผู้วิจัยจึงสนใจประยุกต์วิธีการแบบดังกล่าวในการศึกษาทักษะติดต่อภาษาไทยถิ่นอีสาน และผลที่ได้จากการทบทวนผลงานมีดังนี้

2.1.1 ทักษะติดต่อภาษาญี่ปุ่นถิ่นที่ถูกกำหนด

Hiramoto (2009) อธิบายสาเหตุที่ภาษาญี่ปุ่นถิ่นโตโฮกุถูกกำหนดทางการเมืองว่า รัฐบาลญี่ปุ่นยุคเมจิ (Meiji) ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ.1868 นั้นเคยมีนโยบายที่บังคับผู้พูดภาษาถิ่นญี่ปุ่นให้พูดภาษามาตรฐานให้ได้ ภาษาญี่ปุ่นถิ่นโตโฮกุเป็นหนึ่งในเป้าหมายของนโยบายนี้ ซึ่งทำให้ประชาชนญี่ปุ่นเริ่มกำหนดภาษาญี่ปุ่นถิ่นโตโฮกุ (Sakai, 1991: 17) นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่มุ่งกำจัดภาษาถิ่น (hoogen bokumetsu undoo) ที่รุนแรงที่สุด คือช่วง ค.ศ.1902 ถึง 1960 (Yasuda, 1999: 16-19) การกระทำเช่นนี้ทำให้เกิดทัศนคติทางลบต่อภาษาญี่ปุ่นถิ่นโตโฮกุในปัจจุบันนี้ด้วย ทัศนคติของคนญี่ปุ่นต่อภาษาถิ่นนี้จึงเชื่อมโยงกับลักษณะเชิงลบ เช่น “rusty, slow or unlively” ส่วนทัศนคติต่อภาษามาตรฐาน และภาษาถิ่นเกียวโต (Kyoto) เชื่อมโยงกับลักษณะเชิงบวก เช่น “sophisticated, classy or cosmopolitan” (Kobayashi, 1995:34-36; Satoo, 1995: 20-33; Satoo and Yoneda, 1999; Shibata, 1958: 90; Shibuya, 1995 อ้างถึงใน Hiramoto, 2009: 252-253) Hiramoto (2009) เปรียบเทียบลักษณะภาษาญี่ปุ่นถิ่นโตโฮกุกับคำพูดของคนใช้ในหนังสือแปล “วิมานลอย” ฉบับภาษาญี่ปุ่น ผลการวิจัยพบว่าคำพูดนั้นรวมลักษณะภาษาญี่ปุ่นถิ่นโตโฮกุแบบผิดไวยากรณ์และรวมถึงคำศัพท์ของภาษาถิ่นอื่น ๆ ด้วย ส่วนคำพูดของเจ้านายเป็นภาษาญี่ปุ่นมาตรฐาน ถึงแม้ว่าคนทั้งสองฝ่ายเป็นคนถิ่นเดียวกัน กล่าวคือ ลักษณะภาษาญี่ปุ่นถิ่นโตโฮกุถูกนำมาใช้เพื่อแสดงความเป็นฐานะทางสังคมต่ำ แทนที่ใช้ภาษาย่อยของคนชนชั้นสังคมต่ำ เพราะภาษาญี่ปุ่นถิ่นโตโฮกุถูก

คนญี่ปุ่นมองแบบตายตัวว่าผู้พูดภาษานี้มักจะมีลักษณะความเป็นคนชนบท และคนฐานะทางสังคมต่ำ ผู้วิจัยสังเกตว่าลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะที่ภาษาไทยถิ่นอีสานก็มีเหมือนกัน

Kato (1983) ตั้งสมมติฐานว่าปมด้อย (inferior complex) ต่อภาษาถิ่นมาจากการขาดความสามารถในการใช้ภาษามาตรฐาน และศึกษาทัศนคติต่อภาษาญี่ปุ่นถิ่นโตโฮกุและทัศนคติต่อการใช้ภาษาโดยใช้แบบสอบถาม งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นข้อสรุป 2 ประการหลัก ประการที่หนึ่งคือ ภาษาที่คนญี่ปุ่นถิ่นโตโฮกุพูดเป็นภาษามาตรฐานสำเนียงภาษาถิ่นโตโฮกุมากกว่าภาษาถิ่นโตโฮกุ พวกเขาไม่มีปัญหาเรื่องความสามารถในการใช้ภาษามาตรฐาน จึงแก้ปมด้อยได้เป็นอย่างดี แต่กลับมีแนวโน้มที่อยากจะอนุรักษ์ภาษาถิ่นมากกว่า ด้วยเหตุดังนี้ (1) เขาบางคนคิดว่าตัวเองยังไม่สามารถพูดภาษามาตรฐานได้อย่างสมบูรณ์ ถึงแม้ว่านักวิจัยสังเกตว่าเขาพูดภาษามาตรฐานได้ (2) เขาไม่เกลียดภาษาของตน รวมทั้งไม่มีความเห็นทั้งแง่บวกและลบ (3) ผู้ที่อาศัยอยู่กรุงโตเกียวมาจากโตโฮกุรู้สึกว่าการที่ต้องเลือกภาษาตามสถานการณ์ไม่ลำบากมากนัก (4) เมื่อผู้พูดภาษาถิ่นมากรุงโตเกียวก็เลือกใช้ภาษามาตรฐาน และ (5) หลายคนคิดว่าอยากถ่ายทอดภาษาถิ่นของตน ประการที่สองคือ เขาบางคนมีอารมณ์ซับซ้อนและทันสมัย ไม่มีปมด้อยแบบสมัยก่อน พวกเขาแสดงความไม่พอใจ เมื่อผู้ที่ไม่ใช่ผู้พูดภาษาญี่ปุ่นถิ่นโตโฮกุพูดเลียนแบบภาษาญี่ปุ่นถิ่นโตโฮกุในโทรทัศน์ และเขาบางคนบางกลุ่มไม่กล้าพูดภาษาญี่ปุ่นถิ่นโตโฮกุกับเพื่อนจากโตโฮกุ เมื่อไปกรุงโตเกียว ประเด็นดังกล่าวน่าสนใจเพราะผู้วิจัยสังเกตความคล้ายกันกับกรณีภาษาไทยถิ่นอีสานคือ ยูทาเกะ โทมิโอกะ (2552) พบว่าเขาวชนไทยอีสานก็มีทัศนคติทางบวกต่อภาษาถิ่นของตน แต่ตามประสบการณ์ของผู้วิจัย เขาวชนอีสานบางที่ก็ไม่กล้าใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน

2.1.2 วิธีการเก็บข้อมูลแบบภาษาศาสตร์เชิงสังคมญี่ปุ่น

งานวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติต่อภาษาญี่ปุ่นถิ่นมีประวัติยาวนาน อย่างน้อยย้อนหลังได้ 40 ปี คือ Oishi (1969) Oishi (1969) ศึกษาผู้ที่อาศัยอยู่ที่กรุงโตเกียวเรื่องภาษาถิ่นญี่ปุ่น 3 ภาษา อาทิ ภาษาญี่ปุ่นถิ่นโตโฮกุ ภาษาญี่ปุ่นถิ่นคันไซ (Kansai: ภาคกลางตอนตะวันตก รวมเมืองเกียวโตและเมืองโอซากา (Osaka)) และภาษาญี่ปุ่นถิ่นคิวชู (Kyushuu: ชื่อเกาะใหญ่และชื่อภูมิภาคทางตะวันตกเฉียงใต้) โดยใช้แบบสอบถามว่าผู้ตอบคิดว่าแต่ละภาษาถิ่นมีลักษณะดังต่อไปนี้หรือไม่ เช่น “(ไม่)ไพเราะ” “(ไม่)มีประสิทธิภาพ” “ฟังออกง่าย/ยาก” เป็นต้น Oishi (1969) กล่าวว่างานวิจัยนี้ยังเป็นระดับทดลองจึงไม่สามารถสรุปผลได้ แต่ที่สำคัญก็คือ วิธีการนี้พัฒนาขึ้นโดย Inoue (1977a, 1977b, 1980a, 1980b, 1983) กลายเป็นวิธีการที่มีระบบและใช้กันทั่วไปในการศึกษาทางวิทยาภาษาถิ่นญี่ปุ่นและภาษาศาสตร์เชิงสังคมญี่ปุ่น

Inoue (1977a, 1977b) สังเกตว่าคนเรามักจะประมวลภาษาถิ่นโดยคำคุณศัพท์หรือ “hyookago” (evaluation words) เช่น “ภาษานี้สุภาพ” “ภาษานี้หยาบ” เป็นต้น และการประมวล

ดังกล่าวไม่ใช่ว่าต่างคนต่างพูด กลับน่าจะเป็นแนวโน้มทั่วไป Inoue เริ่มเก็บข้อมูลตั้งแต่ปีค.ศ. 1968 และปรับปรุงแบบสอบถามโดยคำนึงถึง Oishi (1969) ฯลฯ Inoue (1977a, 1977b) นำวิธี semantic difference method (Osgood, Suci และ Tannenbaum, 1967 อ้างถึงใน Inoue, 1977a) มาใช้ออกแบบคำถาม คือ หนึ่งคำถามมีตัวเลือก 1 ถึง 7 โดยให้ 1 แทนคำคุณศัพท์ที่ความหมายเชิงบวก เช่น “สุภาพ” ส่วน 7 แทนคำคุณศัพท์ที่ความหมายตรงข้ามกับ 1 เช่น “หยาบ” ให้ผู้ตอบเลือก 1 ถ้าเขาคิดว่าภาษาถิ่นนั้นเป็นภาษาที่ “สุภาพ” อย่างมาก หรือ เลือก 7 ถ้าคิดว่าภาษาถิ่นนั้นเป็นภาษาที่ “หยาบ” อย่างมาก ส่วน 3 หมายความว่าผู้ตอบไม่คิดว่าภาษาถิ่นนั้น “สุภาพ” หรือ “หยาบ” (ดูตัวอย่างในภาพที่ 1 บทที่ 3) คำถามมีทั้งหมด 17 คำถาม คำคุณศัพท์มี 34 คำ Inoue (1977a, 1977b) นำ ค่าเฉลี่ย การวิเคราะห์การเกาะกลุ่ม (cluster analysis) และ Hayashi's quantification theory III ของ multiple classification analysis มาใช้ในการวิเคราะห์ การวิเคราะห์การเกาะกลุ่มแบ่งคู่ของคำคุณศัพท์ตามแนวโน้มในการตอบให้เป็น 3 กลุ่ม คือ jooteki hyookago (emotional evaluation words), chiteki hyookago (intellectual evaluation words) และ kyooshuu hyookago (nostalgic evaluation words) Hayashi's quantification theory III สามารถบอกลักษณะของภาษาถิ่นโดยใช้กลุ่มคำ 3 กลุ่ม อาทิ “ภาษาถิ่นแบบชนบท (แบบบ้านนอก)” เชื่อมโยงกับ nostalgic evaluation words เช่น ภาษาญี่ปุ่นถิ่นโตโฮกุ ฯลฯ “ภาษาถิ่นแบบตัวเมืองทันสมัย (แบบศูนย์กลาง)” เชื่อมโยงกับ emotional และ intellectual evaluation words เช่น ภาษาญี่ปุ่นถิ่นโตเกียว ฯลฯ และ “ภาษาถิ่นแบบเมืองโบราณ” เชื่อมโยงกับ emotional และ nostalgic evaluation words เช่น ภาษาญี่ปุ่นถิ่นคันไซ ฯลฯ

Inoue (1980a, 1980b) ปรับปรุงรูปแบบคำถามเพื่อทดสอบความถูกต้องของวิธีการแบ่งกลุ่มคำ 3 กลุ่ม ของ Inoue (1977a, 1977b) และเพื่อศึกษาภาษาญี่ปุ่นถิ่นต่าง ๆ ทั่วประเทศ กล่าวคือ เพิ่มคำคุณศัพท์ที่ใช้ในคำถามมากขึ้นถึง 200 คำ และเปลี่ยนรูปแบบคำถามให้เป็นหนึ่งคำถามมีหนึ่งคำคุณศัพท์คำเดียว เช่น ถามว่าภาษาถิ่น X เป็นภาษาที่ “สุภาพ” หรือไม่ และขอให้ผู้ตอบเลือกตัวเลือกจาก “เห็นด้วยอย่างยิ่ง” “เห็นด้วยเล็กน้อย” “ไม่เห็นด้วย” และ “ไม่ใช่ทั้งสองอย่าง” Inoue (1980b) นำ cluster analysis และ quantification theory III มาจัด 200 คำเหล่านี้เป็นกลุ่มคำ ตามแนวโน้มในการตอบ และคำใดมีแนวโน้มเดียวกันก็ถูกตัดออกให้เหลือ 16 คำ (Inoue, 1980a) evaluation words ใหม่ี่ประกอบด้วย intellectual evaluation words ที่มีความหมายเชิงบวกและเชิงลบอย่างละ 5 คำ ทั้งหมด 10 คำ และ emotional evaluation words ที่มีความหมายเชิงบวกและเชิงลบอย่างละ 3 คำ ทั้งหมด 6 คำ Inoue (1980a) กล่าวว่า “จากการพิจารณาค่าเฉลี่ยของคำเหล่านี้ สามารถแสดงให้เห็นความแตกต่างของลักษณะภาษาถิ่นต่าง ๆ ได้ ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่วิธีการวิเคราะห์แบบ multiple classification analyses”

Inoue (1983) ได้ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบ multiple classification analysis และสรุปทัศนคติของคนที่พูดภาษาญี่ปุ่นถิ่นต่าง ๆ เป็นภาพรวม เช่น ภาษาญี่ปุ่นถิ่นโตโฮกุได้รับทัศนคติ intellectual เชิงลบอย่างยิ่ง และทัศนคติ emotional ปานกลาง ภาษาญี่ปุ่นถิ่นโตเกียวได้รับทัศนคติ intellectual เชิงบวก และทัศนคติ emotional ปานกลาง ภาษาญี่ปุ่นถิ่นเกียวโตได้รับทัศนคติ intellectual เชิงลบ และทัศนคติ emotional เชิงบวก เป็นต้น

วิธีการที่ Inoue (1977a, 1977b, 1980a, 1980b, 1983) พัฒนาขึ้นมานำไปใช้ในงานวิจัยของนักวิจัยคนอื่น ๆ ด้วย เช่น Oki (1986) Sato (1992) Gengo eds. (1994) Matsuda (1999) และ Abe (2000) เป็นต้น

Oki (1986) ศึกษาทัศนคติของนักศึกษาหญิงระดับอนุปริญญาที่อยู่เมืองโอซากา ต่อภาษาญี่ปุ่นถิ่น 6 ถิ่น ได้แก่ ภาษาถิ่นของตน (ภาษาถิ่น โอซากา) ภาษาถิ่นของคนอื่น (ภาษาถิ่นเกียวโต คิวชู โตโฮกุ และโตเกียว) และภาษาญี่ปุ่นมาตรฐาน

Sato (1992) ศึกษาทัศนคติต่อภาษาญี่ปุ่นถิ่นทสึงารุ (Tsugaru) และภูมิภาคทสึงารุ ซึ่งเป็นหนึ่งในภาษาถิ่นและภาคโทโฮกุ กลุ่มเป้าหมายมี 3 กลุ่ม คือ ผู้พูดภาษาถิ่นทสึงารุที่อาศัยอยู่ภูมิภาคทสึงารุ ผู้พูดภาษาถิ่นทสึงารุที่อาศัยอยู่กรุงโตเกียว และผู้พูดภาษาถิ่นโตเกียวที่อาศัยอยู่กรุงโตเกียว

Gengo eds. (1994) รวบรวมงานวิจัยของนักวิจัย 14 กลุ่ม ซึ่งเกี่ยวกับทัศนคติต่อภาษาญี่ปุ่นถิ่นต่าง ๆ ทั้งหมด 14 ภาษาถิ่น แต่ละงานวิจัยใช้แบบสอบถามรูปแบบเดียวกัน และตั้งกลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่มเหมือนกัน คือ ผู้พูดภาษาถิ่นของภูมิภาคนั้นและผู้ที่อยู่พหุมาจากภาคอื่น ๆ

Matsuda (1999) ศึกษาทัศนคติของเยาวชนจังหวัดโออิตะ (Oita) ของภาคคิวชู ต่อภาษาถิ่นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ ภาษาถิ่นของตน (ภาษาถิ่น โออิตะ) ภาษาถิ่นของจังหวัดอื่น ๆ ในภาคคิวชู (ภาษาถิ่นฟูกูโอกะ (Fukuoka) กูมาโมโต (Kumamoto) มียาซากิ (Miyazaki) กาโงชิม่า (Kagoshima) ซางะ (Saga) และนางาซากิ (Nagasaki)) ภาษาถิ่นของเมืองใหญ่ (ภาษาถิ่นคันไซ และโตเกียว) ภาษาถิ่นอื่น ๆ (ภาษาถิ่นโตโฮกุ และภาษามาตรฐาน)

Abe (2000) ศึกษาทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมที่หมู่เกาะโองาซาวารา (Ogasawara shotoo/Bonin Islands) และที่เขตเนริมะ (Nerima) กรุงโตเกียว ต่อภาษาถิ่นและภูมิภาคของหมู่เกาะโองาซาวารา ภาคคันไซ และกรุงโตเกียว

ยิ่งไปกว่านี้ วิธีการของ Inoue (1977a, 1977b, 1980a, 1980b, 1983) ยังได้นำงานวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติของชาวต่างประเทศมาประยุกต์ใช้ด้วย

Bizen (1995) ศึกษาทัศนคติของชาวปักกิ่ง (Beijing) เซี่ยงไฮ้ (Shanghai) และไต้หวัน (Taiwan) ที่อาศัยอยู่ที่ภาคคันไซ ประเทศญี่ปุ่น โดยใช้วิธีตั้งคำถามเหมือนวิธีการดังกล่าว โดยเฉพาะงานวิจัยนี้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติต่อทั้งภาษาจีนกลาง (Mandarin) ภาษาจีนถิ่นของ

ตัวเอง ภาษาญี่ปุ่นมาตรฐาน และภาษาญี่ปุ่นถิ่นคันไซในฐานะภาษาประจำภูมิภาคที่ผู้ให้ข้อมูลอาศัยอยู่

Miyamoto (2007) ศึกษาทัศนคติของนักศึกษาจีนมณฑล เจ้อเจียง (Zhejiang) และเมืองหางโจว (Hangzhou) ต่อภาษาจีนกลางและภาษาจีนถิ่นต่าง ๆ ทั้งหมด 16 ถิ่น Miyamoto (2007) เห็นความจำเป็นของงานวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติต่อภาษาจีนทั่วไป เพราะงานวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติต่อภาษาจีนมีจำนวนน้อยและส่วนใหญ่ศึกษาเฉพาะเขตที่มีลักษณะพิเศษ เช่น ฮองกง (Hong Kong) สิงคโปร์ (Singapore) เขตที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ย่อย หรือ ศึกษาเฉพาะกลุ่มเป้าหมายพิเศษ เช่น ชาวต่างประเทศที่อยู่ประเทศจีน ถ้าเปรียบเทียบกับงานวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติต่อภาษาจีน งานวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติต่อภาษาญี่ปุ่นถิ่นมีจำนวนมาก และพัฒนาวิธีการเก็บข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์อย่างมีประสิทธิภาพ Miyamoto จึงนำวิธีการของภาษาศาสตร์เชิงสังคมญี่ปุ่นไปใช้เพื่อแสดงให้เห็นทัศนคติต่อภาษาจีนถิ่นต่าง ๆ

Miyamoto (2009a, 2009b, 2009c) พัฒนาและขยายขอบเขตของงานวิจัยในอดีตของตัวเองคือ ศึกษาทัศนคติของนักศึกษาจีนถิ่น ปักกิ่ง เทียนจิน (Tianjin) เซียงไฮ้ และเจ้อเจียง ต่อภาษาจีนกลางและภาษาจีนถิ่นต่าง ๆ ทั้งหมด 11 ภาษา Miyamoto (2009a, 2009b, 2009c) ผ่านการวิเคราะห์ปัจจัย (factor analysis) ก่อน และแบ่งคำต่าง ๆ ในคำถามเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกออกมาในทัศนคติต่อภาษาจีนถิ่นได้มากกว่า เช่น “ละเอียด” “ไพเราะ” “แสดงความเป็นกันเอง” เป็นต้น ส่วนกลุ่มหลังออกมาในทัศนคติต่อภาษาจีนถิ่นเหนือมากกว่า เช่น “เท” “มีประโยชน์ในชีวิตประจำวัน” เป็นต้น หลังจากนั้น พิจารณาค่าเฉลี่ยและทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยว่ามีนัยสำคัญหรือไม่ หน่วยในการวิเคราะห์ของ Miyamoto (2009a) คือภาษา เช่น กล่าวถึงภาษาจีนกลาง และทดสอบความแตกต่างทางสถิติระหว่างค่าเฉลี่ยของคน ปักกิ่งกับเทียนจิน ปักกิ่งกับเซียงไฮ้ ปักกิ่งกับเจ้อเจียง เทียนจินกับเซียงไฮ้ เทียนจินกับเจ้อเจียง เป็นต้น ส่วนหน่วยในการวิเคราะห์ของ Miyamoto (2009b, 2009c) คือ คนถิ่นต่าง ๆ เช่น เเจาะงทัศนคติของคนเทียนจิน และทดสอบความแตกต่างทางสถิติระหว่างค่าเฉลี่ยของทัศนคติต่อ ภาษาจีนกลางกับภาษาจีนถิ่นปักกิ่ง ภาษาจีนกลางกับภาษาจีนถิ่นเซียงไฮ้ ภาษาจีนกลางกับภาษาจีนถิ่นเจียงซี (Jiangxi) เป็นต้น

งานวิจัยของ Miyamoto มีประเด็นปัญหาคล้ายกับ ยูทาเกะ โทมิโอะกะ (2552) คือ ประยุกต์ใช้วิธีการของภาษาศาสตร์เชิงสังคมญี่ปุ่นในงานวิจัยภาษาถิ่นของประเทศอื่น นอกเหนือจากญี่ปุ่น เพราะงานวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติต่อภาษาถิ่นของประเทศอื่นมีจำนวนน้อย ส่วนงานวิจัยของภาษาญี่ปุ่นถิ่นมีจำนวนมาก ยูทาเกะ โทมิโอะกะ (2552) ศึกษาทัศนคติของนักศึกษาอิสานและกรุงเทพฯต่อภาษาไทยถิ่นอิสาน โดยใช้แบบสอบถามที่มีรูปแบบคำถามเหมือน Inoue (1980a, 1980b, 1983) (ตัวอย่างในภาพที่ 2 บทที่ 3) และใช้คำเดียวกันกับ Sato (1992) และ Abe (2000) งานวิจัยนี้สามารถแสดงให้เห็นความแตกต่างทั้งระหว่างนักศึกษอิสานและกรุงเทพฯ และ

ความแตกต่างระหว่างแต่ละคำได้อย่างดี เช่น เมื่อเปรียบเทียบนักศึกษาอีสานและกรุงเทพฯ ถึงแม้ว่าทั้ง 2 กลุ่มจะเห็นด้วยกับคำความหมายเชิงบวกและไม่เห็นด้วยกับคำความหมายเชิงลบเหมือนกัน แต่ยังมีบางคำที่นักศึกษากรุงเทพฯ ไม่ตอบทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย เช่น “สุภาพ” “ไพเราะ” เป็นต้น ส่วนเมื่อเปรียบเทียบแต่ละคำ เฉพาะคำความหมายเชิงบวกมีแนวโน้ม 2 อย่าง คือ คำที่มีคนเห็นด้วยจำนวนมาก และคำที่มีคนเห็นด้วยจำนวนน้อย เช่น คำว่า “แสดงความเป็นกันเอง” “แสดงอารมณ์ได้อย่างชัดเจน” มีคนเห็นด้วยมากกว่าคำที่แสดงความหมายว่า “สุภาพ” “ไพเราะ” เป็นต้น

2.1.3 วิธีการศึกษาทัศนคติต่อภาษาวิธีอื่น ๆ

Sanada (2006: 164) แบ่งประเภทของแนวทางการศึกษาทัศนคติต่อภาษาเป็น 4 ประเภท ดังนี้

- (a) ศึกษาภาษาหรือภาษาย่อย : ผู้ให้ข้อมูลคิดว่ามีอารมณ์หรือความรู้สึกต่อภาษา(ย่อย)อย่างไร
- (b) ศึกษาภาษาถิ่น : ผู้ให้ข้อมูลคิดว่าพูดภาษานั้นที่ไหนบ้าง
- (c) ศึกษาภาษาย่อยสังคม : ผู้ให้ข้อมูลคิดว่าใครพูดภาษานั้นกันบ้าง
- (d) ศึกษาวจนลีลา : ผู้ให้ข้อมูลคิดว่าพูดภาษานั้นอย่างไรบ้าง

งานวิจัยของ Inoue อยู่ใน (a) นอกจากนั้น ยังมีงานวิจัยแบบ Murakami (2005) ซึ่งใช้แบบสอบถามเหมือนกัน แต่ผู้ตอบสามารถเขียนอย่างอิสระ

(c) รวมกลวิธีพรางเสียงคู่ (the matched-guised test) (Lambert et al., 1960 อ้างถึงใน Fasold, 1984) ซึ่งเป็น “หนึ่งในวิธีเก็บข้อมูลทัศนคติต่อภาษาที่ใช้กันบ่อยที่สุด” (Fasold, 1984: 150) กลวิธีนี้ขอให้ผู้ให้ข้อมูลฟังเสียงสองภาษาที่ใช้กันในชุมชนภาษาเดียวกัน และให้อนุมานว่าผู้พูดภาษานั้น มีลักษณะอย่างไร เช่น ปัจจัยทางฐานะทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ นิสัย รูปร่าง เป็นต้น นอกจากกลวิธีนี้ยังมีงานวิจัยของ Hayano (2002, 2005, 2008) ซึ่งถามเรื่องนิสัยและอาชีพที่ผู้ให้ข้อมูลคิดว่าเหมาะสมกับผู้พูดภาษาถิ่นแต่ไม่ให้ข้อมูลเสียงภาษาจริง งานวิจัยของ Hiramoto (2009) ก็อยู่ในประเภทนี้ แต่มีแนวทางว่ามีข้อมูลของคนก่อน และศึกษาว่าคนในสังคมมองว่าลักษณะของคนเหมาะสมกับภาษาถิ่นใด

กลวิธีพรางเสียงคู่ (the matched-guised test) มีขั้นตอนเก็บข้อมูลดังนี้ ขอให้ผู้ให้ข้อมูลฟังเฉพาะเสียงของภาษา 2 ภาษา ผู้ที่อัดเสียง 2 ภาษานี้เป็นคนเดียวกัน แต่ผู้ให้ข้อมูลไม่รู้เรื่องนั้น และตอบว่าผู้พูด 2 ภาษานี้มีลักษณะอย่างไร ดัง Fasold (1984) กล่าว ไม่ว่าเรื่องภาษาใดก็ตาม กลวิธีนี้ใช้ในงานวิจัยหลายเรื่อง เช่น Kalmar, Yong และ Hong (1987) Palikupt (1983) ดิยู ศรีนราวัฒน์ (2529) อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2551) เป็นต้น

Kalmar, Yong และ Hong (1987) นำกลวิธีนี้มาทดลองกับภาษาจีนกลางและภาษาจีนกลางสำเนียงกวางตุ้ง (Cantonese) งานวิจัยนี้พบว่า ภาษาจีนกลางเชื่อมโยงกับความได้เปรียบทางสังคม แต่คนกวางตุ้งมองภาษาจีนกลางสำเนียงกวางตุ้งในแง่บวกโดยเฉพาะนิสัยของผู้พูด Kalmar, Yong และ Hong (1987: 500) กล่าวว่า “ผลดังกล่าวมีแนวโน้มเหมือนกันกับภาษาต่าง ๆ ในตะวันตก ผลงานวิจัยจึงเป็นหลักฐานหนึ่งที่บอกได้ว่าโลกตะวันตกและโลกตะวันออกมิใช่คนละอย่างกันเลย”

สำหรับภาษาไทยถิ่นอีสานก็มีงานวิจัยของ Palikupt (1983) และคิยู ศรีนราวัฒน์ (2529) ที่ใช้กลวิธีพรางเสียงคู่ เพราะฉะนั้น กลวิธีนี้จึงสามารถนำไปใช้ได้หลายภาษารวมถึงภาษาไทยถิ่นอีสานปัจจุบัน แต่ผู้วิจัยไม่ได้ใช้กลวิธีนี้ เพราะต้องการประยุกต์วิธีการแบบญี่ปุ่นมาใช้ในการวิจัยภาษาไทยถิ่นอีสาน และเก็บข้อมูลเรื่องทัศนคติต่อภาษาโดยตรง

2.1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อภาษากับการใช้ภาษา

ไม่ว่าวิธีการเก็บข้อมูลแบบญี่ปุ่นหรือสากลก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อภาษาและการใช้ภาษา เป็นประเด็นสำคัญที่ช่วยเข้าใจทัศนคติต่อภาษาอย่างลึกซึ้ง

Fishman (1972: 142) กล่าวว่าความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติกับพฤติกรรมการใช้ภาษายังไม่ได้ศึกษามากนัก จึงยังชี้ขาดไม่ได้ว่าทัศนคติกับพฤติกรรมการใช้ภาษาเป็นปฏิภาคกันหรือไม่ เช่น ถ้ามีทัศนคติทางบวก ก็มีความพร้อมที่จะใช้ภาษานั้นมากขึ้น เป็นต้น

Cremona และ Bates (1976) ศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมการใช้ภาษาของนักเรียนชาวอิตาลี (Italian) ชั้นประถมศึกษา พบว่า ทัศนคติและพฤติกรรมการใช้ภาษาเป็นปฏิภาคกันอย่างไม่สมบูรณ์ เพราะระหว่าง ป.1 ถึง ป.3 นักเรียนใช้ภาษาอิตาลีถิ่นได้น้อยลงอย่างยิ่ง และนักเรียนชั้น ป.3 มีทัศนคติทางบวกต่อภาษาอิตาลีมาตรฐานมากกว่า อาจเพราะโรงเรียนสอนทัศนคติภาษาอิตาลีถิ่นได้ในแง่ลบ แต่จาก ป.4 ถึง ป.5 นักเรียนกลับมาใช้ภาษาอิตาลีถิ่นได้มากขึ้นเพียงเล็กน้อย ในเรื่องนี้เป็นข้อที่ Cremona และ Bates (1976) สรุปสาเหตุไม่ได้

Ladegaard (2000) ศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมทางการใช้ภาษาเดนมาร์ก (Danish) เพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติและการใช้ภาษา พบว่า ทัศนคติเป็นนัยของพฤติกรรมได้ แต่นั้นหมายถึงโดยรวมเท่านั้น เพราะความสัมพันธ์จริงซับซ้อนมาก

นอกจากนี้ ยังมีอีกกรณีหนึ่ง คือ สิ่งแวดล้อมของผู้พูดทำให้ทัศนคติและการใช้ภาษาไม่เป็นปฏิภาคกัน เช่น มีทัศนคติทางบวกต่อภาษาของตนเอง แต่ชีวิตปัจจุบันของผู้พูดไม่ได้ใช้ภาษานั้น เพราะไม่มีโอกาสและความจำเป็น

Iida (2009) เสนอความขัดแย้งระหว่างทัศนคติทางบวกและพฤติกรรมการใช้ภาษาของภรรยาชาวเวียดนามที่แต่งงานกับสามีชาวไต้หวันและอพยพไปอยู่ที่ภาคกลางของไต้หวัน คือ

ภรรยาชาวเวียดนามมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาของตน เช่น อยากถ่ายทอดให้ลูก แต่ในชีวิตประจำวัน เกือบไม่ได้ใช้ภาษาแม่กับลูก เพราะครอบครัวพูดภาษาเวียดนามไม่ได้ และเกือบไม่มีชุมชนชาวเวียดนามในไต้หวัน จึงไม่มีโอกาสและไม่มีคามจำเป็นที่จะต้องใช้ภาษาเวียดนาม

Boo Huay Joo (2009) ก็เสนอความขัดแย้งประเด็นเดียวกัน Boo Huay Joo (2009) เปรียบเทียบทัศนคติ การใช้ภาษา และความสามารถการใช้ภาษาของชาวมาเลเซียเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ที่ประเทศมาเลเซียและประเทศญี่ปุ่น งานวิจัยนี้พบว่าชาวมาเลเซียเชื้อสายจีนทั้ง 2 กลุ่มมีทัศนคติทางบวกต่อความเป็นเชื้อสายจีน และเมื่ออยู่ที่มาเลเซีย เลือกใช้ภาษาจีนในหลายแวดวงการใช้ภาษา แต่กลุ่มที่อยู่ประเทศญี่ปุ่น ในปัจจุบัน มีโอกาสเลือกใช้ภาษาจีนน้อยลง เพราะในชีวิตประจำวันของเขา ส่วนใหญ่ใช้ภาษาญี่ปุ่นหรือภาษาอังกฤษ ความสามารถในการใช้ภาษาจีนจึงต่ำลงด้วยในบางประการ

ทั้ง Fishman (1972: 142) และ Inoue (1989) ระบุว่า บางทีทัศนคติทางบวกต่อภาษาใดภาษาหนึ่งอาจบ่งบอกได้ว่าภาษานั้นกำลังจะหายไป หรือ มีคนพูดได้น้อยลง เพราะการที่มีโอกาสพูดภาษานั้นน้อยลงทำให้ผู้พูดหันมาคิดว่าไม่อยากจะให้ภาษานั้นหายไป ทัศนคติจึงกลายเป็นทางบวก

เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่างานวิจัยบางชิ้นจะพบว่าผู้พูดมีทัศนคติทางบวก ผู้พูดภาษานั้นก็ไม่จำเป็นต้องเลือกใช้ภาษานั้นบ่อยก็ได้ แต่กลับเห็นว่าเลือกใช้ภาษานั้นน้อยลง หากพิจารณาสภาพของภาษาใดภาษาหนึ่งในภาพรวม คงต้องศึกษาพฤติกรรมเกี่ยวกับการเลือกใช้ภาษาจริงด้วย

2.2 การเลือกภาษา

แนวคิดแวดวงการใช้ภาษา (domain) ของ Fishman (1972) เป็นที่รู้จักกันและใช้กันอย่างกว้างขวางสำหรับวิธีการศึกษาพฤติกรรมเลือกภาษา Yamashita (2003: 31) กล่าวว่าแนวคิดนี้พัฒนามาจากแนวคิดทวิภาษา (diglossia) ของ Ferguson (1959; อ้างถึงใน Fishman, 1972) เรื่องแวดวงการใช้ภาษาช่วยให้แนวคิดทวิภาษาละเอียดและครอบคลุมมากขึ้น (Yamashita, 2003: 32)

ทวิภาษา คือ การที่ชุมชนภาษาที่ใดที่หนึ่งใช้วิภาษา 2 ภาษา วิภาษาหนึ่งมีฐานะทางสังคมสูงซึ่งเรียกว่าวิภาษา H (H variety) ส่วนอีกวิภาษาหนึ่งมีฐานะทางสังคมต่ำซึ่งเรียกว่าวิภาษา L (L variety) ผู้พูดจึงเลือกวิภาษา H ในสถานการณ์ที่เป็นทางการ ส่วนเลือกวิภาษา L ในสถานการณ์ไม่เป็นทางการ (Yamashita, 2003: 31) Holmes (2001: 27) กล่าวว่าแนวคิดทวิภาษาประกอบด้วย 3 ประการ คือ (1) มีวิภาษา H และวิภาษา L (2) วิภาษา H และวิภาษา L มีหน้าที่ต่างกันอย่างมาก (3) ไม่มีใครใช้วิภาษา H ในการสนทนาในชีวิตประจำวัน

ปัจจุบันนี้ แนวคิดทวิภาษามีความหมายกว้างขึ้น ซึ่งไม่จำกัดเฉพาะวิภาษา และประยุกต์กับกรณีที่ชุมชนภาษา มีการใช้ภาษา 2 ภาษาด้วย (Yamashita, 2003: 32) Holmes (2001: 30) กล่าวว่าในคำจำกัดความแบบกว้าง เน้นลักษณะของ (2) และ ไม่จำเป็นมีลักษณะ (3) ก็ได้ การใช้ภาษา

ดังกล่าวมีในทั่วโลก เช่น ในประเทศเฮติ ภาษาฝรั่งเศสเป็นวิธภาษา H ส่วนภาษาครีโอล (Creole) เป็นวิธภาษา L (Holmes, 2001) อนึ่ง ทศนคติต่อวิธภาษา H และวิธภาษา L ซับซ้อนมาก เพราะถึงแม้ว่าเขายอมรับเรื่องความด้อยของวิธภาษา L ในฐานะทางสังคม แต่บางคนก็มีทัศนคติทางบวกต่อวิธภาษา L เนื่องจากสามารถแสดงอารมณ์ของตนได้อย่างดี Holmes (2001: 29)

ส่วนแนวคิดแควงการใช้ภาษาเทียบกับทวิภาษณ์ได้ว่า ทวิภาษณ์แบ่งสถานการณ์ต่าง ๆ เป็น 2 อย่างโดย สถานการณ์ทางการ และสถานการณ์ไม่เป็นทางการ แต่แควงการใช้ภาษาขยายสถานการณ์ดังกล่าวให้เป็นมากกว่า 2 เช่น “สถานที่ราชการ” “ที่ทำงาน” “โบสถ์” “โรงเรียน” ฯลฯ (Yamashita, 2003: 32) Fishman (1972: 44) กล่าวว่า “โรงเรียน” “โบสถ์” “ที่ทำงาน” สำหรับอาชีพผู้เชี่ยวชาญ “สถานที่ราชการ” เทียบได้กับ H ส่วน “บ้าน” “ละแวกบ้าน” และ “ที่ทำงานสำหรับอาชีพแรงงาน” เทียบได้กับ L แควงการใช้ภาษาประกอบด้วยปัจจัย 3 อย่าง คือ (1) ผู้ร่วมสนทนา (participants) (2) สถานที่ (setting) และ (3) เรื่องที่พูด (topic) แนวคิดแควงการใช้ภาษาทำให้สามารถสรุปการเลือกภาษาของชุมชนภาษานั้นในลักษณะแบบจำลองอย่างง่าย และมีประโยชน์ต่อการศึกษาชุมชนที่มีภาวะสองภาษาหรือหลายภาษา (Holmes, 2001: 23)

แต่ Wardhaugh (1986: 87) ชี้ให้เห็นข้อด้อยข้อหนึ่ง คือ เราไม่สามารถกำหนดได้โดยที่ผู้พูดเลือกใช้เฉพาะภาษาใดภาษาหนึ่งในแควงใดแควงหนึ่งอย่างสม่ำเสมอ Sanada (2006: 34) ก็ชี้ปัญหานี้เหมือนกัน เพราะคนเราอาจเลือก 2 ภาษาภายในแควงเดียวกันก็ได้ นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัด คือ พิสูจน์ไม่ได้ว่าข้อมูลที่ได้อาจสะท้อนพฤติกรรมจริงหรือไม่

Sanada (2006: 34) จึงแนะนำแนวทางอีกแบบหนึ่ง เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาจุดนี้ คือ เก็บข้อมูลบทสนทนาจริงและวิเคราะห์พฤติกรรมจริง แต่วิธีการนี้ก็มีปัญหา เช่น ไม่สามารถควบคุมปัจจัยต่าง ๆ ที่ประกอบสถานการณ์ และไม่สามารถเก็บข้อมูลแควงหลายแควงจากหลายคนได้ ดังนั้น Sanada (2006: 34) เสนอแนะว่า ควรเลือกวิธีการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็นสำคัญ

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดแควงการใช้ภาษามาใช้ในงานวิจัย เนื่องจากงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ชัดเจนว่าเก็บข้อมูลจากหลายคน และแสดงให้เห็นภาพรวมของภาษาไทยถิ่นอีสานปัจจุบัน

2.3 การร้งภาษาและการเปลี่ยนภาษา

การศึกษาเกี่ยวกับการเลือกภาษาทำให้บ่งชี้อนาคตของภาษาได้ด้วย Fasold (1984: 213) กล่าวว่า “การร้งภาษาและการเปลี่ยนภาษา คือ ผลของการเลือกภาษาอย่างต่อเนื่อง เช่น ถ้าผู้พูดเริ่มเลือกใช้ภาษาที่สองในแควงใดแควงหนึ่งแทนที่การเลือกภาษาที่หนึ่ง แสดงว่าอาจเกิดการเปลี่ยนภาษา” เพราะฉะนั้น การร้งภาษาแสดงภาวะที่มีตรงข้ามกับตัวอย่างดังกล่าว เช่น ภาษาที่หนึ่งยังคงได้รับเลือกในแควงใดแควงหนึ่งต่อไป จึงมีฐานะคงที่และไม่ถูกภาษาที่สองแทนที่ นั่นคือลักษณะของการร้งภาษา

งานวิจัยของ Gal (1978, 1979) อ้างถึงใน Fasold, (1984) เกี่ยวกับชุมชนเกษตรกร Oberwart เป็นตัวอย่างการเปลี่ยนภาษาที่ดี กล่าวคือ Oberwart เป็นชุมชนของชาวเกษตรกรที่พูดภาษาอังกฤษ (Hungarian) ก่อนสมัยสงครามโลกครั้งที่หนึ่งชุมชน Oberwart ตั้งก่ประเทศฮังการี (Hungary) ถึงแม้ว่าหมู่บ้านรอบ Oberwart พูดภาษาเยอรมัน (German) หลังสงคราม Oberwart กลายเป็นส่วนหนึ่งของประเทศออสเตรีย (Austria) ซึ่งพูดภาษาเยอรมัน คนในชุมชนถูกห้ามไม่ให้ใช้ภาษาอังกฤษที่โรงเรียน ยิ่งไปกว่านี้ อาชีพหลักของชุมชนเริ่มเปลี่ยนจากเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม นั่นทำให้ฐานะของภาษาเยอรมันสูงขึ้น ภาษาเยอรมันจึงกลายเป็นวิภาษาน H และภาษาอังกฤษกลายเป็นวิภาษาน L ในแนวคิดทวิภาษณ์ ฐานะของภาษาอังกฤษ จึงตกเป็นภาษาสำหรับแวดวงที่ บ้าน และถูกมองด้วยแง่ลบว่าเป็นภาษาของเกษตรกร ชาวชนจึงนิยมใช้ภาษาเยอรมัน ซึ่งมีทัศนคติว่าผู้พูดมีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจสูง พ่อแม่ก็เริ่มพูดภาษาเยอรมันกับเด็ก เป็นต้น ในชุมชน Oberwart แวดวงที่ เลือกใช้ภาษาอังกฤษ จึงแคบลงเรื่อย ๆ ในขณะที่เดียวกันแวดวงที่เลือกใช้ภาษาเยอรมันก็กว้างขึ้นเรื่อย ๆ Fasold (1984: 241) กล่าวว่าเมื่อพ่อแม่ที่เป็นผู้พูดสองภาษาสอนลูกเพียงภาษาเดียว การเปลี่ยนขั้นสุดท้ายจึงเกิดขึ้น นั่นคือ ในชุมชนภาษาของรุ่นลูกจะมีภาษาเดียว

Fishman (1972: 110) แนะนำวิธีพิจารณาการชำระภาษาและการเปลี่ยนภาษาว่า “ควรจะพิจารณาการใช้ภาษาของสถานที่มากกว่า 2 จุด หรือ การใช้ภาษาในเวลาต่างกันมากกว่า 2 ช่วง” ส่วน Fasold (1984: 215) กล่าวถึงวิธีการพิจารณาว่า “สำหรับแนวทางภาษาศาสตร์เชิงสังคม ต้องเก็บข้อมูลอย่างมีปริมาณมาก” และ “พิจารณากลุ่มเป้าหมายเดียวกันในเวลาต่างกันมากกว่า 2 ช่วง หรือ พิจารณากลุ่มเป้าหมายที่มีอายุต่างกันในเวลาเดียวกัน”

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยภาษาศาสตร์เชิงสังคม จึงนำวิธีการของ Fasold (1984) มาใช้ แต่ไม่สามารถพิจารณาความต่างเวลามากกว่า 2 ช่วงได้ ดังนั้น จึงต้องพิจารณาความเปลี่ยนแปลงของการเลือกใช้ภาษาตามเวลา โดยพิจารณากลุ่มเป้าหมายที่มีอายุต่างกันในเวลาเดียวกัน

2.4 งานวิจัยเกี่ยวกับภาษาในประเทศไทย

งานวิจัยเกี่ยวกับภาษาไทยหรือภาษาในประเทศไทยเรื่องทัศนคติต่อภาษาและ/หรือการเลือกภาษามีดังต่อไปนี้

โครงการของสุวิไล เปรมศรีรัตน์และคณะ (2551a, 2551b) ศึกษาคนไทยมุสลิมที่พูดภาษามลายูถิ่นใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างกว้างขวาง เช่น การใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน ทัศนคติ ความรู้และความสามารถทางภาษา ถึงแม้ว่าภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษามลายูถิ่นเป็นคนละตระกูลภาษากันก็ตาม โครงการวิจัยนี้มีความสำคัญต่องานวิจัยของผู้วิจัย เพราะทั้งสองภาษามีลักษณะคล้ายกัน คือ เป็นภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ใหญ่ในภูมิภาคนั้น โครงการนี้พบว่าผู้ให้ข้อมูลมีทัศนคติทางบวกต่อภาษามลายูถิ่นมากที่สุด รองลงมา คือ ภาษาไทยกลาง ภาษามาลาเลย์ และ

ภาษาไทยถิ่นใต้ (สุวิไล เปรมศรีรัตน์และคณะ., 2551b: 49) ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ต้องการรักษาภาษาของตนไว้ เพราะเขาชนพุดน้อยลงและใช้ภาษาไทยเข้ามาปนกับภาษามลาญถิ่นมากขึ้น (สุวิไล เปรมศรีรัตน์และคณะ., 2551a: 44) เพราะฉะนั้น โครงการนี้ได้แสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างทัศนคติทางบวกและการใช้ภาษานั้นน้อยลง

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2551) ศึกษาทัศนคติของคนลาวต่อภาษาลาวและภาษาไทยโดยใช้กลวิธีพรางเสียงคู่ ผลการวิเคราะห์พบว่าคนลาวมีทัศนคติทางบวกหรืออย่างน้อยก็มีทัศนคติปานกลางต่อผู้พูดภาษาลาวและภาษาไทย คนลาวมีทัศนคติทางบวกต่อผู้พูดภาษาลาวมากกว่าผู้พูดภาษาไทย ในแง่ลักษณะ 5 ประการ คือ นิสัยดี ซื่อสัตย์ มีเมตตา ใจเย็น และกตัญญู ไม่มีลักษณะใดที่คนลาวมีทัศนคติทางบวกต่อผู้พูดภาษาไทยมากกว่าผู้พูดภาษาลาว งานวิจัยนี้อาจเป็นนัยสำหรับภาษาไทยถิ่นอีสานใต้ เพราะภาษาลาวและภาษาไทยถิ่นอีสานมีความสัมพันธ์ใกล้เคียงกันมาก แต่ก็มีปัจจัยที่แตกต่างจากกรณีภาษาไทยถิ่นอีสานอย่างมาก เพราะภาษาลาวและภาษาไทยถิ่นอีสานมีฐานะในสังคมต่างกันมาก กล่าวคือ ภาษาลาวมีฐานะเป็นภาษาราชการซึ่งมีฐานะสูงสุดในบรรดาภาษาต่าง ๆ ในประเทศลาว ส่วนภาษาไทยถิ่นอีสานมีฐานะเพียงภาษาถิ่น และมักจะถูกดูหมิ่นในสังคมด้วยซ้ำ

Palikupt (1983) และดิยู ศรีนราวัฒน์ (2529) ศึกษาทัศนคติของนักศึกษาอีสานและกรุงเทพฯ ต่อภาษาไทยถิ่นอีสานและภาษาไทยกลางโดยใช้กลวิธีพรางเสียงคู่ งานวิจัยนี้พบว่านักศึกษารุงเทพฯ มักจะประมวลผู้พูดภาษาของตนสูงกว่าผู้พูดภาษาไทยถิ่นอีสาน ซึ่งเป็นแนวโน้มเหมือนกับงานวิจัยของประเทศอื่น ๆ ส่วนนักศึกษ้อีสานมีทัศนคติทางบวกต่อผู้พูดภาษาไทยถิ่นอีสานมากกว่าทัศนคติของนักศึกษารุงเทพฯ แต่ในบางเรื่อง นักศึกษ้อีสานก็ยอมรับความจริงที่ว่าคนไทยอีสานด้อยกว่าในด้านการศึกษาและฐานะทางเศรษฐกิจ (ดิยู ศรีนราวัฒน์, 2529: 56)

ประพันธ์ จันทวิเทศ (2532) ศึกษาสภาพทางภาษาของหมู่บ้านที่มีภาวะหลายภาษาในจังหวัดศรีสะเกษ งานวิจัยนี้บันทึกการเลือกภาษาของสมาชิกชุมชนนี้อย่างละเอียด และแสดงให้เห็นว่าสมาชิกชุมชนเลือกภาษาของตนในกรณีพูดกับผู้ที่มิชาติพันธุ์เดียวกัน แต่เมื่อพูดกับผู้ที่มิชาติพันธุ์ต่างกัน จะเลือกภาษาตามปัจจัยทางสังคมของผู้ฟัง เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ เพศ อายุ ความสามารถในการใช้ภาษา ฐานะทางสังคมของผู้พูดและผู้ฟัง

Yamashita (2003) เก็บข้อมูลจากจังหวัดนครราชสีมา ขอนแก่น และจังหวัดใกล้เคียงสองจังหวัดนี้ เพื่อศึกษาทัศนคติของคนไทยอีสานต่อภาษาและอัตลักษณ์ (identity) โดยใช้รูปคำถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างภาษาไทยกลาง ภาษาอีสาน และภาษาลาว กับ คนไทย คนอีสาน และคนลาว เช่น “ภาษาไทยกลาง ภาษาอีสาน และภาษาลาวเป็นภาษาเดียวกัน หรือไม่” “ภาษาอีสานเป็นหนึ่งภาษาในภาษาลาวหรือไม่” “ภาษาอีสานเป็นหนึ่งภาษาของภาษาไทยกลางหรือไม่” “คนไทยกลาง คนอีสาน คนลาวเป็นคนเดียวกันหรือไม่” “คนอีสานเป็นส่วนหนึ่งของคนลาว

หรือไม่” “คนอีสานเป็นหนึ่งในคนไทยหรือไม่” เป็นต้น งานวิจัยนี้พบว่าคนไทยอีสานมีความเป็นตัวเออย่างซับซ้อนมาก นอกจากนี้ Yamashita (2003) ยังศึกษาการเลือกภาษาโดยใช้แนวคิด แวดวงการใช้ภาษา แต่ตั้งแวดวงการใช้ภาษา 4 แวดวงเท่านั้น และสรุปว่าภาษาไทยกลางใช้ในสถานการณ์ที่เป็นทางการ ภาษาไทยถิ่นอีสานใช้ในสถานการณ์ที่ไม่เป็นทางการ ปัจจัยทางสังคม และภาษาที่ใช้ในครอบครัวส่งอิทธิพลต่อการเลือกภาษา

Draper (2005) เก็บข้อมูลจากหมู่บ้านแห่งหนึ่งที่ตั้งอยู่ใกล้ตัวเมืองจังหวัดขอนแก่น เพื่อสำรวจทัศนคติต่อภาษา การสอนภาษา และความสามารถในการใช้ภาษา ฯลฯ โดยมีวัตถุประสงค์ว่าใช้เป็นแหล่งข้อมูลสำหรับโครงการการชำระภาษาและฟื้นฟูภาษาไทยอีสาน ผลการสำรวจพบว่าคนไทยอีสานอยากให้ภาษาแม่มีบทบาทสำคัญกว่าเดิม เช่น อยากให้ใช้ภาษาแม่ในการสอน การเขียน และรายการโทรทัศน์ ฯลฯ แต่ในเวลาเดียวกันก็เห็นคุณค่าของการสอนโดยใช้ภาษาไทยมาตรฐานด้วย อย่างไรก็ตาม ชุมชนนี้ยังคงตกลงกันไม่ได้ว่าควรจะให้บทบาทและคุณค่าแก่ภาษาแม่ มากน้อยเพียงใด

ถึงแม้ว่า มีงานวิจัยเกี่ยวกับภาษาไทยถิ่นอีสานทางภาษาศาสตร์เชิงสังคม เช่น Palikupt (1983) ดิยู ศรีนราวัฒน์ (2529) ประพันธ์ จันทวิเทศ (2532) Yamashita (2003) และ Draper (2005) ดังกล่าวมาแล้วข้างต้นก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่าข้อค้นพบในงานวิจัยเหล่านี้ยังไม่แสดงให้เห็น ทัศนคติและการเลือกภาษาของคนไทยอีสานในภาพรวมได้อย่างชัดเจน เพราะงานวิจัยบางเรื่อง เก็บข้อมูลเฉพาะจุดใดจุดหนึ่งในภาคอีสาน จึงอาจไม่ได้สะท้อนแนวโน้มทั่วไปของคนไทยอีสาน เช่น ประพันธ์ จันทวิเทศ (2532) และ Draper (2005) ศึกษาเฉพาะผู้ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านบางหมู่บ้าน เท่านั้น ผลการวิจัยของ Yamashita (2003) ก็อาจสะท้อนความคิดของชาวจังหวัดขอนแก่นและ นครราชสีมาเท่านั้น ยังชี้ขาดไม่ได้ว่าผู้ที่อาศัยอยู่ใน 2 จังหวัดนี้สามารถเป็นตัวแทนของคนในภาคอีสานทั้งหมดได้จริงหรือไม่ ยิ่งกว่านั้น เวลาได้ผ่านไปมากกว่า 20 ปีหลังจากงานวิจัยของ Palikupt (1983) ดิยู ศรีนราวัฒน์ (2529) และ ประพันธ์ จันทวิเทศ (2532) สภาพสังคมอีสานย่อมเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลา 20 กว่าปีที่ผ่านมาอย่างแน่นอน เพราะฉะนั้น ทัศนคติ การเลือกภาษาของคนไทยอีสานก็อาจเปลี่ยนด้วย ผู้วิจัยจึงเห็นว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวิเคราะห์สภาพของ ภาษาไทยถิ่นอีสานในปัจจุบันให้เห็นภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในบทนี้ ผู้วิจัยเสนอวิธีดำเนินการวิจัย ในหัวข้อ 3.1 กล่าวถึงวิธีการเก็บข้อมูล เช่น กลุ่มตัวอย่างคือใคร สุ่มขึ้นมาอย่างไร และสร้างวิธีการเก็บข้อมูลอย่างไร ในหัวข้อ 3.2 กล่าวถึงจำนวนกลุ่มตัวอย่างตโดยแบ่งตามปัจจัยทางสังคม ในหัวข้อ 3.3 กล่าวถึงวิธีการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย ในหัวข้อ 3.4 กล่าวถึงวิธีการแบ่งกลุ่มอายุ และในหัวข้อ 3.5 กล่าวถึงวิธีการวิเคราะห์ทัศนคติต่อภาษา การเลือกภาษา และการชำระและการเปลี่ยนภาษา

3.1 ระเบียบวิธีวิจัย

3.1.1 วิธีการเก็บข้อมูล

งานวิจัยนี้ต้องการข้อมูลจากผู้ออกภาษาจำนวนมาก เนื่องจากมีวัตถุประสงค์ที่จะสะท้อนให้เห็นแนวโน้มของคนไทยอีสานทั่วไปเกี่ยวกับทัศนคติต่อภาษาและการเลือกภาษา งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ (quantitative) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม (questionnaire) เพราะการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามสามารถเก็บข้อมูลจำนวนมากได้โดยไม่ต้องใช้เวลานานเกินไป รายละเอียดของวิธีเก็บข้อมูลมีดังนี้

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยนี้คือผู้ที่กำลังศึกษาหรือทำงานอยู่ที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยมหาสารคามทั้งหมด 1031 คน การเก็บข้อมูลมีวัตถุประสงค์ 4 ประการดังต่อไปนี้ (1) เก็บข้อมูลจากคนไทยอีสานที่มีภูมิลำเนาอยู่ในนานาจังหวัด เพื่อสะท้อนให้เห็นแนวโน้มทั่วไปของคนไทยอีสานในเรื่องทัศนคติต่อภาษาและการเลือกภาษาโดยไม่เอียงไปเฉพาะบางจังหวัด (2) เก็บข้อมูลจากคนไทยอีสานต่างรุ่นอายุ เพราะอายุเป็นตัวแปรของงานวิจัยนี้ (3) คนไทยอีสานดังกล่าวควรมีปัจจัยทางสังคมอื่น ๆ คล้ายกัน เพราะมีเช่นนั้นอาจทำให้พิสูจน์ยากว่าอายุส่งอิทธิพลจริงหรือไม่ เพราะปัจจัยอื่น ๆ กลายเป็นตัวแปรด้วย (4) เก็บข้อมูลจากผู้ที่มิฐานะทางสังคม อาทิ เป็นผู้นำสังคมอีสาน ฯลฯ ความคิดเห็นและพฤติกรรมของผู้นำสังคมมักจะเป็นตัวอย่างของคนอื่นและส่งอิทธิพลต่อคนอื่นในสังคม

ผู้วิจัยพบว่ามหาวิทยาลัยของรัฐบาลในภาคอีสานมีคุณสมบัติที่ตอบสนองเงื่อนไขดังกล่าวอย่างดี กล่าวคือ ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ส่วนใหญ่มาจากจังหวัดภายในภาคอีสานเนื่องจากระบบการคัดเลือกนักศึกษาโดยโควตา (quota) และเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ก็เรียนจบมหาวิทยาลัยที่นั่น จึงเป็นคนไทยอีสานเช่นกัน การเก็บข้อมูลจากทั้งนักศึกษาและเจ้าหน้าที่ทำให้สามารถกระจายอายุของกลุ่ม

ตัวอย่างได้ คนที่อยู่ในมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีเช่นกัน มีฐานะทางสังคมใกล้เคียงกัน จึงหลีกเลี่ยงอิทธิพลของปัจจัยทางสังคมได้ ผู้วิจัยเลือกสถานที่เก็บข้อมูล คือทั้งที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยทั้ง 2 แห่งนี้เป็นมหาวิทยาลัยขนาดใหญ่ในภูมิภาคอีสาน และเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาของภาค ผู้วิจัยเห็นว่าผู้ที่เรียนจบและทำงานที่นั่นมีศักยภาพในการเป็นผู้นำสังคมพอสมควร

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากนักศึกษาในชั้นเรียน เพราะชั้นเรียนสร้างบรรยากาศที่ตั้งใจจะกรอกแบบสอบถามได้ ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามในชั้นเรียนทั้งวิชาเอก วิชาโท และวิชาศึกษาทั่วไป แต่โดยส่วนใหญ่ ได้แจกในชั้นเรียนของวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อจะได้เก็บข้อมูลจากนักศึกษาของคณะต่างๆ ผู้วิจัยได้เก็บแบบสอบถามในชั้นเรียนของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และคณะศึกษาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยขอนแก่น และ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

สำหรับเจ้าหน้าที่ ผู้วิจัยติดต่อสำนักงานต่าง ๆ โดยตรง เพื่อได้รับอนุญาตในการเก็บข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ ผู้วิจัยไม่ได้จำกัดสำนักงานโดยเฉพาะของคณะใดคณะหนึ่ง เพื่อจะได้เก็บแบบสอบถามจำนวนมากเท่าที่จะทำได้ ที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น ผู้วิจัยได้เก็บแบบสอบถามจากคณะศึกษาศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ คณะเทคนิคการแพทย์ คณะทันตแพทยศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ คณะสัตวแพทยศาสตร์ และ คณะเกษตรศาสตร์ ส่วนที่มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้เก็บแบบสอบถามจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะการบัญชีและการจัดการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์-ผังเมือง-นฤมิตศิลป์ คณะวิทยาศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ คณะวิทยาการสารสนเทศ คณะเภสัชศาสตร์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย สำนักบริการวิชาการ ศูนย์หนังสือ และ สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน

3.1.3 การสุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยนี้นำวิธีการเลือกตัวอย่างแบบสะดวก (Convenient sampling) มาใช้ในการเก็บข้อมูล ซึ่งเป็นหนึ่งวิธีในวิธีการสุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยทฤษฎีความน่าจะเป็น (Nonprobability Sampling) วิธีนี้ไม่สามารถบอกได้ว่ามีจำนวนของกลุ่มตัวอย่างกี่หน่วย ถึงจะพอกกล่าวได้ทางสถิติว่าสะท้อนลักษณะของประชากร เหมือนกับการสุ่มตัวอย่างโดยอาศัยทฤษฎีความน่าจะเป็น (Probability sampling)

นัครศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์ (2544) อธิบายว่ากรณีที่มีเงื่อนไขข้างล่างนี้ ผู้วิจัยมักจะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยอาศัยทฤษฎีความน่าจะเป็น (Probability sampling) เพราะแสดงให้เห็นลักษณะของประชากรอย่างน่าเชื่อถือได้

1. รู้จำนวนประชากรทั้งหมด
2. ประชากรทั้งหมดมีโอกาสที่จะถูกสุ่มมาเป็นกลุ่มตัวอย่างเท่าเทียมกัน
3. ใช้วิธีการสุ่มที่เหมาะสม เพื่อให้หน่วยตัวอย่างมีโอกาสถูกสุ่มเท่าเทียมกัน
4. ใช้วิธีประมาณค่าพารามิเตอร์ที่เหมาะสม

สำหรับวิธีการสุ่มตัวอย่างโดยอาศัยทฤษฎีความน่าจะเป็น Nakazawa (2001) แนะนำว่า “ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม คือ อย่างมาก 384 หน่วย ซึ่งใช้สูตรและเงื่อนไขทางสถิติข้างล่าง

$$n = \frac{\chi^2 NP(1-P)}{\{C^2(N-1) + \chi^2 P(1-P)\}}$$

$$n = \frac{3.84 \times N \times 0.25}{(0.05 \times 0.05 \times (N-1) + 3.84 \times 0.25)}$$

n = ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

χ^2 = ระดับนัยสำคัญ (alpha) ที่ 0.05 หรือ 0.01 ของการทดสอบไคกำลังสอง (chi-square test) (ใช้ 3.84 ในกรณีระดับ 0.05 หรือ 6.64 ในกรณีระดับ 0.01)

N = ขนาดประชากร

P = สัดส่วนของประชากร (หากไม่รู้ค่า ต้องใช้ 0.5)

C = ช่วงความเชื่อมั่น (Confidence interval)

เงื่อนไข = มีช่วงความเชื่อมั่น (Confidence interval) 5% และสุ่มโดย 95% (โอกาสที่กลุ่มตัวอย่างอาจไม่ถูกต้องมีอัตรา 5%)

Nakazawa (2001) หมายถึงว่า ภายใต้เงื่อนไขทางสถิติดังกล่าว ถ้ามีกลุ่มตัวอย่าง 384 หน่วยพอจะสะท้อนประชากรทั้งหมดได้

Mabuchi (2002) กล่าวถึงสูตรข้างล่างและกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ คืออย่างน้อยประมาณ 400 หน่วย ในกรณีที่ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งของการสุ่มตัวอย่างโดยอาศัยทฤษฎีความน่าจะเป็น และมีความผิดพลาดแท้จริง (absolute error) อย่างมาก 5%

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

$$n \geq \frac{N}{\left(\frac{E}{t}\right)^2 \frac{N-1}{P(1-P)} + 1}$$

$$n \geq \frac{N}{\left(\frac{0.05}{1.96}\right)^2 \frac{N-1}{0.5(1-0.5)} + 1}$$

n = ขนาดตัวอย่าง

N = ขนาดประชากร

E = ความผิดพลาดแท้จริง หรือ ค่าคลาดเคลื่อนสัมบูรณ์ (Absolute error)

t = ค่าของการแจกแจงแบบโค้งปกติ (Normal distribution) (t = 1.96 ในกรณีความผิดพลาดแท้จริงเท่ากับ 5%)

P = สัดส่วนของประชากร (p)

ส่วนงานวิจัยนี้ไม่สามารถรู้จำนวนของประชากรทั้งหมดได้ ซึ่งขาดคุณสมบัติที่ 1. ของ นัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์ (2544) เพราะประชากรทั้งหมดของงานวิจัยนี้ คือ ประชากรอุดมคติ หรือ “universe” (คำที่ Sakata (2000) ใช้) ประชากรอุดมคติ คือ ประชากรที่มีจำนวนมหาศาล Sakata (2000) ยกตัวอย่างของประชากรอุดมคติว่า “ถ้าจะศึกษาว่าผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นมีความสุขมากน้อยเพียงใดในชีวิตของตน ประชากรต้องเป็นผู้สูงอายุที่อยู่ในประเทศญี่ปุ่นทั้งหมด และถ้าจะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยอาศัยทฤษฎีความน่าจะเป็น จะต้องมีการลงทะเบียนของผู้สูงอายุที่อยู่ในประเทศญี่ปุ่นทั้งหมด แต่ในสถานการณ์จริง ไม่สามารถเตรียมตารางเลขสุ่มดังกล่าวได้ ถ้าอย่างนั้น นักวิจัยจะไม่สามารถสุ่มตัวอย่างจากประชากรดังกล่าวได้ วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยทฤษฎีความน่าจะเป็น (Nonprobability sampling) แก้ปัญหาตรงนี้ได้ กล่าวคือ นักวิจัยสามารถศึกษาเรื่องดังกล่าวได้ ถึงแม้ว่าไม่สามารถใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยอาศัยทฤษฎีความน่าจะเป็นกับประชากรได้” ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงใช้การสุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยทฤษฎีความน่าจะเป็น

แต่วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยทฤษฎีความน่าจะเป็นไม่สามารถกล่าวถึงทางสถิติได้ว่า จะต้องการกลุ่มตัวอย่างกี่หน่วย เพราะใช้สูตรทางสถิติข้างบน และกำหนดจำนวนไม่ได้ เนื่องจาก “สมาชิก (Element) ในกลุ่มประชากรทั้งหมดไม่ใช่ว่าจะมีโอกาสที่จะถูกสุ่มขึ้นมาเป็นตัวอย่าง” (सानติ เล็กมณี, กำพล เชื้อแถว และ ณุศนี แก้วกุลชร, 2552: 15) ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่จะเก็บข้อมูลไว้อย่างคร่าว ๆ กล่าวคือ ผู้ที่มีคุณสมบัติของกลุ่มเป้าหมายอย่างน้อย 400 คน และหากเป็นไปได้ก็จะมีขึ้นดี เพราะวิธีการสุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยทฤษฎีความน่าจะเป็นนี้ต้องการจำนวนกลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 400 หน่วย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงตัดสินใจว่าวิธีการสุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยทฤษฎีความน่าจะเป็นควรมีจำนวนตัวอย่างมากกว่า 400 หน่วยจะดีที่สุด

3.1.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของงานวิจัยนี้ คือ แบบสอบถาม แบบสอบถามมี 3 ส่วนคือ ข้อมูลส่วนตัว ทักษะคิดต่อภาษา และ การเลือกภาษา (รายละเอียดของแต่ละส่วน ดูหัวข้อ 3.1.6 3.1.7 และ 3.1.8)

3.1.5 การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยทดสอบความเที่ยงตรง (validity) ของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยโดยเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ตรวจสอบทุกครั้ง ซึ่งผู้วิจัยได้ขอความเมตตาจาก ดร.อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (content validity)

ผู้วิจัยได้ทำวิจัยนำร่อง (pilot study) เกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวและทักษะคิดต่อภาษา เพื่อทดสอบความเชื่อมั่น (reliability) ของวิธีการเก็บข้อมูลที่ใช้ในวิทยานิพนธ์ ในงานวิจัยนำร่องนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามที่ประกอบด้วยรูปแบบคำถามเกี่ยวกับทักษะคิด 3 แบบ ซึ่งทั้ง 3 แบบใช้ในแบบสอบถามของวิทยานิพนธ์ (รายละเอียดดูหัวข้อ 3.1.7) หากต้องแปลจากภาษาญี่ปุ่นโดยตรง ได้อาศัยผู้ทรงคุณวุฒิทางภาษาศาสตร์ญี่ปุ่นที่พูดภาษาไทยเป็นภาษาแม่ เมื่อสร้างแบบสอบถามเสร็จ ผู้วิจัยขอให้ผู้พูดภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาแม่และผู้พูดภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาแม่ทดลองกรอกแบบสอบถามดู เพื่อตรวจสอบว่า ผู้ตอบจะเข้าใจคำถามอย่างถูกต้องได้หรือไม่ แบบสอบถามใช้ภาษาเหมาะสมหรือไม่ และมีปริมาณของคำถามมากเกินไปหรือไม่ เมื่อปรับปรุงแบบสอบถามตามคำแนะนำที่ได้มาเสร็จแล้ว นำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง หลังจากนั้น ผู้วิจัยนำแบบสอบถามฉบับนี้ไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายของงานวิจัยนำร่อง

ในการสร้างแบบสอบถามของงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยเลือกรูปแบบคำถามเกี่ยวกับทักษะคิดเฉพาะแบบเดียวจาก 3 แบบ และปรับปรุงคำถามที่มีปัญหาในงานวิจัยนำร่อง หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินขั้นตอนเดียวกันกับงานวิจัยนำร่อง ก็คือ เมื่อสร้างแบบสอบถามเสร็จ ได้รับคำแนะนำจากคนไทยและคนไทยอีสานในฐานะผู้ตอบแบบสอบถาม แกไขคำถามบางคำถามตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ และนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย (รายละเอียดดู หัวข้อ 3.1.6 3.1.7 และ 3.1.8)

3.1.6 ข้อมูลส่วนตัว

ข้อมูลส่วนตัวประกอบไปด้วยคำถามเกี่ยวกับปัจจัยทางสังคม เช่น อายุ เพศ ประวัติการศึกษา อาชีพ ภูมิฐานะ เป็นต้น นอกจากนี้ เพื่อหลีกเลี่ยงความกังวล และเพื่อปกป้องข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบ ในตอนต้นของแบบสอบถามมีส่วนที่เป็นคำยินยอมเข้าร่วมวิจัย (informed

consent form) และคำชี้แจงเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย รวมทั้ง สัญญาการปกป้องข้อมูลส่วนตัว

ในงานวิจัยนำร่อง คำถามเกี่ยวกับปัจจัยทางสังคมประกอบด้วย อายุ เพศ ชั้นปีการศึกษา ที่สังกัด ภูมิภาคทั้งตำบล อำเภอ และจังหวัด กลุ่มชาติพันธุ์ย่อย ความสามารถในการพูดภาษาไทยถิ่นอีสาน ความสามารถในการฟังภาษาไทยถิ่นอีสาน และประสบการณ์ในการย้ายที่อยู่ทั้งสถานที่และระยะเวลา

ส่วน ในงานวิจัยนี้ คำถามเกี่ยวกับปัจจัยทางสังคม ประกอบด้วย อายุ เพศ สถานภาพ การศึกษา ประวัติการศึกษา อาชีพ ภูมิภาค (ตำบล อำเภอ จังหวัด) เชื้อสายและภูมิภาคของบิดาและมารดา เชื้อสาย ความเป็นไทยอีสาน และความสามารถในการพูดและฟังภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาอื่น ๆ ซึ่งเพิ่ม ตัดทิ้ง หรือ ปรับปรุงคำถามเกี่ยวกับ การศึกษา อาชีพ บิดาและมารดา กลุ่มชาติพันธุ์ ความสามารถทางภาษา ประสบการณ์ในการย้ายที่อยู่ (ดูตารางที่ 3.1)

ตารางที่ 3.1 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยทางสังคมในงานวิจัยนำร่องและงานวิจัยนี้

คำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวในงานวิจัยนำร่อง	คำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวในงานวิจัยนี้	
		การเปลี่ยนแปลงจากงานวิจัยนำร่อง
อายุ	อายุ	-
เพศ	เพศ	-
ชั้นปีการศึกษา	สถานภาพการศึกษา	ปรับปรุง
	ประวัติการศึกษา	ปรับปรุง
	อาชีพ	เพิ่ม
ที่สังกัด (วิชาเอก และคณะ)	ที่สังกัด (ภาควิชา และคณะ)	-
ภูมิภาคทั้งตำบล อำเภอ และจังหวัด	ภูมิภาคทั้งตำบล อำเภอ และจังหวัด	-
	เชื้อสายและภูมิภาคของบิดาและมารดา	เพิ่ม
กลุ่มชาติพันธุ์ย่อย	เชื้อสาย	ปรับปรุง
	ความเป็นไทยอีสาน	ปรับปรุง
ความสามารถในการพูดภาษาไทยถิ่นอีสาน	ความสามารถในการพูดภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาอื่น ๆ	ปรับปรุง
ความสามารถในการฟังภาษาไทยถิ่นอีสาน	ความสามารถในการฟังภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาอื่น ๆ	ปรับปรุง
ประสบการณ์ในการย้ายที่อยู่ทั้งสถานที่และระยะเวลา		ตัดออก

งานวิจัยนำร่องเก็บข้อมูลเฉพาะนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น และ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดังนั้น จึงถามเฉพาะสถานภาพการศึกษาว่ากำลังศึกษาในชั้นปีใด ส่วนงานวิจัยนี้ได้ขยายกลุ่มเป้าหมาย คือ ทั้งนักศึกษาและเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยด้วย ดังนั้น จึงปรับปรุงคำถามเกี่ยวกับการศึกษาให้เป็น สถานภาพการศึกษา กับ ประวัติการศึกษา และเพิ่มคำถามเกี่ยวกับอาชีพ

สำหรับ “กลุ่มชาติพันธุ์ย่อย” หรือ “เชื้อสาย” ในงานวิจัยนำร่องตั้งคำถามว่า “ท่านเป็นชาวกลุ่มชาติพันธุ์ย่อยหรือไม่ (ในกรณีท่านเป็นชาวจีน เขมรสูง แสก กวย พวน และ ผู้ไท ฯลฯ แต่ไม่ใช่ชาวอีสาน กรุณากรอก ไซ่)” และขอให้ตอบว่า “ใช่” หรือ “ไม่ใช่” พร้อมให้ระบุชื่อชาติพันธุ์ด้วยกรณีตอบว่า “ใช่” แต่คำถามนี้มีปัญหาการใช้คำ (Wording) สองประการ คือ (1) “ไม่ควรใช้ศัพท์ยากในคำถาม” (Yasuda, 1966 อ้างถึงใน Otani et al., 1999: 74) แต่ใช้คำว่า “กลุ่มชาติพันธุ์ย่อย” (2) “คำถามหนึ่งคำถามไม่ควรมีสองประเด็น (Double barrel)” (Yasuda, 1966 อ้างถึงใน Otani et al., 1999: 86) แต่คำถามในประเด็นที่ว่า “เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ย่อยหรือไม่” และ “เป็นชาวอีสานหรือไม่” สังเกตได้ว่า ไม่สามารถแยกออกได้ว่า คำตอบ “ใช่” หมายถึง “ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อย และไม่ใช่ชาวอีสาน จึงตอบว่า “ใช่” หรือ “ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อยและชาวอีสาน ซึ่งมีความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อย จึงตอบว่า “ใช่”

เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว งานวิจัยนี้ได้ปรับปรุงคำถามเรื่องชาติพันธุ์โดย (1) ใช้ศัพท์ทั่วไป คือ “เชื้อสาย” (2) เปลี่ยนคำถามว่า “ท่านคิดว่าตนเองมีเชื้อสายอะไร (สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ชื่อ)” และเตรียมตัวเลือกเป็นชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น “ไทย” “ไทยเชื้อสายจีน” “ไทยเชื้อสายเขมร” เป็นต้น (ดูภาพที่ 3.1)

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ท่านคิดว่าตนเองมีเชื้อสายอะไร (สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

<input type="checkbox"/>	ไทย
<input type="checkbox"/>	ไทยอีสาน
<input type="checkbox"/>	ไทยเชื้อสายจีน
<input type="checkbox"/>	ไทยเชื้อสายเขมร
<input type="checkbox"/>	ไทยเชื้อสายกวย
<input type="checkbox"/>	ไทยเชื้อสายพวน
<input type="checkbox"/>	ไทยเชื้อสายภูไท ¹
<input type="checkbox"/>	ไทยเชื้อสายเวียดนาม (ญวน)
<input type="checkbox"/>	อื่น ๆ _____

ภาพที่ 3.1 คำถามเกี่ยวกับเชื้อสายในแบบสอบถามของงานวิจัยนี้

แต่คำถามนี้ก็ยังมีปัญหา กล่าวคือ ใช้คำว่า ‘ลาว’ ไม่ได้ในตัวเลือก ถึงแม้ว่า “ลาว” อาจใช้เป็นชื่อชาติพันธุ์ของคนไทยอีสานได้ เพราะคำว่า “ลาว” มีความหมายซับซ้อนอย่างที่ Yamashita (2003) และ Hayashi (2000, 2003) ได้กล่าวไว้ คือ คำว่า “ลาว” หมายถึงคนประเทศลาวหรือคนไทยอีสาน ขึ้นอยู่กับบริบท คนไทยอีสานเองก็มีอัตลักษณ์ (identity) ที่ซับซ้อนว่าตัวเองเป็นทั้ง ‘คนลาว’ และ ‘คนไทย’ ในความหมายว่าคนลาวอีสานและประชาชนไทย แต่ไม่ใช่ “คนลาว” ในความหมายประชาชนของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นต้น หากแบบสอบถามนี้นำตัวเลือก “ลาว” มาใช้ จะไม่สามารถอธิบายได้ว่าผู้ตอบแต่ละคนตอบในบริบทไหน ในแบบสอบถามจึงไม่มีตัวเลือก “เชื้อสายลาว” และนำตัวเลือก “เชื้อสายไทยอีสาน” มาใช้แทน

ในคำถามข้อนี้ ผู้วิจัยคาดว่า คนไทยอีสานที่มีเชื้อสายลาวจะเลือก “ไทยอีสาน” กลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อยก็เลือก “ไทยอีสาน” หากคิดว่ามีเชื้อสายลาวด้วย และคนไทยที่มาจากภาคอื่น ๆ จะเลือก “ไทย” เพื่อจะคัดเลือกรวมเข้าหมายโดยเฉพาะผู้ที่เลือก “ไทยอีสาน” แต่ในขณะเดียวกัน ผู้วิจัยสงสัยว่าตัวเลือก “ไทยอีสาน” อาจไม่สามารถแยกออกเชื้อสายของผู้ตอบแบบสอบถามได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะคนไทยอีสานน่าจะเข้าใจว่าคำว่า “อีสาน” คือ ชื่อของภูมิภาคมากกว่าชื่อของชาติพันธุ์ ผู้ที่มีเชื้อสายลาวจึงอาจจะไม่เลือกตัวเลือกนี้ ยิ่งไปกว่านี้ ผู้ที่มีเชื้อสายลาวอาจจะเลือกตัวเลือก “ไทย” แทน เพราะคำว่า “ไทย” รวมถึงคนไทยอีสานที่มีเชื้อสายลาวได้ในบริบทที่ว่า “ไม่ใช่กลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อย”

ด้วยสาเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเพิ่มคำถามเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ “ความเป็นไทยอีสาน” โดยถามว่า “ท่านคิดว่าตนเองมีความเป็นไทยอีสาน หรือ ไม่” และขอให้

¹ ในแบบสอบถาม ใช้การสะกด “ภูไท”

เลือก “มี” หรือ “ไม่มี” การตั้งคำถามเรื่องเชื้อสายหรือคำถามข้อนี้เนื่องจาก ผู้วิจัยต้องการรู้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามคิดว่าภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นหนึ่งในภาษาของตนหรือไม่ แต่ถ้าถามเรื่อง ภาษาไทยถิ่นอีสานโดยตรง อาจจะทำให้คำตอบต่อไปนี้เอียงไป ซึ่งเกี่ยวกับทัศนคติต่อภาษาดังนั้น จึงใช้คำถามข้อนี้แทน ในขั้นตอนแรก ผู้วิจัยปรึกษาผู้พูดภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาแม่ เพื่อเลือกใช้คำที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของคำถามนี้ หลังจากนั้น ได้ปรึกษาคนไทยเชื้อสายจีน ที่มีบ้านเกิดอยู่ในภาคอีสานในฐานะผู้ตอบแบบสอบถาม และยืนยันว่าคำถามนี้พอแยกผู้ตอบแบบสอบถามได้ ซึ่งแยกเป็น ผู้ที่คิดว่าภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นของตน และผู้ที่ไม่คิดอย่างนั้น

สำหรับคำถามเกี่ยวกับความสามารถในการพูดและฟังภาษาไทยถิ่นอีสาน ในงานวิจัยนำร่องได้ขอให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกเพียง “ได้” หรือ “ไม่ได้” จากผลงานวิจัยนำร่อง พบว่า ประมาณ 80 ถึง 90% ของผู้ตอบแบบสอบถามของมหาวิทยาลัยขอนแก่นตอบว่า “ได้” ส่วนงานวิจัยนี้เพิ่มตัวเลือกให้เป็น 3 ตัว คือ “ได้ดี” “พอใช้” “ไม่ได้” ยิ่งไปกว่านี้ หากผู้ตอบแบบสอบถามสามารถใช้ภาษาใดภาษาหนึ่งได้ นอกจากภาษาไทยถิ่นอีสาน ก็ให้ผู้ตอบแบบสอบถามระบุถึงชื่อภาษาและระดับความสามารถในการใช้ภาษานั้นด้วย เพื่อบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับภาษาอย่างละเอียด

ประสบการณ์ในการย้ายที่อยู่ คือ คำถามที่ใช้ใน Gengo eds. (1994) ในงานวิจัยนำร่องตั้งคำถามว่า “ท่านเคยอาศัยอยู่ที่ภาคอื่น ๆ หรือไม่” และขอให้ระบุชื่อจังหวัดและระยะเวลา ถ้าตอบว่า “เคย” แต่คำถามนี้มีปัญหาเรื่องการใช้คำ กล่าวคือ ผู้ที่มีบ้านเกิดอยู่ในภาคอีสานอาจตีความว่า “ภาคอื่น ๆ” หมายถึงภูมิภาคที่ไม่ใช่ภาคอีสาน ในขณะที่ผู้ที่มีบ้านเกิดอยู่นอกภาคอีสาน อาจตีความว่า “ภาคอื่น ๆ” รวมถึงภาคอีสานด้วย เพราะภาคอีสานไม่ใช่ภูมิภาคที่เป็นบ้านเกิดของตน อนึ่งคำว่า “ย้ายที่อยู่” ก็ไม่ชัดเจนเหมือนกัน ผู้ตอบหลายคนระบุระยะเวลาสั้นกว่าที่ผู้วิจัยสมมติไว้ เช่น สองอาทิตย์ หนึ่งเดือน เป็นต้น ผู้วิจัยสงสัยว่าผู้ตอบเหล่านี้อาจเพียงพักที่นั่นชั่วคราว แต่ก็ไม่มีมาตรฐานว่า อยู่ในภาคอื่นกี่เดือนหรือกี่ปีขึ้นไป ถึงจะถือว่า “ย้ายที่อยู่” สำหรับผู้ตอบแต่ละคน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสรุปว่าคำถามนี้อาจไม่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนไทย จึงได้ตัดออกเมื่อสร้างแบบสอบถามสำหรับงานวิจัยนี้

3.1.7 ทัศนคติ

งานวิจัยนำร่องทดสอบวิธีการเก็บข้อมูลของงานวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติต่อภาษาถิ่นญี่ปุ่นทั้งหมด 3 แบบ แต่ 2 ใน 3 วิธีมีปัญหาว่าไม่สามารถแสดงให้เห็นทัศนคติต่อภาษาได้อย่างชัดเจนเท่ากรณีภาษาถิ่นญี่ปุ่น

วิธีแรก คือ คำถามแบบเปิด (open question) ซึ่งใช้ใน Murakami (2005) ในแบบสอบถามของงานวิจัยนำร่องประกอบด้วยคำถาม 2 ข้อ กล่าวคือ ข้อแรกให้ยกตัวอย่างคำศัพท์ ที่ผู้ตอบคิดว่า

สะท้อนลักษณะของภาษาไทยถิ่นอีสานได้เป็นอย่างดี ส่วนข้อที่สองให้ยกตัวอย่างคำศัพท์ ที่ผู้ตอบคิดว่าสะท้อนลักษณะของผู้พูดภาษาไทยถิ่นอีสานได้เป็นอย่างดี ปัญหาของวิธีนี้มี 2 ประการ (1) ผู้ตอบแบบสอบถามเข้าใจความหมายของคำถามผิด คือ หลายคนยกตัวอย่างคำศัพท์ของภาษาไทยถิ่นอีสาน ที่คนมักจะคิดออก เช่น ‘แซบ’ (2) ความยาวของคำตอบแตกต่างกัน เช่น บางคนยกตัวอย่างคำศัพท์ตามคำถาม แต่บางคนตอบเป็นประโยค จึงรวบรวมข้อมูลที่แสดงให้เห็นแนวโน้มยาก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงตัดสินใจว่าวิธีนี้ไม่เหมาะสมกับการศึกษาเชิงปริมาณเกี่ยวกับทัศนคติต่อภาษาไทยถิ่น และไม่ได้ใช้ในงานวิจัยนี้

วิธีที่สอง คือ คำถามแบบปิด (closed question) เกี่ยวกับบุคลิกภาพของผู้พูดภาษาถิ่น ซึ่งใช้ใน Hayano (2005, 2008) Hayano (2005, 2008) ใช้แนวคิดของ Eysenck (1964 อ้างถึงใน Hayano, 2005, 2008) เกี่ยวกับลักษณะบุคลิกภาพ กล่าวคือ ทั้งหมดมี 12 ลักษณะโดยแบ่งได้โดย 2 เกณฑ์ คือ extroverts - introverts และ emotionally stable - emotionally unstable (ดูภาพที่ 3.2)



หมายเหตุ

1	กระตือรือร้น	7	ใจเย็น
2	เดี๋ยวดีเดี๋ยวร้าย	8	สงบ ใจเย็น
3	กระตือรือร้น ชอบทำอะไรตลอดเวลา	9	ระมัดระวัง รอบคอบ
4	ชอบเข้าสังคม	10	เจียมเนื้อเจียมตัว ไม่โอ้อวด
5	สบายๆ เรื่อยๆ ง่ายๆ และ	11	หัวแข็ง
6	มองโลกในแง่ดี	12	ขี้กังวล

ภาพที่ 3.2 ลักษณะบุคลิกภาพ 12 ประเภทของ Hayano (2005, 2008)

ในแบบสอบถามของงานวิจัยนาร่อง ถามว่า “ผู้พูดภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นคนหัวแข็ง” “ผู้พูดภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นคนขี้กังวล” เป็นต้น ซึ่งใช้ 12 ลักษณะที่แปลมาจาก Hayano (2005,

2008) และขอให้ผู้ตอบเลือก “เห็นด้วยอย่างมาก” “เห็นด้วยเล็กน้อย” “ไม่เห็นด้วย” หรือ “ไม่มีความเห็น” แต่วิธีนี้ไม่ได้แสดงให้เห็นทัศนคติของผู้ตอบต่อผู้พูดภาษาไทยถิ่นอีสานได้อย่างชัดเจน เพราะคำถามแต่ละข้อมีคนที่เลือก “ไม่มีความเห็น” ด้วยอัตราสูง ผู้วิจัยจึงตัดสินใจว่า วิธีนี้ไม่เหมาะสมสำหรับคนไทย และไม่ได้ใช้ในงานวิจัยนี้

วิธีการเก็บข้อมูลที่สามของงานวิจัยนักร้องสามารถแสดงให้เห็นทัศนคติต่อภาษาอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นวิธีที่ใช้ใน Inoue (1980a, 1980b, 1983) Oki (1986) Sato (1992) Gengo eds. (1994) Matsuda (1999) และ Abe (2000) เป็นต้น โดยพัฒนาขึ้นมาจาก Inoue (1978a, 1978b)

วิธีการของ Inoue (1978a, 1978b) คือ คำถามแบบปลายปิด (closed question) ที่นำแนวคิด semantic scale หรือ semantic difference method มาใช้ ทั้งสองชื่อหมายถึงวิธีเดียวกัน semantic scale คือ ชื่อที่ Fasold (1984) ใช้ ส่วน semantic difference method คือ ชื่อที่ Osgood, Suci และ Tannenbaum (1967 อ้างใน Inoue, 1977a, 1977b, 1983) และ Oki (1986) ใช้ แบบสอบถามโดยวิธีนี้ในหนึ่งข้อจะยกตัวอย่างคำหรือถ้อยคำที่บอกลักษณะหรือแสดงทัศนคติเกี่ยวกับภาษาหนึ่ง 2 คำ ซึ่ง 2 คำนี้มีความหมายตรงข้ามกัน เช่น สุขภาพ และไม่สุขภาพ ตัวเลือกมี 7 ระดับ แต่ละระดับแสดง ความ สุขภาพ หรือ ไม่สุขภาพ ดังนั้นผู้ตอบคนใดมั่นใจว่าภาษานั้นสุขภาพ หรือ ไม่สุขภาพจะเลือก 1 หรือ 7 ส่วนคนที่ไม่มั่นใจแต่พอมีความคิดเห็นจะเลือก 2 3 5 หรือ 6 ตามความคิด ถ้าไม่มีความคิดเห็นจะเลือก 4 ซึ่งเป็นตัวเลือกที่อยู่ตรงกลาง (ดูตัวอย่างใน ภาพที่ 3.3) ข้อดีของวิธีนี้คือ สามารถแสดงความแตกต่างที่ต่างกันเล็กน้อยของผู้ตอบแต่ละคนได้อย่างสมมาตรระหว่างทางบวก และทางลบ

		ดี			ไม่ดี			
1	ภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษา	7	6	5	4	3	2	1
		สุขภาพ			ไม่สุขภาพ			
2	ภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษา	7	6	5	4	3	2	1

ภาพที่ 3.3 ตัวอย่างของคำถามโดยใช้วิธี semantic scale หรือ semantic difference

ส่วนวิธีการเก็บข้อมูลที่งานวิจัยนักร้องได้ใช้ คือ ยกตัวอย่างคำหรือถ้อยคำที่บอกลักษณะหรือแสดงทัศนคติเกี่ยวกับภาษาหนึ่งคำในหนึ่งข้อ และขอให้ผู้ตอบเลือกความคิดเห็นจาก 3 หรือ 4 ระดับให้ไว้ได้แก่ เห็นด้วย เห็นด้วยบ้าง ไม่มีความคิดเห็น และ ไม่เห็นด้วย Inoue (1980a) กล่าวว่า “งานวิจัยที่ผ่านมาของเขา Inoue (1977a, 1977b) อาศัย semantic difference method แต่วิธีนี้ต้องอาศัยการวิเคราะห์ปัจจัย (factor analysis) ส่วนวิธีนี้นำทฤษฎีการแสดงปริมาณ (quantification

theory) มาใช้ซึ่งสามารถจำแนกตัวแปรที่มีแต่ชื่อ (nominal variable) เป็นกลุ่มได้ง่ายกว่า” ดังตัวอย่างในภาพที่ 3.4

			เห็นด้วย	เห็นด้วยเล็กน้อย	ไม่มีความเห็น	ไม่เห็นด้วย
1	ภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษา	ดี	4	3	2	1
2	ภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษา	ไม่ดี	4	3	2	1

ภาพที่ 3.4 ตัวอย่างของคำถามโดยใช้วิธีของ Inoue (1980a, 1980b) ฯลฯ

ระดับของตัวเลือกในงานเหล่านี้ไม่สมมาตรอย่าง semantic scale ของ Fasold (1984) แต่ผลงานของงานวิจัยนำร่อง หรือ ยูทาเกะ โทมิโอกะ (2552) และ Tomioka (2009) ได้ทดสอบวิธี Inoue (1980a, 1980b) แล้ว พบปรากฏการณ์ที่น่าสนใจ คือ คำบอกลักษณะที่มีความหมายทางลบ มักจะถูกปฏิเสธอย่างชัดเจน เช่น คำถาม “ภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาหายา” อัตราส่วนของคนที่ “ไม่เห็นด้วย” สูง แต่ความหมายทางบวกที่เป็นคู่ของคำบอกลักษณะนั้นไม่ได้รับความเห็นด้วยชัดเจนเสมอไป กลับมีคนตอบว่าไม่มีความคิดเห็นจำนวนมาก เช่น คำถาม “ภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาสุภาพ” อัตราส่วนของคนที่ “ไม่มีความเห็น” สูงกว่า “ไม่เห็นด้วย” นักศึกษากรุงเทพฯมีแนวโน้มที่จะเลือกคำตอบแบบนี้ จึงอาจสะท้อนความคิดของเยาวชนกรุงเทพฯซึ่งไม่กล้าแสดงออกว่าดูถูกภาษาไทยถิ่นอีสาน แต่ก็ไม่ยอมรับความเป็นบวกของภาษาไทยถิ่นอีสานเช่นกัน Semantic Scale หรือ Semantic Difference Method ไม่สามารถแสดงให้เห็นผลอย่างนี้ได้ เพราะคำบอกลักษณะ 2 คำที่เป็นคู่กันอยู่ในคำถามข้อเดียวกัน

แต่วิธีนี้ทำให้ ยูทาเกะ โทมิโอกะ (2552) และ Tomioka (2009) ประสบความลำบากในการวิเคราะห์ด้วยเหตุที่ตัวเลือกแบบไม่สมส่วนกัน อาจมีคนที่คิดว่า “ไม่เห็นด้วยเล็กน้อย” แต่เมื่อไม่มีตัวเลือกนี้ให้ เขาจึงอาจเลือก “ไม่เห็นด้วย” แทน ดังนั้น วิธีนี้ไม่มีความสมดุลกันในแง่ที่ว่าสามารถพิจารณาความแตกต่างของระดับความเห็นได้ แต่ไม่สามารถพิจารณาความแตกต่างของระดับความไม่เห็นด้วยได้

งานวิจัยนี้นอกจากนำวิธีตั้งคำถามแบบ Inoue (1980a, 1980b, 1983) Oki (1986) Sato (1992) และ Abe (2000) มาใช้แล้ว ยังได้นำวิธีกำหนดตัวเลือกแบบ Semantic scale มาใช้ด้วย เพื่อช่วยในการพิจารณาแนวโน้มการตอบที่กล่าวมาแล้ว และเพื่อแก้ไขปัญหาในการวิเคราะห์ ซึ่งพบในงานวิจัยของ Tomioka (2009) เพราะฉะนั้น คำถามหนึ่งข้อจึงมีคำบอกลักษณะคำเดียว เช่น สุภาพ และให้ผู้ตอบเลือกตัวเลือกจาก 1=ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 2=ค่อนข้างไม่เห็นด้วย 3=ไม่มีความคิดเห็น 4=ค่อนข้างเห็นด้วย และ 5=เห็นด้วยอย่างยิ่ง ซึ่งแบบสมส่วนกัน (ตัวอย่างคำถามสมมุติใน ภาพที่ 3.5)

5.เห็นด้วยอย่างยิ่ง 4.ค่อนข้างเห็นด้วย 3.ปานกลาง
2.ค่อนข้างไม่เห็นด้วย 1.ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

		ภาษาไทยถิ่นอีสาน					ภาษาไทยมาตรฐาน						
		5	4	3	2	1	5	4	3	2	1		
1	เป็นภาษาที่ สุภาพ												
2	เป็นภาษาที่ ไม่สุภาพ												

ภาพที่ 3.5 ตัวอย่างรูปแบบคำถามเกี่ยวกับทัศนคติต่อภาษา

คำบอกลักษณะที่นำมาใช้ในคำถามส่วนนี้มีทั้งหมด 24 คำ ดังต่อไปนี้

- 1.แสดงความเป็นกันเอง
- 2.แสดงอารมณ์ได้ชัดเจน
- 3.มีคำและสำนวนหลากหลาย
- 4.เรียบง่าย
- 5.สุภาพ
- 6.ไพเราะ
- 7.ใช้สื่อสารได้ตรงประเด็น
- 8.ทันสมัย
- 9.ทำให้เกิดความรู้สึกห่างเหินระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง
- 10.ไม่สามารถแสดงอารมณ์ได้ชัดเจน
- 11.ทื่อๆ ไม่มีความหลากหลาย
- 12.ซับซ้อน
- 13.ไม่สุภาพ
- 14.ไม่ไพเราะ
- 15.ไม่มีแบบแผน
- 16.ล้าสมัย
- 17.มีความสำคัญ
- 18.มีความจำเป็นต่อชีวิตประจำวัน
- 19.มีประโยชน์ในชีวิตประจำวันของท่าน
- 20.ท่านอยากถ่ายทอดให้กับลูกหลาน
- 21.ท่านชอบ
22. ควรจะสอนที่โรงเรียน
23. ไม่ควรใช้ที่โรงเรียน
- 24.ทำให้ท่านรู้สึกอาย หรือ ไม่สบายใจ เมื่อมีคนได้ยินท่านพูด

คำบอกลักษณะที่ 1 ถึง 16 กำหนดมีความหมายตรงข้ามกันในแง่เชิงบวกและลบ คำถามเหล่านี้แบ่งได้ตามความหมาย ซึ่งเป็นแนวการกำหนดคำบอกลักษณะของ Inoue (1980a, 1980b, 1983) Oki (1986) Sato (1992) และ Abe (2000) คือ แบ่งเป็นหมวดของ ‘Chiteki hyooka go’ ‘Intellectual evaluation words’ และหมวดของ ‘Jooteki hyookago’ ‘Emotional evaluation words’ ได้ งานวิจัยนี้นำมาเฉพาะแนวคิด แต่ให้มีลักษณะของหมวดแตกต่างจากงานวิจัยเหล่านี้ คือ ลักษณะที่คนมักจะคิดว่าดีหากมีลักษณะแบบนั้นในสถานการณ์ไม่เป็นทางการ และ ลักษณะที่คนมักจะคิดว่าดีหากมีลักษณะแบบนั้นในสถานการณ์ทางการ เพราะ Tomioka (2009) พบว่า วิธีการแบ่งหมวดของคำโดย ‘Chiteki hyooka go’ ‘Intellectual evaluation words’ และหมวดของ ‘Jooteki hyookago’ ‘Emotional evaluation words’ กับทัศนคติต่อภาษาไทยถิ่นอีสานของคนไทยไม่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน แต่พบแนวโน้มอีกแบบหนึ่ง คือ คำบอกลักษณะที่มีคนเห็นด้วยจำนวนมาก มักจะมีความหมายที่ดี ในกรณีใช้ภาษานั้นในสถานการณ์ไม่เป็นทางการ เช่น ‘แสดงความเป็นกันเอง’ และคำบอกลักษณะที่มีคนเห็นด้วยจำนวนน้อยกว่ามีความหมายดี ในกรณีใช้ภาษานั้นในสถานการณ์ทางการ เช่น ‘สุภาพ’ เพราะฉะนั้น งานวิจัยนี้จึงเลือกคำบอกลักษณะที่แบ่งได้โดยลักษณะดังกล่าว คือ 1 ถึง 4 มีความหมายเชิงบวกและคนน่าจะมองว่าเป็นลักษณะดี หากใช้ในสถานการณ์ไม่เป็นทางการ 5 ถึง 8 มีความหมายเชิงบวกและคนน่าจะมองว่าเป็นลักษณะดี หากใช้ในสถานการณ์ทางการ 9 ถึง 12 เป็นคำบอกลักษณะที่มีความหมายตรงข้ามกับ 1 ถึง 4 ซึ่งคำบอกลักษณะที่มีความหมายลบและคนน่าจะมองว่าเป็นลักษณะไม่ดี หากใช้ในสถานการณ์ไม่เป็นทางการ 13 ถึง 16 เป็นคำบอกลักษณะที่มีความหมายตรงข้ามกับ 5 ถึง 8 ซึ่งคำบอกลักษณะที่มีความหมายลบและคนน่าจะมองว่าเป็นลักษณะไม่ดี หากใช้ในสถานการณ์ทางการ เนื่องจากผู้วิจัยไม่ใช่เจ้าของภาษา จึงเลือกคำบอกลักษณะเหล่านี้โดยปรึกษาและอาศัยคำแนะนำจากคนที่พูดภาษาไทยเป็นภาษาแม่ ถึงแม้ว่าการแบ่งหมวดดังกล่าวไม่ใช่วิธีการที่สมบูรณ์ ผู้วิจัยนำวิธีดังกล่าวมาใช้ในการพิจารณาความแตกต่างระหว่างทัศนคติต่อภาษาไทยถิ่นอีสานและภาษาไทยมาตรฐาน เพื่อให้เห็นแนวโน้มคร่าว ๆ

คำบอกลักษณะที่ 17 ถึง 24 นำมาจาก สุวิไล เปรมศรีรัตน์และคณะ (2551a, 2551b) 22 ถึง 24 ถามเฉพาะเรื่องภาษาไทยถิ่นอีสานเพราะภาษาไทยมาตรฐานไม่เข้ากับบริบท เช่น ‘ควรจะสอนภาษาไทยมาตรฐานที่โรงเรียน’ หรือไม่ ฯลฯ

3.1.8 การเลือกภาษา

ไม่ว่าศึกษาเกี่ยวกับภาษาใดก็ตาม วิธีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกภาษาส่วนใหญ่ นำแนวคิดแวดวงการใช้ภาษามาใช้ ในขั้นแรก ผู้วิจัยจึงตัดสินใจจะใช้แนวคิดนี้และสร้างแบบสอบถาม หลังจากนั้น ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อจะกำหนดแวดวงการใช้ภาษาที่ใช้ในงานวิจัยนี้ จำนวนและประเภทของแวดวงการใช้ภาษาที่ใช้ในงานวิจัยแต่ละชั้นแตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับงานวิจัย แต่งานวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อให้เห็นว่า การเลือกภาษาของคนไทยอีสานมีภาพอย่างไร ผู้วิจัยจึงรวบรวมแวดวงที่ใช้ในงานวิจัยต่าง ๆ มาใช้ในงานวิจัยนี้ (ดูตารางที่ 3.2) นอกจากนี้ งานวิจัยนี้ยังได้พิจารณาความแตกต่างตามความเป็นทางการของแวดวงด้วย จึงกำหนดแวดวงต่าง ๆ ที่มีความเป็นทางการน้อยถึงมาก เช่น บ้านและหมู่บ้านมักจะมีความเป็นทางการน้อย โรงเรียนและวัดมักจะมีความเป็นทางการระดับกลาง ที่ทำงาน โรงพยาบาล และสถานที่ราชการ มักจะมีความเป็นทางการมาก

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.2 แดงการใ้ภาษาที่ใ้ในงานวิจัยต่าง ๆ

ผู้แต่งและปีของงานวิจัย	จำนวนแวง	ชื่อของแวง (ดูหมายเหตุ)												
Fishman (1972; 115)	5	A						G	H	I				
Fishman (1972;118)	4	A	C					G1	H					
Parasher (1980)	7	A	B	C	D		F		h	I				
Schmit-Rohr (1963)	10	A	b		d		f	g		I	K	L	M	N
Mak (1935)	10	A	b		d		f	g	H	I	K	L	M	N
Frey (1945)	3	a					f	g						
Greenfield (1968)	5	A	B				F	G	h					
ประพันธ์ จุฬทวิเทศ (2532)	13	A	c				E1	f1	g		I1	J1		
							E2	f2			I2	J2		
							E3					J3		
คนข่า ศิลปชัย (2522)	7	a	B				e	f	G2		I			
									G3					
งานวิจัยนี้	8	a	c	d1			f	g	H	I2	J			

หมายเหตุ

A	Family	G1	Jew Region/Culture
a	Home	G2	ศาสนา (พุทธกับพระ)
B	Friendship	G3	ศาสนา (พระเทศ)
b	playground	g	church, temple
C	Neighbors, Neighborhood	H	Work, Work sphere
c	Village	H1	Occupation
D	Transactions	h	employment
d	Street	I	Government, Governmental administration/sphere
d1	คนไม่รู้จัก (ข้างถนน)	I1	ที่ว่าการอำเภอ
E1	ร้านขายของ	I2	ศาลากลางจังหวัด
E2	ตลาดของอำเภอ	J	โรงพยาบาล
E3	ตลาดของจังหวัด	J1	สถานีอนามัย
e	ตลาด	J2	โรงพยาบาลของอำเภอ
F	Education	J3	โรงพยาบาลของจังหวัด
f	School	K	Courts
f1	โรงเรียน (ในห้องเรียน)	L	Military
f2	โรงเรียน (นอกห้องเรียน)	M	Literature
G	Religion	N	Press

ตัวเข้ม=แวงที่ใ้ในงานวิจัยนี้

Parasher (1980) อ้างถึงใน Fasold (1984; 184)

Schmit-Rohr (1963) Mak (1935) Frey (1945) และ Greenfield (1968) อ้างถึงใน

Gumperz and Hymes eds. (1972; 441)

คนข่า ศิลปชัย (2522) อ้างถึงใน ประพันธ์ จุฬทวิเทศ (2532)

หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามแต่ละข้อ โดยปรับปรุงจาก ประพันธ์ จันทวิเทศ (2531) Yamashita (2003) Draper (2007) และ สุวิไล เปรมศรีรัตน์และคณะ (2551a, 2551b) เพราะคำถามเหล่านี้ต้องเป็นแควงย่อยที่เป็นไปได้สำหรับคนไทยทั่วไป (ดูตารางที่ 3.3 3.4 และ 3.5) ประเด็นหลักในการปรับปรุง กล่าวคือ (1) แยกผู้ร่วมสนทนาของแควงที่บ้านให้เป็นพ่อ แม่ และ ลูก (2) ศึกษาการเลือกภาษาของครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลด้วย (3) หนึ่งคำถามครบส่วนประกอบของแควงการใช้ภาษา คือ ผู้ร่วมสนทนา สถานที่ และเรื่องที่พูด หนึ่งคำถามต้องกำหนดอย่างน้อยผู้ร่วมสนทนาและสถานที่ (4) บางแควงมีแควงย่อยที่มีความเป็นทางการต่างกัน เช่น ในแควงที่โรงเรียน มีแควงย่อยที่พูดกับเพื่อน ซึ่งมีความเป็นทางการน้อย และแควงย่อยที่พูดกับครู ซึ่งมีความเป็นทางการมาก

สำหรับประเด็นที่ (1) ผู้วิจัยคิดว่า ผู้ให้ข้อมูลไม่จำเป็นต้องเลือกใช้ภาษาเดียวกันกับสมาชิกครอบครัวแต่ละคน คำถามจึงมีลักษณะเหมือน Yamashita (2003) และ สุวิไล เปรมศรีรัตน์และคณะ (2551a, 2551b)

สำหรับประเด็นที่ (2) ผู้วิจัยคิดว่า ภาษาที่ครอบครัวใช้กับผู้ให้ข้อมูลไม่จำเป็นต้องเหมือนกับภาษาที่ผู้ให้ข้อมูลใช้กับครอบครัว ยิ่งไปกว่านี้ แควงที่บ้านมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดภาษาให้ลูกหลาน งานวิจัยนี้จึงพิจารณาการเลือกภาษาของครอบครัวของผู้ให้ข้อมูล

สำหรับประเด็นที่ (3) คำถามของงานวิจัยเกี่ยวข้องไม่ครบทั้ง 3 ปัจจัย ซึ่งเป็นผู้ร่วมสนทนา สถานที่ และเรื่องที่พูด อย่างสม่ำเสมอ Yamashita (2003) ไม่ได้ระบุสถานที่และเรื่องที่พูด เมื่อถามว่าผู้ให้ข้อมูลพูดภาษาอะไรกับพ่อ แม่ เพื่อน และลูก (ดูตารางที่ 3.3) สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ (2551a, 2551b) ไม่ได้ระบุผู้ร่วมสนทนาและสถานที่ เมื่อถามว่าผู้ให้ข้อมูลใช้ภาษาอะไรในการพูด เรื่องการเมือง เรื่องตลก ฯลฯ (ดูตารางที่ 3.5) แต่ถ้าไม่ครบทั้ง 3 ปัจจัย อาจเกิดปัญหาในการวิเคราะห์ได้ เพราะจะทราบไม่ได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละคนจินตนาการสถานการณ์เหมือนกันในขณะตอบคำถามหรือไม่ เพราะฉะนั้น คำถามของงานวิจัยนี้จึงได้กำหนด ผู้ร่วมสนทนาและสถานที่ไว้ด้วย

สำหรับประเด็นที่ (4) ผู้วิจัยคิดว่า คนไทยอีสานอาจจะเลือกภาษามากกว่า 2 ภาษาในแควงเดียวกันตามความเป็นทางการของสถานการณ์ เพื่อพิจารณาพฤติกรรมดังกล่าว ผู้วิจัยตั้งคำถามต่างๆ ในแควงเดียวกันโดยเปลี่ยนผู้ร่วมสนทนา สถานที่ หรือ เรื่องที่พูด แนวคิดนี้อาจเหมือน แควงที่โรงเรียนของ ประพันธ์ จันทวิเทศ (2531) กล่าวคือ แควงที่โรงเรียนมีแควงย่อย “พูดกับครู/เจ้าหน้าที่” “พูดกับนักเรียน” “พูดกับเพื่อนในห้องเรียน” และ “พูดกับเพื่อนนอกห้องเรียน” (ดูตารางที่ 3.5)

ตารางที่ 3.5 ส่วนประกอบของแนวทางการใช้ภาษาที่ใช้ใน สุวีโล เปรมศรีรัตน์และคณะ (2551a, 2551b)

	ผู้ร่วมสนทนา		สถานที่	ที่ทำงาน	ในเมือง	ตลาด	ร้านค้า	ในครอบครัว	โรงเรียน	ไม่ระบุ
	สถานที่	ที่ทำงาน								
ปัจจุบันนี้	เพื่อนร่วมงาน	X								
	ผู้ที่พูดภาษามลายู			X						
	ผู้ที่ไม่พูดภาษามลายู			X						
	คนชายที่ไม่พูดภาษามลายู					X				
	ชาวเชื้อสายมลายู						X			
	เพื่อนตั้งแต่เด็กๆ									X
	คนนอกหมู่บ้าน									X
	คนใกล้บ้าน									X
	ญาติ									X
	ปู่ย่าตายาย									X
	พ่อแม่									X
	พี่น้อง									X
	ลูก									X
	ไม่ระบุ							X		
ตอนเด็ก	พ่อแม่พูดกับผู้ใช้ข้อมูล									X
	พ่อ									X
	แม่									X
	เพื่อน									X
	ไม่ระบุ							X		
ปัจจุบันนี้	เรื่องที่พูด	เงื่อนไขอื่น ๆ	ไม่ระบุ							
	เรื่องการเมือง		X							
	เมื่อคิดเลข		X							
	เมื่อคิด		X							
	เรื่องตลก		X							
	ทะเลาะกัน		X							
ร้องเพลง		X								
ปัจจุบันนี้	ความสามารถ	เงื่อนไขอื่น ๆ	ไม่ระบุ							
	ภาษาที่พูดได้ดีที่สุด		X							
	ภาษาที่หนึ่ง		X							
	ภาษาที่สอง		X							
ภาษาที่สาม		X								

งานวิจัยนี้นำแควงการใช้ภาษามาใช้ทั้งหมด 8 แควง และได้แบ่งแควงหลัก 8 แควงนี้ ออกเป็นแควงย่อย 21 แควง ดังนี้

1. แควงที่บ้าน

- (1) เมื่ออยู่ที่บ้าน พูดกับพ่อ
- (2) เมื่ออยู่ที่บ้าน พูดกับแม่
- (3) เมื่ออยู่ที่บ้าน พูดกับลูก
- (4) พ่อของผู้ให้ข้อมูลพูดกับผู้ให้ข้อมูล
- (5) แม่ของผู้ให้ข้อมูลพูดกับผู้ให้ข้อมูล
- (6) ลูกของผู้ให้ข้อมูลพูดกับผู้ให้ข้อมูล

2. แควงที่หมู่บ้านหรือละแวกบ้าน

- (7) เมื่ออยู่ในหมู่บ้าน พูดกับเพื่อนสนิท เรื่องแผนการที่จะไปเที่ยวกันสุดสัปดาห์
- (8) เมื่ออยู่ในหมู่บ้าน พูดกับเพื่อนบ้าน เรื่องเทศกาลที่จะจัดกัน

3. แควงที่โรงเรียน

- (9) เมื่ออยู่ที่โรงเรียน พูดกับเพื่อนสนิท เรื่องแผนการที่จะไปเที่ยวหลังเลิกเรียน
- (10) เมื่ออยู่ที่โรงเรียน พูดกับเพื่อนสนิท เรื่องวิชาที่เรียน
- (11) เมื่ออยู่ที่โรงเรียน พูดกับครู เรื่องปัญหาในวิชาที่เรียน

4. แควงที่วัด

- (12) เมื่ออยู่ที่วัด พูดกับพระสงฆ์

5. แควงที่ทำงาน

- (13) เมื่ออยู่ที่ทำงาน พูดกับเพื่อนร่วมงาน เรื่องแผนการที่จะไปทานข้าวเย็นกัน หลังเลิกงาน
- (14) เมื่ออยู่ที่ทำงาน พูดกับเพื่อนร่วมงาน เรื่องการจัดประชุม
- (15) เมื่ออยู่ที่ทำงาน พูดกับหัวหน้า เรื่องการจัดประชุม

6. แควงที่โรงพยาบาล

- (16) เมื่ออยู่ที่โรงพยาบาล พูดกับแพทย์

7. แควงที่สถานีราชการ

- (17) เมื่ออยู่ที่ศาลากลาง พูดกับข้าราชการ

8. แควงคนไม่รู้จัก

- (18) เมื่ออยู่ระหว่างทางบริเวณรอบ ๆ มหาวิทยาลัย พูดกับคนที่พูดภาษาไทยถิ่นอีสาน ได้ซึ่งเขาพูดกับผู้ให้ข้อมูลเพื่อถามทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ

(19) เมื่ออยู่ระหว่างทางบริเวณรอบ ๆ มหาวิทยาลัย พูดกับคนที่พูดภาษาไทยมาตรฐาน ซึ่งเขาพูดกับผู้ให้ข้อมูลเพื่อถามทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ

(20) เมื่ออยู่ที่กรุงเทพฯ พูดกับคนที่พูดภาษาไทยถิ่นอีสานได้ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลพูดกับเขาเพื่อถามทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ

(21) เมื่ออยู่ที่กรุงเทพฯ พูดกับคนที่พูดภาษาไทยมาตรฐาน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลพูดกับเขาเพื่อถามทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ (ตัวอย่างรูปแบบแบบสอบถามแสดงไว้ในภาพที่

3.6)

ในแบบสอบถาม ผู้วิจัยขอให้ผู้ตอบเลือกภาษาที่ตนเองเลือกใช้ในแคว้นนั้น ตัวเลือกมี “ภาษาไทยมาตรฐาน” “ภาษาไทยถิ่นอีสานปนกับภาษาไทยถิ่นอีสาน” “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” และ “อื่น ๆ” ผู้ตอบสามารถเลือกได้มากกว่าหนึ่งภาษา ซึ่งเป็นคำถามแบบ Multiple response เพราะผู้ตอบอาจไม่จำเป็นต้องเลือกใช้เฉพาะภาษาเดียว ถ้าหากสถานที่หรือเรื่องที่พูดต่างกัน ถึงแม้ว่ามีคู่สนทนาเป็นคนเดียวกัน (ตัวอย่าง รูปภาพที่ 3.6)

กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องว่าง เมื่ออยู่ที่บ้าน		ภาษาไทยมาตรฐาน	ภาษาไทยมาตรฐานปนกับภาษาไทยถิ่นอีสาน	ภาษาไทยถิ่นอีสาน	อื่น ๆ (ระบุในช่อง)
1	พูดกับพ่อ				
2	พูดกับแม่				
3	พูดกับลูก (ถ้าไม่มีลูก กรุณาตอบโดยสมมุติว่า ถ้ามีลูกแล้ว ท่านจะใช้ภาษาใดในการสื่อสารกับลูก)				

ภาพที่ 3.6 ตัวอย่างของรูปแบบคำถามเกี่ยวกับการเลือกภาษา

3.2 จำนวนผู้ให้ข้อมูลตามปัจจัยทางสังคม

ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามทั้งหมด 1,119 ชุด ซึ่งแจกในห้องธุรการต่าง ๆ 327 ชุด และแจกในชั้นเรียนวิชาต่าง ๆ 792 ชุด ได้รับแบบสอบถามคืนทั้งหมด 1,052 ชุด อัตราส่วนจึงเท่ากับ 94.0% ของแบบสอบถามทั้งหมด หลังจากแยกชุดที่นำมาใช้เป็นข้อมูลไม่ได้ออกไปแล้ว จึงเหลือทั้งหมด 1,031 ชุดเท่ากับ 92.1% ของแบบสอบถามทั้งหมด

3.2.1 อายุ และรุ่นอายุ

ผู้ตอบแบบสอบถามที่บอกอายุของตัวเองมี 1024 คนซึ่งเท่ากับ 99.3% ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ส่วนผู้ที่ไม่บอกอายุมี 7 คนซึ่งเท่ากับ 0.7%

ผู้วิจัยไม่ได้กำหนดไว้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามต้องมีอายุสูงกว่าและต่ำกว่าเท่าไร แต่กำหนดไว้ว่าต้องเป็นนักศึกษาหรือเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัย เงื่อนไขนี้ทำให้ควบคุมอายุของผู้ตอบ

แบบสอบถามในขณะเดียวกัน กล่าวคือ คาดว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุช่วงวัยทำงาน (15-59 ปี) ตามความเป็นจริง ผู้ที่อายุน้อยที่สุดจึงมีอายุ 16 ปี ส่วนผู้ที่มีอายุมากที่สุดมีอายุ 59 ปี นอกจากนี้ อันดับที่หนึ่งอยู่ที่อายุ 19 และ 20 ปีซึ่งมีจำนวนอย่างละ 206 คนและเท่ากับ 20.0% ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 70.0% ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดมีอายุ 18 ปีถึง 21 ปี (ดูตารางที่ 3.6)

ตารางที่ 3.6 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามอายุโดยแบ่งช่วง 10 ปี

รุ่น	จำนวน	ร้อยละ
10-19	345	33.5%
20-29	545	52.9%
30-39	86	8.3%
40-49	30	2.9%
50-59	18	1.7%
ไม่ระบุ	7	0.7%
รวม	1031	100.0%

3.2.2 เพศ

ผู้ตอบแบบสอบถามเพศชายมี 259 คนซึ่งเท่ากับ 25.1% เพศหญิงมี 770 คนซึ่งเท่ากับ 74.7% และผู้ที่ไม่ได้ตอบเพศของตัวเองมี 2 คนซึ่งเท่ากับ 0.2% ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

สาเหตุหนึ่งที่มีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามเพศหญิงมากกว่านั้น อาจเนื่องมาจากการแจกแบบสอบถามในห้องชั้นเรียนเกี่ยวกับภาษาเป็นส่วนใหญ่ เช่น วิชาของภาควิชาภาษาไทย หรือ สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น เป็นต้น ซึ่งไม่ว่าวิชาสายภาษาเหล่านี้เปิดให้สำหรับนักศึกษาวิชาเอก หรือ เปิดให้เป็นวิชาการศึกษาทั่วไปก็ตาม ผู้ที่สนใจเรียนมักเป็นนักศึกษาเพศหญิง

ตารางที่ 3.7 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	259	25.1%
หญิง	770	74.7%
ไม่ระบุ	2	0.2%
รวม	1031	100.0%

3.2.3 อาชีพ

ผู้ที่ตอบว่าอาชีพของตัวเองคือนักศึกษามี 796 คนซึ่งเท่ากับ 77.2% เจ้าหน้าที่ 214 คนซึ่งเท่ากับ 20.8% และอื่น ๆ 15 คนซึ่งเท่ากับ 1.5% ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ผู้ที่ตอบว่าอื่น ๆ นั้นส่วนใหญ่ระบุว่าข้าราชการ หรือ ลูกจ้างชั่วคราว ส่วนผู้ที่ไม่ได้ตอบมี 6 คนเท่ากับ 0.6%

ตารางที่ 3.8 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
นักศึกษา	796	77.2%
เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัย	214	20.8%
อื่น ๆ	15	1.5%
ไม่ระบุ	6	0.6%
รวม	1031	100.0%

3.2.4 สถานภาพการศึกษา

ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่มี 832 คนซึ่งเท่ากับ 80.7% ส่วนผู้ที่จบการศึกษาแล้วมี 159 คนซึ่งเท่ากับ 15.4% ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ส่วนผู้ที่ไม่ตอบคำถามเกี่ยวกับการศึกษามี 40 คนซึ่งเท่ากับ 3.9% ดังแสดงในตารางที่ 3.9

เหตุที่ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่มีจำนวนมากกว่า เนื่องจากมีเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยหรือผู้ที่ไม่ใช่ นักศึกษากำลังศึกษาต่ออยู่ด้วย ตัวอย่างเช่น เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่จบการศึกษาแล้ว แต่ยังมี 33 คนซึ่งกำลังศึกษาต่อระดับใดระดับหนึ่งอยู่ด้วย

ตารางที่ 3.9 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามสถานภาพการศึกษา

สถานภาพการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
กำลังศึกษาอยู่	832	80.7%
จบการศึกษาแล้ว	159	15.4%
ไม่ระบุ	40	3.9%
รวม	1031	100.0%

ตารางที่ 3.10 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามอาชีพและสถานภาพการศึกษา

สถานภาพการศึกษา		อาชีพ				
		นักศึกษา	เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัย	อื่นๆ	ไม่ระบุ	รวม
กำลังศึกษาอยู่	จำนวน	794	33	4	1	832
	ร้อยละ	77.0%	3.2%	0.4%	0.1%	80.7%
จบการศึกษาแล้ว	จำนวน	1	146	9	3	159
	ร้อยละ	0.1%	14.2%	0.9%	0.3%	15.4%
ไม่ระบุ	จำนวน	1	35	2	2	40
	ร้อยละ	0.1%	3.4%	0.2%	0.2%	3.9%
รวม	จำนวน	796	214	15	6	1031
	ร้อยละ	77.2%	20.8%	1.5%	0.6%	100.0%

หมายเหตุ

มี 1 คนที่กรอกอาชีพของตนเป็น “นักศึกษา” แต่กรอกสถานภาพการศึกษาเป็น “จบการศึกษาแล้ว” เพราะกรอก “จบการศึกษาแล้ว” และ “ระดับต่ำกว่าปริญญาตรี” ในคำถามเกี่ยวกับสถานภาพการศึกษา และกรอก “นักศึกษา” ในคำถามเกี่ยวกับอาชีพ

3.2.5 ระดับการศึกษา

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่กำลังศึกษาอยู่หรือจบการศึกษาระดับปริญญาตรี ดังแสดงในตารางที่ 3/11 ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่หรือจบการศึกษาระดับปริญญาตรีมีทั้งหมด 931 คนซึ่งเท่ากับ 90.3% ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด โดยเฉพาะผู้ที่กำลังศึกษาระดับปริญญาตรีผู้มี 791 คนซึ่งเท่ากับ 76.7% จบการศึกษาแล้ว 111 คนซึ่งเท่ากับ 10.8% และผู้ที่บอกเฉพาะระดับการศึกษา แต่ไม่บอกสถานภาพมี 29 คนซึ่งเท่ากับ 2.8% รองลงมาจากปริญญาตรี ผู้ที่กำลังศึกษาหรือจบการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรีมีจำนวนมากอันดับที่ 2 ซึ่งทั้งหมด 76 คนซึ่งเท่ากับ 7.4% ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด โดยเฉพาะ ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ 41 คนซึ่งเท่ากับ 40.0% จบการศึกษาแล้ว 29 คนซึ่งเท่ากับ 2.8% และผู้ที่บอกเฉพาะระดับการศึกษาแต่ไม่บอกสถานภาพมี 6 คนซึ่งเท่ากับ 0.6 %

ตารางที่ 3.11 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่าปริญญาตรี	20	1.9%
ปริญญาตรี	931	90.3%
สูงกว่าปริญญาตรี	76	7.4%
ปริญญาโท	45	4.4%
ปริญญาเอก	10	1.0%
ไม่ระบุปริญญาโทหรือเอก	21	2.0%
ไม่ระบุ	4	0.4%
รวม	1031	100.0%

3.2.6 ภูมิภาคของภูมิลำเนา

งานวิจัยนี้แบ่งภูมิภาคของประเทศไทยเป็น ภาคอีสาน กรุงเทพฯและปริมณฑล ภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคใต้

นฤมล บุญแดง (2553) กล่าวว่าวิธีการแบ่งภูมิภาคมักจะแปรตามวัตถุประสงค์ หรือหน่วยงานที่จัดการแบ่ง อย่างไรก็ตาม วิธีจำกัดขอบเขตภาคอีสานไม่แตกต่างกันมาก เพราะนฤมล บุญแดง (2553) ยกตัวอย่างคณะกรรมการภูมิศาสตร์แห่งชาติ และ คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็น “หน่วยงานที่จัดแบ่งภูมิภาคของประเทศไทยที่สำคัญอีกหน่วยงานหนึ่ง” และทั้ง 2 หน่วยจำกัดความขอบเขตภาคอีสานเหมือนกัน คือ ประกอบด้วย 19 จังหวัด ได้แก่ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ นครพนม นครราชสีมา บุรีรัมย์ มหาสารคาม มุกดาหาร ศรีสะเกษ สกลนคร สุรินทร์ ร้อยเอ็ด เลย โขโสธร หนองคาย หนองบัวลำภู อำนาจเจริญ อุตรธานี และ อุบลราชธานี

นอกจากนี้ งานวิจัยนี้ยังได้แบ่งนครราชสีมาไว้ภายในภาคอีสาน คนนครราชสีมาจะมีทัศนคติต่อภาษาตัวเองว่านั่นไม่ใช่ภาษาไทยถิ่นอีสาน แต่เป็นภาษาโคราช (Yamashita, 2003) ผู้วิจัยจึงสงสัยว่าคนไทยนครราชสีมาอาจมีแนวคิดเรื่องไทยถิ่นอีสานต่างจากคนไทยอีสานจังหวัดอื่น ๆ รวมทั้งต่างจากมุมมองจากคนไทยที่อยู่นอกภาคอีสานก็ได้ ประเด็นนี้พิจารณาใน 3.3 การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ซึ่งมีจำนวน 961 คนเท่ากับ 93.2% ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคอีสาน มาจากจังหวัดนครราชสีมา 77 คน เท่ากับ 7.5% ส่วนผู้ที่มาจากจังหวัดอื่น ๆ ในภาคอีสานมี 884 คน เท่ากับ 85.7% นอกจากนี้ ผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่นอกภาคอีสานมี 58 คน เท่ากับ 5.6% ผู้ที่ไม่ระบุภูมิภาคมี 12 คน เท่ากับ 1.2% ดูรายละเอียดในตารางที่

ตารางที่ 3.12 จำนวนและอัตราร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามตามภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนา

ภูมิภาค	ภูมิลำเนา(บ้านเกิด)	
	จำนวน	ร้อยละ
ภาคอีสาน	961	93.2%
18 จังหวัด (ยกเว้นจังหวัดนครราชสีมา)	884	85.7%
นครราชสีมา	77	7.5%
ภาคอื่น ๆ	58	5.6%
กรุงเทพฯ และปริมณฑล	18	1.7%
กลาง	19	1.8%
เหนือ	13	1.3%
ใต้	6	0.6%
ต่างประเทศ	2	0.2%
ไม่ระบุ	12	1.2%
รวม	1031	100.0%

3.2.7 เชื้อสาย

ผู้ที่ตอบเรื่องเชื้อสายของตัวเองมี 1024 คนจาก 1031 คน ซึ่งเท่ากับ 99.3% ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ผู้ตอบแบบสอบถามที่ตอบว่ามีเชื้อสายไทยอีสานมี 690 คน เท่ากับ 66.9% ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด แต่ก็ยังสรุปไม่ได้ว่าที่เหลืออีก 33% มีแต่เชื้อสายกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในภาคอีสาน เช่น จีน เขมร ผู้ไท เป็นต้น หรือ เป็นคนมาจากภาคอื่นทั้งหมด เพราะคำว่า “ไทยอีสาน” และ “ไทย” มีความหมายทับซ้อนกัน คือ ใครที่เป็นคนไทยอีสานมีความหมายว่าเป็นคนไทย ซึ่งแยกจากกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อย ดังนั้น ถึงแม้ผู้ตอบที่เป็นไทยอีสานตอบว่าไทยอย่างเดียวก็ไม่ผิด ตัวเลขที่ 30 % อาจเนื่องมาจากเหตุผลดังกล่าวก็ได้

นอกจากเชื้อสายไทย และเชื้อสายไทยอีสาน เชื้อสายที่มีผู้เลือกตอบจำนวนมากมี อาทิ ไทยจีน 119 คนซึ่งเท่ากับ 11.5% ไทยผู้ไท 57 คนซึ่งเท่ากับ 5.5% เป็นต้น อนึ่ง ผู้ที่เลือกตอบอื่น ๆ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ ได้แก่ รวม “ลาว” กับ “ไทยลาว” 6 คน รวม “ญ้อ” “กะเลิง (ญ้อ)” กับ “หยัง” 6 คน รวม “โคราช” “ไทยโคราช” กับ “อีสานโคราช” 5 คน “ไทยเขอ” 1 คน “ไทยหลวงพระบาง” 1 คน “ไทยใหญ่” 1 คน “มอญ” 1 คน “อิสลาม” 1 คน “พม่า” 1 คน “เกาหลี” 1 คน และ “กัมพูชา” ที่ต่างจากเชื้อสายไทยเขมรเนื่องจากมีภูมิลำเนาในประเทศกัมพูชา 2 คน รวมทั้งหมด 11 กลุ่มมี 26 คน

ตารางที่ 3.13 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามเชื้อสาย (เลือกได้มากกว่า 1 เชื้อสาย)

เชื้อสาย	จำนวนคำตอบ	ร้อยละต่อคำตอบทั้งหมด
ไทย	617	39.1%
ไทยอีสาน	690	43.7%
ไทยจีน	119	7.5%
ไทยผู้ไท	57	3.6%
ไทยเขมร	30	1.9%
ไทยเวียดนาม(ญวน)	28	1.8%
ไทยกูย	8	0.5%
ไทยพวน	5	0.3%
อื่น ๆ	26	1.6%
ไม่ระบุ (ไม่ได้เลือกเชื้อ)	7	
รวม	1580	100.0%

ตารางที่ 3.14 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามเชื้อสายไทยและเชื้อสายไทยอีสาน

ผู้ที่ตอบว่ามี/ไม่มีเชื้อสายอีสานและ/หรือเชื้อสายไทย		เชื้อสายไทยอีสาน		รวม	
		ไม่มี	มี		
เชื้อสายไทย	ไม่มี	จำนวน	90	324	414
		ร้อยละ	8.7%	31.4%	40.2%
	มี	จำนวน	251	366	617
		ร้อยละ	24.3%	35.5%	59.8%
รวม		จำนวน	341	690	1031
		ร้อยละ	33.1%	66.9%	100.0%

3.2.8 ภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนาของบิดา

บิดาของผู้ตอบแบบสอบถามก็มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคอีสานเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมีจำนวน 871 คน เท่ากับ 84.5% ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ถ้าตัดจังหวัดนครราชสีมาแล้วเหลือ 789 คน เท่ากับ 76.5% ส่วนผู้ที่ภูมิลำเนาของบิดาอยู่ในจังหวัดนครราชสีมา 82 คน เท่ากับ 8.0% นอกจากนี้ ผู้ที่ภูมิลำเนาของบิดาอยู่นอกภาคอีสานมี 115 คน เท่ากับ 11.2% ผู้ที่ไม่ระบุภูมิภาคมี 45 คน เท่ากับ 4.4% ดูรายละเอียดในตารางที่ 3.15

ตารางที่ 3.15 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนาของบิดา

ภูมิภาค	ภูมิลำเนา (บ้านเกิด) ของบิดา	
	จำนวน	ร้อยละ
ภาคอีสาน	871	84.5%
18 จังหวัด (ยกเว้นจังหวัดนครราชสีมา)	789	76.5%
นครราชสีมา	82	8.0%
ภาคอื่น ๆ	115	11.2%
กรุงเทพฯ และปริมณฑล	24	2.3%
กลาง	44	4.3%
เหนือ	26	2.5%
ใต้	18	1.7%
ต่างประเทศ	3	0.3%
ไม่ระบุ	45	4.4%
รวม	1031	100.0%

3.2.9 ภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนาของมารดา

มารดาของผู้ตอบแบบสอบถามก็มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคอีสานเป็นส่วนใหญ่เช่นกัน ซึ่งมีจำนวน 893 คน เท่ากับ 86.6% ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ถ้าตัดจังหวัดนครราชสีมาออกไป จะเหลือ 825 คน เท่ากับ 80.0% ส่วนผู้ที่ภูมิลำเนาของมารดาอยู่ในจังหวัดนครราชสีมา มี 68 คน เท่ากับ 6.6% นอกจากนี้ ผู้ที่ภูมิลำเนาของมารดาอยู่นอกภาคอีสานมี 96 คน เท่ากับ 9.3% ผู้ที่ไม่ระบุภูมิภาคมี 42 คน ซึ่งเท่ากับ 4.1% ดูรายละเอียดในตารางที่ 3.16

ทั้งบิดาและมารดาของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคอีสาน ดังนั้น ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ซึ่งมีทั้งบิดาและมารดาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคอีสานทั้งคู่ มีจำนวน 833 คน เท่ากับ 80.8% หากตัดจังหวัดนครราชสีมาออกไป จะเหลือ 749 คน เท่ากับ 72.6% ดูรายละเอียดในตารางที่ 3.17

ตารางที่ 3.16 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนาของมารดา

ภูมิภาค	ภูมิลำเนา (บ้านเกิด) ของมารดา	
	จำนวน	ร้อยละ
ภาคอีสาน	893	86.6%
18 จังหวัด (ยกเว้นจังหวัดนครราชสีมา)	825	80.0%
นครราชสีมา	68	6.6%
ภาคอื่น ๆ	96	9.3%
กรุงเทพฯ และปริมณฑล	24	2.3%
กลาง	37	3.6%
เหนือ	24	2.3%
ใต้	9	0.9%
ต่างประเทศ	2	0.2%
ไม่ระบุ	42	4.1%
รวม	1031	100.0%

ตารางที่ 3.17 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนาของบิดาและมารดา

		ภูมิลำเนาของมารดา						
		ภาคอีสาน	18 จังหวัด	นครราชสีมา	ภาคอื่น ๆ	ไม่ระบุ	รวม	
ภูมิลำเนาของบิดา	ภาคอีสาน	จำนวน	833			37	1	871
		ร้อยละ	80.8%			3.6%	0.1%	84.5%
	18 จังหวัด	จำนวน		749	13		0	789
		ร้อยละ		72.6%	1.3%		0.0%	76.5%
	นครราชสีมา	จำนวน		24	47		1	82
		ร้อยละ		2.3%	4.6%		0.1%	8.0%
	ภาคอื่น ๆ	จำนวน	57			58	0	115
		ร้อยละ	5.5%			5.6%	0.0%	11.2%
	ไม่ระบุ	จำนวน	3	3	0	1	41	45
		ร้อยละ	0.3%	0.3%	0.0%	0.1%	4.0%	4.4%
	รวม	จำนวน	893	825	68	96	42	1031
		ร้อยละ	86.6%	80.0%	6.6%	9.3%	4.1%	100.0%

3.2.10 เชื้อสายของบิดา

ผู้ตอบแบบสอบถามที่ตอบว่าบิดาของตนเองมีเชื้อสายไทยอีสานมี 119 คนซึ่งเท่ากับ 11.5% ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเท่านั้น จะเห็นได้ว่าเป็นจำนวนน้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับคำตอบเกี่ยวกับเชื้อสายของตัวเอง ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่ตอบว่าบิดามีเชื้อสายไทยมีถึง 786 คนเท่ากับ 76.2% และไม่มีเชื้อสายอื่น ๆ ที่มีคนตอบเกิน 5% แต่เหมือนกับผลในข้อที่ 3.2.7 ยังชี้ขาดไม่ได้ว่า 76.2% ของบิดาผู้ตอบแบบสอบถามทุกคนมาจากภาคอื่นหมด โครงสร้างแบบสอบถามอาจเป็นเหตุผลได้ด้วย นอกจากเหตุที่กล่าวมาแล้วในข้อที่ 3.2.7 เพราะว่าผู้วิจัยไม่ได้ให้ตัวเลือกในคำถามนี้ และตั้งคำถามนี้ก่อนคำถามเกี่ยวกับเชื้อสายของตัวเอง เพราะฉะนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามขณะนั้นยังไม่ทราบว่ามีการใช้คำว่า “เชื้อสายไทยอีสาน” ในแบบสอบถามฉบับนี้ จึงอาจคิดไม่ออกว่าตั้งใจจะนำคำว่า “อีสาน” มาใช้ในเชื้อสาย

ตารางที่ 3.18 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามเชื้อสายของบิดา (ตอบโดยเขียนอย่างอิสระ)

เชื้อสายของบิดา	จำนวน	ร้อยละ
ไทย	786	76.2%
(ไทย)อีสาน	119	11.5%
ไทย+อีสาน	1	0.1%
ไทย+ลาว	1	0.1%
(ไทย)จีน/ไทยเชื้อสายจีน	31	3.0%
ไทย+จีน	10	1.0%
ไทย+จีน+สิงคโปร์	1	0.1%
(ไทย)ผู้ไท	8	0.8%
ไทย+ผู้ไท	2	0.2%
(ไทย)เขมร	6	0.6%
(ไทย)เวียดนาม/ญวน	10	1.0%
(ไทย)กวย/ส่วย	1	0.1%
ไทย+กวย	1	0.1%
เยอ	1	0.1%
ไม่ระบุ	53	5.1%
รวม	1031	100.0%

3.2.11 เชื้อสายของมารดา

แนวโน้มการตอบเรื่องเชื้อสายของมารดาก็เหมือนกับกรณีของบิดา ผู้ตอบแบบสอบถามที่ตอบว่ามารดาของตัวเองมีเชื้อสายไทยอีสานมี 123 คนซึ่งเท่ากับ 11.9% ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่ตอบว่ามารดามีเชื้อสายไทยมี 791 คนซึ่งเท่ากับ 76.7% และไม่มีเชื้อสายอื่น ๆ ที่มีคนตอบเกิน 3%

ทั้งบิดาและมารดาของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีเชื้อสายไทย ดังนั้น ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จึงมีทั้งบิดาและมารดาที่มีเชื้อสายไทยทั้งคู่จำนวน 759 คนซึ่งเท่ากับ 73.6% นอกจากนี้ ผู้ใดตอบว่าบิดามีเชื้อสายไทยอีสาน มักจะตอบว่ามารดาก็มีเชื้อสายไทยอีสานเหมือนกัน ซึ่งมี 105 คนเท่ากับ 10.2% ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ดูรายละเอียดในตารางที่ 3.19 และ 3.20

ตารางที่ 3.19 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามเชื้อสายของมารดา (ตอบโดยเขียนอย่างอิสระ)

เชื้อสายของมารดา	จำนวน	ร้อยละ
ไทย	791	76.7%
(ไทย)อีสาน	123	11.9%
ไทย+อีสาน	1	0.1%
ลาว	1	0.1%
(ไทย)จีน/ไทยเชื้อสายจีน	23	2.2%
ไทย+จีน	4	0.4%
(ไทย)ผู้ไท	13	1.3%
ไทย+ผู้ไท	1	0.1%
(ไทย)เขมร	5	0.5%
(ไทย)เวียดนาม/ญวน	9	0.9%
(ไทย)กูย/ส่วย	1	0.1%
เยอ	1	0.1%
โยนก	1	0.1%
ไทย+มุสลิม	1	0.1%
ไม่ระบุ	56	5.4%
รวม	1031	100.0%

ตารางที่ 3.20 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามที่บิดาและ/หรือมารดามีเชื้อสายไทย ไทยอีสาน และ/หรือไทย+อีสาน

เชื้อสายของบิดาและ มารดา			เชื้อสายของมารดา			รวม
			ไทย	ไทยอีสาน	ไทย+อีสาน	
เชื้อสายของบิดา	ไทย	จำนวน	759	10	0	786
		ร้อยละ	73.6%	1.0%	0.0%	76.2%
	ไทยอีสาน	จำนวน	3	105	0	119
		ร้อยละ	0.3%	10.2%	0.0%	11.5%
	ไทย+อีสาน	จำนวน	0	0	1	1
		ร้อยละ	0.0%	0.0%	0.1%	0.1%
	รวม	จำนวน	791	123	1	1031
		ร้อยละ	76.7%	11.9%	0.1%	100.0%

3.2.12 ความเป็นไทยอีสาน

ผู้ตอบแบบสอบถามที่คิดว่าตนเองมีความเป็นอีสาน มี 962 คนซึ่งเท่ากับ 93.3% ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด จึงเห็นได้อย่างชัดเจนว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คิดว่าตนเองมีความเป็นอีสาน อย่างไรก็ตาม คำตอบไม่ตรงกับปัจจัยทางสังคมเสมอไป ตัวอย่างเช่น มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคอีสาน แต่ตอบว่าไม่มีความเป็นอีสาน หรือ มีภูมิลำเนาอยู่นอกภาคอีสาน แต่ตอบว่ามีความเป็นอีสาน ไม่มีเชื้อสายอีสาน แต่ตอบว่ามีความเป็นอีสาน เป็นต้น ทั้งนี้ เพราะความเป็นอีสานนั้นขึ้นอยู่กับความรู้สึกหรือความคิดของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นสำคัญ ไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับความจริง ดูรายละเอียดในตารางที่ 3.22 และ 3.23

ตารางที่ 3.21 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามคำตอบ “มี/ไม่มีความเป็นอีสาน”

ความเป็นอีสาน	จำนวน	ร้อยละ
มี	962	93.3%
ไม่มี	55	5.3%
ไม่ระบุ	14	1.4%
รวม	1031	100.0%

ตารางที่ 3.22 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามคำตอบ “มี/ไม่มีความเป็นอีสาน” และภูมิภาค

			ภูมิภาค					รวม
			อีสาน	18 จังหวัด	นครราชสีมา	ภาคอื่น ๆ	ไม่ระบุ	
ความเป็นไทยอีสาน	มี	จำนวน	922	854	68	32	8	962
		ร้อยละ	89.4%	82.8%	6.6%	3.1%	0.8%	93.3%
	ไม่มี	จำนวน	30	22	8	25	0	55
		ร้อยละ	2.9%	2.1%	0.8%	2.4%	0.0%	5.3%
	ไม่ระบุ	จำนวน	9	8	1	1	4	14
		ร้อยละ	0.9%	0.8%	0.1%	0.1%	0.4%	1.4%
	รวม	จำนวน	961	884	77	58	12	1031
		ร้อยละ	93.2%	85.7%	7.5%	5.6%	1.2%	100.0%

ตารางที่ 3.23 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามคำตอบ “มี/ไม่มีความเป็นอีสาน” และเชื้อสายไทยอีสาน

			เชื้อสายไทยอีสาน		
			มี	ไม่มี	รวม
ความเป็นไทยอีสาน	มี	จำนวน	682	280	962
		ร้อยละ	66.1%	27.2%	93.3%
	ไม่มี	จำนวน	5	50	55
		ร้อยละ	0.5%	4.8%	5.3%
	ไม่ระบุ	จำนวน	3	11	14
		ร้อยละ	0.3%	1.1%	1.4%
	รวม	จำนวน	690	341	1031
		ร้อยละ	66.9%	33.1%	100.0%

3.2.13 ความสามารถด้านการใช้ภาษา

คำถามเกี่ยวกับความสามารถในการใช้ภาษามีคำถาม 2 คำถาม คือ ด้านการพูด และ ด้านการฟัง แต่ละคำถามมีตัวเลือกข้อละ 3 ตัวเลือก คือ ‘ได้ดี’ ‘พอใช้’ ‘ไม่ได้’ เนื่องจากมีคนไม่ตอบข้อใดข้อหนึ่ง คำตอบที่เป็นไปได้จึงมี $4 \times 4 = 16$ คู่ จากนั้น คนที่พูดได้ดีแต่ไม่ตอบเรื่องการฟังนับหนึ่งในคนที่พูดและฟังได้ดี คนที่ไม่ตอบเรื่องการพูดแต่ฟังไม่ได้ นับหนึ่งในคนที่พูดและฟังไม่ได้ โดยตัดสินจากบริบท

คำถามเกี่ยวกับความสามารถในการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน คือ คำถามเดียวที่ผู้ตอบแบบสอบถามทุกคนต้องตอบในข้อนี้ ถึงแม้ว่าผู้ใดผู้หนึ่งพูดไม่ได้และฟังไม่เข้าใจเลย ดังนั้นผู้ตอบแบบสอบถามที่ตอบอย่างใดอย่างหนึ่งมี 1018 คนซึ่งเท่ากับ 99.7% ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ส่วนผู้ที่ไม่ได้ตอบอะไรในข้อนี้มี 13 คนซึ่งเท่ากับ 1.3%

ผู้ตอบแบบสอบถามที่พูดภาษาไทยถิ่นอีสานได้ดีนั้นมี 663 คนซึ่งเท่ากับ 64.3% ของผู้ตอบทั้งหมด ผู้ที่ทั้งพูดและฟังเข้าใจได้ดีด้วยมี 652 คนซึ่งเท่ากับ 63.2% ของผู้ตอบทั้งหมด ส่วนผู้ที่มีความสามารถในการฟังไม่เท่าความสามารถในการพูดมีจำนวนน้อย อาจเพราะคำตอบมีความขัดแย้ง อย่างไรก็ตาม ผู้ตอบแบบสอบถามมากกว่าครึ่งหนึ่งตอบว่าตนเองมีความสามารถในการสื่อสารด้วยภาษาไทยถิ่นอีสานอย่างสูง รองลงมาผู้ที่พูดภาษาไทยถิ่นอีสานพอใช้ได้มี 272 คนซึ่งเท่ากับ 26.4% ผู้ที่พูดได้พอใช้แต่ฟังเข้าใจได้ดีมี 101 คนซึ่งเท่ากับ 9.8% และ ฟังพอเข้าใจด้วยนั้น 138 คนซึ่งเท่ากับ 13.4% ของผู้ตอบทั้งหมด ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมากกว่า 90% ตอบว่า ตนเองมีความสามารถในการพูดภาษาไทยถิ่นอีสาน ดูรายละเอียดในตารางที่ 3.24

ตารางที่ 3.24 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามความสามารถในการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน

ความสามารถในการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน		การฟัง					
		ได้ดี	พอใช้	ไม่ได้	ไม่ระบุ	รวม	
การพูด	ได้ดี	จำนวน	652	11	0	รวมไป	663
		ร้อยละ	63.2%	1.1%	0.0%	ได้ดี	64.3%
	พอใช้	จำนวน	101	138	3	30	272
		ร้อยละ	9.8%	13.4%	0.3%	2.9%	26.4%
	ไม่ได้	จำนวน	5	69	8	1	81
		ร้อยละ	0.5%	6.7%	0.8%	0.1%	7.9%
	ไม่ระบุ	จำนวน	0	0	รวมไป	13	15
		ร้อยละ	0.0%	0.0%	ไม่ได้	1.3%	1.5%
	รวม	จำนวน	650	218	11	152	1031
		ร้อยละ	63.0%	21.1%	1.1%	14.7%	100.0%

หมายเหตุ

“รวมไป ได้ดี” = รวมไปช่องที่ทั้งพูดและฟัง “ได้ดี” เพราะถ้าพูด “ได้ดี” น่าจะฟัง “ได้ดี” เหมือนกัน แม้กระทั่งไม่ได้ระบุตัวเลือกใดเรื่องความสามารถในการฟัง

“รวมไป ไม่ได้” = รวมไปช่องที่ทั้งพูดและฟัง “ไม่ได้” เพราะถ้าฟัง “ไม่ได้” น่าจะพูด “ไม่ได้” เหมือนกัน แม้กระทั่งไม่ได้ระบุตัวเลือกใดเรื่องความสามารถในการพูด

ช่องสีดำ = คำตอบที่มีความขัดแย้ง ช่องสีเทา = คำตอบที่ไม่ระบุข้อใดข้อหนึ่ง หรือ ทั้งสอง

3.2.13.1 ภาษาไทยถิ่นต่างๆ

ผู้ตอบแบบสอบถามไม่จำเป็นต้องตอบเรื่องความสามารถในการใช้ภาษาอื่น ๆ นอกจากภาษาไทยถิ่นอีสาน หากคิดว่าไม่ต้องระบุเป็นพิเศษ ตารางที่ 3.25 แสดงให้เห็นจำนวนคนที่ระบุความสามารถในการใช้ภาษาอื่น ๆ นอกจากภาษาไทยถิ่นอีสาน โดยเฉพาะภาษาไทยถิ่นและภาษาลาว

ตารางที่ 3.25 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามที่ตอบเรื่องความสามารถในการใช้ภาษาไทยถิ่นและภาษาลาว

ชื่อภาษา/ภาษาถิ่น	จำนวนผู้ตอบ	ร้อยละ
ภาษาไทยถิ่นอีสาน	1018	98.7%
ภาษาไทยถิ่นกลาง/มาตรฐาน	115	11.2%
ภาษาไทยถิ่นเหนือ/คำเมือง	74	7.2%
ภาษาไทยถิ่นใต้	35	3.4%
ภาษาไทยถิ่นโคราช	35	3.4%
ภาษาไทยถิ่นเลย	6	0.6%
ภาษาไทยถิ่นนางรอง	2	0.2%
ภาษาไทยถิ่นตะวันออก	1	0.1%
ภาษาไทยถิ่นอีสานของจังหวัดอื่น ๆ	1	0.1%
ภาษาไทยถิ่นสุพรรณบุรี	1	0.1%
ภาษาไทยถิ่น(โดยไม่ระบุชื่อ)	50	4.8%
ภาษาลาว	33	3.2%
ภาษาลาวถิ่นหลวงพระบาง	1	0.1%

ภาษาไทยกลางเป็นภาษาที่มีคนระบุมากที่สุด (ไม่รวมภาษาไทยถิ่นอีสาน) ซึ่งมี 115 คน และส่วนใหญ่ตอบว่าทั้งพูดและฟังเข้าใจได้ดี ผลดังกล่าวอาจสะท้อนความใกล้ชิดกันระหว่างภาษาไทยมาตรฐานและคนไทยอีสาน หากผู้ตอบแบบสอบถามหมายถึง ภาษาไทยกลางคือ ภาษาไทยมาตรฐาน โดยปกติผู้ตอบแบบสอบถามไม่มีปัญหาในการใช้อย่างแน่นอน ส่วน ถ้าผู้ตอบแบบสอบถามหมายถึง ภาษาไทยกลางคือภาษาไทยถิ่นของภาคกลาง ซึ่งไม่ใช่ภาษาไทยมาตรฐาน ก็ยังเข้าใจง่ายที่สุด เพราะสามารถประยุกต์จากภาษาไทยมาตรฐานได้ ดูรายละเอียดในตารางที่ 3.26

ตารางที่ 3.26 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามความสามารถในการใช้ภาษาไทยถิ่นกลาง (รวมภาษาไทยมาตรฐาน)

ความสามารถในการใช้ภาษาไทยถิ่นกลาง		การฟัง					
		ได้ดี	พอใช้	ไม่ได้	ไม่ระบุ	รวม	
การพูด	ได้ดี	จำนวน	92	1	0	รวมไม่	93
		ร้อยละ	8.9%	0.1%	0.0%	ได้ดี	9.0%
	พอใช้	จำนวน	9	7	0	5	21
		ร้อยละ	0.9%	0.7%	0.0%	0.5%	2.0%
	ไม่ได้	จำนวน	0	1	0	0	1
		ร้อยละ	0.0%	0.1%	0.0%	0.0%	0.1%
	ไม่ระบุ	จำนวน	0	0	รวมไม่	0	0
		ร้อยละ	0.0%	0.0%	ไม่ได้	0.0%	0.0%
	รวม	จำนวน	90	9	0	16	115
		ร้อยละ	8.7%	0.9%	0.0%	1.6%	11.2%

ภาษาไทยถิ่นเหนือเป็นภาษาที่มีคนระบุถึงจำนวนมากเป็นลำดับที่ 2 ซึ่งมี 74 คน และส่วนใหญ่ตอบว่าทั้งพูดพอได้และฟังพอเข้าใจ กระจายละเอียดในตารางที่ 3.27

ตารางที่ 3.27 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามความสามารถในการใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือ (รวมภาษาคำเมือง)

ความสามารถในการใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือ		การฟัง					
		ได้ดี	พอใช้	ไม่ได้	ไม่ระบุ	รวม	
การพูด	ได้ดี	จำนวน	10	0	0	รวมไม่	10
		ร้อยละ	1.0%	0.0%	0.0%	ได้ดี	1.0%
	พอใช้	จำนวน	8	33	0	3	44
		ร้อยละ	0.8%	3.2%	0.0%	0.3%	4.3%
	ไม่ได้	จำนวน	1	17	1	0	19
		ร้อยละ	0.1%	1.6%	0.1%	0.0%	1.8%
	ไม่ระบุ	จำนวน	0	1	รวมไม่	0	1
		ร้อยละ	0.0%	0.1%	ไม่ได้	0.0%	0.1%
	รวม	จำนวน	19	51	1	3	74
		ร้อยละ	1.8%	4.9%	0.1%	0.3%	7.2%

ในกลุ่มภาษาไทยถิ่น ภาษาไทยถิ่นใต้ และภาษาไทยถิ่นโคราชมีผู้ระบุถึง 35 คน ซึ่งเป็นอันดับที่ 3 ความแตกต่างของจำนวนผู้ที่ระบุถึงภาษาไทยถิ่นเหนือ และได้้อาจสะท้อนความสะดวกในการติดต่อกับภาคอีสาน ซึ่งภาคเหนือติดกับภาคอีสาน คนจึงมีโอกาสที่สัมผัสกับ

ภาษาไทยถิ่นเหนือมากกว่าภาษาไทยถิ่นใต้ นอกจากนี้ ผู้ที่ระบุถึงภาษาไทยถิ่นใต้ส่วนใหญ่ ประเมินความสามารถทางการพูดว่าพูดไม่ได้ แต่สำหรับภาษาไทยถิ่นเหนือเป็นพูดพอได้ ซึ่ง ประเมินสูงกว่า นั่นก็อาจสะท้อนให้เห็นลักษณะและความสัมพันธ์ทางภาษา ระหว่างภาษาไทยถิ่น อีสานกับภาษาไทยถิ่นเหนือว่าใกล้เคียงกันมากกว่าระหว่างภาษาไทยถิ่นอีสานกับภาษาไทยถิ่นใต้ ดูรายละเอียดในตารางที่ 3.28

ตารางที่ 3.28 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามความสามารถในการใช้ภาษาไทยถิ่นใต้

ความสามารถในการ ใช้ภาษาไทยถิ่นใต้		การฟัง					
		ได้ดี	พอใช้	ไม่ได้	ไม่ระบุ	รวม	
การพูด	ได้ดี	จำนวน	4	0	0	รวมไป	4
		ร้อยละ	0.4%	0.0%	0.0%	ได้ดี	0.4%
	พอใช้	จำนวน	1	10	1	1	13
		ร้อยละ	0.1%	1.0%	0.1%	0.1%	1.3%
	ไม่ได้	จำนวน	2	13	3	0	18
		ร้อยละ	0.2%	1.3%	0.3%	0.0%	1.7%
	ไม่ระบุ	จำนวน	0	0	รวมไป	0	0
		ร้อยละ	0.0%	0.0%	ไม่ได้	0.0%	0.0%
	รวม	จำนวน	7	23	4	1	35
		ร้อยละ	0.7%	2.2%	0.4%	0.1%	3.4%

การที่ผู้ตอบบางคนตั้งใจระบุถึงภาษาไทยถิ่นโคราชต่างหากนั้น อาจสะท้อนความคิดที่ ภาษาไทยถิ่นอีสานและโคราชเป็นคนละภาษาถิ่นกัน ตามที่ผู้วิจัยได้กล่าวถึงในข้อที่ 3.3 ดู รายละเอียดในตารางที่ 3.29

ตารางที่ 3.29 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามความสามารถในการใช้ภาษาไทยถิ่นโคราช

ความสามารถในการ ใช้ภาษาไทยถิ่นโคราช		การฟัง					
		ได้ดี	พอใช้	ไม่ได้	ไม่ระบุ	รวม	
การพูด	ได้ดี	จำนวน	17	0	0	รวมไป	17
		ร้อยละ	1.6%	0.0%	0.0%	ได้ดี	1.6%
	พอใช้	จำนวน	4	7	1	1	13
		ร้อยละ	0.4%	0.7%	0.1%	0.1%	1.3%
	ไม่ได้	จำนวน	2	3	0	0	5
		ร้อยละ	0.2%	0.3%	0.0%	0.0%	0.5%
	ไม่ระบุ	จำนวน	0	0	รวมไป	0	0
		ร้อยละ	0.0%	0.0%	ไม่ได้	0.0%	0.0%
	รวม	จำนวน	21	10	1	3	35
		ร้อยละ	2.0%	1.0%	0.1%	0.3%	3.4%

สำหรับภาษาไทยถิ่นอื่น ๆ มีผู้ที่ระบุถึง ภาษาไทยถิ่นเลย 6 คน ถิ่นนางรอง 2 คน ซึ่งตามข้อมูลบอกว่าผู้ตอบเป็นภาษาในจังหวัดบุรีรัมย์ ถิ่นตะวันออก 1 คน ถิ่นอีสานแต่ในจังหวัดอื่น 1 คน ถิ่นสุพรรณบุรี 1 คน และไม่ระบุว่า เป็นภาษาไทยถิ่นใดโดยเฉพาะ 50 คน

3.2.13.2 ภาษาลาว

ภาษาลาวก็เป็นภาษาที่มีผู้ที่ระบุถึงจำนวนไม่น้อย ซึ่งมี 33 คน (ดูตารางที่ 3.30) แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าผู้ตอบมีทัศนคติต่อภาษาลาวเป็นพิเศษเสมอไป ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามในห้องเรียนวิชาภาษาลาวด้วย และผู้ที่ระบุถึงภาษาลาวมักจะเป็นผู้ที่เก็บข้อมูลจากห้องนั้น เพราะฉะนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามบางส่วนอาจจะระบุถึงภาษาลาวเพราะตนเองกำลังเรียนอยู่เท่านั้นก็ได้ แนวโน้มในการระบุแบบนี้มีในห้องเรียนภาษาจีนและญี่ปุ่นด้วย (ดูหัวข้อ 3.2.13.3) นอกจากนี้ภาษาลาว มีผู้ที่ระบุถึงภาษาลาวถิ่นหลวงพระบาง 1 คน

ตารางที่ 3.30 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามความสามารถในการใช้ภาษาลาว

ความสามารถในการใช้ภาษาลาว		การฟัง					
		ได้ดี	พอใช้	ไม่ได้	ไม่ระบุ	รวม	
การพูด	ได้ดี	จำนวน	8	0	0	รวมไป	8
		ร้อยละ	0.8%	0.0%	0.0%	ได้ดี	0.8%
	พอใช้	จำนวน	5	18	0	2	25
		ร้อยละ	0.5%	1.7%	0.0%	0.2%	2.4%
	ไม่ได้	จำนวน	0	0	0	0	0
		ร้อยละ	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
	ไม่ระบุ	จำนวน	0	0	รวมไป	0	0
		ร้อยละ	0.0%	0.0%	ไม่ได้	0.0%	0.0%
	รวม	จำนวน	13	18	0	2	33
		ร้อยละ	1.3%	1.7%	0.0%	0.2%	3.2%

3.2.13.3 ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อย และภาษาต่างประเทศ

ตารางที่ 3.31 แสดงให้เห็นจำนวนคนที่ระบุความสามารถในการใช้ภาษาอื่น ๆ เช่น ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อย นอกจากภาษาไทยถิ่นอีสาน ภาษาไทยถิ่นและภาษาลาว

ตารางที่ 3.31 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามที่ตอบเรื่องความสามารถในการใช้ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อย และภาษาต่างประเทศ

ชื่อภาษา/ภาษาถิ่น	จำนวนผู้ตอบ	ร้อยละ
ภาษาเขมร	43	4.2%
ภาษาภูไท	42	4.1%
ภาษาจีน	19	1.8%
ภาษาห่อ	11	1.1%
ภาษาเวียดนาม/ญวน	10	1.0%
ภาษากูย/ส่วย	7	0.7%
ภาษาพวน	2	0.2%
ภาษาไย	1	0.1%
ภาษามอญ	1	0.1%
ภาษาจีนถิ่นแต้จิ๋ว	1	0.1%
ภาษาไทยปนจีน	1	0.1%
ภาษาอังกฤษ	82	8.0%
ภาษาญี่ปุ่น	25	2.4%
ภาษาฝรั่งเศส	2	0.2%
ภาษาเยอรมัน	1	0.1%
ภาษาเกาหลี	1	0.1%
ภาษาอื่น (โดยไม่ระบุชื่อ)	17	1.6%

ผู้ที่ระบุถึงภาษาจีนมี 19 คนนับว่าเป็นจำนวนไม่มาก เมื่อเปรียบเทียบกับภาษาต่าง ๆ ที่กล่าวไปแล้วในหัวข้อ 3.2.13.1 และ 3.2.13.2 ยิ่งไปกว่านี้ เนื่องจากมีผู้ตอบแบบสอบถามที่กรอกแบบสอบถามในห้องเรียนวิชาภาษาจีนจำนวนมาก อาจมีผลต่อการกรอกแบบสอบถาม นอกจากภาษาจีน มีผู้ที่ระบุถึงภาษาจีนถิ่นแต้จิ๋ว 1 คนและภาษาไทยปนภาษาจีน 1 คน

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.32 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามความสามารถในการใช้ภาษาจีน

ความสามารถในการใช้ภาษาจีน		การฟัง					
		ได้ดี	พอใช้	ไม่ได้	ไม่ระบุ	รวม	
การพูด	ได้ดี	จำนวน	0	0	0	รวมไป	0
		ร้อยละ	0.0%	0.0%	0.0%	ได้ดี	0.0%
	พอใช้	จำนวน	1	8	0	1	10
		ร้อยละ	0.1%	0.8%	0.0%	0.1%	1.0%
	ไม่ได้	จำนวน	0	1	8	0	7
		ร้อยละ	0.0%	0.1%	0.2%	0.0%	0.1%
	ไม่ระบุ	จำนวน	0	0	รวมไป	0	2
		ร้อยละ	0.0%	0.0%	ไม่ได้	0.0%	0.2%
	รวม	จำนวน	1	9	8	1	19
		ร้อยละ	0.1%	0.9%	0.2%	0.1%	1.3%

ภาษาเขมรและผู้ที่โหม้ผู้ั้ระบู่ถึงจำนวนก่อนข้างมาก เป็นอันดับที่ 4 และ 5 รองลงมาจากภาษาไทยถิ่นกลางเหนือ และภาษาอังกฤษ ทั้งเขมรและผู้ที่โหม้เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีประชากรเป็นจำนวนมากในภาคอีสาน ผลที่ได้จึงอาจสะท้อนอัตราส่วนของประชากรในภาคอีสาน (ดูตารางที่ 3.33 และ 3.34)

ตารางที่ 3.33 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามความสามารถในการใช้ภาษาเขมร

ความสามารถในการใช้ภาษาเขมร		การฟัง					
		ได้ดี	พอใช้	ไม่ได้	ไม่ระบุ	รวม	
การพูด	ได้ดี	จำนวน	7	1	0	รวมไป	8
		ร้อยละ	0.7%	0.1%	0.0%	ได้ดี	0.8%
	พอใช้	จำนวน	1	15	0	1	17
		ร้อยละ	0.1%	1.5%	0.0%	0.1%	1.6%
	ไม่ได้	จำนวน	0	7	10	1	17
		ร้อยละ	0.0%	0.7%	1.0%	0.1%	1.6%
	ไม่ระบุ	จำนวน	0	0	รวมไป	0	1
		ร้อยละ	0.0%	0.0%	ไม่ได้	0.0%	0.1%
	รวม	จำนวน	5	23	10	5	43
		ร้อยละ	0.5%	2.2%	1.0%	0.5%	4.2%

ตารางที่ 3.34 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามความสามารถในการใช้ภาษาผู้ไท

ความสามารถในการใช้ภาษาผู้ไท			การฟัง				รวม
			ได้ดี	พอใช้	ไม่ได้	ไม่ระบุ	
การพูด	ได้ดี	จำนวน	14	0	1	รวมไป	15
		ร้อยละ	1.4%	0.0%	0.1%	ได้ดี	1.5%
	พอใช้	จำนวน	4	10	1	0	15
		ร้อยละ	0.4%	1.0%	0.1%	0.0%	1.5%
	ไม่ได้	จำนวน	0	10	2	0	12
		ร้อยละ	0.0%	1.0%	0.2%	0.0%	1.2%
	ไม่ระบุ	จำนวน	0	0	รวมไป	0	0
		ร้อยละ	0.0%	0.0%	ไม่ได้	0.0%	0.0%
	รวม	จำนวน	18	20	4	0	42
		ร้อยละ	1.7%	1.9%	0.4%	0.0%	4.1%

นอกจากภาษาต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว ผู้ตอบแบบสอบถามยังระบุภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ อีกดังนี้ ผู้ที่ระบุถึงภาษาญ้อมี 11 คน ภาษาเวียคนามหรือญวนมี 10 คน ภาษากูยหรือส่วยมี 7 คน ภาษาพวนมี 2 คน ภาษาโย้ยมี 1 คน และภาษามอญมี 1 คน สำหรับภาษาต่างประเทศ ผู้ที่ระบุถึงภาษาอังกฤษมี 82 คน ภาษาญี่ปุ่นมี 25 คน ภาษาฝรั่งเศสมี 2 คน ภาษาเยอรมันมี 1 คน และภาษาเกาหลีมี 1 คน นอกจากนี้มีอีก 17 คนที่ไม่ระบุชื่อภาษาใดเฉพาะ ดังแสดงในตารางที่ 3.31

ผู้ตอบแบบสอบถามไม่จำเป็นต้องตอบเรื่องความสามารถในการใช้ภาษาอื่น ๆ นอกจากภาษาไทยถิ่นอีสาน หากคิดว่าไม่ต้องระบุเป็นพิเศษ “ไม่ระบุ” จึงไม่ใช่หมายถึงปฏิเสธ หรือ สัมตอบเสมอไป ดังนั้นจำนวน “ไม่ระบุ” จึงไม่ปรากฏในตารางที่ 3.31 อย่างไรก็ตาม ผู้ที่ไม่ได้ระบุทั้งเรื่องภาษาไทยถิ่นอีสานและภาษาอื่น ๆ นั้นมี 12 คน

3.3 การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาเฉพาะคนไทยอีสาน แต่กลุ่มตัวอย่างที่ได้มา ส่วนหนึ่งเป็นผู้ที่อพยพมาจากภูมิภาคอื่น ๆ หรือ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ นอกจากนี้ยังอาจคิดว่าตัวเองไม่ใช่คนอีสานด้วย ผู้วิจัยจึงคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายในการวิเคราะห์โดยใช้เกณฑ์ 2 ประการ ได้แก่ ภูมิลำเนา และความเป็นไทยอีสาน

เกณฑ์แรก คือ ภูมิลำเนาของกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เฉพาะผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคอีสาน โดยตัดผู้ที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดนครราชสีมาออก Smalley (1994) และ Yamashita (2003) กล่าวว่าภาษาโคราช ซึ่งเป็นภาษาไทยถิ่นภาษาหนึ่งที่คนนครราชสีมา มักจะคิดว่าเป็นคนละภาษาดั้งกับภาษาไทยถิ่นอีสาน ถ้าข้อสังเกตดังกล่าวเป็นจริง ผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัด

นครราชสีมาอาจมองภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาของคนอื่น ดังนั้นข้อมูลที่ได้อาจขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้ ที่มุ่งวิเคราะห์ทัศนคติและการเลือกภาษาในแง่มุมมองของภาษาไทยถิ่นอีสาน

พจนานุกรมภาษาโคราชของ เมตต์ เมตต์การุณจิต (2550) บ่งบอกความคิดเห็นของคนนครราชสีมาเรื่องนี้อย่างชัดเจน ผู้เรียบเรียงพจนานุกรมซึ่งเป็นคนนครราชสีมา ได้เน้นว่าภาษาโคราชแตกต่างจากภาษาไทยถิ่นอีสาน และยกตัวอย่างเช่นระบบวรรณยุกต์ของภาษาโคราชมีลักษณะผสมระหว่างภาษาไทยกลางกับภาษาอีสาน ยูทาเกะ โทมิโอกะ (2552) และ Tomioka (2009) ได้สังเกตขณะเก็บข้อมูลว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นคนนครราชสีมาได้ถามว่า ควรร่วมภาษาโคราชในภาษาไทยถิ่นอีสานหรือไม่ เพราะผู้ตอบแบบสอบถามเหล่านี้อาจคิดว่าภาษาโคราชไม่เหมือนกับภาษาไทยถิ่นอีสาน ถึงแม้ว่าคนทั่วไปซึ่งอยู่นอกจังหวัดนครราชสีมา มักจะมองว่าภาษาโคราชเป็นหนึ่งในภาษาไทยถิ่นอีสานก็ตาม ผู้ตอบแบบสอบถามจึงไม่แน่ใจว่าจะตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติต่อภาษาไทยถิ่นอีสานตามทัศนคติต่อภาษาโคราชซึ่งเป็นภาษาแม่ของตัวเอง หรือ ตามทัศนคติต่อภาษาไทยถิ่นอีสานซึ่งไม่ใช่ภาษาแม่ของตัวเอง

ทางด้านภาษาศาสตร์ก็มีผลงานที่พิสูจน์ลักษณะพิเศษของภาษาไทยถิ่นนครราชสีมา เช่น ด้านระบบวรรณยุกต์ วิจินต์ ภาณุพงศ์ (2526 อ้างถึงใน Kalaya Tingsabadh, 1996) แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ในจังหวัดนครราชสีมาใช้ระบบวรรณยุกต์แบบภาษาไทยโคราช Kalaya Tingsabadh (1996) กล่าวว่าระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นนครราชสีมา มีลักษณะของภาษาในบริเวณแนวรอยต่อ ส่วนด้านคำศัพท์ วิจินต์ ภาณุพงศ์ (2527, 2529) Chalida Rojanawathanavuthi (1987 อ้างถึงใน Kalaya Tingsabadh, 1996) ชลิดา โรจนวัฒนวุฒิ (2533) ศิริวิไล ธีระโรจนารัตน์ (2552 อ้างถึงใน ศิริวิไล ธีระโรจนารัตน์, 2553) เป็นต้น

วิจินต์ ภาณุพงศ์ (2527, 2529) พบว่า 3 ใน 4 ของจุดเก็บข้อมูลในจังหวัดนครราชสีมาใช้ภาษาไทยโคราช ในเขตนี้มีการใช้คำศัพท์ภาษาไทยกลาง ส่วนจุดที่เหลือใช้ศัพท์ภาษาไทยถิ่นตะวันออกเฉียงเหนือเป็นหลัก Chalida Rojanawathanavuthi (1987 อ้างถึงใน Kalaya Tingsabadh, 1996) ศึกษาบริเวณแนวรอยต่อระหว่างภาษาไทยถิ่นกลาง ถิ่นเหนือ และถิ่นตะวันออกเฉียงเหนือ และพบว่าจังหวัดชัยภูมิ เลย และนครราชสีมา มีบริเวณแนวรอยต่อสำหรับภาคอีสาน แต่บริเวณใหญ่ คือ นครราชสีมาเท่านั้น ชลิดา โรจนวัฒนวุฒิ (2533) กล่าวถึงลักษณะพิเศษของจังหวัดนครราชสีมาว่า “มีจำนวนจุดเก็บข้อมูลที่ใช้ภาษาไทยกลางจำนวนมากกว่าภาษาประจำถิ่น และจำนวนการใช้ภาษาดังกล่าวยังเท่ากับจำนวนจุดเก็บข้อมูลที่ใช้ภาษาผสมอีกด้วย” ชลิดา โรจนวัฒนวุฒิ (2533) แสดงให้เห็นว่าจังหวัดที่มีบริเวณแนวรอยต่อของภาษาไทยกลาง ภาษาไทยถิ่น และ/หรือ ภาษาอื่นๆ อย่างกว้าง คือ สุรินทร์ ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และนครราชสีมา แต่จังหวัดที่มีบริเวณแนวรอยต่อเนื่องจากใช้ภาษาไทยกลาง ซึ่งไม่ใช่ภาษาไทยถิ่นและ/หรือ ภาษาอื่นๆ คือ นครราชสีมา

เท่านั้น ศิริวิไล ชีระโรจนารัตน์ (2552 อ้างถึงใน ศิริวิไล ชีระโรจนารัตน์, 2553) ก็แสดงให้เห็นความเป็นภาษาไทยกลางของภาษาในจังหวัดนครราชสีมา เพราะพบว่าเกือบทั้งหมดของจังหวัดนครราชสีมามีการใช้ภาษาไทยกลางมากกว่า 50% ส่วนจังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษ และบุรีรัมย์ ไม่ได้เป็นเช่นนี้

สรุปว่าคนนครราชสีมา มักจะมองภาษาไทยถิ่นอีสานและภาษาโคราชเป็นคนละภาษาถิ่นพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดนครราชสีมาเป็นเขตภาษาโคราช ภาษาโคราชมีลักษณะที่แตกต่างจากภาษาไทยถิ่นอีสานจริงในแง่ภาษาศาสตร์ และลักษณะที่แตกต่างไปนั้นก็คล้ายกับภาษาไทยกลาง เพราะฉะนั้น ผู้วิจัยจึงคิดว่าทัศนคติต่อภาษาไทยถิ่นอีสานของคนนครราชสีมาอาจสะท้อนมุมมองของคนภายนอกจริง และการเลือกภาษาของคนนครราชสีมาดังกล่าวก็อาจมีลักษณะอีกแบบหนึ่ง จึงตัดสินใจว่ามีเหตุผลที่ดีพอสมควรที่จะตัดคนนครราชสีมาออกจากกลุ่มเป้าหมาย ถึงแม้ว่าจังหวัดนครราชสีมาจะอยู่ในภาคอีสานก็ตาม

เกณฑ์ที่สอง คือ ความเป็นไทยอีสานของกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยตัดสินใจให้คนที่ตอบว่ามองภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาของตัวเองมีความเป็นไทยอีสาน ถึงแม้ว่าเขาอาจมีเชื้อสายกลุ่มชาติพันธุ์อื่น

ภาคอีสานเป็นที่รู้จักกันว่ามีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อาศัยอยู่ เช่น เขมร ผู้ไท จีน ฯลฯ ดังนั้น ชาติพันธุ์จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการคัดเลือกผู้ที่มองภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาของตัวเอง เพราะคนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นอาจมองว่าภาษาไทยถิ่นอีสานไม่ใช่ภาษาของตัวเอง ถ้าตามแนวคิดนี้ ต้องการคัดเลือกเฉพาะผู้ที่เป็กลุ่มชาติพันธุ์ลาวหรือผู้ที่มิ ‘เชื้อสายลาว’ แต่ด้วยเหตุที่ความซับซ้อนของคำว่า “ลาว” งานวิจัยนี้จึงไม่สามารถนำคำนี้มาเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย ตัวเลือก “เชื้อสายคนไทยอีสาน” ก็ไม่สามารถที่จะใช้เป็นเกณฑ์ได้ เพราะ “อีสาน” เป็นชื่อภูมิภาคมากกว่าชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ อาจด้วยเหตุนี้ ทำให้ผู้ตอบที่ไม่น่าจะจะมีเชื้อสายกลุ่มชาติพันธุ์อื่นใดหลายคนเลือก ‘เชื้อสายไทย’ เท่านั้น

ดังนั้น การนำข้อมูลเกี่ยวกับเชื้อสายมาใช้เป็นเกณฑ์จึงยาก ถึงแม้ว่าผู้วิจัยคาดว่าจะนำเชื้อสายมาใช้เป็นเกณฑ์ในการแยก ผู้ตอบแบบสอบถามออกเป็นผู้ที่คิดว่าภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาของตน และผู้ที่ไม่คิดอย่างนั้น งานวิจัยนี้จึงถามถึงความเป็นไทยอีสานของผู้ตอบแบบสอบถาม และหากคนใดตอบว่ามีก็จะถือว่าผู้นั้นมองภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นของตัวเอง และมีคุณสมบัติที่สามารถใช้เป็นกลุ่มเป้าหมาย แม้จะมีเชื้อสายกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ด้วย

หลังจากคัดเลือกตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ได้ “คนไทยอีสาน” แล้วเหลือ 854 คนซึ่งเท่ากับ 82.8% ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 1031 คน ผู้ตอบแบบสอบถาม 108 คนซึ่งเท่ากับ 10.5% ของ

ผู้ตอบทั้งหมดถูกคัดออกเนื่องจากมีภูมิลำเนาอยู่นอกภาคอีสาน หรือ อยู่ในจังหวัดนครราชสีมา ผู้ตอบแบบสอบถาม 22 คนซึ่งเท่ากับ 2.1% ของผู้ตอบทั้งหมดถูกคัดออกเนื่องจากตอบว่าไม่มีความเป็นไทยอีสาน ถึงแม้ว่ามีภูมิลำเนาอยู่ในภาคอีสาน ผู้ตอบแบบสอบถาม 33 คนซึ่งเท่ากับ 3.2% ของผู้ตอบทั้งหมดถูกคัดออกเนื่องจากทั้ง 2 สาเหตุดังกล่าว คุรรายละเอียดในตารางที่ 3.35

ตารางที่ 3.35 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามที่อยู่ใน/นอกเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย

ภูมิลำเนา			ความเป็นไทยอีสาน		กลุ่มเป้าหมาย			รวม
					ใช่		ไม่ใช่	
					มี	ไม่มี	ไม่ระบุ	
กลุ่มเป้าหมาย	ใช่	ภาคอีสาน(ยกเว้นจังหวัดนครราชสีมา)	จำนวน	854	22	8	884	
			ร้อยละ	82.8%	2.1%	0.8%	85.7%	
	ไม่ใช่	จังหวัดนครราชสีมาและนอกภาคอีสาน	จำนวน	108	33	6	147	
			ร้อยละ	10.5%	3.2%	0.6%	14.3%	
		จังหวัดนครราชสีมา	จำนวน	68	8	1	77	
			ร้อยละ	6.6%	0.8%	0.1%	7.5%	
		ภาคอื่น ๆ	จำนวน	32	25	1	58	
			ร้อยละ	3.1%	2.4%	0.1%	5.6%	
		ไม่ระบุ	จำนวน	8	0	4	12	
			ร้อยละ	0.8%	0.0%	0.4%	1.2%	
	รวม			จำนวน	962	55	14	1031
				ร้อยละ	93.3%	5.3%	1.4%	100.0%

3.4 การแบ่งกลุ่มอายุ

ผู้ให้ข้อมูล ซึ่งคนที่ผู้วิจัยคัดเลือกเป็นกลุ่มเป้าหมาย แบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอายุน้อย กลุ่มอายุกลาง และกลุ่มอายุมาก โดยใช้เกณฑ์การแบ่งกลุ่ม 2 ประการ ได้แก่ แต่ละกลุ่มประกอบด้วยผู้ที่มีอายุใกล้เคียงกันทุก 15 ปี และ แต่ละกลุ่มมีฐานะทางสังคมต่างกัน

อายุของผู้ให้ข้อมูลกระจายไปทั่ววัยทำงาน ซึ่งมีอายุ 16 ปีถึง 59 ปี ส่วนโอกาสที่ทำให้ฐานะทางสังคมเปลี่ยนไป เช่น เริ่มทำงาน แต่งงานเป็นครั้งแรก มีลูกคนแรก ถึงอายุเกษียณ เป็นต้น อายุเกินเกษียณใช้ไม่ได้เพราะงานวิจัยนี้ไม่ได้เก็บข้อมูลผู้สูงอายุ ผู้ที่เพิ่งเริ่มทำงานอาจมีทัศนคติและพฤติกรรมทางภาษาไม่ต่างจากนักศึกษาเพราะเพิ่งเริ่มทำหน้าที่ที่เป็นผู้ใหญ่ อายุที่มีลูกคนแรกอาจแปรตามบุคคล อายุที่แต่งงานเป็นครั้งแรกน่าจะเหมาะสมกว่า เพราะสังคมมักจะให้คุณค่ากับการสร้างครอบครัว ถึงแม้ว่าจะยังไม่มีลูกก็ตาม ตามข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2543) อายุ

เฉลี่ยเมื่อแรกสมรสของคนไทยมีดังนี้ ผู้ชาย 27.2 ปี และผู้หญิง 24.0 ปีสำหรับทั่วประเทศ และ 26.5 และ 22.8 ปีตามลำดับสำหรับภาคอีสาน ผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัยนี้ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป และมีวิถีชีวิตแบบเมืองมากกว่าชนบท อายุเฉลี่ยจึงสูงกว่าข้อมูลสำหรับภาคอีสานของสำนักงานสถิติแห่งชาติ อนึ่ง อายุเฉลี่ยดังกล่าว มีแนวโน้มสูงขึ้นตามปีที่เก็บข้อมูล (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2548) ปัจจุบัน อายุเฉลี่ยดังกล่าวจึงน่าจะสูงขึ้นอีก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงตั้งเกณฑ์ตรงอายุ 30 ปีเพราะผู้ที่มีอายุเกินอายุ 30 ปี ส่วนใหญ่สมรสแล้ว สังคมจึงมองต่างจากคนโสด กลุ่มที่มีอายุน้อยที่สุดจะมีช่วงอายุ 16-30 ปี เมื่อแบ่งตามช่วงอายุ 15 ปี กลุ่มที่ 2 จึงมีอายุ 31-45 ปี และ กลุ่มสุดท้ายมีอายุ 46-60 ปี

กลุ่มอายุแต่ละกลุ่มมีจำนวนและอัตราส่วนดังต่อไปนี้ “กลุ่มอายุน้อย” ประกอบด้วยกลุ่มเป้าหมายที่มีอายุ 16 -30 ปีมี 746 คนซึ่งเท่ากับ 87.4% ของกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด หรือ 72.4% ของผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด “กลุ่มอายุกลาง” ประกอบด้วยกลุ่มเป้าหมายที่มีอายุ 31-45 ปีมี 78 คนซึ่งเท่ากับ 9.1% ของกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด หรือ 7.6% ของผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด “กลุ่มอายุมาก” ประกอบด้วยกลุ่มเป้าหมายที่มีอายุ 46-60 ปีมี 25 คนซึ่งเท่ากับ 2.9% ของผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด หรือ 2.4% ของกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด ดูรายละเอียดในตารางที่ 3.36

ตารางที่ 3.36 จำนวนผู้ตอบตามกลุ่มอายุ

กลุ่มอายุ		กลุ่มเป้าหมาย		รวม
		ใช่	ไม่ใช่	
น้อย (16 ถึง 30 ปี)	จำนวน	746	157	903
	ร้อยละ	72.4%	15.2%	87.6%
กลาง (31 ถึง 45 ปี)	จำนวน	78	9	87
	ร้อยละ	7.6%	0.9%	8.4%
มาก (46 ถึง 60ปี)	จำนวน	25	9	34
	ร้อยละ	2.4%	0.9%	3.3%
รวม(เฉพาะ กลุ่มเป้าหมาย)	จำนวน	849		
	ร้อยละ	82.3%		
ไม่ระบุ	จำนวน	5	2	7
	ร้อยละ	0.5%	0.2%	0.7%
รวม (ทั้งหมด)	จำนวน	854	177	1031
	ร้อยละ	82.8%	17.2%	100.0%

3.5 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

3.5.1 ทักษะติดต่อภาษา

ส่วนที่เกี่ยวกับทักษะติดต่อภาษา ในการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้กำหนดหาค่าเฉลี่ย เพื่อพิจารณาว่า มีคนเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยมากน้อยเพียงใด และคนไทยอีสานมีทัศนคติทางบวกหรือทางลบมากน้อยเพียงใด

ในการพิจารณาว่าในคำถามแต่ละข้อ มีคนเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยมากน้อยเพียงใด ได้กำหนดค่าเฉลี่ยโดยแปลงตัวเลือกเป็นคะแนน 1 ถึง 5 ตาม ‘ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง’ ถึง ‘เห็นด้วยอย่างยิ่ง’ ดังแสดงในตารางที่ 3.37 เพราะฉะนั้น คำบอกลักษณะที่มีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกับ 5 แสดงว่ามีคนเห็นด้วยจำนวนมาก ส่วนคำบอกลักษณะที่มีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกับ 1 แสดงว่ามีคนไม่เห็นด้วยจำนวนมาก

ตารางที่ 3.37 วิธีการแปลงคำตอบให้เป็นคะแนนเพื่อพิจารณาอัตราส่วนของคนที่เห็นด้วย

ตัวเลือก	คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1
ค่อนข้างไม่เห็นด้วย	2
ปานกลาง	3
ค่อนข้างเห็นด้วย	4
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5

เมื่อพิจารณาว่าคนไทยอีสานมีทัศนคติทางบวกหรือทางลบต่อภาษาใดภาษาหนึ่ง และมีทัศนคติทางบวกหรือทางลบมากน้อยเพียงใด ได้ใช้วิธีกำหนดหาค่าเฉลี่ย 2 แบบ คือ ตามความหมายเชิงบวกหรือตามความหมายเชิงลบของคำบอกลักษณะ กล่าวคือ สำหรับคำบอกลักษณะที่มีความหมายเชิงบวกให้คะแนน 1 ถึง 5 จาก “ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง” ถึง “เห็นด้วยอย่างยิ่ง” ส่วนคำบอกลักษณะที่มีความหมายเชิงลบให้คะแนน 5 ถึง 1 จาก “ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง” ถึง “เห็นด้วยอย่างยิ่ง” นั่นคือ เมื่อค่าเฉลี่ยใกล้คะแนน 5 คนไทยอีสานยังมีทัศนคติทางบวก เพราะคนที่เห็นด้วยกับคำบอกลักษณะที่มีความหมายเชิงลบแสดงว่าเขามีทัศนคติทางลบ คนที่ไม่เห็นด้วยกับคำบอกลักษณะที่มีความหมายเชิงลบแสดงว่าเขามีทัศนคติทางบวกเป็นต้น

ตารางที่ 3.38 วิธีการแปลงคำตอบให้เป็นคะแนนเพื่อพิจารณาทัศนคติทางบวก/ทางลบ

ตัวเลือก		คำบอกลักษณะความหมาย			
		เชิงบวก		เชิงลบ	
		คะแนน	ทัศนคติ	คะแนน	ทัศนคติ
1	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1	ลบ	5	บวก
2	ค่อนข้างไม่เห็นด้วย	2		4	
3	ปานกลาง	3	ปานกลาง	3	ปานกลาง
4	ค่อนข้างเห็นด้วย	4		2	
5	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5	บวก	1	ลบ

หมายเหตุ

เชิงบวก = คำบอกลักษณะที่มีความหมายเชิงบวก

เชิงลบ = คำบอกลักษณะที่มีความหมายเชิงลบ

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาว่ามีความแตกต่างตามอายุมีนัยสำคัญหรือไม่ ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบทางสถิติแบบ One-way ANOVA และเมื่อพิจารณาว่าแต่ละกลุ่มอายุมีทัศนคติต่อภาษาไทยถิ่นอีสาน และทัศนคติต่อภาษาไทยมาตรฐานในระดับที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ ได้ทำการทดสอบทางสถิติแบบ paired t-test

ในการคำนวณและทดสอบค่าทางสถิติต่าง ๆ ได้ใช้ SPSS Statistics 17.0

3.5.2 การเลือกภาษา

ส่วนที่เกี่ยวกับการเลือกภาษา เพื่อวิเคราะห์ว่าคนไทยอีสานเลือกใช้ภาษาใดบ้างในแต่ละแวดวงการใช้ภาษา ได้ใช้วิธีคำนวณดังนี้

วิธีแรก คำนวณความถี่ของแต่ละตัวเลือกโดยไม่คำนึงว่าผู้ให้ข้อมูลเลือกตัวเลือกอื่น ๆ พร้อมกันหรือไม่ เช่น ไม่ว่าผู้ใดตอบว่าเลือกใช้ทั้ง “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” และ “ภาษาไทยมาตรฐาน” หรือ เลือกใช้เฉพาะ “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” ในแวดวงใดแวดวงหนึ่ง ภาษาไทยถิ่นอีสานมีค่าเท่ากับหนึ่งเหมือนกัน หลังจากคำนวณความถี่ของตัวเลือก 4 ประเภท ทำให้ทราบว่าในแต่ละแวดวงมีคนเลือกภาษาใดมากที่สุด และมีอัตราร้อยละเท่าไรต่อคำตอบทั้งหมด ดังตัวอย่างในตารางที่ 3.39 จากนั้น นำภาษาที่เป็นฐานนิยมและภาษาที่มีความถี่สูงที่สองมาแปลงเป็นตัวเลขของแวดวงนั้น เพื่อให้เห็นแนวโน้มอย่างชัดเจนขึ้นว่ามีการเลือกภาษาใดมากกว่า ขั้นตอนเช่น ให้ “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” มี 1 คะแนน “ภาษาไทยมาตรฐานปนกับภาษาถิ่นอีสาน” มี 0 คะแนน และ “ภาษาไทยมาตรฐาน” มี -1 คะแนน นำเลขนี้มาคูณ 2 เมื่อตัวเลือกนั้นเป็นฐานนิยม หรือ คูณ 1 เมื่อตัวเลือกนั้นเป็นอันดับที่สอง และบวกผลการคูณ เช่น กรณีฐานนิยมเป็น “ภาษาไทยมาตรฐาน” และอันดับที่สองเป็น “ภาษาไทยมาตรฐานปนกับภาษาถิ่นอีสาน” กลายเป็น $(-1 \times 2) + (0 \times 1) = -2$ กรณี

ฐานนิยมเป็น “ภาษาไทยถิ่นอีสาน และอันดับที่สองเป็นภาษาไทยมาตรฐานปนกับภาษาไทยถิ่นอีสาน” กลายเป็น $(1 \times 2) + (0 \times 1) = 2$ กรณีฐานนิยมเป็น “ภาษาไทยมาตรฐานปนกับภาษาไทยถิ่นอีสาน” และอันดับที่สองเป็น “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” กลายเป็น $(0 \times 2) + (1 \times 1) = 1$ (ดูรายละเอียดในตารางที่ 3.40) เพราะฉะนั้นแวงวงโคได้คะแนน 2 แสดงว่ามีคนเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานจำนวนมาก แต่หากมีคะแนน -2 แสดงว่ามีคนเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐาน จำนวนมาก

ตารางที่ 3.39 ตัวอย่างผลการคำนวณความถี่และอัตราร้อยละ

ค่าความถี่	กลุ่มอายุ	ตัวเลือก				รวม	
		มตฐ	ปน	อีสาน	อื่นๆ		
11. เพื่อนร่วมงาน การจับประชุม	น้อย	ความถี่	632	112	46	1	791
		ร้อยละต่อคำตอบ	79.9%	14.2%	5.8%	0.1%	100.0%
	กลาง	ความถี่	45	30	12	1	88
		ร้อยละต่อคำตอบ	51.1%	34.1%	13.6%	1.1%	100.0%
	มาก	ความถี่	12	12	9		33
		ร้อยละต่อคำตอบ	36.4%	36.4%	27.3%		100.0%

ค่าความถี่	กลุ่มอายุ	ตัวเลือก				รวม	
		มตฐ	ปน	อีสาน	อื่นๆ		
13. พู่กับแพทย์	น้อย	ความถี่	704	42	17	2	765
		ร้อยละต่อคำตอบ	92.0%	5.5%	2.2%	0.3%	100.0%
	กลาง	ความถี่	68	13	1		82
		ร้อยละต่อคำตอบ	82.9%	15.9%	1.2%		100.0%
	มาก	ความถี่	24	2	2		28
		ร้อยละต่อคำตอบ	85.7%	7.1%	7.1%		100.0%

หมายเหตุ

มตฐ = ภาษาไทยมาตรฐาน

ปน = ภาษาไทยมาตรฐานปนภาษาไทยถิ่นอีสาน, ปนสองภาษา

อีสาน = ภาษาไทยถิ่นอีสาน

ตารางที่ 3.40 รูปแบบภาษาที่เป็นฐานนิยมและอันดับที่สอง และวิธีแปลงเป็นตัวเลข

	อันดับที่ 1 (คุณ 2)	อันดับที่ 2 (คุณ 1)	สูตร	คะแนนของแวงวง	ภาษาที่เลือกใช้เป็นหลัก
1	อีสาน (1 คะแนน)	ปน (0 คะแนน)	$(1 \times 2) + (0 \times 1) =$	2	ภาษาไทยถิ่นอีสานอย่างยิ่ง
2	อีสาน (1 คะแนน)	มตฐ (-1 คะแนน)	$(1 \times 2) + (-1 \times 1) =$	1	ภาษาไทยถิ่นอีสาน
3	ปน (0 คะแนน)	อีสาน (1 คะแนน)	$(0 \times 2) + (1 \times 1) =$	1	ภาษาไทยถิ่นอีสาน
4	ปน (0 คะแนน)	มตฐ (-1 คะแนน)	$(0 \times 2) + (-1 \times 1) =$	-1	ภาษาไทยมาตรฐาน
5	มตฐ (-1 คะแนน)	อีสาน (1 คะแนน)	$(-1 \times 2) + (1 \times 1) =$	-1	ภาษาไทยมาตรฐาน
6	มตฐ (-1 คะแนน)	ปน (0 คะแนน)	$(-1 \times 2) + (0 \times 1) =$	-2	ภาษาไทยมาตรฐานอย่างยิ่ง

ในวิธีที่สอง แปลงคำตอบของแต่ละคนเป็นคะแนนก่อนตามรูปแบบในการตอบ multiple response เช่น ให้ผู้ที่เลือกใช้ทั้ง “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” และ “ภาษาไทยมาตรฐาน” และ ผู้ที่เลือกใช้เฉพาะ “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” มีคะแนนต่างกัน เพราะภาษาไทยถิ่นอีสานสำหรับผู้เลือก “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” เป็นหนึ่งในสองภาษา และผู้ที่เลือกเฉพาะ “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” ต้องมีน้ำหนักต่างกัน

ผู้วิจัยให้คะแนน 2 ถึง -2 ตามการเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาหลัก ถึง การเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาหลัก เช่น ผู้ที่เลือกเฉพาะ “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” มีคะแนน 2 ผู้ที่เลือกเฉพาะ “ภาษาไทยมาตรฐาน” มีคะแนน -2 แต่ผู้ที่เลือกทั้ง “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” และ “ภาษาไทยมาตรฐาน” มีคะแนน 0 เพราะไม่เอียงไปภาษาใดภาษาหนึ่ง หากผู้ใดเลือก “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” และ “ปนภาษาไทยมาตรฐานกับภาษาไทยถิ่นอีสาน” มีคะแนน 1 เพราะมีการเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานบางส่วน จึงลบ 1 จาก 2 เป็นต้น อนึ่ง ขั้นตอนนี้รวบรวม ตัวเลือก “อื่น ๆ” เป็นหนึ่งใน “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” รูปแบบคำตอบใน multiple response ที่นี้มี 16 รูปแบบและคะแนนของแต่ละรูปแบบดังแสดงในตารางที่ 3.41

ตารางที่ 3.41 รูปแบบคำตอบ multiple response ในคำถามเกี่ยวกับการเลือกภาษาในแบบสอบถาม และ คะแนนที่แปลมาจากของแต่ละรูปแบบเพื่อคิดค่าเฉลี่ย

รูปแบบ	มตฐ	ปน	อีสาน	อื่นๆ	คะแนน
1					ไม่นับ
2				√	2.00
3			√		2.00
4			√	√	2.00
5		√			0.00
6		√		√	1.00
7		√	√		1.00
8		√	√	√	1.00
9	√				-2.00
10	√			√	0.00
11	√		√		0.00
12	√		√	√	0.00
13	√	√			-1.00
14	√	√		√	0.00
15	√	√	√		0.00
16	√	√	√	√	0.00

√ แสดงว่าผู้ให้ข้อมูลเลือกตัวเลือกนี้

หมายเหตุ

เมื่อมีคนเลือกตัวเลือก “อื่นๆ” วิธีการแปลคะแนนถือว่าเหมือนเลือก “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” เพราะภาษาอื่น ๆ ส่วนใหญ่ภาษาพื้นเมืองภาคอีสานซึ่งไม่ใช่ภาษาไทยมาตรฐาน และความถี่ “อื่นๆ” น้อยจนไม่ส่งอิทธิพลต่อค่าเฉลี่ยมาก

คะแนนดังกล่าวทำให้คำนวณค่าเฉลี่ยของแต่ละกลุ่มอายุในแควดวงต่าง ๆ ได้ ซึ่งค่าเฉลี่ยยิ่งใกล้เคียง 2 ยิ่งมีคนเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาหลักจำนวนมาก ในขณะที่ค่าเฉลี่ยยิ่งใกล้เคียง -2 ยิ่งมีคนเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาหลักจำนวนมาก

3.5.3 การชำระและการเปลี่ยนภาษา

ผู้วิจัยวิเคราะห์การชำระและการเปลี่ยนภาษาจากผลการวิเคราะห์การเลือกภาษา การชำระภาษาหมายความว่า เมื่อเปรียบเทียบผู้พูดภาษาใดภาษาหนึ่งมากกว่าสองสมัยขึ้นไป ผู้พูดภาษานั้นมีโอกาสที่เลือกใช้ภาษานั้นคงที่ตามเวลา เช่น ทุกคนไทยอีสานสูงอายุและอายุน้อยมีโอกาสที่เลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานเท่ากัน ภาษาไทยถิ่นอีสานจึงไม่อยู่ในภาวะคุกคาม คือกำลังจะสูญสลายไป ส่วนการเปลี่ยนภาษาหมายความว่า เมื่อเปรียบเทียบผู้พูดภาษาใดภาษาหนึ่งมากกว่าสองสมัยขึ้นไป ผู้พูดภาษานั้นมีโอกาสที่เลือกใช้ภาษานั้นแคบลงหรือกว้างขึ้นตามเวลา เช่น คนไทยอีสานอายุน้อยเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานที่บ้าน ถึงแม้ว่าคนสูงอายุส่วนใหญ่เลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานที่บ้าน และหากมีแนวโน้มที่ภาษาไทยถิ่นอีสานถูกภาษาไทยมาตรฐานแทนที่ในโอกาสต่าง ๆ ภาษาไทยถิ่นอีสานจึงอยู่ในภาวะความคุกคาม คือกำลังจะสูญสลายไปเนื่องจากฐานะของภาษาไทยถิ่นอีสานได้ถูกแทนที่โดยภาษาไทยมาตรฐาน

ผลการวิเคราะห์การเลือกภาษาสามารถเปรียบเทียบได้ว่าคนไทยอีสานแต่ละกลุ่มอายุมีโอกาสที่เลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานมากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาภาษาที่มีคนเลือกมากที่สุด ในแควดวงต่าง ๆ ทั้งหมด 21 แควดวง ถ้าทุกกลุ่มอายุมีจำนวนแควดวงที่เลือกภาษาไทยถิ่นอีสานเท่ากัน สรุปได้ว่าภาษาไทยถิ่นอีสานอยู่ในภาวะการชำระภาษา แต่ถ้าแต่ละกลุ่มมีจำนวนแควดวงที่เลือกภาษาไทยถิ่นอีสานต่างกัน สรุปได้ว่าภาษาไทยถิ่นอีสานอยู่ในภาวะการเปลี่ยนภาษา

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้พิจารณาการชำระและการเปลี่ยนภาษาจากแควดวงที่บ้านด้วย แควดวงที่บ้านประกอบด้วยแควดวงวงย่อยที่พูดกับพ่อแม่ และแควดวงย่อยที่พูดกับลูก ซึ่งสามารถเปรียบเทียบภาษาที่ใช้ในครอบครัวสองยุค คือ ครอบครัวยุคเก่า และครอบครัวยุคใหม่ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลเป็นลูกในครอบครัวยุคเก่า และผู้ให้ข้อมูลเป็นพ่อแม่ในครอบครัวยุคใหม่ ยิ่งไปกว่านี้ ถ้ามีคนเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานจำนวนพอเท่ากันในครอบครัวรุ่นเก่าและครอบครัวรุ่นใหม่ สรุปได้ว่าภาษาไทยถิ่นอีสานอยู่ในภาวะการชำระภาษา แต่ถ้ามีคนเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานจำนวนต่างกันอย่างมาก สรุปได้ว่าภาษาไทยถิ่นอีสานอยู่ในภาวะการเปลี่ยนภาษา

บทที่ 4

ทัศนคติของคนไทยอีสานต่อภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาไทยมาตรฐาน

ในบทนี้ ผู้วิจัยเสนอผลการวิเคราะห์ทัศนคติของคนไทยอีสานต่อภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาไทยมาตรฐาน โดยพิจารณาว่าคนไทยอีสานเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับคำบอกลักษณะของภาษาต่าง ๆ คำบอกลักษณะภาษา คือ คำและถ้อยคำที่ใช้ในคำถามเกี่ยวกับทัศนคติต่อภาษาทั้งหมด 24 คำ ดังนี้

1. แสดงความเป็นกันเอง
 2. แสดงอารมณ์ได้ชัดเจน
 3. มีคำและสำนวนหลากหลาย
 4. เรียบง่าย
 5. สุภาพ
 6. ไพเราะ
 7. ใช้สื่อสาร ได้ตรงประเด็น
 8. ทันสมัย
 9. ทำให้เกิดความรู้สึกห่างเหินระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง
 10. ไม่สามารถแสดงอารมณ์ได้ชัดเจน
 11. ทื่อ ๆ ไม่มีความหลากหลาย
 12. ชับซ้อน
 13. ไม่สุภาพ
 14. ไม่ไพเราะ
 15. ไม่มีแบบแผน
 16. ล้าสมัย
 17. มีความสำคัญ
 18. มีความจำเป็นต่อชีวิตประจำวัน
 19. มีประโยชน์ในชีวิตประจำวันของท่าน
 20. อยากถ่ายทอดให้กับลูกหลาน
 21. ชอบ
 22. ควรจะสอนที่โรงเรียน
 23. ไม่ควรใช้ที่โรงเรียน และ
 24. ทำให้รู้สึกอาย หรือ ไม่สบายใจ เมื่อมีคนได้ยินท่านพูด
- คำบอกลักษณะที่ 1 ถึง 8 กับ คำที่ 9 ถึง 16 เป็นคำที่มีความหมายตรงข้ามกัน

4.1 ทักษะติดต่อภาษาของคนไทยอีสาน

โดยรวม ผลการวิเคราะห์พบว่าคนไทยอีสานมีทักษะติดต่อภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาไทยมาตรฐานทั้งสองภาษา เพราะไม่ว่าตอบเรื่องภาษาใดก็ตาม คนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับคำบอกลักษณะที่มีความหมายเชิงบวก และไม่เห็นด้วยกับคำบอกลักษณะที่มีความหมายเชิงลบ แต่เมื่อเปรียบเทียบทางบวกของสองภาษา มีทักษะติดต่อภาษาไทยมาตรฐานมากกว่าภาษาไทยถิ่นอีสานในระดับต่างกัน

ตารางที่ 4.1 และ ภาพที่ 4.1 4.2 และ 4.3 แสดงผลการคำนวณค่าเฉลี่ยของคำถาม 24 คำถามของคนไทยอีสานทั้งหมด โดยคนที่เห็นด้วยยังมีจำนวนมาก คะแนนยิ่งใกล้ 5.00 และแสดงความแตกต่างระหว่างทักษะติดต่อภาษาไทยถิ่นอีสานและภาษาไทยมาตรฐานอย่างมีนัยสำคัญ ค่าเฉลี่ยของคำบอกลักษณะแต่ละคำมีแนวโน้มชัดเจน คือ เมื่อคำบอกลักษณะมีความหมายเชิงบวก เช่น “แสดงความเป็นกันเอง” “สุภาพ” ฯลฯ ค่าเฉลี่ยเกิน 3.00 ในทุกกรณี และเมื่อคำบอกลักษณะมีความหมายเชิงลบ เช่น “ทำให้เกิดความรู้สึกห่างเหินระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง” “ไม่สุภาพ” ฯลฯ ค่าเฉลี่ยไม่เกิน 3.00 ในทุกกรณี ยกเว้นข้อ 12. ที่ถามว่า “ซับซ้อน” ปรากฏว่ามีค่าเฉลี่ยเกิน 3.00 ซึ่งหมายความว่าผู้ตอบมองลักษณะนี้ในทางค่อนข้างบวก ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะผู้ตอบตีความคำนี้ในความหมายเชิงบวก ว่าหมายถึง ‘elaborate’ หรือ ‘sophisticated’ ซึ่งอันที่จริงผู้วิจัยใช้คำว่า “ซับซ้อน” ในความหมายเชิงลบ คือหมายถึง ‘not simple’ ‘complex’ หรือ ‘complicated’

อย่างไรก็ตาม ผลการวิเคราะห์แสดงว่าคนไทยอีสานหลายคนเห็นด้วยกับลักษณะเชิงบวก และไม่เห็นด้วยกับลักษณะเชิงลบ ของภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาไทยมาตรฐาน เพราะฉะนั้น ค่าเฉลี่ยดังกล่าวจึงสะท้อนทักษะติดต่อภาษาไทยถิ่นอีสานและภาษาไทยมาตรฐานของคนไทยอีสาน

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.1 ค่าเฉลี่ยของคำบอกลักษณะต่าง ๆ (แสดงทิศทางเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย) และผลการทดสอบนัยสำคัญ

	คำที่	คำบอกลักษณะที่ใช้ในคำถาม	ค่าเฉลี่ย		Sig.ระหว่างชั้นและมาตรฐาน (ผลการทดสอบทางสถิติ paired t-test)
			ภาษาไทย ถิ่นอีสาน	ภาษาไทย มาตรฐาน	
ความหมายตรงข้ามกับ คำที่ 9-16)	1	แสดงความเป็นกันเอง	4.69	3.82	.000 ***
	2	แสดงอารมณ์ได้ชัดเจน	4.60	4.12	.000 ***
	3	มีคำและสำนวนหลากหลาย	4.45	4.34	.001 **
	4	เรียบง่าย	3.60	3.49	.010 **
	5	สุภาพ	3.35	4.61	.000 ***
	6	ไพเราะ	4.02	4.60	.000 ***
	7	ใช้สื่อสารได้ตรงประเด็น	4.14	4.43	.000 ***
	8	ทันสมัย	3.26	4.21	.000 ***
ความหมายตรงข้ามกับ คำที่ 1-8)	9	ทำให้เกิดความรู้สึกห่างเหินระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง	1.80	2.56	.000 ***
	10	ไม่สามารถแสดงอารมณ์ได้ชัดเจน	1.85	2.37	.000 ***
	11	ทื่อๆ ไม่มีหลากหลาย	1.83	2.13	.000 ***
	12	ซับซ้อน	3.48	3.65	.000 ***
	13	ไม่สุภาพ	2.06	1.58	.000 ***
	14	ไม่ไพเราะ	1.95	1.56	.000 ***
	15	ไม่มีแบบแผน	2.54	1.93	.000 ***
	16	ล้าสมัย	1.83	1.58	.000 ***
ความหมายตรงข้ามกับ	17	มีความสำคัญ	4.34	4.79	.000 ***
	18	มีความจำเป็นต่อชีวิตประจำวัน	4.21	4.69	.000 ***
	19	มีประโยชน์ในชีวิตประจำวันของท่าน	4.40	4.76	.000 ***
	20	ท่านอยากถ่ายทอดให้กับลูกหลาน	4.41	4.71	.000 ***
	21	ท่านชอบ	4.30	4.42	.001 ***
	22	ควรจะสอนที่โรงเรียน	3.20		
ตรงข้ามกับ	23	ไม่ควรใช้ที่โรงเรียน	2.46		
	24	ทำให้ท่านรู้สึกอาย หรือ ไม่สบายใจ เมื่อมีคนได้ยินท่านพูด	1.69		

p<0.05 *, p<0.01 **, p<0.001 ***

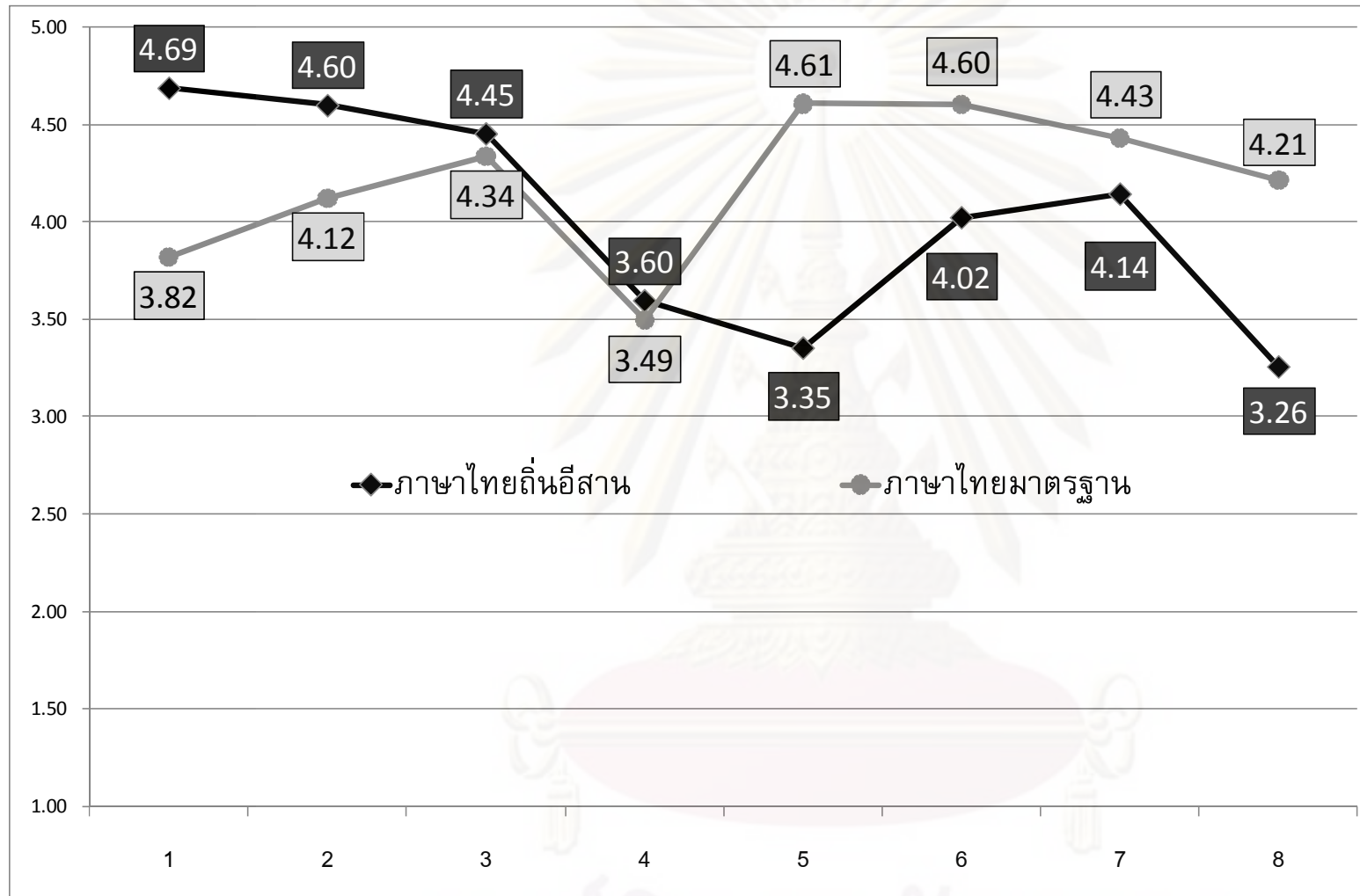
หมายเหตุ

คำบอกลักษณะ = คำหรือถ้อยคำที่บอกลักษณะหรือแสดงทัศนคติเกี่ยวกับภาษาหนึ่ง (ดูหัวข้อ 1.7)

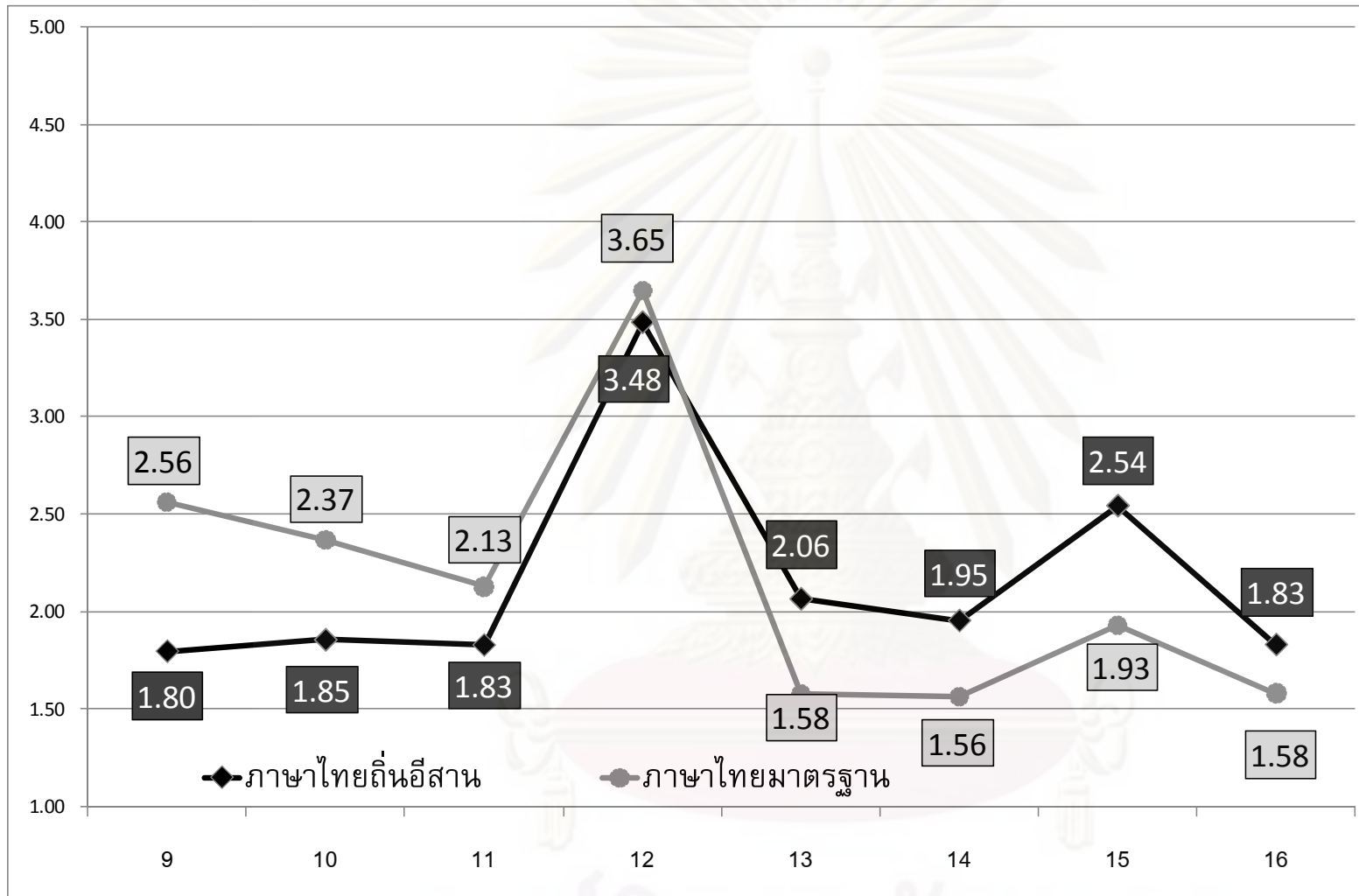
5.00 หมายความว่า มีแต่คนเห็นด้วยอย่างยิ่งเท่านั้น

3.00 หมายความว่า มีแต่คนตอบว่าปานกลาง หรือ มีคนเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยอัตราเท่ากัน

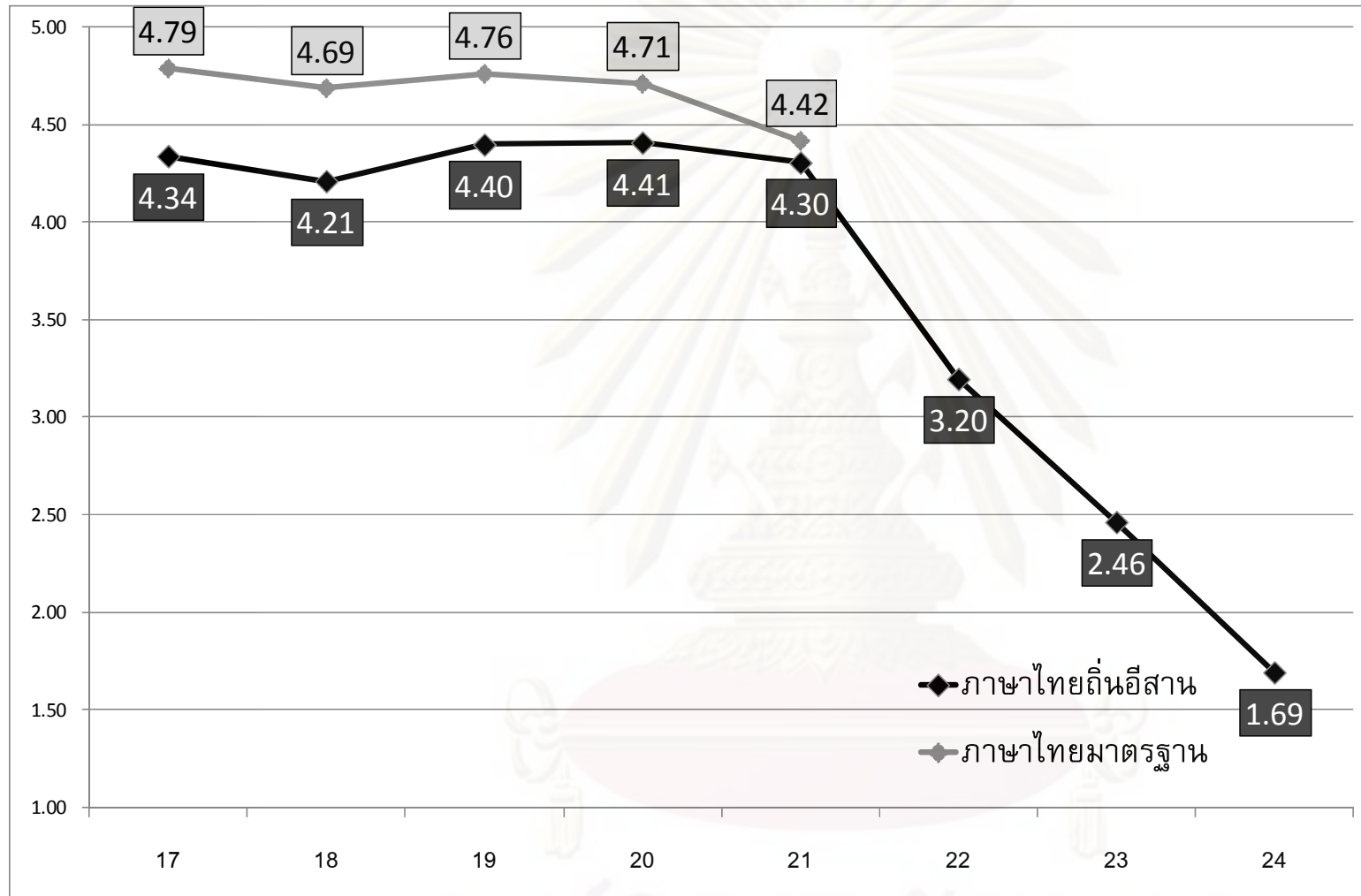
1.00 หมายความว่า มีแต่คนไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งเท่านั้น



ภาพที่ 4.1 ค่าเฉลี่ยของการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับคำบอกลักษณะที่ 1 ถึง 8



ภาพที่ 4.2 ค่าเฉลี่ยของการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับคำบอกลักษณะที่ 9 ถึง 16



ภาพที่ 4.3 ค่าเฉลี่ยของการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับคำบอกลักษณะที่ 17 ถึง 24

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างสองภาษาในคำถามเดียวกัน พบว่าคำบอกลักษณะทุกคำมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ (ดูตารางที่ 4.1) คือ คนไทยอีสานมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาไทยมาตรฐานเหมือนกัน แต่ในระดับที่ต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยถิ่นอีสานมากกว่าภาษาไทยมาตรฐานในเรื่องดังต่อไปนี้ คือ 1. แสดงความเป็นกันเอง 2. แสดงอารมณ์ได้ชัดเจน 3. มีคำและสำนวนหลากหลาย 4. เรียบง่าย 9. ทำให้เกิดความรู้สึกห่างเหินระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง 10. ไม่สามารถแสดงอารมณ์ได้ชัดเจน 11. ทื่อ ๆ ไม่มีความหลากหลาย และ 12. ชับซ้อน สำหรับคำบอกลักษณะที่ 1. ถึง 4. ซึ่งมีความหมายเชิงบวก ค่าเฉลี่ยของภาษาไทยถิ่นอีสานสูงกว่าของภาษาไทยมาตรฐาน กล่าวคือ มีคนเห็นด้วยกับความหมายเชิงบวกเรื่องภาษาไทยถิ่นอีสานในอัตราสูงกว่าเรื่องภาษาไทยมาตรฐาน และสำหรับคำบอกลักษณะที่ 9. ถึง 12. ซึ่งมีความหมายเชิงลบ ค่าเฉลี่ยของภาษาไทยถิ่นอีสานต่ำกว่าภาษาไทยมาตรฐาน กล่าวคือมีคนไม่เห็นด้วยกับความหมายเชิงลบเรื่องภาษาไทยถิ่นอีสานในอัตราสูงกว่าเรื่องภาษาไทยมาตรฐาน ส่วนคนไทยอีสานมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยมาตรฐานมากกว่าภาษาไทยถิ่นอีสานในเรื่องดังต่อไปนี้ คือ 5. สุภาพ 6. ไพเราะ 7. ใช้สื่อสารได้ตรงประเด็น 8. ทันสมัย 13. ไม่สุภาพ 14. ไม่ไพเราะ 15. ไม่มีแบบแผน 16. ล้าสมัย 17. มีความสำคัญ 18. มีความจำเป็นต่อชีวิตประจำวัน 19. มีประโยชน์ในชีวิตประจำวันของท่าน 20. ท่านอยากถ่ายทอดให้กับลูกหลาน และ 21. ท่านชอบ เพราะสำหรับคำบอกลักษณะที่ 5. ถึง 8. และ 17. ถึง 20. ซึ่งมีความหมายเชิงบวก ค่าเฉลี่ยของภาษาไทยมาตรฐานสูงกว่าภาษาไทยถิ่นอีสาน กล่าวคือ มีคนเห็นด้วยกับความหมายเชิงบวกเรื่องภาษาไทยมาตรฐานด้วยอัตราสูงกว่าเรื่องภาษาไทยถิ่นอีสาน และสำหรับคำบอกลักษณะที่ 13. ถึง 16. ซึ่งมีความหมายเชิงลบ ค่าเฉลี่ยของภาษาไทยมาตรฐานต่ำกว่าภาษาไทยถิ่นอีสาน กล่าวคือ มีคนไม่เห็นด้วยกับความหมายเชิงลบเรื่องภาษาไทยมาตรฐานในอัตราสูงกว่าเรื่องภาษาไทยถิ่นอีสาน

ที่น่าสนใจก็คือ คำบอกลักษณะที่คนไทยอีสานมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยถิ่นอีสานมากกว่าภาษาไทยมาตรฐานเป็นปฏิภาคกับกลุ่มของคำบอกลักษณะที่ผู้วิจัยตั้งไว้ว่า “คนน่าจะมองว่าเป็นลักษณะดี/ไม่ดี หากใช้ในสถานการณ์ไม่เป็นทางการ” ส่วนคำบอกลักษณะที่คนไทยอีสานมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยมาตรฐานมากกว่าภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นปฏิภาคกับกลุ่มของคำบอกลักษณะที่ผู้วิจัยตั้งไว้ว่า “คนน่าจะมองว่าเป็นลักษณะดี/ไม่ดี หากใช้ในสถานการณ์ทางการ”

ผลการพิจารณาคำบอกลักษณะแต่ละชนิดพบว่า การที่คนไทยอีสานมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยถิ่นอีสานมากกว่าภาษาไทยมาตรฐาน หรือ มีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยมาตรฐานมากกว่าภาษาไทยถิ่นอีสานนั้นขึ้นอยู่กับคำบอกลักษณะ

เพื่อเปรียบเทียบทัศนคติต่อแต่ละภาษาในภาพรวม ผู้วิจัยรวบรวมค่าเฉลี่ยของค่าบอก
ลักษณะที่ 1 ถึง 21 เป็นค่าเฉลี่ยหนึ่งค่า ซึ่งคำนวณค่าเฉลี่ยโดยอีกวิธีแบบหนึ่ง คือ โดยเฉพาะค่าบอก
ลักษณะที่มีความหมายเชิงลบให้คะแนน 5 ถึง 1 จาก “ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง” ถึง “เห็นด้วยอย่างยิ่ง”
(ตารางที่ 4.2) และเพื่อแสดงทัศนคติทางบวกจาก 1 ถึง 5

ตารางที่ 4.2 วิธีการแปลงคำตอบให้เป็นคะแนนเพื่อพิจารณาทัศนคติทางบวก/ทางลบ

ตัวเลือก		ค่าบอกลักษณะความหมาย			
		เชิงบวก		เชิงลบ	
		คะแนน	ทัศนคติ	คะแนน	ทัศนคติ
1	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1	ลบ	5	บวก
2	ค่อนข้างไม่เห็นด้วย	2		4	
3	ปานกลาง	3	ปานกลาง	3	ปานกลาง
4	ค่อนข้างเห็นด้วย	4		2	
5	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5	บวก	1	ลบ

หมายเหตุ

เชิงบวก = ค่าบอกลักษณะที่มีความหมายเชิงบวก

เชิงลบ = ค่าบอกลักษณะที่มีความหมายเชิงลบ

ตารางนี้ เหมือนกับตารางที่ 3.38 ในบทที่ 3

ค่าเฉลี่ยของค่าบอกลักษณะที่ 1. ถึง 21. หรือ ค่าเฉลี่ยที่แสดงความสูงหรือต่ำของทัศนคติ
ทางบวกนั้นแสดงให้เห็นว่าคนไทยอีสานมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยมาตรฐานมากกว่า
ภาษาไทยถิ่นอีสาน เพราะค่าเฉลี่ยดังกล่าวของทั้งสองภาษาเกิน 3.00 ภาษาไทยถิ่นอีสานมี 4.01 ซึ่ง
ต่ำกว่า 4.15 ของภาษาไทยมาตรฐานความแตกต่างมีนัยสำคัญที่ระดับ $p < 0.001$ ดังแสดงในตารางที่
4.3 และภาพที่ 4.4)

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ยของคำบอกลักษณะที่ 1 ถึง 21 (แสดงความเป็นทัศนคติทางบวก) และผลการทดสอบทางสถิติที่สำคัญ

	ค่าเฉลี่ย		Sig.ระหว่างอีสานและมาตรฐาน (ผลการทดสอบทางสถิติ paired t-test)
	ภาษาไทยถิ่นอีสาน	ภาษาไทยมาตรฐาน	
ค่าเฉลี่ยของคำบอกลักษณะที่ 1 ถึง 21	4.01	4.15	.000 ***

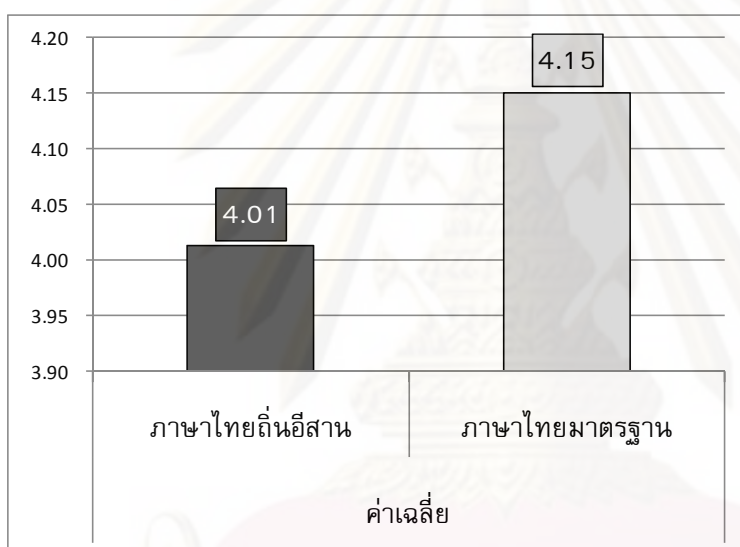
p<0.05 *, p<0.01 **, p<0.001 ***

หมายเหตุ

5.00 หมายความว่ามีความทัศนคติทางบวกอย่างมาก

3.00 หมายความว่าคนที่มีทัศนคติทางบวกและทางลบอัตราเท่ากัน

1.00 หมายความว่ามีความทัศนคติทางลบอย่างมาก



ภาพที่ 4.4 ค่าเฉลี่ยของคำบอกลักษณะที่ 1 ถึง 21 (แสดงความเป็นทัศนคติทางบวก)

4.2 ทัศนคติต่อภาษาของคนไทยอีสานต่างกลุ่มอายุ

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างตามอายุ พบว่า คนไทยอีสานมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยถิ่นอีสานแตกต่างกันตามระดับอายุ กล่าวคือ คนไทยอีสานยังมีอายุสูง ยังมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยถิ่นอีสาน ส่วนภาษาไทยมาตรฐาน มีทัศนคติทางบวกโดยไม่ขึ้นกับความแตกต่างด้านอายุ

ตารางที่ 4.4 แสดงผลการคำนวณค่าเฉลี่ยของคำถาม 24 คำถามของคนไทยอีสานแต่ละกลุ่มอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เกี่ยวกับภาษาไทยถิ่นอีสาน และนัยสำคัญของความแตกต่างระหว่าง 3 กลุ่มอายุ ค่าเฉลี่ยมีความหมายว่ายังมีคนที่เห็นด้วยจำนวนมาก คะแนนยิ่งใกล้ 5.00

คำบอกลักษณะที่ความแตกต่างตามอายุมีนัยสำคัญมีทั้งหมด 9 คำ คือ คำที่ 2. 4. 5. 6. 7. 8. 10. 11. และ 22. ส่วนใหญ่มีความหมายเชิงบวก ดังนั้น น่าจะมีแนวโน้มว่า เมื่อเห็นด้วยกับคำบอกลักษณะที่มีความหมายเชิงบวก กลุ่มอายุกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง มักจะมีคนเห็นด้วยในอัตราสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ แต่เมื่อไม่เห็นด้วยกับคำบอกลักษณะที่มีความหมายเชิงลบ ทุกกลุ่มจะมีคนไม่เห็นด้วยพอ ๆ กัน นอกจากนี้ 8 คำใน 9 คำความแตกต่างตามอายุอย่างมีนัยสำคัญ มีการปฏิภาคกันระหว่างอายุและการเห็นด้วย นั่นคือ ยิ่งอายุสูง ยิ่งเห็นด้วยว่าภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาที่ “แสดงอารมณ์ได้ชัดเจน” “เรียบง่าย” “สุภาพ” “ไพเราะ” “ใช้สื่อสารได้ตรงประเด็น” “ทันสมัย” และ “ควรจะสอนที่โรงเรียน” และ ยิ่งอายุน้อย ยิ่งไม่เห็นด้วยว่าภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาที่ “ठीอ ๆ ไม่มีความหลากหลาย”

นอกจากนี้ เมื่อเปรียบเทียบทัศนคติทางบวกหรือลบของแต่ละกลุ่มอายุต่อภาษาไทยถิ่นอีสาน พบว่า ทุกกลุ่มอายุมีทัศนคติทางบวก ที่ระดับต่างกันสรุปได้ว่า ยังมีอายุสูง ยังมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยถิ่นอีสาน (ดังแสดงในตารางที่ 4.5 และภาพที่ 4.5) ทุกกลุ่มอายุมีค่าเฉลี่ยสูงกว่า 3.00 คือ กลุ่มอายุน้อยมี 3.99 และกลุ่มอายุกลางมี 4.10 กลุ่มอายุมากมี 4.18 และความแตกต่างตามอายุมีนัยสำคัญที่ระดับ $p < 0.05$ จึงสรุปได้ว่า สมมติฐานของงานวิจัยนี้เป็นจริง

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ยของคำบอกลักษณะต่าง ๆ (แสดงทิศทางเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย) และผลการทดสอบทางสถิติว่าเรื่องความแตกต่างตามอายุ(ภาษาไทยถิ่นอีสาน)

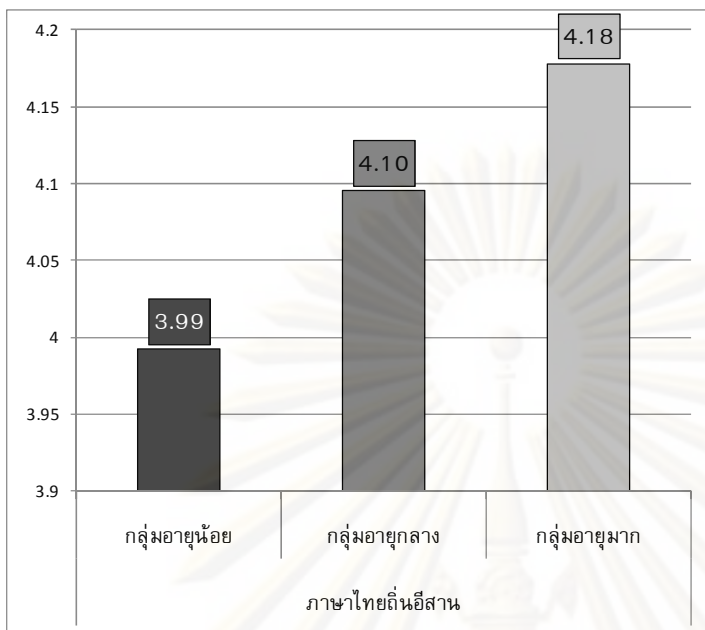
	คำที่	คำบอกลักษณะที่ใช้ในคำถาม	ค่าเฉลี่ย (ภาษาไทยถิ่นอีสาน)			Sig.ระหว่างกลุ่ม (ผลการทดสอบทางสถิติ One-way ANOVA)
			กลุ่มอายุน้อย	กลุ่มอายุกลาง	กลุ่มอายุมาก	
ความหมายเชิงบวก (ความหมายตรงข้ามกับคำที่ 9-16)	1	แสดงความเป็นกันเอง	4.67	4.62	4.52	.571
	2	แสดงอารมณ์ได้ชัดเจน	4.57	4.81	4.86	.006 **
	3	มีค่าและสำนวนหลากหลาย	4.44	4.48	4.50	.911
	4	เรียบง่าย	3.56	3.99	4.18	.002 **
	5	สุภาพ	3.29	3.77	4.15	.000 ***
	6	ไพเราะ	4.00	4.28	4.43	.010 *
	7	ใช้สื่อสารได้ตรงประเด็น	4.12	4.39	4.45	.023 *
	8	ทันสมัย	3.23	3.45	3.60	.047 *
ความหมายเชิงลบ (ความหมายตรงข้ามกับคำที่ 1-8)	9	ทำให้เกิดความรู้สึกห่างเหินระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง	1.81	1.92	2.00	.532
	10	ไม่สามารถแสดงอารมณ์ได้ชัดเจน	1.83	2.30	1.83	.004 **
	11	ที่อูๆ ไม่มีควมหลากหลาย	1.84	2.00	2.61	.004 **
	12	ซับซ้อน	3.49	3.29	2.95	.069
	13	ไม่สุภาพ	2.08	1.96	1.95	.584
	14	ไม่ไพเราะ	1.96	1.95	1.90	.965
	15	ไม่มีแบบแผน	2.56	2.55	2.73	.829
	16	ล้าสมัย	1.83	1.96	1.81	.609
ความหมายเชิงบวก	17	มีความสำคัญ	4.28	4.39	4.48	.420
	18	มีความจำเป็นต่อชีวิตประจำวัน	4.17	4.33	4.43	.201
	19	มีประโยชน์ในชีวิตประจำวันของท่าน	4.36	4.60	4.55	.063
	20	ท่านอยากถ่ายทอดให้กับลูกหลาน	4.40	4.45	4.35	.861
	21	ท่านชอบ	4.26	4.49	4.45	.085
	22	ควรจะสอนที่โรงเรียน	3.14	3.71	3.82	.000 ***
เชิงลบ	23	ไม่ควรใช้ที่โรงเรียน	2.46	2.44	2.56	.938
	24	ทำให้ท่านรู้สึกอาย หรือ ไม่สบายใจ เมื่อมีคนได้ยินท่านพูด	1.68	1.81	1.68	.667

p<0.05 *, p<0.01 **, p<0.001 ***

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ยของคำบอกลักษณะที่ 1 ถึง 21 (แสดงความเป็นทัศนคติทางบวก) และผลการทดสอบทางสถิติเรื่องความแตกต่างตามอายุ (ภาษาไทยถิ่นอีสาน)

	ค่าเฉลี่ย (ภาษาไทยถิ่นอีสาน)			Sig.ระหว่างกลุ่ม (ผลการทดสอบทางสถิติ One-way ANOVA)
	กลุ่มอายุน้อย	กลุ่มอายุกลาง	กลุ่มอายุมาก	
ค่าเฉลี่ยของคำบอกลักษณะที่ 1 ถึง 21	3.99	4.10	4.18	.035 *

p<0.05 *, p<0.01 **, p<0.001 ***



ภาพที่ 4.5 ค่าเฉลี่ยของคำบอกลักษณะที่ 1 ถึง 21 (แสดงความเป็นทัศนคติทางบวก) (ภาษาไทยถิ่นอีสาน)

ตารางที่ 4.6 แสดงผลการคำนวณค่าเฉลี่ยของคำถาม 21 คำถามของคนไทยอีสานแต่ละกลุ่มอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เกี่ยวกับภาษาไทยมาตรฐาน และแสดงนัยสำคัญของผลการทดสอบความแตกต่างระหว่าง 3 กลุ่มอายุ ค่าเฉลี่ยมีความหมายเหมือนตารางที่ 4.1 และ 4.4 ซึ่งยังมีคนที่เห็นด้วยจำนวนมาก คะแนนยิ่งใกล้ 5.00

คำบอกลักษณะที่ความแตกต่างตามอายุมีนัยสำคัญมีทั้งหมด 5 คำ คือ คำที่ 2, 4, 10, 11, และ 12. ซึ่งจำนวนน้อยกว่ากรณีทัศนคติต่อภาษาไทยมาตรฐาน นอกจากนี้ 3 คำใน 5 คำที่พบความแตกต่างตามอายุอย่างมีนัยสำคัญ มีการปฏิภาคกันระหว่างอายุและค่าเฉลี่ย ได้แก่ ยิ่งอายุสูง ยิ่งเห็นด้วยว่าภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาที่ “แสดงอารมณ์ได้ชัดเจน” “เรียบง่าย” และ ยิ่งอายุน้อย ยิ่งไม่เห็นด้วยว่าภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาที่ “ที่อ ๆ ไม่มีความหลากหลาย”

นอกจากนี้ จากผลการเปรียบเทียบทัศนคติทางบวกหรือทางลบของแต่ละกลุ่มอายุต่อภาษาไทยมาตรฐาน พบว่า ทุกกลุ่มมีทัศนคติทางบวก เพราะทุกกลุ่มอายุมีค่าเฉลี่ยสูงกว่า 3.00 ได้แก่ กลุ่มอายุน้อยมี 4.16 กลุ่มอายุกลางมี 4.18 และกลุ่มอายุมากมี 4.01 แต่ความแตกต่างตามอายุไม่มีนัยสำคัญ (ดังแสดงในตารางที่ 4.7 และภาพที่ 4.6) จึงสรุปได้ว่า สมมติฐานของงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาษาไทยมาตรฐานไม่เป็นจริง

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ยของคำบอกลักษณะต่าง ๆ (แสดงทิศทางเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย) และผลการทดสอบทางสถิติเรื่องความแตกต่างตามอายุ (ภาษาไทยมาตรฐาน)

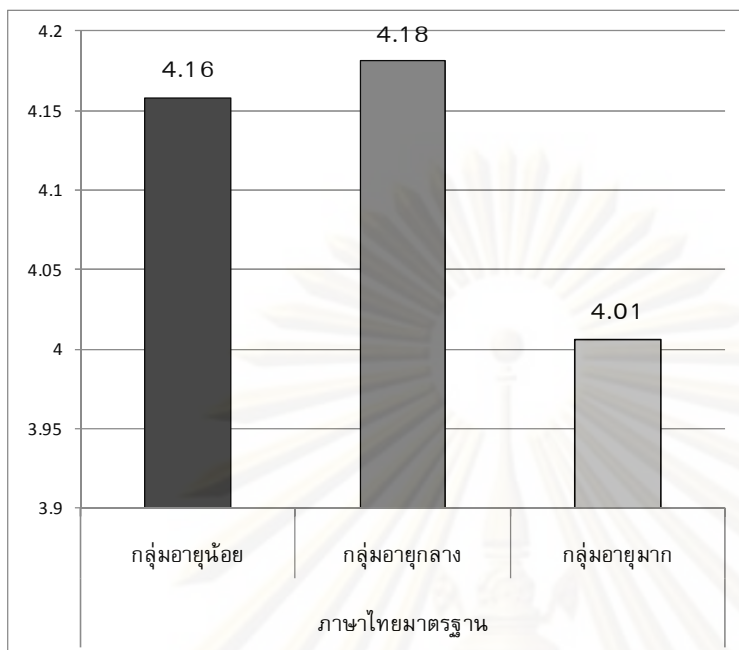
	คำที่	คำบอกลักษณะที่ใช้ในคำถาม	ค่าเฉลี่ย (ภาษาไทยมาตรฐาน)			Sig. ระหว่างกลุ่ม (ผลการทดสอบทางสถิติ One-way ANOVA)
			กลุ่มอายุน้อย	กลุ่มอายุกลาง	กลุ่มอายุมาก	
ความหมายตรงข้าม (ความหมายตรงข้ามกับคำที่ 9-16)	1	แสดงความเป็นกันเอง	3.80	3.98	3.89	.360
	2	แสดงอารมณ์ได้ชัดเจน	4.09	4.35	4.44	.016 *
	3	มีคำและสำนวนหลากหลาย	4.34	4.26	4.42	.739
	4	เรียบง่าย	3.45	3.84	4.12	.004 **
	5	สุภาพ	4.60	4.66	4.56	.775
	6	ไพเราะ	4.59	4.75	4.47	.144
	7	ใช้สื่อสารได้ตรงประเด็น	4.43	4.50	4.41	.753
	8	ทันสมัย	4.21	4.22	4.11	.887
ความหมายตรงข้าม (ความหมายตรงข้ามกับคำที่ 1-8)	9	ทำให้เกิดความรู้สึกห่างเหินระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง	2.57	2.58	2.00	.216
	10	ไม่สามารถแสดงอารมณ์ได้ชัดเจน	2.33	2.78	2.11	.020 *
	11	ที่อู ๆ ไม่มีควมหลากหลาย	2.09	2.28	2.89	.010 *
	12	ซับซ้อน	3.69	3.22	3.16	.004 **
	13	ไม่สุภาพ	1.57	1.60	1.82	.588
	14	ไม่ไพเราะ	1.56	1.57	1.94	.275
	15	ไม่มีแบบแผน	1.90	2.14	2.35	.114
	16	ล้าสมัย	1.58	1.61	1.71	.864
ความหมายตรงข้าม	17	มีความสำคัญ	4.79	4.79	4.56	.276
	18	มีความจำเป็นต่อชีวิตประจำวัน	4.68	4.71	4.76	.856
	19	มีประโยชน์ในชีวิตประจำวันของท่าน	4.76	4.76	4.72	.970
	20	ท่านอยากถ่ายทอดให้กับลูกหลาน	4.70	4.86	4.53	.069
	21	ท่านชอบ	4.42	4.39	4.44	.966
	22	ควรจะสอนที่โรงเรียน				
ตรงข้าม	23	ไม่ควรใช้ที่โรงเรียน				
	24	ทำให้ท่านรู้สึกอาย หรือ ไม่สบายใจ เมื่อมีคนได้ยินท่านพูด				

p<0.05 *, p<0.01 **, p<0.001 ***

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ยของคำที่ 1 ถึง 21 (ค่าเฉลี่ยที่แสดงความเป็นทัศนคติทางบวก) และผลการทดสอบทางสถิติเรื่องความแตกต่างตามอายุ (ภาษาไทยมาตรฐาน)

	ค่าเฉลี่ย (ภาษาไทยมาตรฐาน)			Sig. ระหว่างกลุ่ม (ผลการทดสอบทางสถิติ One-way ANOVA)
	กลุ่มอายุน้อย	กลุ่มอายุกลาง	กลุ่มอายุมาก	
ค่าเฉลี่ยของคำบอกลักษณะที่ 1 ถึง 21	4.16	4.18	4.01	.260

p<0.05 *, p<0.01 **, p<0.001 ***



ภาพที่ 4.6 ค่าเฉลี่ยของคำบอกลักษณะที่ 1 ถึง 21 (แสดงความเป็นที่สนคติทางบวก) (ภาษาไทยมาตรฐาน)

4.3 ความแตกต่างของทัศนคติแต่ละกลุ่มอายุต่อภาษาไทยถิ่นอีสานและภาษาไทยมาตรฐาน

จากผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของทัศนคติต่อภาษาไทยถิ่นอีสานและภาษาไทยมาตรฐานพบว่า ยิ่งอายุสูง ยิ่งมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยถิ่นอีสานมากกว่าภาษาไทยมาตรฐาน ยิ่งอายุน้อย ยิ่งมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยมาตรฐาน มากกว่าภาษาไทยถิ่นอีสาน เมื่อพิจารณาความแตกต่างดังกล่าวในคำบอกลักษณะแต่ละคำ จะเห็นได้ว่า ยิ่งอายุสูง ยิ่งมีทัศนคติต่อสองภาษาที่ระดับเท่า ๆ กัน และยิ่งอายุน้อย ยิ่งมีทัศนคติต่อสองภาษาที่มีระดับต่างกัน

ผลการวิเคราะห์การตอบแบบสอบถามของกลุ่มอายุน้อย พบว่า คำบอกลักษณะทุกคำมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ (ดูตารางที่ 4.8) คือ คนไทยอีสานกลุ่มอายุน้อยมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาไทยมาตรฐานที่ระดับต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มนี้มีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกันกับผลการวิเคราะห์คนไทยอีสานโดยรวม คือ มีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยถิ่นอีสานมากกว่าภาษาไทยมาตรฐานในคำบอกลักษณะที่ 1, ถึง 4, และ 9, ถึง 12, และมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยมาตรฐานมากกว่าภาษาไทยถิ่นอีสานในคำที่ 5, ถึง 8, และ 13, ถึง 21, อย่างไรก็ตาม ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวไม่แปลกมากนัก เพราะผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้มีจำนวนมาก ผลของคนไทยอีสานซึ่งเป็นภาพรวมจึงสะท้อนผลด้านทัศนคติของกลุ่มนี้อย่างมาก

ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ยของคำบอกลักษณะต่าง ๆ (แสดงทิศทางเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย) และผลการทดสอบทางสถิติเรื่องความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของสองภาษา (กลุ่มอายุน้อย)

	คำที่	คำบอกลักษณะที่ใช้ในคำถาม	ค่าเฉลี่ย (กลุ่มอายุน้อย)		Sig.ระหว่างอีสานและมาตรฐาน (ผลการทดสอบทางสถิติ paired t-test)
			ภาษาไทยถิ่นอีสาน	ภาษาไทยมาตรฐาน	
ความหมายเชิงบวก (ความหมายตรงข้ามกับคำที่ 9-16)	1	แสดงความเป็นกันเอง	4.70	3.81	.000 ***
	2	แสดงอารมณ์ได้ชัดเจน	4.58	4.09	.000 ***
	3	มีคำและสำนวนหลากหลาย	4.46	4.34	.002 **
	4	เรียบง่าย	3.54	3.45	.032 *
	5	สุภาพ	3.29	4.60	.000 ***
	6	ไพเราะ	3.99	4.59	.000 ***
	7	ใช้สื่อสารได้ตรงประเด็น	4.11	4.43	.000 ***
	8	ทันสมัย	3.23	4.22	.000 ***
ความหมายเชิงลบ (ความหมายตรงข้ามกับคำที่ 1-8)	9	ทำให้เกิดความรู้สึกห่างเหินระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง	1.79	2.58	.000 ***
	10	ไม่สามารถแสดงอารมณ์ได้ชัดเจน	1.82	2.33	.000 ***
	11	ทื่อๆ ไม่มีหลากหลาย	1.80	2.09	.000 ***
	12	ซับซ้อน	3.51	3.70	.000 ***
	13	ไม่สุภาพ	2.08	1.57	.000 ***
	14	ไม่ไพเราะ	1.96	1.55	.000 ***
	15	ไม่มีแบบแผน	2.55	1.90	.000 ***
	16	ล้าสมัย	1.83	1.57	.000 ***
ความหมายเชิงบวก	17	มีความสำคัญ	4.31	4.48	.000 ***
	18	มีความจำเป็นต่อชีวิตประจำวัน	4.19	4.35	.000 ***
	19	มีประโยชน์ในชีวิตประจำวันของท่าน	4.37	4.61	.000 ***
	20	ท่านอยากถ่ายทอดให้กับลูกหลาน	4.40	4.45	.000 ***
	21	ท่านชอบ	4.28	4.47	.000 ***

p<0.05 *, p<0.01 **, p<0.001 ***

ผลการวิเคราะห์กลุ่มอายุกลางพบว่า คำบอกลักษณะ 16 ชนิดมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ (ดูตารางที่ 4.9) คือ คนไทยอีสานกลุ่มอายุกลางมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยถิ่นอีสานและภาษาไทยมาตรฐานที่ระดับต่างกันเฉพาะใน 16 ชนิด

6 ชนิดใน 16 ชนิดของคำบอกลักษณะ คนไทยอีสานกลุ่มอายุกลางมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยถิ่นอีสานมากกว่าภาษาไทยมาตรฐาน เพราะคำบอกลักษณะที่มีความหมายเชิงบวก มีคนเห็นด้วยเรื่องภาษาไทยถิ่นอีสานในอัตราสูงกว่าภาษาไทยมาตรฐาน อาทิ “แสดงความเป็นกันเอง” “แสดงอารมณ์ได้ชัดเจน” และ “มีความสำคัญ” ส่วนคำบอกลักษณะที่มีความหมายเชิงลบ มีคนเห็น

ด้วยเรื่องภาษาไทยถิ่นอีสานในอัตราต่ำกว่าภาษาไทยมาตรฐาน ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าความเป็นเชิงลบของภาษาไทยถิ่นอีสานมีน้อยกว่าของภาษาไทยมาตรฐาน อาทิ “ทำให้เกิดความรู้สึกห่างเหินระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง” “ไม่สามารถแสดงอารมณ์ได้ชัดเจน” และ “ที่อ้อ ๆ ไม่มีความหลากหลาย”

ส่วน 10 ชนิดใน 16 ชนิดของคำบอกลักษณะ คนไทยอีสานกลุ่มอายุกลางมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยมาตรฐานมากกว่าภาษาไทยถิ่นอีสาน เพราะคำบอกลักษณะที่มีความหมายเชิงบวก มีคนเห็นด้วยเรื่องภาษาไทยมาตรฐานในอัตราสูงกว่าภาษาไทยถิ่นอีสาน อาทิ “สุภาพ” “ไพเราะ” “ใช้สื่อสารได้ตรงประเด็น” “ทันสมัย” “มีความจำเป็นต่อชีวิตประจำวัน” และ “ท่านอยากถ่ายทอดให้กับลูกหลาน” ส่วนคำบอกลักษณะที่มีความหมายเชิงลบ มีคนเห็นด้วยเรื่องภาษาไทยมาตรฐานในอัตราต่ำกว่าภาษาไทยถิ่นอีสาน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าความเป็นเชิงลบของภาษาไทยมาตรฐานมีน้อยกว่าของภาษาไทยถิ่นอีสาน อาทิ “ไม่สุภาพ” “ไม่ไพเราะ” “ไม่มีแบบแผน” และ “ล้าสมัย”



ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.9 ค่าเฉลี่ยของคำบอกลักษณะต่าง ๆ (แสดงทิศทางเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย) และผลการทดสอบทางสถิติเรื่องความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของสองภาษา (กลุ่มอายุกลาง)

	คำที่	คำบอกลักษณะที่ใช้ในคำถาม	ค่าเฉลี่ย (กลุ่มอายุกลาง)		Sig.ระหว่างอีสานและมาตรฐาน (ผลการทดสอบทางสถิติ paired t-test)
			ภาษาไทยถิ่นอีสาน	ภาษาไทยมาตรฐาน	
ความหมายเชิงบวก (ความหมายตรงข้ามกับคำที่ 9-16)	1	แสดงความเป็นกันเอง	4.58	3.98	.000 ***
	2	แสดงอารมณ์ได้ชัดเจน	4.78	4.35	.000 ***
	3	มีคำและสำนวนหลากหลาย	4.41	4.27	.192
	4	เรียบง่าย	3.99	3.84	.136
	5	สุภาพ	3.78	4.66	.000 ***
	6	ไพเราะ	4.27	4.75	.000 ***
	7	ใช้สื่อสารได้ตรงประเด็น	4.32	4.49	.047 *
	8	ทันสมัย	3.41	4.20	.000 ***
ความหมายเชิงลบ (ความหมายตรงข้ามกับคำที่ 1-8)	9	ทำให้เกิดความรู้สึกห่างเหินระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง	1.82	2.58	.000 ***
	10	ไม่สามารถแสดงอารมณ์ได้ชัดเจน	2.26	2.80	.000 ***
	11	ทื่อๆ ไม่มีควมหลากหลาย	1.87	2.26	.015 *
	12	ซับซ้อน	3.20	3.22	.471
	13	ไม่สุภาพ	1.94	1.61	.004 **
	14	ไม่ไพเราะ	1.86	1.58	.006 **
	15	ไม่มีแบบแผน	2.49	2.14	.007 **
	16	ล้าสมัย	1.91	1.62	.019 *
ความหมายเชิงบวก	17	มีความสำคัญ	4.80	4.79	.005 **
	18	มีความจำเป็นต่อชีวิตประจำวัน	4.53	4.68	.001 ***
	19	มีประโยชน์ในชีวิตประจำวันของท่าน	4.67	4.76	.107
	20	ท่านอยากถ่ายทอดให้กับลูกหลาน	4.59	4.70	.000 ***
	21	ท่านชอบ	4.75	4.42	.263

p<0.05 *, p<0.01 **, p<0.001 ***

จากผลการวิเคราะห์ของกลุ่มอายุมาก พบว่า คำบอกลักษณะ 7 คำมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ (ดูตารางที่ 4.10) คือ คนไทยอีสานกลุ่มอายุกลางมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยถิ่นอีสานและภาษาไทยมาตรฐานที่ระดับต่างกันเฉพาะใน 7 ชนิดของคำบอกลักษณะ

5 ชนิดใน 7 ชนิดของคำบอกลักษณะ คนไทยอีสานกลุ่มอายุมากมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยถิ่นอีสานมากกว่าภาษาไทยมาตรฐาน เพราะคำบอกลักษณะที่มีความหมายเชิงบวก มีคนเห็นด้วยเรื่องภาษาไทยถิ่นอีสานในอัตราสูงกว่าภาษาไทยมาตรฐาน อาทิ “แสดงความเป็นกันเอง” “แสดงอารมณ์ได้ชัดเจน” “เรียบง่าย” และ “มีความสำคัญ” ส่วนคำบอกลักษณะที่มีความหมายเชิง

ลบ มีคนเห็นในเรื่องภาษาไทยถิ่นอีสานด้วยอัตราต่ำกว่าภาษาไทยมาตรฐาน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าความเป็นเชิงลบของภาษาไทยถิ่นอีสานมีน้อยกว่าของภาษาไทยมาตรฐาน อาทิ “ไม่สามารถแสดงอารมณ์ได้ชัดเจน”

ส่วน 2 ชนิดใน 7 ชนิดของคำบอกลักษณะ คนไทยอีสานกลุ่มอายุมากมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยมาตรฐานมากกว่าภาษาไทยถิ่นอีสาน เพราะคำบอกลักษณะที่มีความหมายเชิงบวก มีคนเห็นด้วยเรื่องภาษาไทยมาตรฐานในอัตราสูงกว่าภาษาไทยถิ่นอีสาน อาทิ “สุภาพ” และ “ทันสมัย”

ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ยของคำบอกลักษณะต่าง ๆ (แสดงทิศทางเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย) และผลการทดสอบทางสถิติเรื่องความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของสองภาษา (กลุ่มอายุมาก)

	คำที่	คำบอกลักษณะที่ใช้ในคำถาม	ค่าเฉลี่ย (กลุ่มอายุมาก)		Sig.ระหว่างอีสานและมาตรฐาน (ผลการทดสอบทางสถิติ paired t-test)
			ภาษาไทยถิ่นอีสาน	ภาษาไทยมาตรฐาน	
ความหมายเชิงบวก (ความหมายตรงกับคำที่ 9-16)	1	แสดงความเป็นกันเอง	4.61	3.89	.006 **
	2	แสดงอารมณ์ได้ชัดเจน	4.88	4.44	.015 *
	3	มีคำและสำนวนหลากหลาย	4.50	4.44	.375
	4	เรียบง่าย	4.56	4.06	.014 *
	5	สุภาพ	4.13	4.60	.034 *
	6	ไพเราะ	4.47	4.47	.500
	7	ใช้สื่อสารได้ตรงประเด็น	4.65	4.41	.166
	8	ทันสมัย	3.53	4.12	.007 **
ความหมายเชิงลบ (ความหมายตรงข้ามกับคำที่ 1-8)	9	ทำให้เกิดความรู้สึกห่างเหินระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง	1.72	2.00	.131
	10	ไม่สามารถแสดงอารมณ์ได้ชัดเจน	1.72	2.11	.034 *
	11	ทื่อๆ ไม่มีหลากหลาย	2.47	2.89	.074
	12	ซ้ำซ้อน	3.22	3.22	.500
	13	ไม่สุภาพ	1.88	1.82	.166
	14	ไม่ไพเราะ	1.89	1.94	.424
	15	ไม่มีแบบแผน	2.47	2.35	.316
	16	ล้าสมัย	1.65	1.71	.375
ความหมายเชิงบวก	17	มีความสำคัญ	4.79	4.60	.041 *
	18	มีความจำเป็นต่อชีวิตประจำวัน	4.71	4.76	.130
	19	มีประโยชน์ในชีวิตประจำวันของท่าน	4.76	4.72	.358
	20	ท่านอยากถ่ายทอดให้กับลูกหลาน	4.86	4.53	.387
	21	ท่านชอบ	4.39	4.44	.103

p<0.05 *, p<0.01 **, p<0.001 ***

เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์ทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า กลุ่มอายุน้อยมีจำนวนคำบอกลักษณะที่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญมากที่สุด คือ 21 คำ รองลงมาเป็นกลุ่มอายุกลางมี 16 คำ และกลุ่มอายุมากซึ่งมีน้อยที่สุด คือ 7 คำ ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าอายุและจำนวนเป็นปฏิภาคกัน โดยยิ่งอายุน้อย ยิ่งมีทัศนคติทางบวกต่อสองภาษาที่ระดับต่างกัน

นอกจากนี้ ยังมีลักษณะที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่ง คือ ไม่ว่าจะกลุ่มอายุใดก็ตาม คำบอกลักษณะที่แสดงทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยถิ่นอีสานมากกว่าภาษาไทยมาตรฐานจะเป็นปฏิภาคกับหมวดของคำบอกลักษณะที่ผู้วิจัยตั้งไว้ว่า “คนน่าจะมองว่าเป็นลักษณะดี/ไม่ดี หากใช้ในสถานการณ์ไม่เป็นทางการ” นั่นคือ คำบอกลักษณะที่ 1. ถึง 4. และ 9. ถึง 12. ส่วนคำบอกลักษณะที่แสดงทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยมาตรฐานมากกว่าภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นปฏิภาคกับหมวดของคำบอกลักษณะที่ผู้วิจัยตั้งไว้ว่า “คนน่าจะมองว่าเป็นลักษณะดี/ไม่ดี หากใช้ในสถานการณ์ทางการ” นั่นคือ คำบอกลักษณะที่ 5. ถึง 8. และ 13. ถึง 16.

เพราะฉะนั้น สำหรับคนไทยอีสาน ภาษาไทยถิ่นอีสานน่าจะใกล้เคียงกับความหมายที่คำบอกลักษณะ 1. ถึง 4. และ 9. ถึง 12. มีอยู่ร่วมกัน ส่วนภาษาไทยมาตรฐานน่าจะใกล้เคียงกับความหมายที่คำบอกลักษณะ 5. ถึง 8. และ 13. ถึง 16. มีอยู่ร่วมกัน ผู้วิจัยรวบรวมค่าเฉลี่ยของคำบอกลักษณะเหล่านี้เป็นหมวดละหนึ่งค่า เพื่อเปรียบเทียบภายในทัศนคติต่อภาษาเดียวกัน ว่าคนไทยอีสานให้คะแนนสูงกับหมวดใดมากกว่า และค่าเฉลี่ยมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ เช่น ถ้าหากคนไทยอีสานมองว่าภาษาไทยถิ่นอีสานมีลักษณะที่คำบอกลักษณะ 1. ถึง 4. และ 9. ถึง 12. มีอยู่ร่วมกันมากกว่าลักษณะที่คำบอกลักษณะ 5. ถึง 8. และ 13. ถึง 16. มีอยู่ร่วมกัน ค่าเฉลี่ยของหมวดแรกต้องสูงกว่าหมวดส่วนหลัง แต่ ถ้าหากคนไทยอีสานมองภาษาโดยไม่แยกลักษณะดังกล่าว ค่าเฉลี่ยของหมวดแรกและหมวดหลังไม่ควรมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ในการเปรียบเทียบได้ใช้วิธีคำนวณค่าเฉลี่ยแบบในตารางที่ 3.38 และ 4.2 เพราะต้องรวมคำบอกลักษณะที่มีความหมายเชิงบวกและเชิงลบเป็นหนึ่งค่า เพื่อแสดงให้เห็นความเป็นทัศนคติทางบวกหรือทางลบ

จากผลการวิเคราะห์ พบว่า คนไทยอีสานมักจะเชื่อมโยงภาษาไทยถิ่นอีสานและลักษณะที่เหมาะสมกับสถานการณ์ไม่เป็นทางการ และเชื่อมโยงภาษาไทยมาตรฐานและลักษณะที่เหมาะสมกับสถานการณ์ทางการ ตารางที่ 4.11 และภาพที่ 4.7 แสดงค่าเฉลี่ยของภาษาไทยถิ่นอีสานเมื่อแบ่งคำบอกลักษณะที่ 1 ถึง 16 เป็น 2 หมวด คือ คำบอกลักษณะที่ 1. ถึง 4. และ 9. ถึง 12. เป็นหมวดที่หนึ่ง และ คำบอกลักษณะที่ 5. ถึง 8. และ 13. ถึง 16. เป็นหมวดที่สอง หมวดที่หนึ่งเป็นปฏิภาคกับคำบอกลักษณะต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยตั้งไว้ว่า “คนน่าจะมองว่าเป็นลักษณะดี/ไม่ดี หากใช้ในสถานการณ์ไม่เป็นทางการ” ส่วนหมวดที่สองเป็นปฏิภาคกับคำบอกลักษณะต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยตั้งไว้ว่า “คนน่าจะ

มองว่าเป็นลักษณะดี/ไม่ดี หากใช้ในสถานการณ์ทางการ” ตารางที่ 4.12 ก็แสดงประเด็นเดียวกันสำหรับภาษาไทยมาตรฐาน

ตารางที่ 4.11 แสดงให้เห็นว่า สำหรับภาษาไทยถิ่นอีสาน ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มอายุน้อยมีทัศนคติทางบวกต่อ หมวดที่หนึ่งมากกว่าหมวดที่สอง เพราะค่าเฉลี่ยหมวดที่หนึ่งเป็น 4.03 และหมวดที่สองต่ำกว่า คือ 3.77 และมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ $p < 0.001$ กลุ่มอายุกลางก็มีทัศนคติทางบวกต่อหมวดที่หนึ่งมากกว่าหมวดที่สองเพราะค่าเฉลี่ยหมวดที่หนึ่งเป็น 4.05 และหมวดที่สองต่ำกว่า คือ 3.92 และมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ $p < 0.05$ กลุ่มอายุมากมีทัศนคติทางบวกพอ ๆ กันเพราะค่าเฉลี่ยหมวดที่หนึ่งเป็น 4.08 และหมวดที่สองต่ำกว่า คือ 4.04 แต่ความแตกต่างไม่มีนัยสำคัญ จึงสรุปได้ว่าคนไทยอีสานกลุ่มอายุน้อยและกลุ่มอายุกลางมักจะมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยถิ่นอีสาน เนื่องจากมองว่าเป็นลักษณะที่ดีในสถานการณ์ไม่เป็นทางการมากกว่าในสถานการณ์ทางการ (ดูภาพที่ 4.7)

ตารางที่ 4.12 แสดงให้เห็นว่า สำหรับภาษาไทยมาตรฐาน ไม่ว่าจะกลุ่มอายุใดก็ตาม คนไทยอีสานมีทัศนคติทางบวกต่อหมวดที่สองมากกว่าหมวดที่หนึ่ง กลุ่มอายุน้อยมีค่าเฉลี่ยหมวดที่หนึ่งเป็น 3.62 และหมวดที่สองสูงกว่า คือ 4.40 และความแตกต่างมีนัยสำคัญที่ระดับ $p < 0.001$ กลุ่มอายุกลางมีค่าเฉลี่ยหมวดที่หนึ่งเป็น 3.70 และหมวดที่สองสูงกว่า คือ 4.39 และความแตกต่างมีนัยสำคัญที่ระดับ $p < 0.001$ กลุ่มอายุมากมีค่าเฉลี่ยหมวดที่หนึ่งเป็น 3.83 และหมวดที่สองสูงกว่า คือ 4.15 และความแตกต่างมีนัยสำคัญที่ระดับ $p < 0.05$ จึงสรุปได้ว่าคนไทยอีสานมักจะมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยมาตรฐาน เนื่องจากมองว่าเป็นลักษณะที่ดีในสถานการณ์ทางการมากกว่าในสถานการณ์ไม่เป็นทางการ (ดูภาพที่ 4.7)

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการแบ่งหมวดของคำอย่างไม่ลำเอียง คือ อาศัยความคิดเห็นของผู้พูดภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาแม่ และ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของคำบอกลักษณะแต่ละคำ เพื่อจะชี้ขาดว่าข้อสังเกตดังกล่าวเป็นข้อเท็จจริง อาจต้องอาศัยวิธีที่สามารถลดความลำเอียงได้มากกว่านี้ เช่น นำวิธีการวิเคราะห์ปัจจัย (factor analysis) มาแบ่งหมวดของคำ ซึ่งพิสูจน์ได้ว่าคำบอกลักษณะต่าง ๆ ในหมวดเดียวกันมีแนวโน้มในการตอบเหมือนกันจริงทางสถิติ อย่างไรก็ตาม ข้อสังเกตดังกล่าวที่พบในงานวิจัยนี้ก็พออบอกเป็นนัยได้ว่าทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยถิ่นอีสานและต่อภาษาไทยมาตรฐาน มีลักษณะต่างกัน

ตารางที่ 4.11 ค่าเฉลี่ยของหมวดของคำบอกลักษณะ 2 หมวด (ค่าเฉลี่ยที่แสดงความเป็นทัศนคติทางบวก) และผลการทดสอบทางสถิติเรื่องความแตกต่างของค่าเฉลี่ย (ภาษาไทยถิ่นอีสาน)

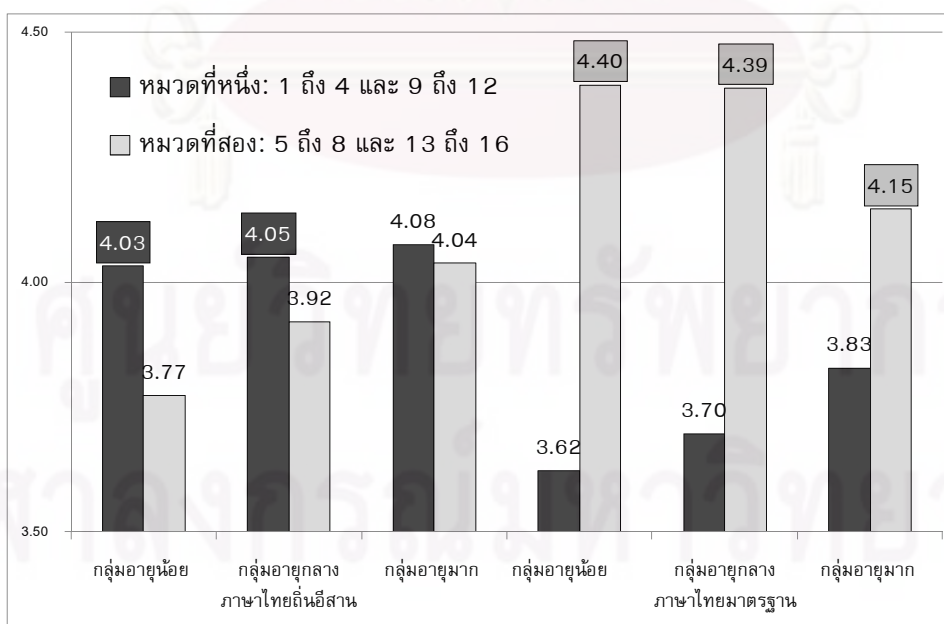
ค่าเฉลี่ย (แสดงทัศนคติทางบวก/ลบ) ของหมวดคำบอกลักษณะที่ 1~4,9~12 และ 5~8,13~16	ภาษาไทยถิ่นอีสาน		Sig.ระหว่างสองหมวดคำ (ผลการทดสอบทางสถิติ paired t-test)
	1 ถึง 4 และ 9 ถึง 12	5 ถึง 8 และ 13 ถึง 16	
ทัศนคติของคนกลุ่มอายุน้อย ต่อภาษาไทยถิ่นอีสาน	4.03	3.77	.000 ***
ทัศนคติของคนกลุ่มอายุกลาง ต่อภาษาไทยถิ่นอีสาน	4.05	3.92	.031 *
ทัศนคติของคนกลุ่มอายุมาก ต่อภาษาไทยถิ่นอีสาน	4.08	4.04	.364

p<0.05 *, p<0.01 **, p<0.001 ***

ตารางที่ 4.12 ค่าเฉลี่ยของหมวดของคำบอกลักษณะ 2 หมวด (ค่าเฉลี่ยที่แสดงความเป็นทัศนคติทางบวก) และผลการทดสอบทางสถิติเรื่องความแตกต่างของค่าเฉลี่ย (ภาษาไทยมาตรฐาน)

ค่าเฉลี่ย (แสดงทัศนคติทางบวก/ลบ) ของหมวดคำที่ 1~4,9~12 และ 5~8,13~16	ภาษาไทยมาตรฐาน		Sig.ระหว่างสองหมวดคำ (ผลการทดสอบทางสถิติ paired t-test)
	1 ถึง 4 และ 9 ถึง 12	5 ถึง 8 และ 13 ถึง 16	
ทัศนคติของคนกลุ่มอายุน้อย ต่อภาษาไทยมาตรฐาน	3.62	4.40	.000 ***
ทัศนคติของคนกลุ่มอายุกลาง ต่อภาษาไทยมาตรฐาน	3.70	4.39	.000 ***
ทัศนคติของคนกลุ่มอายุมาก ต่อภาษาไทยมาตรฐาน	3.83	4.15	.023 *

p<0.05 *, p<0.01 **, p<0.001 ***



ภาพที่ 4.7 ค่าเฉลี่ยของหมวดของคำบอกลักษณะ 2 หมวด (ค่าเฉลี่ยที่แสดงความเป็นทัศนคติทางบวก) ของภาษาไทยถิ่นอีสานและภาษาไทยมาตรฐานในแต่ละกลุ่มอายุ

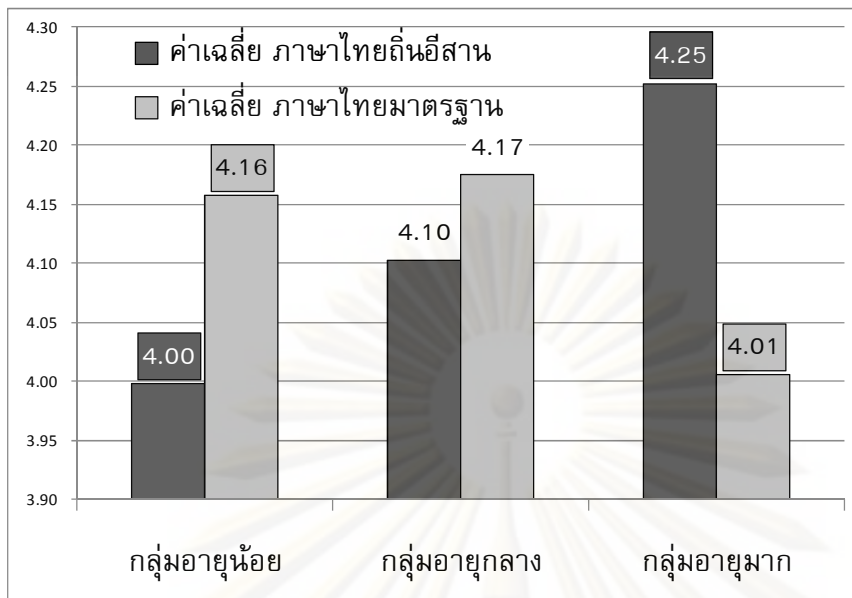
ผู้วิจัยได้รวมค่าเฉลี่ยของคำบอกลักษณะที่ 1. ถึง 21. เป็นค่าเฉลี่ยหนึ่งค่า เพื่อเปรียบเทียบทัศนคติของแต่ละกลุ่มอายุต่อสองภาษาเป็นภาพรวม ซึ่งวิธีที่มีความหมายเชิงลบให้คะแนน 5 ถึง 1 จาก “ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง” ถึง “เห็นด้วยอย่างยิ่ง” (ดูตารางที่ 4.2) เพื่อแสดงความเป็นทัศนคติทางบวกจาก 1 ถึง 5

ค่าเฉลี่ยของคำบอกลักษณะที่ 1. ถึง 21. หรือ ค่าเฉลี่ยที่แสดงความสูงหรือต่ำของทัศนคติทางบวกนั้นแสดงให้เห็นว่า ไม่ว่าจะกลุ่มอายุใดก็ตาม คนไทยอีสานมีทัศนคติทางบวกต่อทั้งสองภาษา แต่กลุ่มอายุน้อยมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยมาตรฐานมากกว่าภาษาไทยถิ่นอีสาน และกลุ่มอายุมากมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยถิ่นอีสานมากกว่าภาษาไทยมาตรฐาน เพราะค่าเฉลี่ยดังกล่าวของทุกกลุ่มเกิน 3.00 แต่กลุ่มอายุน้อยมีค่าเฉลี่ยของภาษาไทยมาตรฐานสูงกว่าภาษาไทยถิ่นอีสานคือ 4.16 และ 4.00 โดยมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ $p < 0.001$ ค่าเฉลี่ยของกลุ่มอายุกลางไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ และกลุ่มอายุมากมีค่าเฉลี่ยของภาษาไทยถิ่นอีสานสูงกว่าภาษาไทยถิ่นมาตรฐาน คือ 4.25 และ 4.01 โดยมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ $p < 0.05$ (ดูตารางที่ 4.13 และภาพที่ 4.8)

ตารางที่ 4.13 ค่าเฉลี่ยของคำบอกลักษณะที่ 1 ถึง 21 (ค่าเฉลี่ยที่แสดงความเป็นทัศนคติทางบวก) และผลการทดสอบทางสถิติเรื่องความแตกต่างของค่าเฉลี่ยสองภาษา

ค่าเฉลี่ยของคำบอกลักษณะที่ 1 ถึง 21	ค่าเฉลี่ย		Sig.ระหว่างอีสานและมาตรฐาน (ผลการทดสอบทางสถิติ paired t-test)
	ภาษาไทยถิ่นอีสาน	ภาษาไทยมาตรฐาน	
กลุ่มอายุน้อย	4.00	4.16	.000 ***
กลุ่มอายุกลาง	4.10	4.17	.242
กลุ่มอายุมาก	4.25	4.01	.034 *

$p < 0.05$ *, $p < 0.01$ **, $p < 0.001$ ***



ภาพที่ 4.8 ค่าเฉลี่ยของคำบอกลักษณะที่ 1 ถึง 21 (ค่าเฉลี่ยที่แสดงความเป็นทัศนคติทางบวก)

ผลการวิเคราะห์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ภาษาไทยมาตรฐานกลายเป็นภาษาที่คนไทยอีสานมีทัศนคติทางบวกมากกว่าภาษาไทยถิ่นอีสาน จากรุ่นเก่าถึงรุ่นใหม่ นอกจากนี้ แนวโน้มนี้ยังแสดงออกในคำตอบของกลุ่มอายุน้อยโดยเฉพาะในคำบอกลักษณะที่ 17 ถึง 21. ต้องยอมรับว่า ภาษาไทยมาตรฐานมีความสำคัญ ความจำเป็น และ ประโยชน์ เพื่อดำรงชีวิตในฐานะสมาชิกสังคมไทยปัจจุบัน ดังนั้น กลุ่มอายุน้อยจึงให้คุณค่ากับภาษาไทยมาตรฐานในเรื่องนี้โดยมีระดับต่างกัน จึงเป็นเรื่องที่ไม่แปลกมากนัก แต่ตามคำตอบของกลุ่มอายุน้อย ภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาที่ อยากร่ายทอดให้ลูกหลาน และตัวเองชอบ ฯลฯ มากกว่าภาษาไทยถิ่นอีสานด้วย ซึ่งเป็นนัยว่ารุ่นอายุนี้อาจนิยมและใกล้ชิดกับภาษาไทยมาตรฐานมากกว่าภาษาไทยถิ่นอีสาน ส่วนการที่กลุ่มอายุมากคิดว่าภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาที่สำคัญกว่าภาษาไทยมาตรฐานก็อาจแสดงนัยว่ากลุ่มนี้รู้สึกว่าคุณค่าของภาษาไทยถิ่นอีสานต่ำลงในสมัยนี้

4.4 สรุปทัศนคติของคนไทยอีสานต่อภาษาไทยถิ่นอีสานและภาษาไทยมาตรฐาน

ผลงานวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า คนไทยอีสานมีทัศนคติทางบวกต่อทั้งภาษาไทยถิ่นอีสานและภาษาไทยมาตรฐาน ทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยถิ่นอีสานมีความแตกต่างตามอายุ คือ ยิ่งอายุสูง ยิ่งมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยถิ่นอีสานมาก ส่วนทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยมาตรฐานไม่มีความแตกต่างตามอายุ คือ ไม่ว่าจะอายุเท่าใดก็ตาม มีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยมาตรฐานพอ ๆ กัน

เมื่อเปรียบเทียบทัศนคติต่อภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาไทยมาตรฐาน พบแนวโน้มดังนี้ คนไทยอีสานกลุ่มอายุน้อย มีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยมาตรฐานมากกว่าภาษาไทยถิ่นอีสาน

คนไทยอีสานกลุ่มอายุกลางมีมีทัศนคติทางบวกต่อทั้งสองภาษาพอ ๆ กัน คนไทยอีสานกลุ่มอายุมาก มีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยถิ่นอีสานมากกว่าภาษาไทยมาตรฐาน

นอกจากนี้ งานวิจัยนี้ยังมีข้อสังเกตที่เป็นนัยว่า คนไทยอีสานอาจมีทัศนคติว่าภาษาไทยถิ่นอีสานใกล้เคียงกับกับลักษณะต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับการใช้ภาษาในสถานการณ์ไม่เป็นทางการ และภาษาไทยมาตรฐานใกล้เคียงกับกับลักษณะต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับการใช้ภาษาในสถานการณ์ทางการ



ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5 การเลือกภาษาของคนไทยอีสาน

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะเสนอผลการวิเคราะห์การเลือกภาษาของคนไทยอีสาน คือ คนไทยอีสาน เลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐาน หรือ ภาษาไทยถิ่นอีสานในแวดวงต่าง ๆ ในข้อที่ 5.1 จะนำเสนอโดยแบ่งตามแต่ละแวดวงและแสดงความถี่และอัตราร้อยละของการเลือกภาษา ในข้อที่ 5.2 จะเสนอการนำค่าเฉลี่ยไปใช้ในการวิเคราะห์ จากผลการวิเคราะห์ พบว่า ในแต่ละแวดวง คนไทยอีสานเลือกภาษาที่แตกต่างกัน ทั้งตามอายุและตามความเป็นทางการของแวดวง อย่างไรก็ตาม มิใช่ว่ามีความแตกต่างในทุกแวดวงการใช้ภาษา

5.1 การเลือกภาษาของคนไทยอีสานตามอายุและแวดวงการใช้ภาษา

ในข้อนี้ ผู้วิจัยสรุปข้อค้นพบเกี่ยวกับพฤติกรรมในการเลือกภาษาของคนไทยอีสาน โดยแบ่งตามกลุ่มอายุ และโดยแบ่งตามแวดวงการใช้ภาษาแต่ละชนิด ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า คนไทยอีสานมีความแตกต่างในการเลือกภาษาทั้งตามอายุและตามความเป็นทางการของแวดวงการใช้ภาษาต่าง ๆ (ดังแสดงในตารางที่ 5.1 และ 5.2)

ตารางที่ 5.1 แนวทางการใช้ภาษาแต่ละชนิด

คำถามที่	1. พูดกับพ่อ		2. พูดกับแม่		3. พูดกับลูก	
กลุ่มอายุ	อันดับที่ 1	อันดับที่ 2	อันดับที่ 1	อันดับที่ 2	อันดับที่ 1	อันดับที่ 2
น้อย	อีสาน	ปน	อีสาน	ปน	ปน	มตฐุ
กลาง	อีสาน	ปน	อีสาน	ปน	มตฐุ	ปน
มาก	อีสาน	ปน	อีสาน	ปน	ปน	มตฐุ
คำถามที่	19. พ่อพูดกับผู้ให้ข้อมูล		20. แม่พูดกับผู้ให้ข้อมูล		21. ลูกพูดกับผู้ให้ข้อมูล	
กลุ่มอายุ	อันดับที่ 1	อันดับที่ 2	อันดับที่ 1	อันดับที่ 2	อันดับที่ 1	อันดับที่ 2
น้อย	อีสาน	ปน	อีสาน	ปน	มตฐุ	ปน
กลาง	อีสาน	ปน	อีสาน	ปน	มตฐุ	ปน
มาก	อีสาน	ปน	อีสาน	ปน	มตฐุ	ปน
คำถามที่	4. หมู่บ้าน/เพื่อนสนิท/ เรื่องเที่ยว		5. หมู่บ้าน/เพื่อนบ้าน/ เรื่องงานเทศกาล			
กลุ่มอายุ	อันดับที่ 1	อันดับที่ 2	อันดับที่ 1	อันดับที่ 2		
น้อย	อีสาน	ปน	อีสาน	ปน		
กลาง	อีสาน	ปน	อีสาน	ปน		
มาก	อีสาน	ปน	อีสาน	ปน		
คำถามที่	6. โรงเรียน/เพื่อนสนิท/ เรื่องเที่ยว		7. โรงเรียน/เพื่อนสนิท/ เรื่องเรียน		8. โรงเรียน/ครู/ เรื่องเรียน	
กลุ่มอายุ	อันดับที่ 1	อันดับที่ 2	อันดับที่ 1	อันดับที่ 2	อันดับที่ 1	อันดับที่ 2
น้อย	ปน	อีสาน	ปน	มตฐุ	มตฐุ	ปน
กลาง	ปน	อีสาน	ปน	อีสาน	มตฐุ	ปน
มาก	อีสาน	ปน	อีสาน	มตฐุ/ปน	มตฐุ	ปน
คำถามที่	9. วัด/พระสงฆ์					
กลุ่มอายุ	อันดับที่ 1	อันดับที่ 2				
น้อย	มตฐุ	อีสาน				
กลาง	อีสาน	ปน				
มาก	อีสาน	ปน				

หมายเหตุ

อีสาน = “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” ปน = “ภาษาไทยมาตรฐานปนภาษาไทยถิ่นอีสาน” หรือ “ปนสองภาษา”

มตฐุ = “ภาษาไทยมาตรฐาน”

ตารางที่ 5.2 แนวทางการใช้ภาษาแต่ละชนิด (ต่อ)

คำถามที่	10. ที่ทำงาน/เพื่อน/เรื่อง		11. ที่ทำงาน/เพื่อน/เรื่อง		12. ที่ทำงาน/หัวหน้า/	
กลุ่มอายุ	อันดับที่ 1	อันดับที่ 2	อันดับที่ 1	อันดับที่ 2	อันดับที่ 1	อันดับที่ 2
น้อย	มตฐุ	ปน	มตฐุ	ปน	มตฐุ	ปน
กลาง	ปน	อีสาน	มตฐุ	ปน	มตฐุ	ปน
มาก	ปน	อีสาน	มตฐุ/ปน	อีสาน	มตฐุ	ปน/อีสาน
คำถามที่	13. แพทย์				14. ข้าราชการ	
กลุ่มอายุ	อันดับที่ 1	อันดับที่ 2			อันดับที่ 1	อันดับที่ 2
น้อย	มตฐุ	ปน			มตฐุ	ปน
กลาง	มตฐุ	ปน			มตฐุ	ปน
มาก	มตฐุ	ปน/อีสาน			มตฐุ	ปน
คำถามที่	15. บริเวณรอบมหาวิทยาลัย/ผู้พูดภาษาไทยถิ่นอีสาน		16. บริเวณรอบมหาวิทยาลัย/ผู้พูดภาษาไทยมาตรฐาน			
กลุ่มอายุ	อันดับที่ 1	อันดับที่ 2	อันดับที่ 1	อันดับที่ 2		
น้อย	อีสาน	ปน	มตฐุ	ปน		
กลาง	อีสาน	ปน	มตฐุ	ปน		
มาก	อีสาน	ปน	มตฐุ	ปน		
คำถามที่	17. กรุงเทพฯ/ผู้พูด		18. กรุงเทพฯ/ผู้พูด			
กลุ่มอายุ	อันดับที่ 1	อันดับที่ 2	อันดับที่ 1	อันดับที่ 2		
น้อย	อีสาน	มตฐุ	มตฐุ	ปน		
กลาง	อีสาน	มตฐุ	มตฐุ	ปน		
มาก	อีสาน	มตฐุ	มตฐุ	ปน		

หมายเหตุ

อีสาน = “ภาษาไทยถิ่นอีสาน”

ปน = “ภาษาไทยมาตรฐานปนภาษาไทยถิ่นอีสาน” หรือในบทความนี้เรียกว่า “ปนสองภาษา” ด้วย

มตฐุ = “ภาษาไทยมาตรฐาน”

ตารางที่ 5.3 แนวโน้มการเลือกภาษา ในแวดวงการใช้ภาษาแต่ละชนิด

คำถามที่	แวดวงการใช้ภาษา	ประโยคเต็มของคำถาม
1		เมื่ออยู่ที่บ้าน ผู้ให้ข้อมูลพูดกับพ่อ
2		เมื่ออยู่ที่บ้าน ผู้ให้ข้อมูลพูดกับแม่
3		เมื่ออยู่ที่บ้าน ผู้ให้ข้อมูลพูดกับลูก
19		พ่อของผู้ให้ข้อมูล พูดกับผู้ให้ข้อมูล
20		แม่ของผู้ให้ข้อมูล พูดกับผู้ให้ข้อมูล
21		ลูกของผู้ให้ข้อมูล พูดกับผู้ให้ข้อมูล
4		เมื่ออยู่ในหมู่บ้าน พูดกับเพื่อนสนิท เรื่องแผนที่จะไปเที่ยวกันสุดสัปดาห์
5		เมื่ออยู่ในหมู่บ้าน พูดกับเพื่อนบ้าน เรื่องเทศกาลที่จะจัดกัน
6		เมื่ออยู่ที่โรงเรียน พูดกับเพื่อนสนิท เรื่องแผนที่จะไปเที่ยวหลังเลิกเรียน
7		เมื่ออยู่ที่โรงเรียน พูดกับเพื่อนสนิท เรื่องวิชาที่เรียน
8		เมื่ออยู่ที่โรงเรียน พูดกับครู เรื่องปัญหาในวิชาที่เรียน
9		เมื่ออยู่ที่วัด พูดกับพระสงฆ์
10		เมื่ออยู่ที่ทำงาน พูดกับเพื่อนร่วมงาน เรื่องแผนที่จะไปทานข้าวเย็นกันหลังเลิกงาน
11		เมื่ออยู่ที่ทำงาน พูดกับเพื่อนร่วมงาน เรื่องการจัดประชุม
12		เมื่ออยู่ที่ทำงาน พูดกับหัวหน้า เรื่องการจัดประชุม
13		เมื่ออยู่ที่โรงพยาบาล พูดกับแพทย์
14		เมื่ออยู่ที่ศาลากลาง พูดกับข้าราชการ
15		เมื่ออยู่ระหว่างทางบริเวณรอบ ๆ มหาวิทยาลัย พูดกับคนที่พูดภาษาไทยถิ่นอีสานได้ซึ่งเขาพูดกับผู้ให้ข้อมูลเพื่อถามทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ
16		เมื่ออยู่ระหว่างทางบริเวณรอบ ๆ มหาวิทยาลัย พูดกับคนที่พูดภาษาไทยมาตรฐานซึ่งเขาพูดกับผู้ให้ข้อมูลเพื่อถามทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ
17		เมื่ออยู่ที่กรุงเทพฯ พูดกับคนที่พูดภาษาไทยถิ่นอีสานได้ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลพูดกับเขาเพื่อถามทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ
18		เมื่ออยู่ที่กรุงเทพฯ พูดกับคนที่พูดภาษาไทยมาตรฐาน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลพูดกับเขาเพื่อถามทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ

กลุ่มอายุ	คำถามที่	ผู้ตอบต่อครอบครัว				ครอบครัวต่อผู้ตอบ				หมู่บ้าน			โรงเรียน				วัด
		1	2	3	B	19	20	21	B	4	5	B	6	7	8	B	9
	น้อย	2	2	-1	มี	2	2	-2	มี	2	2	ไม่มี	1	-1	-2	มี	-1
	กลาง	2	2	-2	มี	2	2	-2	มี	2	2	ไม่มี	1	1	-2	มี	2
	มาก	2	2	-1	มี	2	2	-2	มี	2	2	ไม่มี	2	2	-2	มี	2
A	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี		ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี		ไม่มี	ไม่มี		มี	มี	ไม่มี		มี	

กลุ่มอายุ	คำถามที่	ที่ทำงาน				สถานที่ราชการ		บริเวณรอบมหาวิทยาลัย			กรุงเทพฯ		
		10	11	12	B	13	14	15	16	B	17	18	B
	น้อย	-2	-2	-2	ไม่มี	-2	-2	2	-2	มี	1	-2	มี
	กลาง	1	-2	-2	มี	-2	-2	2	-2	มี	1	-2	มี
	มาก	1	1	-1	มี	-1	-2	2	-2	มี	1	-2	มี
A	มี	มี	มี		ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี		ไม่มี	ไม่มี		

หมายเหตุ

2	เลือกภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นหลักอย่างมาก
1	เลือกภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นหลัก
-1	เลือกภาษาไทยมาตรฐานเป็นหลัก
-2	เลือกภาษาไทยมาตรฐานเป็นหลักอย่างมาก
A	ในแวดวงการใช้ภาษาเดียวกัน มี/ไม่มี ความแตกต่างระหว่างกลุ่มอายุ
B	ในกลุ่มอายุเดียวกัน มี/ไม่มี ความแตกต่างระหว่างแวดวงการใช้ภาษา

ตารางที่ 5.1 และ 5.2 แสดงให้เห็นว่า ในแต่ละคำถามหรือแต่ละแวดวง มีคนเลือกตัวเลือกใดจำนวนมากที่สุด และมากเป็นอันดับที่ 2 ส่วนตารางที่ 5.3 แสดงผลการแปลงเป็นคะแนน เพื่อให้เห็นแนวโน้มการเลือกภาษาในภาพรวม สูตรการแปลงเป็นคะแนน คือ ให้คะแนนแก่ตัวเลือก “ภาษาไทยมาตรฐาน” เท่ากับ -1 “ปนสองภาษา” เท่ากับ 0 และ “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” เท่ากับ 1 นอกจากนี้ คุณ 2 เมื่ออันดับที่ 1 และคุณ 1 เมื่ออันดับที่ 2 เช่น กรณี “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” เป็นอันดับที่ 1 และ “ปนสองภาษา” เป็นอันดับที่ 2 คะแนนจะเป็น $1 \times 2 + 0 \times 1 = 2$ กรณี “ภาษาไทยมาตรฐาน” เป็นอันดับที่ 1 และ “ปนสองภาษา” เป็นอันดับที่ 2 คะแนนจะเป็น $(-1) \times 2 + 0 \times 1 = -2$ เพราะฉะนั้น ถ้าคะแนนเชิงไปทางภาษาไทยถิ่นอีสาน คะแนนจะเท่ากับ 2 หรือ 1 ส่วนถ้าคะแนนเชิงไปทางภาษาไทยมาตรฐาน คะแนนจะเท่ากับ -1 หรือ -2 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนดังกล่าวตามแนวตั้งในตารางที่ 5.3 จะสามารถพิจารณาความแตกต่างระหว่างกลุ่มอายุได้ แต่ถ้าเปรียบเทียบตามแนวนอน จะสามารถพิจารณาความแตกต่างตามความเป็นทางการภายในแวดวงที่มีสถานที่เดียวกันได้

สำหรับความแตกต่างตามอายุ มีความแตกต่างอย่างชัดเจนในแวดวงการใช้ภาษา 6 ชนิดดังต่อไปนี้ “เมื่ออยู่ที่โรงเรียน พูดกับเพื่อนสนิท เรื่องแผนที่จะไปเที่ยวหลังเลิกเรียน” “เมื่ออยู่ที่โรงเรียน พูดกับเพื่อนสนิท เรื่องวิชาที่เรียน” “เมื่ออยู่ที่วัด พูดกับพระสงฆ์” “เมื่ออยู่ที่ทำงาน พูดกับเพื่อนร่วมงาน เรื่องแผนที่จะไปทานข้าวเย็นกันหลังเลิกงาน” “เมื่ออยู่ที่ทำงาน พูดกับเพื่อนร่วมงาน เรื่องการจัดประชุม” และ “เมื่ออยู่ที่ทำงาน พูดกับหัวหน้า เรื่องการจัดประชุม” ในแวดวงเหล่านี้ มักจะมีแนวโน้มว่า ยิ่งอายุน้อยลง ยิ่งมีคนเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานมากขึ้น อีกนัยหนึ่ง กรณีในแวดวงเดียวกัน กลุ่มที่มีอายุสูงกว่าเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานมากกว่ากลุ่มที่มีอายุน้อยกว่า ซึ่งตรงกับสมมติฐานที่ผู้วิจัยตั้งไว้

ส่วนความแตกต่างตามความเป็นทางการของแวดวงการใช้ภาษา มีความแตกต่างอย่างชัดเจน 5 ประการดัง ต่อไปนี้

“เมื่ออยู่ที่บ้าน” การเลือกภาษาขึ้นอยู่กับผู้ฟัง

“เมื่ออยู่ที่โรงเรียน” การเลือกภาษาขึ้นอยู่กับผู้ฟัง และ/หรือ เรื่องที่พูด

“เมื่ออยู่ที่ทำงาน” การเลือกภาษาขึ้นอยู่กับผู้ฟัง และ เรื่องที่พูด

“เมื่ออยู่บริเวณรอบ ๆ มหาวิทยาลัย” การเลือกภาษาขึ้นอยู่กับภาษาที่ผู้ฟังพูด

“เมื่ออยู่กรุงเทพฯ” การเลือกภาษาขึ้นอยู่กับภาษาที่ผู้ฟังพูด

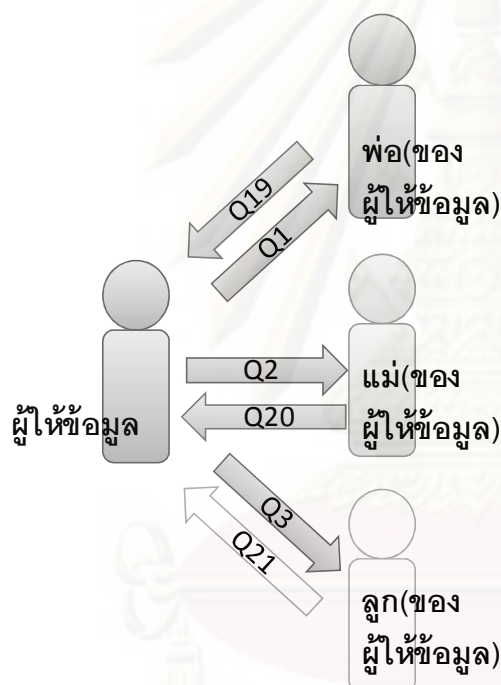
แต่ “เมื่อพูดกันเพื่อถามทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ” การเลือกภาษาขึ้นอยู่กับสถานที่ ในแวดวงเหล่านี้ มักจะมีแนวโน้มว่า ยิ่งมีความเป็นทางการมากขึ้น ยิ่งมีคนเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานมากขึ้น เมื่อเปรียบเทียบภายในกลุ่มอายุเดียวกัน คนไทยอีสานมักจะเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานในแวดวงที่มีความเป็นทางการต่ำมากกว่าในแวดวงที่มีความเป็นทางการสูง ในทางตรงข้าม ในแวดวงที่มีความ

เป็นทางการสูงอย่างชัดเจน คนไทยอีสานเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานอย่างชัดเจน ซึ่งตรงกับสมมติฐานที่ผู้วิจัยตั้ง

ในข้อต่อไป ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์อย่างละเอียด โดยแบ่งเป็นกลุ่มแวดวงที่มีสถานที่เดียวกัน

5.1.1 การเลือกภาษาในแวดวงที่บ้าน

แวดวงที่บ้านในงานวิจัยนี้แบ่งเป็น 6 แวดวงย่อย คือ ผู้ให้ข้อมูลพูดคุยกับพ่อ พูดกับแม่ และพูดคุยกับลูกของตัวเอง และ พ่อพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูล แม่พูดคุยกับผู้ให้ข้อมูล และ ลูกพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูล เพราะฉะนั้นใน 3 แวดวงย่อยแรก ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้พูด ส่วนใน 3 แวดวงย่อยที่หลัง ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ฟังดังแสดงในภาพที่ 5.1

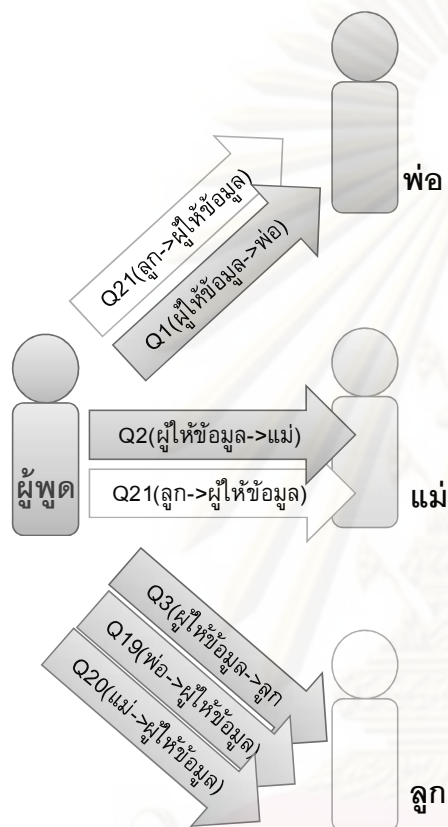


หมายเหตุ: Q = รหัสของแวดวงย่อย ซึ่งเหมือนรหัสคำถามในแบบสอบถาม (ประโยคเต็ม ดูตารางที่ 5.3)

ภาพที่ 5.1 แผนผังแสดงความสัมพันธ์ของคำถามเกี่ยวกับแวดวงที่บ้าน

โดยเฉพาะ แวดวงพ่อพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูล และแม่พูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลนั้นเตรียมไว้เพื่อพิจารณาประสบการณ์การของผู้ให้ข้อมูล คือ เขาเคยสัมผัสกับภาษาไทยถิ่นอีสานมากน้อยเพียงใด ถ้าหากผลการวิเคราะห์พบว่าผู้ให้ข้อมูลเลือกภาษาไทยถิ่นอีสานกับครอบครัวน้อย จะสามารถตีความได้ว่าเกิดจากเหตุใด อาทิ เพราะผู้ให้ข้อมูลไม่สามารถพูดภาษาไทยถิ่นอีสานได้เนื่องจากพ่อแม่ไม่ได้สอน หรือ ผู้ให้ข้อมูลตั้งใจจะเลือกภาษาไทยมาตรฐาน ฯลฯ เพราะฉะนั้น งานวิจัยนี้สนใจปฏิริยาในการเลือกภาษาระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง จึงไม่รวม 6 แวดวงย่อยเหล่านี้เข้าด้วยกันเป็น 3 แวดวงย่อย

ถึงแม้ว่ากล่าวสรุปให้ได้ เช่น ให้ แวดวงพ่อพูดกับผู้ให้ข้อมูล กลายเป็น แวดวงคนไทยอีสานพูดกับลูก อนึ่ง มีสาเหตุอีกประการหนึ่ง คือ อย่างที่ภาพที่ 5.2 แสดงให้เห็นว่า การเลือกภาษาของพ่อแม่ผู้ให้ข้อมูล คือ การเลือกภาษาของคนไทยอีสานคนละยุคกับผู้ให้ข้อมูล แต่การกล่าวสรุปทำให้การเลือกภาษาของคนคนละยุคอยู่ในประเภทเดียวกัน ซึ่งไม่เหมาะสมกับการวิเคราะห์ความแตกต่างตามอายุด้วย



หมายเหตุ: Q = รหัสของแวดวงย่อย ซึ่งเหมือนรหัสของคำถามในแบบสอบถาม (ประโยคเต็ม ดูตารางที่ 5.3)

ภาพที่ 5.2 แผนผังแสดงความสัมพันธ์ของคำถามเกี่ยวกับแวดวงที่บ้าน (2)

สำหรับแวดวงพูดกับพ่อ พูดกับแม่ และพูดกับลูก ผลการวิเคราะห์แวดวงนี้แสดงให้เห็นว่า ไม่มีความแตกต่างตามอายุของผู้ให้ข้อมูลอย่างชัดเจน แต่มีความแตกต่างตามบทบาทของผู้ฟัง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระหว่าง เมื่อลูกพูดกับพ่อหรือแม่ และ เมื่อพ่อแม่พูดกับลูก ซึ่งคนไทยอีสาน มักจะใช้ภาษาไทยมาตรฐานกับลูก ทั้ง ๆ ที่ตัวเองพูดภาษาไทยถิ่นอีสานได้ และใช้นำภาษาไทยถิ่นอีสานกับพ่อและแม่ (ดูตารางที่ 5.4)

ตารางที่ 5.4 การเลือกภาษาในแวดวงที่บ้าน (ผู้ให้ข้อมูลพูดกับคนในครอบครัวในฐานะผู้พูด)

คำถามที่	กลุ่มอายุ	ตัวเลือก				รวม	
		มตรู	ปน	อีสาน	อื่นๆ		
1. พูดกับพ่อ	น้อย	ความถี่	166	230	452	28	876
		ร้อยละต่อคำตอบ	18.9%	26.3%	51.6%	3.2%	100.0%
	กลาง	ความถี่	9	18	50	3	80
		ร้อยละต่อคำตอบ	11.3%	22.5%	62.5%	3.8%	100.0%
	มาก	ความถี่	4	7	21		32
		ร้อยละต่อคำตอบ	12.5%	21.9%	65.6%		100.0%

คำถามที่	กลุ่มอายุ	ตัวเลือก				รวม	
		มตรู	ปน	อีสาน	อื่นๆ		
2. พูดกับแม่	น้อย	ความถี่	137	240	448	35	860
		ร้อยละต่อคำตอบ	15.9%	27.9%	52.1%	4.1%	100.0%
	กลาง	ความถี่	5	19	51	1	76
		ร้อยละต่อคำตอบ	6.6%	25.0%	67.1%	1.3%	100.0%
	มาก	ความถี่	4	7	21		32
		ร้อยละต่อคำตอบ	12.5%	21.9%	65.6%		100.0%

คำถามที่	กลุ่มอายุ	ตัวเลือก				รวม	
		มตรู	ปน	อีสาน	อื่นๆ		
3. พูดกับลูก	น้อย	ความถี่	289	356	254	33	932
		ร้อยละต่อคำตอบ	31.0%	38.2%	27.3%	3.5%	100.0%
	กลาง	ความถี่	35	33	20	1	89
		ร้อยละต่อคำตอบ	39.3%	37.1%	22.5%	1.1%	100.0%
	มาก	ความถี่	10	16	9		35
		ร้อยละต่อคำตอบ	28.6%	45.7%	25.7%		100.0%

มตรู= “ภาษาไทยมาตรฐาน” ปน= “ภาษาไทยมาตรฐานปนภาษาไทยถิ่นอีสาน” อีสาน= “ภาษาไทยถิ่นอีสาน”

กล่องสีดำ = ภาษาที่มีคนตอบว่าจะเลือกมากที่สุด

กล่องสีเทา = ภาษาที่มีคนตอบว่าจะเลือกมากอันดับที่ 2

ขีดเส้นใต้ = อัตราร้อยละเกิน 50.0%

แวดวงที่พูดกับพ่อ และพูดกับแม่ไม่มีความแตกต่างตามอายุของผู้พูดอย่างชัดเจน เพราะทั้ง 3 กลุ่ม มีอันดับที่ 1 อยู่ที่ “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” คือ เกิน 50.0% ของผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด ในแต่ละกลุ่ม นั้นหมายความว่า มีคนเลือก “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” มากที่สุด นอกจากนี้ ทั้ง 3 กลุ่ม มีคนเลือก “ภาษาไทยมาตรฐานปนภาษาไทยถิ่นอีสาน” เป็นอันดับที่ 2 เหมือนกัน ส่วนแวดวงที่พูดกับลูก เริ่มมีความแตกต่างเล็กน้อย คือ ถึงแม้ว่าทั้ง 3 กลุ่มมีคนเลือก “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” เมื่อพูดกับลูกน้อยที่สุดเหมือนกัน กลุ่มอายุกลางมีพฤติกรรมการเลือกภาษาต่างจากอีก 2 กลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มอายุกลางมีอันดับที่ 1 อยู่ที่ “ภาษาไทยมาตรฐาน” และเลือก “ปนสองภาษา” เป็นอันดับที่ 2 แต่อีก 2 กลุ่มมีอันดับที่ 1 อยู่ที่ “ปนสองภาษา” และเลือก “ภาษาไทยมาตรฐาน” เป็นอันดับที่ 2 ดังแสดงในตารางที่ 5.4

อนึ่ง ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นประเด็นสำคัญ คือ เมื่อเปรียบเทียบแวดวงที่พูดกับพ่อแม่ และพูดกับลูก ไม่ว่ากลุ่มอายุใดก็ตาม คนไทยอีสานมักจะใช้ภาษาไทยมาตรฐาน เมื่อพูดกับลูก เมื่อพูดกับพ่อแม่ คนไทยอีสานมักเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน หรือไม่ก็ปนภาษาไทยมาตรฐานกับภาษาไทยถิ่นอีสาน จึงกล่าวได้ว่า ภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาหลัก และภาษาไทยมาตรฐานเป็น

ภาษารองในการสื่อสารกับพ่อแม่ แต่ในแวดวงที่พูดกับลูก บทบาทของแต่ละภาษาจะตรงข้ามกัน คือ ภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาหลัก และภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษารอง แนวโน้มนี้เห็นชัดเจนมากที่สุดในกลุ่มอายุกลางดังตารางที่ 5.4 เนื่องจากอันดับที่ 1 ของกลุ่มอายุกลางอยู่ที่ “ภาษาไทยมาตรฐาน” แต่อัตราร้อยละก็ต่างกับ “ภาษาไทยมาตรฐานปนภาษาไทยถิ่นอีสาน” เพียง 2% เท่านั้น ถ้าเทียบกับอีก 2 กลุ่มแล้ว คำตอบของกลุ่มอายุกลางมีความเอียงไปทาง “ภาษาไทยมาตรฐาน” พอสมควร คือ กลุ่มอายุน้อยมีอัตราร้อยละของ “ภาษาไทยมาตรฐานปนภาษาไทยถิ่นอีสาน” สูงกว่า “ภาษาไทยมาตรฐาน” ประมาณ 7% และ กลุ่มอายุมากมีอัตราร้อยละของ “ภาษาไทยมาตรฐานปนภาษาไทยถิ่นอีสาน” สูงกว่า “ภาษาไทยมาตรฐาน” ประมาณ 15%

ตารางที่ 5.5 การเลือกภาษาในแวดวงที่บ้าน (คนในครอบครัวพูดกับผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลพูดในฐานะผู้ฟัง)

คำถามที่	กลุ่มอายุ	ตัวเลือก				รวม	
		มตฐ	ปน	อีสาน	อื่นๆ		
19. พูดกับผู้ให้ข้อมูล	น้อย	ความถี่	181	193	454	27	855
		ร้อยละต่อคำตอบ	21.2%	22.6%	53.1%	3.2%	100.0%
	กลาง	ความถี่	7	21	52	2	82
		ร้อยละต่อคำตอบ	8.5%	25.6%	63.4%	2.4%	100.0%
	มาก	ความถี่	5	7	18		30
		ร้อยละต่อคำตอบ	16.7%	23.3%	60.0%		100.0%

คำถามที่	กลุ่มอายุ	ตัวเลือก				รวม	
		มตฐ	ปน	อีสาน	อื่นๆ		
20. แม่พูดกับผู้ให้ข้อมูล	น้อย	ความถี่	164	213	457	27	861
		ร้อยละต่อคำตอบ	19.0%	24.7%	53.1%	3.1%	100.0%
	กลาง	ความถี่	5	19	53	3	80
		ร้อยละต่อคำตอบ	6.3%	23.8%	66.3%	3.8%	100.0%
	มาก	ความถี่	5	7	18		30
		ร้อยละต่อคำตอบ	16.7%	23.3%	60.0%		100.0%

คำถามที่	กลุ่มอายุ	ตัวเลือก				รวม	
		มตฐ	ปน	อีสาน	อื่นๆ		
21. ลูกพูดกับผู้ให้ข้อมูล	น้อย	ความถี่	304	294	280	26	904
		ร้อยละต่อคำตอบ	33.6%	32.5%	31.0%	2.9%	100.0%
	กลาง	ความถี่	40	29	19	1	89
		ร้อยละต่อคำตอบ	44.9%	32.6%	21.3%	1.1%	100.0%
	มาก	ความถี่	14	11	5		30
		ร้อยละต่อคำตอบ	46.7%	36.7%	16.7%		100.0%

สำหรับผลการวิเคราะห์แวดวงพ่อพูดกับผู้ให้ข้อมูล แม่พูดกับผู้ให้ข้อมูล และลูกพูดกับผู้ให้ข้อมูลพบว่า การเลือกภาษาของคนในครอบครัวปฏิบัติกับการเลือกภาษาของผู้ให้ข้อมูล ดังแสดงในตารางที่ 5.5 คือ ไม่มีความแตกต่างตามกลุ่มอายุ แต่มีความแตกต่างตามบทบาทของผู้พูด พ่อและแม่มักจะเลือกภาษาไทยถิ่นอีสาน เมื่อพูดกับผู้ให้ข้อมูล ส่วนลูกมักจะเลือกภาษาไทยมาตรฐานหรือปนสองภาษา เมื่อพูดกับผู้ให้ข้อมูล หรือ ผู้ให้ข้อมูลคิดว่าอยากจะให้ลูกเลือกอย่างนั้น ในรายละเอียดยังพบว่าแวดวงลูกพูดกับผู้ให้ข้อมูลมีแนวโน้มการเลือกภาษาไทยมาตรฐานอย่าง

ชัดเจนมากกว่าแควดวงผู้ให้ข้อมูลพูดกับลูก (ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ เรื่องภาษาที่ใช้ในครอบครัว การอ้างภาษา และการเปลี่ยนภาษา ในบทที่ 6 หัวข้อ 6.1)

มีข้อที่น่าสังเกตอีก 2 ประการ ประการแรก คือ การเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานเมื่อพูดกับลูกของกลุ่มอายุกลางนั้นเด่นที่สุดในทั้ง 3 กลุ่มจริงหรือไม่ หรืออีกนัยหนึ่งว่า ผลมีนัยว่าแนวโน้มการเลือกภาษาไทยมาตรฐานมากกว่า จะน้อยลงในกลุ่มอายุน้อยหรือไม่ ประการที่สอง คือ ผู้ที่เลือก “ภาษาไทยมาตรฐาน” นั้นตั้งใจจะเลือก หรือ ไม่มีทางเลือกเนื่องจากตัวเองไม่สามารถพูดภาษาไทยถิ่นอีสานได้ ถ้ามีคนที่เลือกโดยไม่มีทางเลือกอื่นจริง จะมีจำนวนมากน้อยเพียงใด

สำหรับประการแรก ผู้วิจัยคิดว่ากลุ่มอายุน้อยส่วนใหญ่ยังเป็นนักศึกษา ซึ่งยังไม่มียุติสถานภาพเป็นพ่อแม่ ผลที่ได้มาจากกลุ่มอายุน้อยจึงไม่สะท้อนความจริงมากนักว่า “ปัจจุบันนี้ ผู้ให้ข้อมูลพูดกับลูกเป็นภาษานั้น” คำตอบนี้เป็นเพียงความคิดล่วงหน้าของผู้ให้ข้อมูลเท่านั้น ว่า ถ้ามีลูกแล้ว จะใช้ภาษาใดในการสื่อสารกับลูก ดังนั้น จึงน่าสงสัยว่า ในอนาคตจะพูดกับลูกตามคำตอบเช่นครั้งนี้จริงหรือไม่ อาจจะทำต่างไปก็ได้ในกรณีที่ย้ายไปอยู่หรือประกอบอาชีพในภาคอื่น ๆ หรือ สมรสกับผู้ที่มาสามารถพูดภาษาไทยถิ่นอีสาน เป็นต้น ผู้วิจัยจึงตีความว่า ที่กลุ่มอายุมากมีคนตอบว่าปนสองภาษากับลูกมากที่สุดนั้นเป็นความจริง แต่ที่กลุ่มอายุน้อยมีคนตอบว่าปนสองภาษากับลูกมากที่สุดนั้นเป็นอาจไม่เป็นจริงก็ได้ ถึงแม้ว่าอันดับที่ 1 ของกลุ่มอายุมากและกลุ่มอายุน้อยอยู่ที่ “ภาษาไทยมาตรฐานปนภาษาไทยถิ่นอีสาน” เหมือนกันแต่ก็มีความหมายต่างกัน กระแสที่คนไทยอีสานมักจะเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐาน เมื่อพูดกับลูกนั้นไม่น่าจะน้อยลงในกลุ่มอายุน้อยอย่างที่ปรากฏในตารางที่ 5.4

สำหรับประการที่ 2 จากผลการวิเคราะห์ที่แสดงไว้ในตารางที่ 5.4 และตารางที่ 5.5 ก็พออนุมานได้ว่า เมื่อพ่อแม่พูดกับลูก มีคนตั้งใจจะเลือกภาษาไทยมาตรฐานมากขึ้น ยิ่งกว่านั้นผลการวิเคราะห์ที่แสดงในตารางที่ 5.5 พิสูจน์ว่าพ่อแม่พูดภาษาไทยถิ่นอีสานกับลูก ซึ่งอย่างน้อยฟังภาษาไทยถิ่นอีสานเข้าใจ ส่วนผลการวิเคราะห์ที่แสดงในตารางที่ 5.4 พิสูจน์ว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่สามารถพูดภาษาไทยถิ่นอีสานได้ ต่อไปนี้จะพิจารณาความสัมพันธ์ของการเลือกภาษาไทยมาตรฐาน และ ความสามารถในการพูดภาษาไทยถิ่นอีสาน ซึ่งผู้ที่เลือกภาษาไทยมาตรฐานสามารถพูดภาษาไทยถิ่นอีสานได้หรือไม่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5.6 ความสามารถในการพูดภาษาไทยถิ่นอีสานของผู้ที่เลือกภาษาไทยมาตรฐาน เมื่อพูดกับ พ่อ แม่ และลูก

คำถามที่	กลุ่มอายุ	ความสามารถในการพูด				รวม		
		ได้ดี	พอใช้	ไม่ได้	NA			
1. พูดกับพ่อ	น้อย	ความถี่	70	88	6	2	166	
		ร้อยละ	42.2%	53.0%	3.6%	1.2%	100.0%	
	กลาง	ความถี่	4	4		1	9	
		ร้อยละ	44.4%	44.4%		11.1%	100.0%	
	มาก	ความถี่	4				4	
		ร้อยละ	100.0%				100.0%	
	NA	ความถี่	1				1	
		ร้อยละ	100.0%				100.0%	
	3. พูดกับลูก	น้อย	ความถี่	177	100	8	4	289
			ร้อยละ	61.2%	34.6%	2.8%	1.4%	100.0%
กลาง		ความถี่	28	7			35	
		ร้อยละ	80.0%	20.0%			100.0%	
มาก		ความถี่	10				10	
		ร้อยละ	100.0%				100.0%	
NA		ความถี่	1				1	
		ร้อยละ	100.0%				100.0%	

คำถามที่	กลุ่มอายุ	ความสามารถในการพูด				รวม	
		ได้ดี	พอใช้	ไม่ได้	NA		
2. พูดกับแม่	น้อย	ความถี่	56	73	6	2	137
		ร้อยละ	40.9%	53.3%	4.4%	1.5%	100.0%
	กลาง	ความถี่	1	4			5
		ร้อยละ	20.0%	80.0%			100.0%
	มาก	ความถี่	4				4
		ร้อยละ	100.0%				100.0%
	NA	ความถี่	1				1
		ร้อยละ	100.0%				100.0%

ตารางที่ 5.6 แสดงให้เห็นความสามารถในการพูดภาษาไทยถิ่นอีสานของผู้ที่เลือก “ภาษาไทยมาตรฐาน” ในแต่ละคำถามดังนี้

กลุ่มอายุน้อยแสดงให้เห็นลักษณะที่ว่า สำหรับคนที่เลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานกับพ่อแม่ การที่มีความสามารถในการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานไม่เพียงพอเป็นสาเหตุใหญ่ เพราะในแวดวงที่พูดกับพ่อและแม่ คนในกลุ่มดังกล่าวมากกว่า 50.0% พูดภาษาไทยถิ่นอีสานได้ระดับ “พอใช้” หรือ “พูดไม่ได้” อาทิ มี 53.0% ในกรณีพูดกับพ่อมีความสามารถระดับ “พอใช้” และ 53.5% ในกรณีพูดกับแม่มีและความสามารถระดับ “พอใช้” ส่วนคนที่คิดว่าจะเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานกับลูก ความสามารถในการใช้ภาษาไทยถิ่นไม่เพียงพอ เพราะในแวดวงที่พูดกับลูก คนในกลุ่มดังกล่าวมากกว่า 50.0% พูดภาษาไทยถิ่นอีสาน “ได้ดี” และประมาณ 61.2% ตั้งใจจะเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานกับลูก ถึงแม้ว่าตัวเองสามารถพูดภาษาไทยถิ่นอีสานได้ดีก็ตาม

กลุ่มอายุกลางก็มีลักษณะคล้ายกัน โดยเฉพาะในแวดวงที่พูดกับแม่ และพูดกับลูก กล่าวคือ คนที่เลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานกับแม่ ความสามารถในการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นสาเหตุใหญ่ เพราะ 80.0% ของคนในกลุ่มดังกล่าว 80.0% พูดภาษาไทยถิ่นอีสานได้ระดับ “พอใช้” จึงอาจไม่มี

ทางเลือกนอกจากเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐาน ส่วนคนที่คิดว่าจะเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานกับลูก ความสามารถในการใช้ภาษาไทยถิ่นไม่ใช่สาเหตุใหญ่ เพราะคน 80.0% ของคนในกลุ่มดังกล่าวพูดภาษาไทยถิ่นอีสาน “ได้ดี” แต่ตั้งใจจะเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานกับลูก ถึงแม้ว่าตัวเองพูดภาษาไทยถิ่นอีสานได้ดี แต่ในแวดวงที่พูดกับพ่อ กลุ่มอายุกลางมีลักษณะต่างจากกลุ่มอายุน้อย กล่าวคือ ความสามารถในการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานอาจไม่ใช่สาเหตุใหญ่สำหรับแวดวงนี้ เพราะคนที่พูดภาษาไทยถิ่นอีสานได้ “พอใช้” หรือ “พูดไม่ได้” มีจำนวนไม่แตกต่างจากคนที่พูดภาษาไทยถิ่นอีสาน “ได้ดี” นั่นคือ 55.5% พูดได้ในระดับ “พอใช้” หรือ “พูดไม่ได้” ส่วนที่พูด “ได้ดี” มี 44.4%

กลุ่มอายุมากมีลักษณะคล้ายกับกลุ่มอายุน้อยและกลุ่มอายุกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในแวดวงที่พูดกับลูกเท่านั้น กล่าวคือ คนที่เลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานกับลูก ความสามารถในการใช้ภาษาไทยถิ่นไม่ใช่สาเหตุใหญ่ เพราะ คนในกลุ่มดังกล่าวทุกคน (100%) พูดภาษาไทยถิ่นอีสาน “ได้ดี” ซึ่งพวกเขาตั้งใจจะเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานกับลูก ส่วนในแวดวงที่พูดกับพ่อและแม่ กลุ่มอายุมากมีลักษณะต่างจากกลุ่มอายุน้อยและกลุ่มอายุกลาง กล่าวคือ ความสามารถในการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานไม่ใช่สาเหตุใหญ่อย่างแน่นอน เพราะคนที่เลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานกับพ่อและแม่ทุกคนสามารถพูดภาษาไทยถิ่นอีสานได้ดี

อย่างไรก็ตาม ทั้ง 3 กลุ่มมีลักษณะร่วมกันดังต่อไปนี้ คนที่เลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานมี 2 แบบ ได้แก่ คนที่พูดภาษาไทยถิ่นอีสานได้ แต่ตั้งใจเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐาน และคนที่พูดภาษาไทยถิ่นอีสานไม่ได้มากนัก จึงต้องเลือกภาษาไทยมาตรฐาน ยิ่งไปกว่านี้ คนที่ตั้งใจจะเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานนั้น เห็นได้ชัดเจนมากที่สุด ในแวดวงที่พูดกับลูก

การเลือกภาษาในแวดวงที่บ้าน จึงสรุปได้ว่า ภายในแวดวงย่อยเดียวกัน ไม่มีความแตกต่างระหว่างกลุ่มอายุอย่างชัดเจน คนส่วนใหญ่เลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน และ/หรือ ปนสองภาษากับพ่อและแม่ แต่ใช้ปนสองภาษา และ/หรือ ภาษาไทยมาตรฐานกับลูก เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคู่สนทนา เห็นชัดเจนว่า คนส่วนหนึ่งเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานเมื่อพูดกับลูก ถึงแม้ว่าตัวเองพูดภาษาไทยถิ่นอีสานได้ก็ตาม มิใช่เฉพาะผู้ที่ไม่สามารถพูดภาษาไทยถิ่นอีสานได้เท่านั้นที่เลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐาน อนึ่ง แนวโน้มการเลือกใช้ภาษาในแวดวงที่พูดกับลูกนั้นเห็นชัดเจนมากที่สุดในกลุ่มอายุกลาง แต่ในความเป็นจริงกลุ่มอายุน้อยยังไม่เคยมีลูก จึงไม่สามารถตัดสินใจได้ว่า ในอนาคตแนวโน้มนี้จะค่อย ๆ หดไปหรือไม่

5.1.2 การเลือกภาษาในแวดวงหมู่บ้าน/ละแวกบ้าน

แวดวงในหมู่บ้านหรือละแวกบ้านในงานวิจัยนี้มี 2 แวดวงย่อย คือ เมื่อพูดกับเพื่อนสนิท เรื่องแผนที่จะไปเที่ยวกันสุดสัปดาห์ และเมื่อพูดกับเพื่อนบ้าน เรื่องงานเทศกาลที่จะจัดกัน ผลการวิเคราะห์แวดวงนี้ พบว่า ไม่มีความแตกต่างทั้งตามกลุ่มอายุ และตามความเป็นทางการของแวดวงการใช้ภาษาแต่ละชนิด ซึ่งคนไทยอีสานมักจะใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน

ตารางที่ 5.7 การเลือกภาษาในแวดวงหมู่บ้าน/ละแวกบ้าน

คำถามที่	กลุ่มอายุ	ตัวเลือก				รวม	
		มาตรฐาน	ปน	อีสาน	อื่นๆ		
4. เพื่อนสนิท แผนที่จะไปเที่ยวกัน	น้อย	ความถี่	189	325	343	15	872
		ร้อยละต่อคำตอบ	21.7%	37.3%	39.3%	1.7%	100.0%
	กลาง	ความถี่	12	30	40		82
		ร้อยละต่อคำตอบ	14.6%	36.6%	48.8%		100.0%
	มาก	ความถี่	5	9	17		31
		ร้อยละต่อคำตอบ	16.1%	29.0%	54.8%		100.0%
5. เพื่อนบ้าน เทศกาลที่จะจัดกัน	น้อย	ความถี่	156	247	406	15	824
		ร้อยละต่อคำตอบ	18.9%	30.0%	49.3%	1.8%	100.0%
	กลาง	ความถี่	16	23	46		85
		ร้อยละต่อคำตอบ	18.8%	27.1%	54.1%		100.0%
	มาก	ความถี่	6	9	16		31
		ร้อยละต่อคำตอบ	19.4%	29.0%	51.6%		100.0%

ดังแสดงในตารางที่ 5.7 แวดวงการใช้ภาษาทั้ง 2 ชนิดไม่มีความแตกต่างตามอายุมากนัก เพราะทั้ง 3 กลุ่ม อันดับที่ 1 อยู่ที่ “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” นอกจากนี้ ทั้ง 3 กลุ่มมีคนเลือก “ภาษาไทยมาตรฐานปนภาษาไทยถิ่นอีสาน” เป็นอันดับที่ 2 เหมือนกัน แต่ถ้ากล่าวถึงความแตกต่างอันละเอียด จะสังเกตได้ว่ายิ่งอายุมากขึ้น ยังมีคนเลือก “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” มากขึ้น เนื่องจากอัตราร้อยละของกลุ่มที่มีอายุสูงจะสูงกว่าของกลุ่มที่มีอายุน้อยกว่า

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่าง 2 แวดวงของแต่ละกลุ่ม พบว่า ไม่มีความแตกต่างตามอายุอย่างมากเช่นกัน เพราะไม่ว่าแวดวงใดก็ตาม อันดับที่ 1 อยู่ที่ “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” และอันดับที่ 2 อยู่ที่ “ปนสองภาษา” ถ้ากล่าวถึงความแตกต่างอันละเอียด โดยเฉพาะกลุ่มอายุน้อยมีแนวโน้มที่เลือก “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” ใน “แวดวงที่พูดกับเพื่อนบ้าน เรื่องงานเทศกาลที่จะจัดกัน” มากกว่า ใน “แวดวงที่พูดกับเพื่อนสนิท เรื่องแผนที่จะไปเที่ยวกันสุดสัปดาห์” ผลดังกล่าวขัดแย้งกับสมมติฐานของผู้วิจัย คือ คนที่เลือก “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” ใน “แวดวงที่พูดกับเพื่อนบ้านเรื่องงานเทศกาลที่จะจัดกัน” มีจำนวนน้อยกว่าใน “แวดวงที่พูดกับเพื่อนสนิทเรื่องแผนที่จะไปเที่ยวกันสุดสัปดาห์” เพราะผู้วิจัยสมมติไว้ว่า กรณีผู้ฟังเป็นเพื่อนบ้าน และกรณีพูดเรื่องงานเทศกาลพื้นบ้านนั้น มีความเป็นทางการมากกว่ากรณีผู้ฟังเป็นเพื่อนสนิท และกรณีพูดเรื่องแผนที่จะไปเที่ยวงานวิจัยนี้ไม่ได้ศึกษาว่าแต่ละคนตอบอย่างนี้ด้วยเหตุใด จึงชี้ขาดสาเหตุใดไม่ได้ แต่สาเหตุที่เป็นไปได้คือ การที่พูดเรื่อง “เทศกาล” อาจทำให้ผู้ให้ข้อมูลเชื่อมโยงกับงานวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเชื่อมโยงกับการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน

5.1.3 การเลือกภาษาในแวดวงที่โรงเรียน

แวดวงที่โรงเรียนในงานวิจัยนี้มี 3 แวดวงย่อย ซึ่งเมื่ออยู่ที่ที่โรงเรียน พูดกับเพื่อนสนิทเรื่องแผนที่จะไปเที่ยวกันหลังเลิกเรียน เมื่อพูดกับเพื่อนสนิทเรื่องวิชาที่เรียน และเมื่อพูดกับครูเรื่องปัญหาในวิชาที่เรียน

ผลการวิเคราะห์แวดวงเหล่านี้พบว่า มีความแตกต่างตามกลุ่มอายุ ซึ่งกลุ่มอายุมากมักจะใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานกับเพื่อนสนิท ในขณะที่อีก 2 กลุ่มมักจะปนสองภาษาเมื่อพูดกับเพื่อนสนิท นอกจากนี้ ยังมีความแตกต่างตามความเป็นทางการของแวดวงด้วย ความเป็นทางการในที่นี้หมายความว่า ทั้งที่มาจากเรื่องที่พูดและผู้ฟัง ซึ่งกรณีเปรียบเทียบเรื่องที่พูด เรื่องวิชาที่เรียนมีความเป็นทางการมากกว่าเรื่องแผนที่จะไปเที่ยวกันหลังเลิกเรียน และกรณีเปรียบเทียบผู้ฟัง การพูดกับครูมีความเป็นทางการมากกว่าการพูดกับเพื่อนสนิท

ตารางที่ 5.8 การเลือกภาษาในแวดวงที่โรงเรียน

คำถามที่	กลุ่มอายุ	ตัวเลือก				รวม	
		มตรู	ปน	อีสาน	อื่นๆ		
6. เพื่อนสนิท ไปเที่ยวหลังเลิกเรียน	น้อย	ความถี่	219	384	283	11	897
		ร้อยละต่อคำตอบ	24.4%	42.8%	31.5%	1.2%	100.0%
	กลาง	ความถี่	17	37	33	1	88
		ร้อยละต่อคำตอบ	19.3%	42.0%	37.5%	1.1%	100.0%
	มาก	ความถี่	8	10	12		30
		ร้อยละต่อคำตอบ	26.7%	33.3%	40.0%		100.0%

คำถามที่	กลุ่มอายุ	ตัวเลือก				รวม	
		มตรู	ปน	อีสาน	อื่นๆ		
7. เพื่อนสนิท เรื่องวิชาที่เรียน	น้อย	ความถี่	302	359	198	6	865
		ร้อยละต่อคำตอบ	34.9%	41.5%	22.9%	0.7%	100.0%
	กลาง	ความถี่	23	34	31	1	89
		ร้อยละต่อคำตอบ	25.8%	38.2%	34.8%	1.1%	100.0%
	มาก	ความถี่	8	8	13		29
		ร้อยละต่อคำตอบ	27.6%	27.6%	44.8%		100.0%

คำถามที่	กลุ่มอายุ	ตัวเลือก				รวม	
		มตรู	ปน	อีสาน	อื่นๆ		
8. ครู เรื่องปัญหาในวิชาที่เรียน	น้อย	ความถี่	658	87	27	1	773
		ร้อยละต่อคำตอบ	85.1%	11.3%	3.5%	0.1%	100.0%
	กลาง	ความถี่	55	17	7	1	80
		ร้อยละต่อคำตอบ	68.8%	21.3%	8.8%	1.3%	100.0%
	มาก	ความถี่	17	5	5		27
		ร้อยละต่อคำตอบ	63.0%	18.5%	18.5%		100.0%

ดังแสดงในตารางที่ 5.8 แวดวงที่พูดกับเพื่อนสนิทมีความแตกต่างตามกลุ่มอายุ และแบ่งได้โดยกลุ่มอายุน้อยกับกลุ่มอายุกลาง และกลุ่มอายุมาก เพราะพูดโดยรวม ความแตกต่างนั้นมีตรงที่กลุ่มอายุมากมีอันดับที่ 1 อยู่ที่ “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” ส่วนกลุ่มอายุน้อยและกลุ่มอายุกลางมีอันดับที่ 1 อยู่ที่ “ปนสองภาษา” อนึ่ง ถ้าพิจารณาความแตกต่างที่เป็นรายละเอียด โดยสังเกตการเปลี่ยนไปตามกลุ่มอายุ คือ กลุ่มอายุมากมีอันดับที่ 1 อยู่ที่ “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” เกิน 50.0% ของผู้ให้ข้อมูล กลุ่มอายุกลางมีอันดับที่ 1 เปลี่ยนไปเป็น “ปนสองภาษา” ซึ่งเริ่มมีความเป็นภาษาไทยมาตรฐาน แต่อัตราร้อยละของผู้ให้ข้อมูล ยังไม่ถึง 50.0% และ “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” ก็ยังมีคนเลือกมากเป็น

อันดับที่ 2 ด้วย สำหรับกลุ่มอายุน้อย อันดับที่ 1 อยู่ที่ “ปนสองภาษา” เหมือนเดิม แต่อัตราร้อยละของผู้ให้ข้อมูลนั้นสูงกว่ากลุ่มอายุกลาง โดยเฉพาะในกรณีพูดเรื่องวิชาที่เรียน คนที่เลือก “ภาษาไทยมาตรฐาน” มีอัตราร้อยละสูงกว่า “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” ด้วย เพราะฉะนั้น ผู้วิจัยจึงคิดว่า พฤติกรรมการเลือกภาษาในแวดวงที่โรงเรียนและพูดกับเพื่อนสนิทนั้นเปลี่ยนไปตามกลุ่มอายุ จากภาษาไทยถิ่นอีสานสู่ภาษาไทยมาตรฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเป็นทางการทำให้การเปลี่ยนพฤติกรรมดังกล่าวเกิดขึ้นรวดเร็วมาก

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างภายในแต่ละกลุ่มตามความเป็นทางการของแวดวง จะแบ่งได้โดยผู้ฟัง ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าพูดกับเพื่อนสนิท หรือ ครู เพราะเมื่อพูดกับเพื่อนสนิท อันดับที่ 1 อยู่ที่ “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” หรือ “ปนสองภาษา” ส่วน เมื่อพูดกับครู อันดับที่ 1 ของทั้ง 3 กลุ่มอยู่ที่ “ภาษาไทยมาตรฐาน” ทั้งหมด ยิ่งไปกว่านี้ คนแต่ละกลุ่มมากกว่า 75% ตอบว่าเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐาน อนึ่ง ถ้าพิจารณารายละเอียดโดยสังเกตความแตกต่างตามเรื่องทีพูดภายในกลุ่มอายุน้อย ด้วย ซึ่งเป็นข้อสังเกตเดียวกันกับที่กล่าวข้างต้น คือ หากเทียบแวดวงที่พูดเรื่องแผนที่จะไปเที่ยว และ แวดวงที่พูดเรื่องวิชาที่เรียนแล้ว แวดวงที่สองมีคนเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานมากกว่า ถึงแม้ว่าผู้ฟังจะเป็นเพื่อนสนิทเหมือนกัน

แวดวงที่โรงเรียนเป็นหนึ่งในแวดวงการใช้ภาษาที่สะท้อนให้เห็นความถูกต้องของสมมติฐานเป็นอย่างดี คือ มีความแตกต่างทั้งตามอายุและความเป็นทางการ ยิ่งอายุน้อย ยิ่งเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานมากขึ้น และยังมีความเป็นทางการ ก็ยิ่งเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานมากขึ้น

5.1.4 การเลือกภาษาในแวดวงที่วัด

แวดวงที่วัด คือ แวดวงที่เกี่ยวกับศาสนา ในงานวิจัยนี้แวดวงนี้หมายถึงการใช้ภาษาเมื่ออยู่ที่วัด และพูดกับพระสงฆ์ จากการวิเคราะห์แวดวงนี้ พบว่า มีความแตกต่างตามกลุ่มอายุอย่างชัดเจน คือ กลุ่มอายุมากและกลุ่มอายุกลาง ส่วนมากเลือก “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” ส่วนกลุ่มอายุน้อยส่วนมากเลือก “ภาษาไทยมาตรฐาน” (ดูตารางที่ 5.9)

ตารางที่ 5.9 การเลือกภาษาในแวดวงที่วัด

คำถามที่	กลุ่มอายุ	ตัวเลือก				รวม	
		มาตรฐาน	ปน	อีสาน	อื่นๆ		
9. พูดกับพระสงฆ์	น้อย	ความถี่	393	222	224	11	850
		ร้อยละต่อคำตอบ	46.2%	26.1%	26.4%	1.3%	100.0%
	กลาง	ความถี่	23	28	37	1	89
		ร้อยละต่อคำตอบ	25.8%	31.5%	41.6%	1.1%	100.0%
	มาก	ความถี่	8	10	15		33
		ร้อยละต่อคำตอบ	24.2%	30.3%	45.5%		100.0%

ดังแสดงในตารางที่ 5.9 ในแวดวงการใช้ภาษาที่วัด กลุ่มอายุมากและกลุ่มอายุกลางมีอันดับที่ 1 อยู่ที่“ภาษาไทยถิ่นอีสาน” และ “ภาษาไทยมาตรฐานปนภาษาไทยถิ่นอีสาน” เป็นอันดับที่ 2 ในขณะที่กลุ่มอายุน้อยมีอันดับที่ 1 อยู่ที่ “ภาษาไทยมาตรฐาน” ส่วนอันดับที่ 2 มีทั้ง “ปนสองภาษา” และ “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” โดยความถี่ใกล้เคียงกัน

ข้อค้นพบดังกล่าวในกลุ่มอายุน้อยไม่จำเป็นต้องสะท้อนการเปลี่ยนของพฤติกรรมการเลือกภาษาตามรุ่นอายุในแวดวงเกี่ยวกับศาสนาเสมอไป เพราะ หนึ่งในสามคนในกลุ่มอายุน้อยยังเลือก “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” หรือ “ปนสองภาษา” อยู่ ดังนั้น จึงน่าสงสัยว่าอาจมีสาเหตุอื่น ๆ ที่ทำให้ผู้เลือก “ภาษาไทยมาตรฐาน” ตอบอย่างนั้น เช่น (1) พระสงฆ์ทุกรูปไม่จำเป็นต้องเป็นคนไทยอีสานก็ได้ คนไทยอีสานจึงอาจใช้ภาษาไทยมาตรฐานกับท่าน (2) สำหรับกลุ่มอายุน้อย พระสงฆ์น่าจะมีอายุมากกว่าตัวเอง ซึ่งทำให้มีเกิดความเป็นทางการมากขึ้น และทำให้เลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐาน (3) กลุ่มอายุน้อยอาจมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาน้อยกว่าอีก 2 กลุ่มอายุ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวิถีชีวิตคนไทย ทำให้รู้สึกว่าการนี้เป็นเรื่องสมมติมากกว่าความรู้สึกรักของอีก 2 กลุ่ม เป็นต้น สาเหตุที่ (1) อาจใช้อธิบายพฤติกรรมของกลุ่มอายุกลางและกลุ่มอายุมากได้ด้วย เพราะใน 2 กลุ่มนี้ก็มีคนเลือก “ภาษาไทยมาตรฐาน” แต่อัตราร้อยละไม่มากนัก คือประมาณ 30.0% สำหรับเหตุที่ (2) ถ้าสาเหตุนี้เป็นจริง นั่นคือ หลักฐานที่คนไทยอีสานอยู่ได้ภาวะสองภาษาถิ่น และเปลี่ยนพฤติกรรมการเลือกภาษาตามรุ่นอายุ ดังนั้น ต้องวิเคราะห์สาเหตุที่ (3) ด้วยว่ากลุ่มอายุน้อยตั้งใจจะเลือกภาษาไทยมาตรฐาน ได้เข้าร่วมกิจกรรมที่วัดเท่ากับกลุ่มอายุกลางและกลุ่มอายุมากจริง

อย่างไรก็ตาม ผลที่ได้มาบอกเป็นนัยว่า อาจมีการเปลี่ยนในการเลือกภาษาตามกลุ่มอายุ

5.1.5 การเลือกภาษาในแวดวงที่ทำงาน

แวดวงที่ทำงานในงานวิจัยนี้มี 3 แวดวงย่อย คือ พูดกับเพื่อนร่วมงานเรื่องแผนที่จะไปทานข้าวเย็นกันหลังเลิกงาน พูดกับเพื่อนร่วมงานเรื่องการจัดประชุม และพูดกับหัวหน้าเรื่องการจัดประชุม ผลการวิเคราะห์แวดวงเหล่านี้ทำให้เห็นได้ว่ามีความแตกต่างตามกลุ่มอายุ ซึ่งแต่ละกลุ่มอายุมีแนวโน้มต่างกัน โดยกลุ่มอายุน้อยเลือกเอียงไปภาษาไทยมาตรฐานมากที่สุด และกลุ่มอายุมากเลือกเอียงไปภาษาไทยถิ่นอีสานมากที่สุด นอกจากนี้ ยังมีความแตกต่างตามความเป็นทางการของแวดวงด้วย ความเป็นทางการในที่นี้หมายถึงว่าทั้งจากเรื่องที่พูดและผู้ฟัง ซึ่งกรณีเปรียบเทียบเรื่องที่พูด เกี่ยวกับการจัดประชุมมีความเป็นทางการมากกว่าเรื่องแผนที่จะไปทานข้าวเย็นกันหลังเลิกงาน และกรณีเปรียบเทียบผู้ฟัง พูดกับหัวหน้ามีความเป็นทางการมากกว่าพูดกับเพื่อนร่วมงาน (ดูตารางที่ 5.10)

ตารางที่ 5.10 กาลเลือกภาษาในแวดวงที่ทำงาน

คำถามที่	กลุ่มอายุ	ตัวเลือก				รวม	
		มตรฐ	ปน	อีสาน	อื่นๆ		
10. เพื่อนร่วมงาน ไปทานข้าวเย็นกัน	น้อย	ความถี่	482	251	106	4	843
		ร้อยละต่อคำตอบ	57.2%	29.8%	12.6%	0.5%	100.0%
	กลาง	ความถี่	24	37	30	1	92
		ร้อยละต่อคำตอบ	26.1%	40.2%	32.6%	1.1%	100.0%
	มาก	ความถี่	9	13	12		34
		ร้อยละต่อคำตอบ	26.5%	38.2%	35.3%		100.0%

คำถามที่	กลุ่มอายุ	ตัวเลือก				รวม	
		มตรฐ	ปน	อีสาน	อื่นๆ		
11. เพื่อนร่วมงาน การจัดประชุม	น้อย	ความถี่	632	112	46	1	791
		ร้อยละต่อคำตอบ	79.9%	14.2%	5.8%	0.1%	100.0%
	กลาง	ความถี่	45	30	12	1	88
		ร้อยละต่อคำตอบ	51.1%	34.1%	13.6%	1.1%	100.0%
	มาก	ความถี่	12	12	9		33
		ร้อยละต่อคำตอบ	36.4%	36.4%	27.3%		100.0%

คำถามที่	กลุ่มอายุ	ตัวเลือก				รวม	
		มตรฐ	ปน	อีสาน	อื่นๆ		
12. หัวหน้า การจัดประชุม	น้อย	ความถี่	698	49	22		769
		ร้อยละต่อคำตอบ	90.8%	6.4%	2.9%		100.0%
	กลาง	ความถี่	56	19	6	1	82
		ร้อยละต่อคำตอบ	68.3%	23.2%	7.3%	1.2%	100.0%
	มาก	ความถี่	20	7	7		34
		ร้อยละต่อคำตอบ	58.8%	20.6%	20.6%		100.0%

แวดวงที่พูดกับเพื่อนร่วมงานมีความแตกต่างตามกลุ่มอายุ และแบ่งได้ดังนี้ แวดวงที่พูดกับเพื่อนร่วมงานเรื่องแผนที่จะไปทานข้าวเย็นกันหลังเลิกงานนั้น แบ่งระหว่างกลุ่มอายุน้อย กับกลุ่มอายุกลาง และกลุ่มอายุมาก ดังแสดงในตารางที่ 5.10 ความแตกต่างที่สำคัญ คือ กลุ่มอายุน้อยมีอันดับที่ 1 อยู่ที่ “ภาษาไทยมาตรฐาน” ส่วนกลุ่มอายุกลางและกลุ่มอายุมากมีอันดับที่ 1 อยู่ที่ “ปนสองภาษา” แวดวงที่พูดกับเพื่อนสนิทเรื่องการจัดประชุม นั้น แบ่งระหว่างกลุ่มอายุน้อยและกลาง กับกลุ่มอายุมาก เพราะพูดโดยรวม ความแตกต่างนั้นมีตรงที่กลุ่มอายุน้อยและกลุ่มอายุกลางมีอันดับที่ 1 อยู่ที่ “ภาษาไทยมาตรฐาน” ส่วนกลุ่มอายุมากมีอันดับที่ 1 อยู่ที่ “ปนสองภาษา” และ “ภาษาไทยมาตรฐาน” สำหรับแวดวงที่พูดกับหัวหน้าเรื่องการจัดประชุม นั้น ไม่มีความแตกต่างตามกลุ่มอายุอย่างชัดเจน ข้อค้นพบมีนัยว่า ในแวดวงที่พูดกับเพื่อนร่วมงานในที่ทำงาน คนไทยอีสานมีการเปลี่ยนพฤติกรรมการเลือกภาษาตามรุ่นอายุ นั่นคือ เลือกภาษาไทยมาตรฐานมากกว่าภาษาไทยมาตรฐานปนภาษาไทยถิ่นอีสาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเป็นทางการทำให้การเปลี่ยนพฤติกรรมดังกล่าวมีมากขึ้น

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างภายในแต่ละกลุ่มตามความเป็นทางการของแวดวงแต่ละชนิด จะแบ่งได้จากทั้งเรื่องที่ถูกและผู้ฟัง สำหรับเรื่องที่ถูก อันดับที่ 1 ของกลุ่มอายุกลาง เปลี่ยนไปจาก “ปนสองภาษา” เป็น “ภาษาไทยมาตรฐาน” ตามแวดวงจะมีความเป็นทางการเพิ่มขึ้น จากเรื่องแผนที่จะไปทานข้าวถึงเรื่องการจัดประชุม อย่างชัดเจน อันดับที่ 1 ของกลุ่มอายุมากก็เปลี่ยนไปด้วย ทั้ง ๆ ที่ไม่สมบูรณ์ สำหรับผู้ฟัง อันดับที่ 1 ของกลุ่มอายุมากเปลี่ยนไปเป็น

“ภาษาไทยมาตรฐาน” ตามแนวคิดจะมีความเป็นทางการเพิ่มขึ้นจากเพื่อนร่วมงานถึงหัวหน้า อย่างชัดเจน อัตราร้อยละของอันดับที่ 1 ของกลุ่มอายุกลางก็เพิ่มขึ้นจาก 59.2% เป็น 74.7% แต่อันดับที่ 1 ของกลุ่มอายุน้อยยังคงเป็นภาษาไทยมาตรฐานเสมอไม่มีการแปรตามปัจจัย เรื่องที่พูดและผู้ฟังดังกล่าว

แนวคิดการใช้ภาษาเมื่ออยู่ที่ทำงานก็น่าจะเป็นหนึ่งในแนวคิดที่สะท้อนให้เห็นความถูกต้องของสมมติฐาน คือ มีความแตกต่างทั้งตามอายุของผู้พูดและตามความเป็นทางการ ผู้พูดยังอายุน้อยลง ยิ่งเลือกภาษาไทยมาตรฐานมากขึ้น และ ยิ่งมีความเป็นทางการมากขึ้น ยิ่งเลือกภาษาไทยมาตรฐานมากขึ้น แต่พฤติกรรมของกลุ่มอายุน้อยมีประเด็นสำคัญที่ต้องระบุนไว้ คือ กลุ่มอายุน้อยไม่ได้ตอบจากการปฏิบัติจริงเหมือนกับอีก 2 กลุ่ม และแต่ละกลุ่มมีฐานะด้านการทำงานไม่เท่ากัน เช่น กลุ่มอายุน้อยอาจตอบโดยสมมติว่าตัวเองย้ายไปทำงานนอกภาคอีสาน จึงไม่คิดว่าจะพูดภาษาไทยถิ่นอีสานก็ได้ อนึ่ง กลุ่มอายุมากมีอาวุโสมากที่สุด จึงอาจไม่ต้องระมัดระวังเรื่องภาษาที่ตัวเองใช้ ส่วนกลุ่มอายุน้อยอาจต้องระมัดระวังเพื่อหลีกเลี่ยงการเสียมารยาทต่อรุ่นพี่ที่ทำงาน ไม่ว่าจะในแวดวงใด ความเป็นทางการที่รู้สึกจึงสูงเสมอ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่าการที่กลุ่มอายุมากและกลุ่มอายุกลางเลือกภาษาไทยมาตรฐานปนภาษาไทยถิ่นอีสานมากกว่าหรือภาษาไทยถิ่นอีสานมากในแวดวงนั้น อย่างน้อยพฤติกรรมนี้สะท้อนความแตกต่างตามความเป็นทางการได้

5.1.6 การเลือกภาษาในแวดวงโรงพยาบาล และ สถานที่ราชการ

แวดวงโรงพยาบาล และ แวดวงสถานที่ราชการในงานวิจัยนี้ หมายถึง การใช้ภาษาเมื่ออยู่ที่โรงพยาบาลและพบกับแพทย์ และเมื่ออยู่ที่ศาลากลางจังหวัดและพบกับข้าราชการ ด้วยเหตุที่ทั้ง 2 แวดวงมีความเป็นทางการอย่างสูงเหมือนกัน จึงอธิบายรวมกัน จากผลการวิเคราะห์แวดวงเหล่านี้พบว่า ไม่มีความแตกต่างตามกลุ่มอายุเลย ซึ่งทั้ง 3 กลุ่มเลือก “ภาษาไทยมาตรฐาน” ในอัตราร้อยละประมาณ 90% ข้อค้นพบนี้มีความสำคัญมาก เพราะสะท้อนให้เห็นการเลือกภาษาของคนไทยอีสานอย่างชัดเจนว่า ในแวดวงการใช้ภาษาที่มีความเป็นทางการสูง คนไทยอีสานตั้งใจจะเลือกภาษาไทยมาตรฐานโดยไม่ขึ้นอยู่กับอายุ (ดังตารางที่ 5.11)

ตารางที่ 5.11 การเลือกภาษาในแควงที่โรงพยาบาลและสถานที่ราชการ

ค่าเกณฑ์	กลุ่มอายุ	ตัวเลือก				รวม	
		มตรฐ	ปน	อีสาน	อื่นๆ		
13. พุดกับแพทย์	น้อย	ความถี่	704	42	17	2	765
		ร้อยละต่อคำตอบ	92.0%	5.5%	2.2%	0.3%	100.0%
	กลาง	ความถี่	68	13	1		82
		ร้อยละต่อคำตอบ	82.9%	15.9%	1.2%		100.0%
	มาก	ความถี่	24	2	2		28
		ร้อยละต่อคำตอบ	85.7%	7.1%	7.1%		100.0%

ค่าเกณฑ์	กลุ่มอายุ	ตัวเลือก				รวม	
		มตรฐ	ปน	อีสาน	อื่นๆ		
14. พุดกับข้าราชการ	น้อย	ความถี่	701	42	19	1	763
		ร้อยละต่อคำตอบ	91.9%	5.5%	2.5%	0.1%	100.0%
	กลาง	ความถี่	63	15	3		81
		ร้อยละต่อคำตอบ	77.8%	18.5%	3.7%		100.0%
	มาก	ความถี่	23	4	3		30
		ร้อยละต่อคำตอบ	76.7%	13.3%	10.0%		100.0%

5.1.7 การเลือกภาษาในแควงคนไม่รู้จัก

แควงคนไม่รู้จัก หมายถึง พุดกับคนที่ไม่รู้จักเมื่อถามหรือถูกถามทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ แบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่ (1) เมื่ออยู่ระหว่างทางบริเวณรอบ ๆ มหาวิทยาลัย พุดกับคนที่พูดภาษาไทยถิ่นอีสานได้ ซึ่งเขาพุดกับผู้ให้ข้อมูลเพื่อถามทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ (2) สถานการณ์เหมือนกับ (1) แต่พุดกับคนที่พูดภาษาไทยมาตรฐาน (3) เมื่ออยู่ที่กรุงเทพฯ พุดกับคนที่พูดภาษาไทยถิ่นอีสานได้ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลพุดกับเขาเพื่อถามทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ (4) สถานการณ์เหมือนกับ (3) แต่พุดกับคนที่พูดภาษาไทยมาตรฐาน แต่ละประเภทมีส่วนที่แตกต่าง ได้แก่ สถานที่ และภาษาที่ผู้ฟังใช้ ผู้วิจัยคาดว่า กรณีเปรียบเทียบสถานที่ กรุงเทพฯ มีความเป็นทางการมากกว่าบริเวณรอบ ๆ มหาวิทยาลัยเพราะอยู่กรุงเทพฯ นอกขอบเขตชีวิตประจำวันของผู้ให้ข้อมูล และอยู่นอกภูมิภาคที่พูดภาษาไทยถิ่นอีสานกัน ส่วนกรณีเปรียบเทียบผู้ฟัง ถ้าผู้ฟังเป็นผู้พูดภาษาไทยมาตรฐาน มีความเป็นทางการมากกว่าผู้ฟังเป็นผู้พูดภาษาไทยถิ่นอีสาน เพราะทำให้ผู้ให้ข้อมูลไม่แน่ใจว่าเขาเป็นคนไทยอีสานเหมือนกันหรือไม่

ผลการวิเคราะห์แควงเหล่านี้พบว่า ไม่มีความแตกต่างตามกลุ่มอายุ แต่มีความแตกต่างตามภาษาที่ผู้ฟังใช้ อาทิ กรณีพุดกับผู้พูดภาษาไทยถิ่นอีสานได้ คนไทยอีสานส่วนใหญ่เลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน ในขณะที่กรณีพุดกับผู้พูดภาษาไทยมาตรฐาน คนไทยอีสานส่วนมากเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐาน

ตารางที่ 5.12 การเลือกภาษาในแวดวงคนไม่รู้จักรัก

คำถามที่	กลุ่มอายุ	ตัวเลือก				รวม	
		มตรู	ปน	อีสาน	อื่นๆ		
15. รอบ ๆ ม. พุดภาษาอีสานได้	น้อย	ความถี่	148	271	433	4	856
		ร้อยละต่อคำตอบ	17.3%	31.7%	50.6%	0.5%	100.0%
	กลาง	ความถี่	11	21	54		86
		ร้อยละต่อคำตอบ	12.8%	24.4%	62.8%		100.0%
	มาก	ความถี่	5	9	16		30
		ร้อยละต่อคำตอบ	16.7%	30.0%	53.3%		100.0%

คำถามที่	กลุ่มอายุ	ตัวเลือก				รวม	
		มตรู	ปน	อีสาน	อื่นๆ		
16. รอบ ๆ ม. พุดภาษาไทยมาตรฐาน	น้อย	ความถี่	653	99	35	1	788
		ร้อยละต่อคำตอบ	82.9%	12.6%	4.4%	0.1%	100.0%
	กลาง	ความถี่	60	13	7		80
		ร้อยละต่อคำตอบ	75.0%	16.3%	8.8%		100.0%
	มาก	ความถี่	23	5	3		31
		ร้อยละต่อคำตอบ	74.2%	16.1%	9.7%		100.0%

คำถามที่	กลุ่มอายุ	ตัวเลือก				รวม	
		มตรู	ปน	อีสาน	อื่นๆ		
17. กรุงเทพฯ พุดภาษาอีสานได้	น้อย	ความถี่	256	234	348	2	840
		ร้อยละต่อคำตอบ	30.5%	27.9%	41.4%	0.2%	100.0%
	กลาง	ความถี่	23	18	46		87
		ร้อยละต่อคำตอบ	26.4%	20.7%	52.9%		100.0%
	มาก	ความถี่	8	6	13		27
		ร้อยละต่อคำตอบ	29.6%	22.2%	48.1%		100.0%

คำถามที่	กลุ่มอายุ	ตัวเลือก				รวม	
		มตรู	ปน	อีสาน	อื่นๆ		
18. กรุงเทพฯ พุดภาษาไทยมาตรฐาน	น้อย	ความถี่	671	74	22		767
		ร้อยละต่อคำตอบ	87.5%	9.6%	2.9%		100.0%
	กลาง	ความถี่	63	14	3		80
		ร้อยละต่อคำตอบ	78.8%	17.5%	3.8%		100.0%
	มาก	ความถี่	20	5	4		29
		ร้อยละต่อคำตอบ	69.0%	17.2%	13.8%		100.0%

ดังแสดงในตารางที่ 5.12 แวดวงการใช้ภาษาทั้ง 4 ชนิดไม่มีความแตกต่างตามกลุ่มอายุอย่างชัดเจน เพราะว่าอันดับที่ 1 ของทั้ง 3 กลุ่มอยู่ที่เดียวกัน เช่น หากพูดกับผู้พูดภาษาไทยถิ่นอีสาน จะอยู่ที่ “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” หากพูดกับผู้พูดภาษาไทยมาตรฐาน จะอยู่ที่ “ภาษาไทยมาตรฐาน” โดยไม่ขึ้นอยู่กับกลุ่มอายุ มากกว่าอัตราร้อยละ 50.0% ของผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดในแต่ละกลุ่มด้วยซ้ำ ยกเว้นเมื่อกลุ่มอายุน้อยอยู่ที่กรุงเทพฯ และพูดกับผู้พูดภาษาไทยถิ่นอีสานได้ เข้าทำนองทฤษฎีการปรับใช้ภาษาให้เข้ากับผู้ฟัง (speech convergence)

ข้อค้นพบดังกล่าวมีความหมายเชิงความแตกต่างตามความเป็นทางการด้วย คือ คนไทยอีสานเลือกภาษาตามผู้ฟัง โดยเฉพาะมีแนวโน้มชัดเจนมากเมื่อพูดกับผู้พูดภาษาไทยมาตรฐาน นั่นอาจเป็นเพราะคิดว่าผู้พูดภาษาไทยมาตรฐานอาจไม่เข้าใจภาษาไทยถิ่นอีสาน แต่ผู้พูดภาษาไทยถิ่นอีสานน่าจะเข้าใจฟังภาษาไทยมาตรฐาน เนื่องจากภาษาไทยมาตรฐานมีฐานะเป็นภาษาราชการของประเทศไทย ความแตกต่างตามความเป็นทางการยังมีลักษณะสำคัญประการหนึ่งอีก คือ สถานที่พูดก็เป็นเกณฑ์ในการเลือกภาษาของคนไทยอีสาน โดยเฉพาะเมื่อพูดกับผู้พูดภาษาไทยถิ่นอีสานได้ ตารางที่ 5.12 แสดงให้เห็นว่า แวดวงที่พูดกับผู้พูดภาษาไทยถิ่นอีสานได้ เมื่ออยู่ที่กรุงเทพฯ “ภาษาไทยมาตรฐาน” จะอยู่ที่อันดับที่ 2 ถึงแม้ว่าอันดับที่ 1 จะอยู่ที่ “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษเฉพาะแวดวงนี้ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงนัยว่าคนไทยอีสานคิด 2 แบบ ในกรณีนี้คือเลือกภาษาไทยถิ่นอีสานเพราะผู้ฟังพูดภาษาไทยถิ่นอีสานได้ หรือ เลือกภาษาไทยมาตรฐานเพราะอยู่ที่กรุงเทพฯ

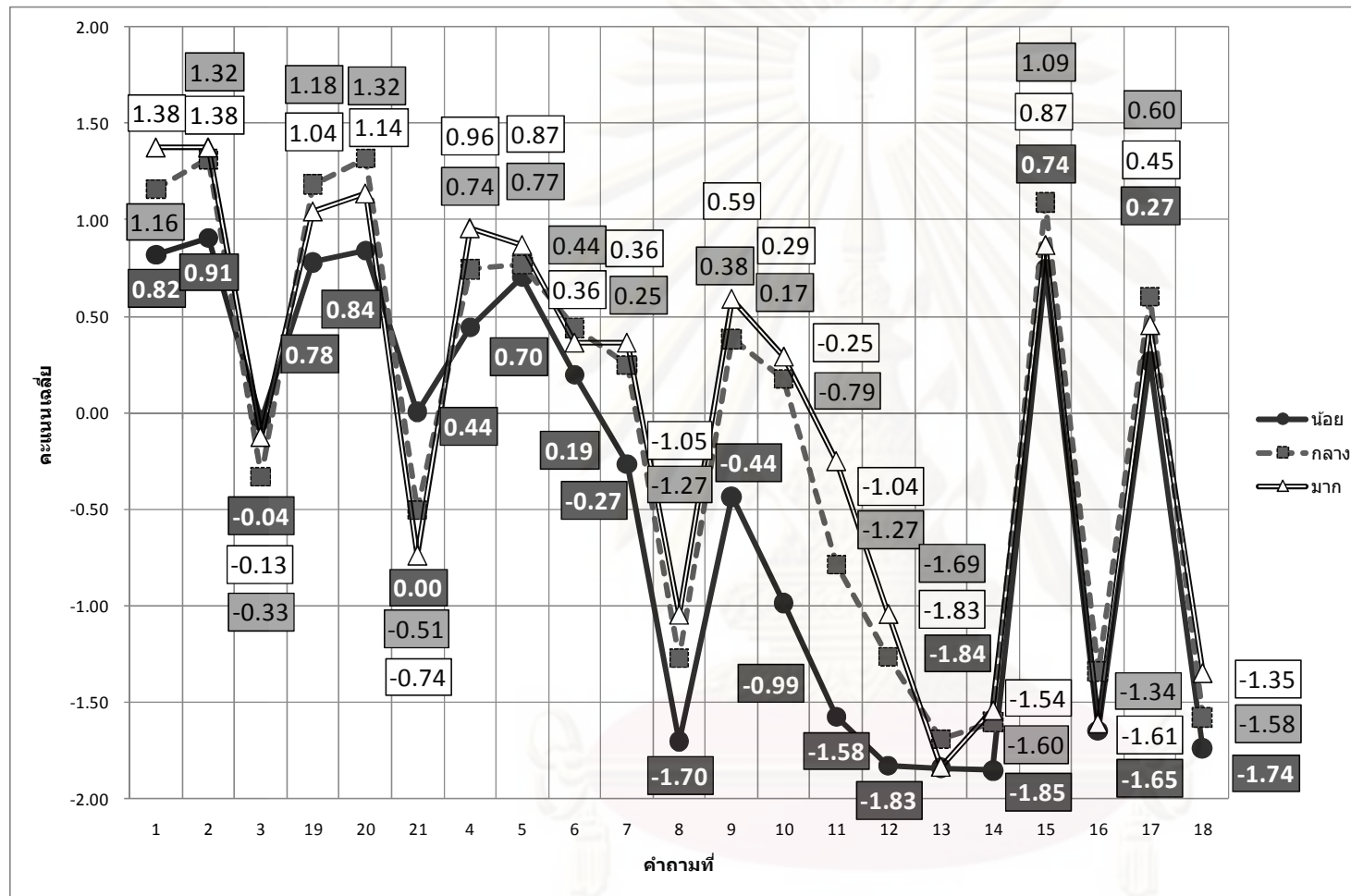
5.2 การเลือกภาษาของคนไทยอีสานตามอายุและแควงการใช้ภาษาโดยเฉลี่ย

ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะสรุปพฤติกรรมกรเลือกภาษาของคนไทยอีสานโดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ยนี้เหมือนกับคะแนนที่แสดงในข้อ 5.2.1 ไว้ ซึ่งมีความหมายว่า ยิ่งใกล้ -2.00 ยิ่งเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานมากขึ้น และ ยิ่งใกล้ +2.00 ยิ่งเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานหรือภาษาอื่น ๆ มากขึ้น ผู้วิจัยนำค่าเฉลี่ยมาวิเคราะห์ เพราะคิดว่าน้ำหนักของแต่ละตัวเลือกต่างกัน ระหว่างในกรณีผู้ให้ข้อมูลเลือกตัวเลือกนั้นเพียงตัวเดียว และในกรณีเลือกตัวเลือกอื่น ๆ ด้วย เช่น น้ำหนักของ “ภาษาไทยมาตรฐาน” จะต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบ 2 กรณีดังต่อไปนี้ กรณีที่พูดกับลูกด้วย “ภาษาไทยมาตรฐาน” เท่านั้น และกรณีที่พูดกับลูกโดยใช้ทั้ง “ภาษาไทยมาตรฐาน” และ “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” เพราะฉะนั้น ด้วยเกณฑ์อย่างในตารางที่ 3.41 นั่นคือ แปลงรูปแบบคำตอบทั้ง 16 แบบให้เป็นคะแนนระหว่าง +2.00 ถึง -2.00

ผลการวิเคราะห์ไม่ต่างจากที่เสนอไว้ในหัวข้อ 5.1 ซึ่งคนไทยอีสานมีความแตกต่างในการเลือกภาษาทั้งตามอายุและตามความเป็นทางการของแควงต่าง ๆ แต่มิใช่ว่ามีความแตกต่างในทุกแควง เพราะฉะนั้น ผู้วิจัยจึงจะกล่าวถึงเฉพาะลักษณะเด่นเท่านั้น เพื่อเพิ่มเติมผลการวิเคราะห์ในหัวข้อ 5.1

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



หมายเหตุ: "คำถามที่" เรียงตามลำดับที่ผู้วิจัยกล่าวถึงในหัวข้อ 5.1

ภาพที่ 5.3 การเลือกภาษาของแต่ละกลุ่มอายุ

ตารางที่ 5.13 การเลือกภาษาของแต่ละกลุ่มอายุ

		ที่บ้าน			ครอบครัวพูด			หมู่บ้าน		โรงเรียน		
	กลุ่มอายุ	1	2	3	19	20	21	4	5	6	7	8
คะแนนเฉลี่ย	น้อย	0.82	0.91	-0.04	0.78	0.84	0.00	0.44	0.70	0.19	-0.27	-1.70
	กลาง	1.16	1.32	-0.33	1.18	1.32	-0.51	0.74	0.77	0.44	0.25	-1.27
	มาก	1.38	1.38	-0.13	1.04	1.14	-0.74	0.96	0.87	0.36	0.36	-1.05
ความแตกต่าง	กลาง-น้อย	0.34	0.41	0.29	0.40	0.48	0.51	0.30	0.07	0.25	0.51	0.43
	มาก-กลาง	0.22	0.06	0.21	0.14	0.18	0.23	0.21	0.10	0.08	0.12	0.23
	มาก-น้อย	0.55	0.47	0.09	0.26	0.30	0.74	0.51	0.17	0.17	0.63	0.66
ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ โดย One way ANOVA		.074	.038	.254	.133	.038	.004	.029	.938	.294	.001	.000
			*			*	**	*			**	***

		ที่ทำงาน			รพ.	ศ.กลาง	บริเวณรอบ ม.	กรุงเทพฯ		
	กลุ่มอายุ	10	11	12	13	14	15	16	17	18
คะแนนเฉลี่ย	น้อย	-0.99	-1.58	-1.83	-1.84	-1.85	0.74	-1.65	0.27	-1.74
	กลาง	0.17	-0.79	-1.27	-1.69	-1.60	1.09	-1.34	0.60	-1.58
	มาก	0.29	-0.25	-1.04	-1.83	-1.54	0.87	-1.61	0.45	-1.35
ความแตกต่าง	กลาง-น้อย	0.34	0.40	0.41	0.48	0.29	0.51	0.30	0.07	0.25
	มาก-กลาง	0.22	0.14	0.06	0.18	0.21	0.23	0.21	0.10	0.08
	มาก-น้อย	0.55	0.26	0.47	0.30	0.09	0.74	0.51	0.17	0.17
ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ โดย One way ANOVA		.000	.000	.000	.212	.001	.212	.022	.333	.044
		***	***	***		***		*		*

p<0.05 *, p<0.01 **, p<0.001 ***

กล่องสีดำ = มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่า 1.00 (เสียงไปภาษาไทยถิ่นอีสาน)

กล่องสีเทา = มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่า 0.00 ต่ำกว่า 1.00 (เสียงไปภาษาไทยถิ่นอีสาน)

กล่องสีขาว = มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่า 1.00 (เสียงไปภาษาไทยมาตรฐาน)

ตัวหนา = มีความแตกต่างมากกว่า 0.50

ตัวหนา และขีดเส้น = มีความแตกต่างมากกว่า 1.00

ดังแสดงในตารางที่ 5.13 และ ภาพที่ 5.3 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนสูงสุดและต่ำสุดแล้ว จะเห็นได้ว่าไม่มีกลุ่มอายุและแควงใดที่ได้คะแนนเกิน +1.50 ในขณะที่เดียวกันทุกกลุ่มมีแควงที่มีคะแนนน้อยกว่า -1.50 มากกว่า 2 แควง ถ้าหากทุกคนเลือกแต่ “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” หรือ “ภาษาอื่น ๆ” เท่านั้น คะแนนจะเป็น +2.00 ถ้าหากทุกคนเลือกแต่ “ภาษาไทยมาตรฐาน” เท่านั้น คะแนนจะเป็น -2.00 อย่างสมบูรณ์ เพราะฉะนั้น ไม่ว่าจะกลุ่มอายุใดก็ตาม มีโอกาสที่คนไทยอีสานเกือบทุก

คนเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานนั้นน้อยกว่าโอกาสที่คนไทยอีสานเกือบทุกคนเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐาน สำหรับโอกาสแรก ต้องตระหนักว่าคนที่ไม่สามารถพูดภาษาไทยถิ่นอีสานได้ดีจะทำให้คะแนนเสียงไปทางภาษาไทยมาตรฐานได้ อย่างไรก็ตาม โอกาสที่สอง สะท้อนการเลือกภาษาของคนไทยอีสานอย่างดี คือ มีแควงที่คนไทยอีสานส่วนใหญ่เลือกใช้แต่ภาษาไทยมาตรฐาน โดยเฉพาะ คำถามที่ 13 และ 14 ที่ถามแควงที่พูดกับแพทย์ และพูดกับข้าราชการ ตรงกับกรณีนี้ อย่างแน่นอน เพราะคะแนนของทุก 3 กลุ่มไม่ถึง -1.50

เมื่อเปรียบเทียบคะแนนของแต่ละกลุ่มทุกแควง กลุ่มอายุน้อยมีคะแนนต่ำที่สุดอย่างสม่ำเสมอ ยกเว้น 2 แควงที่เกี่ยวข้องกับลูก ดังนั้น การเลือกภาษาของกลุ่มอายุน้อยจะเสียงไปทางภาษาไทยมาตรฐานมากที่สุดในทั้ง 3 กลุ่ม เมื่อพิจารณาความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มอายุน้อยและกลุ่มอายุอื่น ๆ แล้ว ลักษณะนี้เห็นได้ชัดเจนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในแควงที่โรงเรียน เมื่อพูดกับเพื่อนสนิทเรื่องวิชา แควงที่วัด แควงที่ทำงานทั้ง 3 แควง แต่สำหรับแควงที่วัด และแควงที่ทำงาน ซึ่งมีปัจจัยต่าง ๆ เกี่ยวข้องด้วย ดังกล่าวมาแล้วในข้อ 5.1

เมื่อเปรียบเทียบคะแนนของแต่ละกลุ่มในแต่ละแควง ความแตกต่างระหว่างกลุ่มอายุ หรือ ระหว่างแควงที่เห็นชัดเจนนั้น ตรงกับข้อสังเกตในข้อ 5.1 อาทิ แควงที่โรงเรียนทั้ง 3 แควง ส่วนแควงที่ทำงานมีความแตกต่างทั้งตามกลุ่มอายุ และตามความเป็นทางการ แควงที่วัด มีความแตกต่างตามกลุ่มอายุ แควงที่พูดกับคนไทยอีสานทั้ง 2 แควงมีความแตกต่างตามความเป็นทางการ หรือ สถานที่ที่พูดกัน นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นความแตกต่างที่อาจจะมองไม่เห็นในข้อที่ 5.1 ได้ อาทิ ถึงแม้ว่าทุก 3 กลุ่มเลือกภาษาไทยถิ่นอีสานเหมือนกัน ความเสียงไปของภาษาไทยถิ่นอีสานของแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกันบ้าง เช่น แควงที่บ้านเมื่อพูดกับพ่อ แควงที่บ้านเมื่อพูดกับแม่ แควงที่หมู่บ้านหรือละแวกบ้านเมื่อพูดกับเพื่อนสนิท เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีลักษณะเด่นตรงที่แควงพูดกับลูก และแควงลูกพูดกับพ่อแม่ แต่ประเด็นนี้มีความสำคัญต่อการรณรงค์ภาษาและการเปลี่ยนภาษา (ดูรายละเอียดใน 6.1)

5.3 สรุปการเลือกภาษาของคนไทยอีสาน

งานวิจัยนี้พบว่า การเลือกภาษาของคนไทยอีสานในแควงการใช้ภาษาต่าง ๆ มีลักษณะดังต่อไปนี้

โดยภาพรวม คนไทยอีสานมีแควงที่เลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาไทยมาตรฐานเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม โอกาสที่ผู้ให้ข้อมูลเกือบทุกคนเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานนั้นสูงกว่าได้แก่ แควงที่มีความเป็นทางการอย่างสูง ส่วนโอกาสที่เกือบทุกคนเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานนั้นต่ำกว่า แม้กระทั่งแควงที่มีความเป็นทางการน้อยมาก ตัวอย่างเช่น แควงที่บ้าน ความ

แตกต่างในเรื่องนี้อาจเกิดเพราะภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาที่เกือบทุกคนพูดได้ ส่วนภาษาไทยถิ่นอีสานมิได้เป็นเช่นนั้น

เมื่อพิจารณาอายุของผู้พูด สรุปได้ว่า กลุ่มที่มีอายุน้อยกว่ามักจะเอียงไปภาษาไทยมาตรฐานมากกว่ากลุ่มที่มีอายุสูงกว่า ความแตกต่างดังกล่าวเห็นชัดเจนขึ้นในแวดวงที่โรงเรียน แวดวงที่วัด และแวดวงที่ทำงาน เพราะแวดวงเหล่านี้มีแวดวงย่อยที่กลุ่มอายุน้อยค่อนข้างจะเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐาน ในขณะที่อีก 2 กลุ่มเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน อาจกล่าวได้ว่า กลุ่มอายุน้อยสลับภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นอีสานกับภาษาไทยมาตรฐานง่ายกว่าอีก 2 กลุ่มในกรณีที่เป็นทางการของแวดวงมีมากขึ้น แต่แวดวงที่เกี่ยวกับลูก ถึงแม้ว่ามีใช้พฤติกรรมจริง กลุ่มอายุน้อยกลับมีแนวโน้มที่อยากจะเลือกใช้และให้ลูกเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานพร้อมกัน

เมื่อพิจารณาความเป็นทางการ สรุปได้ว่า แวดวงใดมีความเป็นทางการสูง คนไทยอีสานมักจะเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐาน อาทิ แวดวงที่โรงพยาบาล และสถานที่ราชการ ส่วนในแวดวงที่มีความเป็นทางการ จะแปรตามสถานที่ เรื่องที่พูด และผู้ฟัง ยิ่งความเป็นทางการต่ำ คนไทยอีสานจะยิ่งเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานมากขึ้น ในทางตรงข้าม ยิ่งความเป็นทางการสูง คนไทยอีสานจะยิ่งเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานมากขึ้น

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 6

การร่ำรงภาษา และการเปลี่ยนภาษาของคนไทยอีสาน

บทนี้จะเสนอผลการวิเคราะห์สถานภาพของภาษาไทยถิ่นอีสานในแง่การร่ำรงภาษาและการเปลี่ยนภาษา คือ แสดงให้เห็นว่าคนไทยอีสานมีการเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานคงที่หรือน้อยลงตามกาลเวลา

การร่ำรงภาษาหมายความว่า เมื่อเปรียบเทียบผู้พูดภาษาใดภาษาหนึ่งมากกว่าสองสมัยขึ้นไป ผู้พูดภาษานั้นเลือกใช้นั้นคงที่ตามกาลเวลา เช่น ทั้งคนอายุมากและคนอายุน้อยเลือกใช้นั้นที่บ้าน โรงเรียน สถานที่ราชการ เป็นต้น เหมือนกัน ภาษานั้นจะคงอยู่ ส่วนการเปลี่ยนภาษาหมายความว่า ผู้พูดภาษานั้นเลือกใช้นั้นแควลงหรือกว้างขึ้นตามกาลเวลา เช่น คนอายุน้อยเลือกใช้คนละภาษากับภาษาที่คนอายุมากเลือกใช้ในโอกาสต่าง ๆ เช่น ที่บ้าน โรงเรียน สถานที่ราชการ เป็นต้น นั่นหมายความว่า ภาษาที่คนอายุมากเลือกใช้ถูกภาษาอื่น ๆ แทนที่ในยุคคนอายุน้อย หากมีแนวโน้มดังกล่าวเกิดขึ้น มีโอกาสมากที่ภาษานั้นจะสูญหายไป เนื่องจากถูกแทนที่ด้วยภาษาอื่น

ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ในบทที่ 5 คือ ผลการวิเคราะห์การเลือกภาษาของคนไทยอีสานในแวดวงต่าง ๆ มาใช้ในการวิเคราะห์การร่ำรงภาษาและการเปลี่ยนภาษา และนำวิธีการศึกษาเวลาเสมือนจริง (apparent-time studies) มาใช้ด้วย วิธีการศึกษาเรื่องเวลาเสมือนจริง คือ วิเคราะห์และเปรียบเทียบพฤติกรรมของผู้ที่มีอายุต่างกันมากกว่า 2 กลุ่มในเวลาเดียวกัน วิธีนี้สามารถบ่งบอกได้ว่าพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายหรือคนไทยอีสานจะเปลี่ยนไปตามกาลเวลาหรือไม่และอย่างไร โดยเปรียบเทียบกลุ่มที่มีอายุสูงกว่าและกลุ่มที่มีอายุน้อยกว่าเพื่อดูแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นในโอกาสต่างๆได้

6.1 ผลการวิเคราะห์ การร่ำรงภาษา และ การเปลี่ยนภาษา จากการเลือกภาษาในแวดวงที่บ้าน

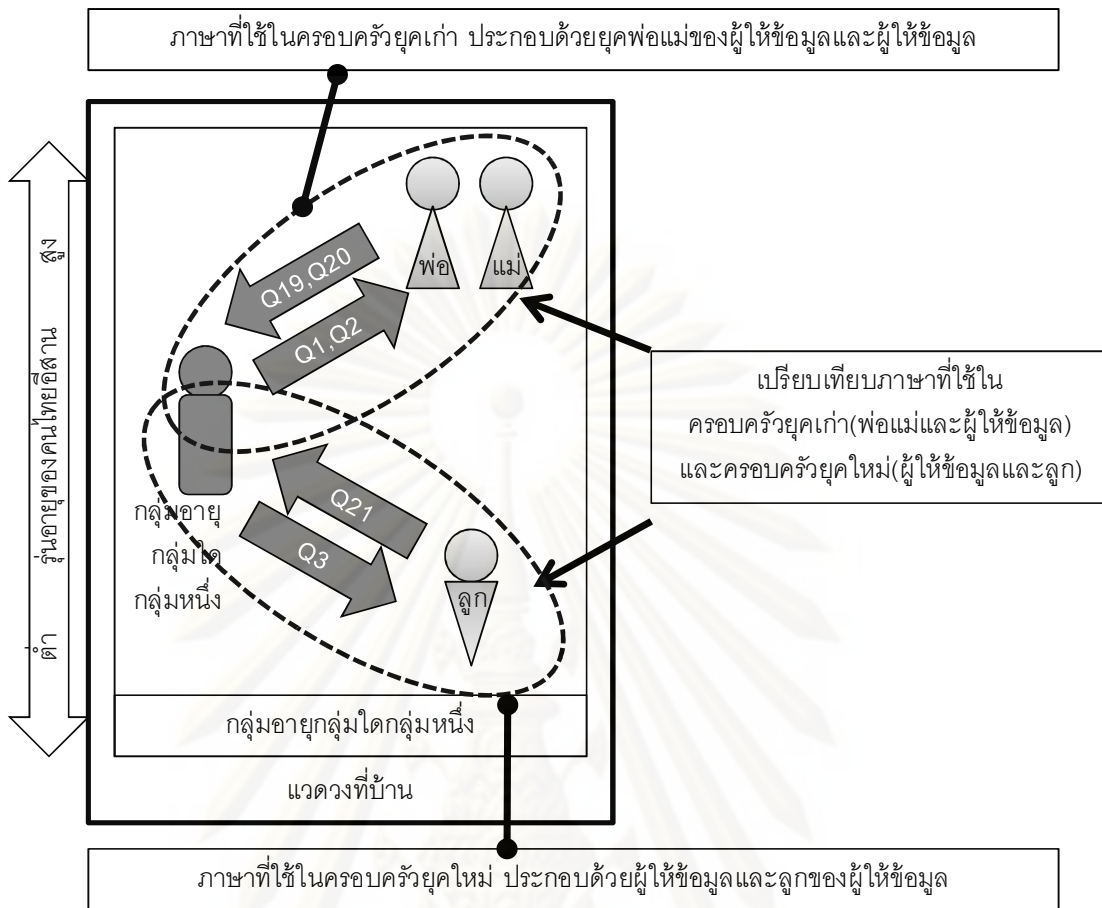
ผลการวิเคราะห์โดยพิจารณาแวดวงที่บ้านมีดังนี้ แวดวงนี้มีคำถาม 6 ข้อเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเลือกใช้ภาษาผู้ให้ข้อมูลต่อครอบครัว และการเลือกใช้ภาษาของครอบครัวต่อผู้ให้ข้อมูล ดังแสดงในตารางที่ 6.1 ผู้วิจัยจัดคำถามเหล่านี้เป็น 2 กลุ่ม อาทิ คำถามที่แสดงภาษาที่เลือกใช้ในครอบครัวยุคเก่า และ คำถามที่แสดงภาษาที่เลือกใช้ในครอบครัวยุคใหม่ กลุ่มแรกประกอบด้วย 4 ข้อ ได้แก่ 1. เมื่ออยู่ที่บ้าน ผู้ให้ข้อมูลพูดกับพ่อ 2. เมื่ออยู่ที่บ้าน ผู้ให้ข้อมูลพูดกับแม่ 19. พ่อของผู้ให้ข้อมูล พูดกับผู้ให้ข้อมูล และ 20. แม่ของผู้ให้ข้อมูล พูดกับผู้ให้ข้อมูล ส่วนกลุ่มที่สองประกอบด้วยคำถาม 2 ข้อ ได้แก่ 3. เมื่ออยู่ที่บ้าน ผู้ให้ข้อมูลพูดกับลูก และ 21. ลูกของผู้ให้ข้อมูล พูดกับผู้ให้ข้อมูล (ดูในภาพที่ 5.3 ทั้งสองกลุ่มแทนภาษาที่พ่อแม่เลือกใช้กับลูกและลูกเลือกใช้กับ

พ่อแม่ได้ ขึ้นอยู่กับว่าผู้ให้ข้อมูลมีฐานะเป็นลูกในกลุ่ม หรือผู้ให้ข้อมูลมีฐานะเป็นพ่อหรือแม่ในกลุ่มที่สอง ซึ่งสองกลุ่มต่างกันในแต่ละยุคของสมาชิกครอบครัว เพราะฉะนั้น การเปรียบเทียบภาษาที่ใช้ในครอบครัวยุคเก่าและยุคใหม่ หรือภาษาที่ใช้ระหว่างพ่อแม่กับผู้ให้ข้อมูลและระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับลูก สามารถบอกการชำระและการเปลี่ยนภาษาในครอบครัวได้ ถ้าครอบครัวยุคเก่าและยุคใหม่เลือกใช้ภาษาเดียวกัน สรุปได้ว่ามีการชำระภาษา เช่น ถ้าพ่อแม่และผู้ให้ข้อมูลสนทนากัน หรือผู้ให้ข้อมูลและลูกสนทนากัน โดยเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน เป็นต้น แต่ถ้าครอบครัวยุคเก่าและยุคใหม่เลือกใช้คนละภาษากัน แสดงว่า มีการเปลี่ยนภาษา

ตารางที่ 6.1 คำถามเกี่ยวกับการเลือกภาษาในแวดวงที่บ้าน

คำถามที่	แวดวงการใช้ภาษา	ยุคของครอบครัว
1	เมื่ออยู่ที่บ้าน ผู้ให้ข้อมูลพูดกับพ่อ	ครอบครัว ยุคเก่า
2	เมื่ออยู่ที่บ้าน ผู้ให้ข้อมูลพูดกับแม่	
3	เมื่ออยู่ที่บ้าน ผู้ให้ข้อมูลพูดกับลูก	
19	พ่อของผู้ให้ข้อมูล พูดกับผู้ให้ข้อมูล	ครอบครัว ยุคใหม่
20	แม่ของผู้ให้ข้อมูล พูดกับผู้ให้ข้อมูล	
21	ลูกของผู้ให้ข้อมูล พูดกับผู้ให้ข้อมูล	

หมายเหตุ: ตารางที่ 6.1 ดัดแปลงจากตารางที่ 5.3



หมายเหตุ

ลูกศรสีเทาเข้ม= การเลือกภาษา ทิศทางลูกศรแสดงจากผู้พูดถึงผู้ฟัง เลขในลูกศรแสดงรหัสคำถามใน ตารางที่ 6.1

รูปคนสีเทาเข้ม= ผู้ให้ข้อมูล (คนไทยอีสาน) แต่ละกลุ่มอายุ

วงกลม= เป้าหมายในการเปรียบเทียบ (ขอบเขตครอบครัว หรือ ขอบเขตของพ่อแม่และลูก)

ภาพที่ 6.1 การแบ่งคำถามเกี่ยวกับการเลือกภาษาในแวดวงที่บ้านเป็นครอบครัวยุคเก่าและครอบครัวยุคใหม่

จากผลการวิเคราะห์ พบว่า ภาษาที่ใช้ในครอบครัวของคนไทยอีสานมีทิศทางการเปลี่ยนภาษาเนื่องจากมีคนเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาหลักน้อยลง ซึ่งมีการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานในการสื่อสารบ่อยกว่าภาษาอื่น ๆ น้อยลง แต่มิใช่ว่าจะเปลี่ยนเป็นใช้ภาษาไทยมาตรฐานทั้งหมด การเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานยังอยู่ ถึงแม้ว่ามีใช้ภาษาหลักก็ตาม

ผู้วิจัยได้นำคะแนนที่แปลงมาจาก Multiple response มาวิเคราะห์ (ดูรายละเอียดในหัวข้อ 3.5.2 และ 5.2) คะแนนที่เป็นบวก หรือ ลบมีความหมายว่า ยิ่งใกล้ -2.00 ยิ่งเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานมาก และ ยิ่งใกล้ +2.00 ยิ่งเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานหรือภาษาอื่น ๆ มาก (ดูตารางที่ 6.2)

ตารางที่ 6.2 รูปแบบคำตอบ Multiple Response ในคำถามเกี่ยวกับการเลือกภาษาในแบบสอบถาม และ คะแนนที่แปลมาจากแต่ละรูปแบบคำถามเพื่อคิดค่าเฉลี่ย

รูปแบบ	มตฐ	ปน	อีสาน	อื่นๆ	คะแนน
1					ไม่นับ
2				√	2.00
3			√		2.00
4			√	√	2.00
5		√			0.00
6		√		√	1.00
7		√	√		1.00
8		√	√	√	1.00
9	√				-2.00
10	√			√	0.00
11	√		√		0.00
12	√		√	√	0.00
13	√	√			-1.00
14	√	√		√	0.00
15	√	√	√		0.00
16	√	√	√	√	0.00

หมายเหตุ

√ แสดงว่าผู้ให้ข้อมูลเลือกตัวเลือกนี้

มตฐ = “ภาษาไทยมาตรฐาน” ปน = “ภาษาไทยมาตรฐานปนกับภาษาไทยถิ่นอีสาน”

อีสาน = “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” อื่น ๆ = “ภาษาอื่น ๆ”

เมื่อมีคนเลือกตัวเลือก “อื่นๆ” วิธีการแปลคะแนนถือว่าเหมือนเลือก “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” เพราะภาษาอื่น ๆ ส่วนใหญ่ภาษาพื้นเมืองภาคอีสานซึ่งไม่ใช่ภาษาไทยมาตรฐาน และความถี่ “อื่นๆ” น้อยจนไม่ส่งอิทธิพลต่อค่าเฉลี่ยมาก

ตารางนี้เหมือนตารางที่ 3.41

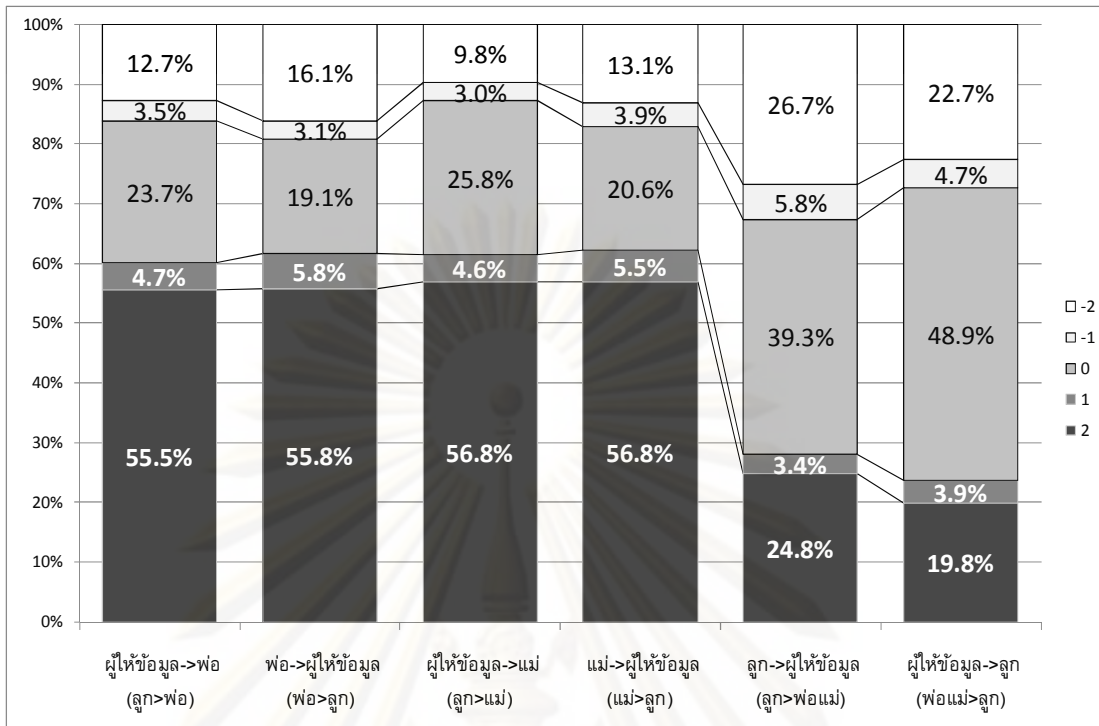
ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 6.3 การเลือกภาษาของคนไทยอีสานในแวดวงที่บ้าน

คะแนนเฉลี่ย		ทุกกลุ่มอายุ					
		ผู้ให้ข้อมูล->พ่อ (ลูก>พ่อ)	พ่อ->ผู้ให้ข้อมูล (พ่อ>ลูก)	ผู้ให้ข้อมูล->แม่ (ลูก>แม่)	แม่->ผู้ให้ข้อมูล (แม่>ลูก)	ลูก->ผู้ให้ข้อมูล (ลูก>พ่อแม่)	ผู้ให้ข้อมูล->ลูก (พ่อแม่>ลูก)
2	ความถี่	464	468	471	476	159	199
	ร้อยละ	55.5%	55.8%	56.8%	56.8%	19.8%	24.8%
1	ความถี่	39	49	38	46	31	27
	ร้อยละ	4.7%	5.8%	4.6%	5.5%	3.9%	3.4%
0	ความถี่	198	160	214	173	393	316
	ร้อยละ	23.7%	19.1%	25.8%	20.6%	48.9%	39.3%
-1	ความถี่	29	26	25	33	38	47
	ร้อยละ	3.5%	3.1%	3.0%	3.9%	4.7%	5.8%
-2	ความถี่	106	135	81	110	182	215
	ร้อยละ	12.7%	16.1%	9.8%	13.1%	22.7%	26.7%
รวม	ความถี่	836	838	829	838	803	804
	ร้อยละ	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

หมายเหตุ

- 2 = เลือกภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาหลักอย่างมาก
- 1 = เลือกภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาหลัก
- 0 = เลือกทั้งสองภาษาโดยมีน้ำหนักเท่ากัน
- 1 = เลือกภาษาไทยถิ่นมาตรฐานเป็นภาษาหลัก
- 2 = เลือกภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาหลักอย่างมาก



ภาพที่ 6.2 การเลือกภาษาของคนไทยอีสานในแควงที่บ้าน

เมื่อพิจารณาภาพรวม (ดูตารางที่ 6.3 ประกอบกับ ภาพที่ 6.2) จะสังเกตเห็นลักษณะสำคัญ 3 ประการดังต่อไปนี้

1. คนที่เลือกภาษาไทยถิ่นอีสานอย่างเดียวในการสนทนาระหว่างพ่อกับผู้ให้ข้อมูล และแม่กับผู้ให้ข้อมูล มีอัตราสูงกว่าคนที่เลือกภาษาไทยถิ่นอีสานอย่างเดียวในการสนทนาระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับลูก อาทิ คนที่เลือกภาษาไทยถิ่นอีสานอย่างเดียวมี 55.5% เมื่อผู้ให้ข้อมูลพูดกับพ่อ มี 55.8% เมื่อพ่อพูดกับผู้ให้ข้อมูล มี 56.8% เมื่อผู้ให้ข้อมูลพูดกับแม่ มี 56.8% เมื่อแม่พูดกับผู้ให้ข้อมูล มี 19.8% เมื่อลูกพูดกับผู้ให้ข้อมูล และมี 24.8% เมื่อผู้ให้ข้อมูลพูดกับลูก

2. คนที่เลือกภาษาไทยมาตรฐานอย่างเดียวในการสนทนาระหว่างพ่อกับผู้ให้ข้อมูล และแม่กับผู้ให้ข้อมูล มีอัตราต่ำกว่า คนที่เลือกภาษาไทยมาตรฐานอย่างเดียวในการสนทนาระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับลูก อาทิ คนที่เลือกภาษาไทยมาตรฐานอย่างเดียวมี 12.7% เมื่อผู้ให้ข้อมูลพูดกับพ่อ มี 16.1% เมื่อพ่อพูดกับผู้ให้ข้อมูล มี 9.8% เมื่อผู้ให้ข้อมูลพูดกับแม่ มี 13.1% เมื่อแม่พูดกับผู้ให้ข้อมูล มี 22.7% เมื่อลูกพูดกับผู้ให้ข้อมูล และมี 26.7% เมื่อผู้ให้ข้อมูลพูดกับลูก

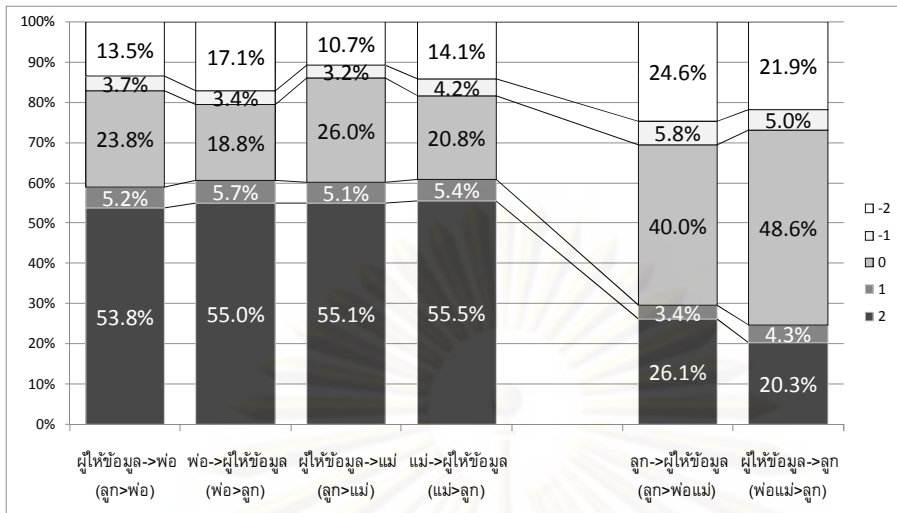
3. คนที่เลือกทั้งสองภาษาโดยมีน้ำหนักเท่ากันในการสนทนาระหว่างพ่อกับผู้ให้ข้อมูล และแม่กับผู้ให้ข้อมูล มีอัตราต่ำกว่าคนที่เลือกทั้งสองภาษาโดยมีน้ำหนักเท่ากันในการสนทนา ระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับลูก อาทิ คนที่เลือกทั้งสองภาษาโดยมีน้ำหนักเท่ากันมี 23.7% เมื่อผู้ให้ข้อมูลพูดกับพ่อ มี 19.1% เมื่อพ่อพูดกับผู้ให้ข้อมูล มี 25.8% เมื่อผู้ให้ข้อมูลพูดกับแม่ มี 20.8% เมื่อแม่พูดกับผู้ให้ข้อมูล มี 48.9% เมื่อลูกพูดกับผู้ให้ข้อมูล และมี 39.3% เมื่อผู้ให้ข้อมูลพูดกับลูก

ลักษณะสำคัญ 3 ประการดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าคนไทยอีสานบางส่วนเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานด้วย หรือ เลือกใช้แต่ภาษาไทยมาตรฐานในการสนทนาระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับลูก ถึงแม้ว่าเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานอย่างเดียวในการสนทนาระหว่างผู้ให้ข้อมูลและพ่อแม่ก็ตาม เพราะฉะนั้น สำหรับภาษาที่ใช้ระหว่างพ่อแม่และลูกของครอบครัวยุคเก่า การเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานอย่างเดียวมีอัตราสูง ส่วนภาษาที่ใช้ระหว่างพ่อแม่และลูกของครอบครัวยุคใหม่ การเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานมีอัตราสูง อนึ่ง เนื่องจากข้อมูลเกี่ยวกับการพูดกับลูกรวมถึงคำตอบของคนที่ไม่มียุคจริง คำตอบแบบนี้จึงน่าจะสะท้อนความประสงค์ที่ว่าถ้าผู้ให้ข้อมูลมีลูกแล้วจะเลือกใช้ภาษาอะไรกับลูก และอยากให้ลูกเลือกใช้ภาษาอะไรกับผู้ให้ข้อมูล มากกว่าพฤติกรรมการเลือกใช้ภาษากับลูกจริง² สรุปได้คือว่า สำหรับภาษาที่ใช้ระหว่างพ่อแม่และลูกของครอบครัวยุคใหม่ คนที่อยากจะใช้ภาษาไทยมาตรฐานเมื่อมีลูกในอนาคตมีอัตราสูง อย่างไรก็ตาม การใช้ภาษาไทยมาตรฐานในการสนทนาระหว่างพ่อแม่และลูกของยุคใหม่ ไม่ใช่ว่านำมาแทนที่ภาษาไทยถิ่นอีสาน เพราะอัตราที่ลดลงตามรุ่นอายุ คือ อัตราของคนที่ไม่เลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาหลักอย่างเดียว” แต่การเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานเองยังมีอยู่ ดังแสดงให้เห็นจากอัตรา “การเลือกทั้งสองภาษาโดยมีน้ำหนักเท่ากัน” จึงแสดงให้เห็นว่า คนไทยอีสานยังคงเลือก หรือ มีความประสงค์ที่จะเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานกับลูก เพียงแต่ก็นำภาษาไทยมาตรฐานมาเสริมเท่านั้น (ดูตารางที่ 6.3 และภาพที่ 6.2)

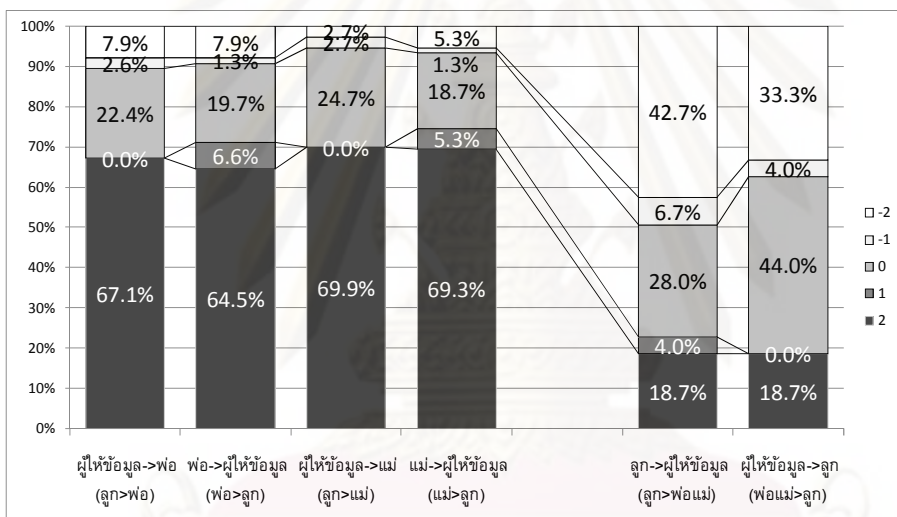
² คำถามเกี่ยวกับการเลือกภาษาของผู้ให้ข้อมูลเมื่อพูดกับลูก มีหมายเหตุว่า “ถ้าไม่มีลูก กรุณาตอบโดยสมมุติว่า ถ้ามีลูกแล้ว ท่านจะใช้ภาษาใดในการสื่อสารกับลูก” ส่วนคำถามเกี่ยวกับการเลือกภาษาของลูกเมื่อพูดกับผู้ให้ข้อมูลมีหมายเหตุว่า “ถ้าไม่มีลูก กรุณาตอบโดยสมมุติว่า ถ้าท่านมีลูก อยากให้ลูกใช้ภาษาอะไร” ดังนั้น ผู้วิจัยตีความคำตอบของคนที่ไม่มียุคจริงว่าสะท้อนความประสงค์ของผู้ให้ข้อมูลว่าอยากให้ลูกสัมผัสกับภาษาอะไรบ้าง และสามารถพูดภาษาอะไรได้ดีบ้าง

ตารางที่ 6.6 การเลือกภาษาของคนไทยอีสานแต่ละกลุ่มอายุในแควงที่บ้าน (กลุ่มอายุมาก)

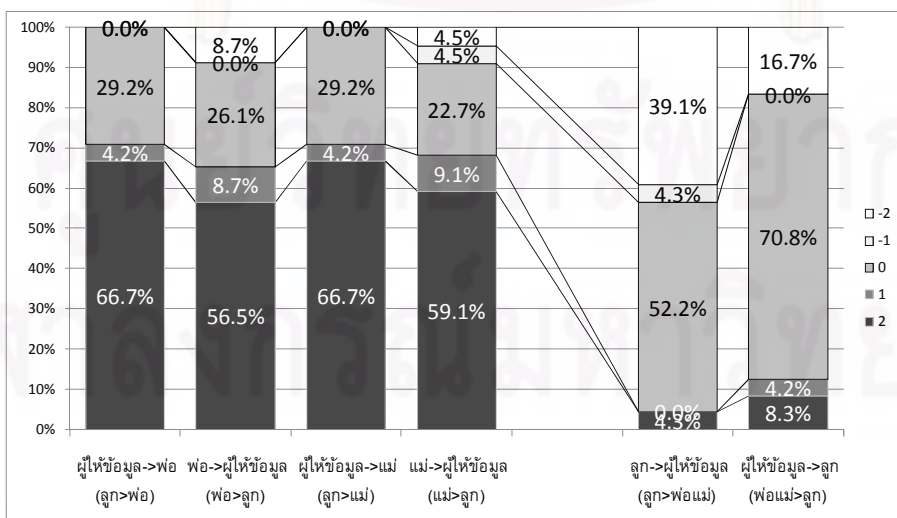
คะแนนเฉลี่ย	อายุมาก						
	ผู้ให้ข้อมูล->พ่อ (ลูก>พ่อ)	พ่อ->ผู้ให้ข้อมูล (พ่อ>ลูก)	ผู้ให้ข้อมูล->แม่ (ลูก>แม่)	แม่->ผู้ให้ข้อมูล (แม่>ลูก)	ลูก->ผู้ให้ข้อมูล (ลูก>พ่อแม่)	ผู้ให้ข้อมูล->ลูก (พ่อแม่>ลูก)	
2	ความถี่	16	13	16	13	1	2
	ร้อยละ	66.7%	56.5%	66.7%	59.1%	4.3%	8.3%
1	ความถี่	1	2	1	2		1
	ร้อยละ	4.2%	8.7%	4.2%	9.1%	0.0%	4.2%
0	ความถี่	7	6	7	5	12	17
	ร้อยละ	29.2%	26.1%	29.2%	22.7%	52.2%	70.8%
-1	ความถี่				1	1	
	ร้อยละ	0.0%	0.0%	0.0%	4.5%	4.3%	0.0%
-2	ความถี่		2		1	9	4
	ร้อยละ	0.0%	8.7%	0.0%	4.5%	39.1%	16.7%
รวม	ความถี่	24	23	24	22	23	24
	ร้อยละ	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%



ภาพที่ 6.3 การเลือกภาษาของคนไทยอีสานแต่ละกลุ่มอายุในเวดจที่บ้าน (กลุ่มอายุน้อย)



ภาพที่ 6.4 การเลือกภาษาของคนไทยอีสานแต่ละกลุ่มอายุในเวดจที่บ้าน (กลุ่มอายุกลาง)



ภาพที่ 6.5 การเลือกภาษาของคนไทยอีสานแต่ละกลุ่มอายุในเวดจที่บ้าน (กลุ่มอายุมาก)

เมื่อพิจารณาโดยแบ่งตามกลุ่มอายุ (แสดงในตารางที่ 6.4 6.5 และ 6.6 และภาพที่ 6.3 6.4 และ 6.5) ลักษณะชัดเจนที่แตกต่างตามกลุ่มอายุมี 3 ประการ โดยเฉพาะ 2 ประการใน 3 ประการ เหมือนกับผลการวิเคราะห์ภาพรวม

1. กลุ่มอายุมากและกลุ่มอายุกลาง มีแนวโน้มดังต่อไปนี้อย่างชัดเจน กล่าวคือ คนที่เลือกภาษาไทยถิ่นอีสานอย่างเดียวในการสนทนาระหว่างพ่อกับผู้ให้ข้อมูล และแม่กับผู้ให้ข้อมูล มีอัตราสูงกว่า คนที่เลือกภาษาไทยถิ่นอีสานอย่างเดียวในการสนทนาระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับลูก เช่น ในกลุ่มอายุมาก คนที่เลือกภาษาไทยถิ่นอีสานอย่างเดียวนั้นมี 56.5% เมื่อพ่อพูดกับผู้ให้ข้อมูล ฯลฯ แต่มี 4.3% เมื่อลูกพูดกับผู้ให้ข้อมูล และมี 8.3% เมื่อผู้ให้ข้อมูลพูดกับลูก ในกลุ่มอายุกลาง คนที่เลือกภาษาไทยถิ่นอีสานอย่างเดียวนั้นมี 64.5% เมื่อพ่อพูดกับผู้ให้ข้อมูล แต่มี 18.7% เมื่อลูกพูดกับผู้ให้ข้อมูล และ เมื่อผู้ให้ข้อมูลพูดกับลูก

2. กลุ่มอายุกลางและกลุ่มอายุมาก มีแนวโน้มดังต่อไปนี้อย่างชัดเจน กล่าวคือ คนที่เลือกภาษาไทยมาตรฐานอย่างเดียวในการสนทนาระหว่างพ่อกับผู้ให้ข้อมูล และแม่กับผู้ให้ข้อมูล มีอัตราต่ำกว่า คนที่เลือกภาษาไทยมาตรฐานอย่างเดียวในการสนทนาระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับลูก เช่น ในกลุ่มอายุกลาง คนที่เลือกภาษาไทยมาตรฐานอย่างเดียวนั้นมี 7.9% เมื่อพ่อพูดกับผู้ให้ข้อมูล และเมื่อผู้ให้ข้อมูลพูดกับพ่อ แต่มี 42.7% เมื่อลูกพูดกับผู้ให้ข้อมูล และมี 33.3% เมื่อผู้ให้ข้อมูลพูดกับลูก ในกลุ่มอายุมากไม่มีใครเลือกภาษาไทยมาตรฐานอย่างเดียวเมื่อผู้ให้ข้อมูลพูดกับพ่อและแม่ แต่มี 39.1% เมื่อลูกพูดกับผู้ให้ข้อมูล และมี 16.7% เมื่อผู้ให้ข้อมูลพูดกับลูก

ลักษณะสำคัญ 2 ประการดังกล่าว ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า คนไทยอีสานที่มีอายุสูงกว่ามีแนวโน้มในเรื่องต่อไปนี้ชัดเจนกว่าคนที่อายุน้อยกว่า คือ คนไทยอีสานบางส่วนในกลุ่มที่มีอายุสูงกว่าเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานอย่างเดียวในการสนทนาระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับลูกแต่กลับเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานอย่างเดียวในการสนทนาระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับพ่อแม่ อย่างไรก็ตาม แนวโน้มการนำภาษาไทยมาตรฐานมาใช้ในการสนทนาระหว่างพ่อแม่และลูกของครอบครัวยุคใหม่ สรุปลงได้โดยแบ่งตามอายุ ดังนี้ ในกลุ่มอายุกลางและกลุ่มอายุมาก ถึงแม้ว่าหลายคนยังเลือกหรือ ยังมีความประสงค์ที่จะเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานกับลูกอยู่ แต่คนที่เลือกเฉพาะภาษาไทยมาตรฐานแทนภาษาไทยถิ่นอีสานก็มีอัตราสูงด้วย ซึ่งในเรื่องนี้เห็นชัดเจนกว่าในกลุ่มอายุน้อย

ส่วน ประการที่ 3 ซึ่งไม่ได้กล่าวไว้ในผลการวิเคราะห์ภาพรวม คือ เปรียบเทียบอัตราของคนที่เลือกเฉพาะภาษาไทยมาตรฐานอย่างเดียวนั้น เมื่อผู้ให้ข้อมูลพูดกับลูก และเมื่อลูกพูดกับผู้ให้ข้อมูล สำหรับกลุ่มอายุน้อย อัตราการใช้ใน 2 กรณีนี้ไม่ต่างกันมาก แต่สำหรับกลุ่มอายุกลางและกลุ่มอายุมาก อัตราการใช้เมื่อลูกพูดกับผู้ให้ข้อมูลสูงกว่าเมื่อผู้ให้ข้อมูลพูดกับลูก กลุ่มอายุกลางและกลุ่มอายุมากมีอัตราการใช้เมื่อลูกพูดกับผู้ให้ข้อมูลสูงกว่าเมื่อผู้ให้ข้อมูลพูดกับลูก เช่น กลุ่มอายุ

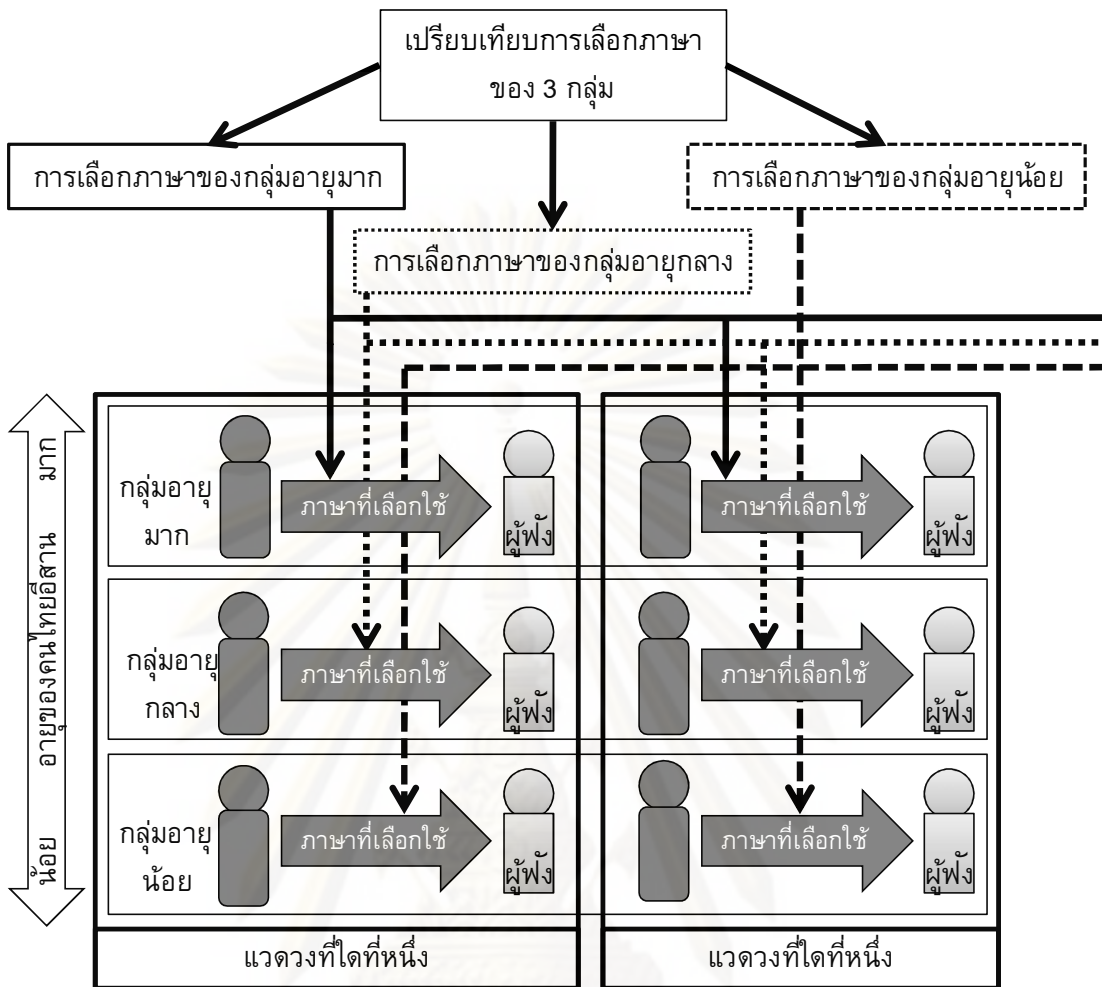
น้อยมี 21.9% เมื่อผู้ให้ข้อมูลพูดกับลูกและมี 24.6% เมื่อลูกพูดกับผู้ให้ข้อมูล ซึ่งต่างกัน 1.1 เท่า กลุ่มอายุกลางมี 33.3% เมื่อผู้ให้ข้อมูลพูดกับลูกและมี 42.7% เมื่อลูกพูดกับผู้ให้ข้อมูล ซึ่งต่างกัน 1.3 เท่า และกลุ่มอายุมากมี 16.7% เมื่อผู้ให้ข้อมูลพูดกับลูกและมี 39.1% เมื่อลูกพูดกับผู้ให้ข้อมูล ซึ่งต่างกัน 2.3 เท่า ข้อค้นพบประการที่ 3 นี้แสดงให้เห็นว่า ในครอบครัวคนไทยอีสาน กลุ่มอายุกลาง และกลุ่มอายุมาก มีครอบครัวดังต่อไปนี้ คือ ลูกผู้ให้ข้อมูลเลือกเฉพาะภาษาไทยมาตรฐานถึงแม้ว่าผู้ให้ข้อมูลนำภาษาไทยถิ่นอีสานมาใช้กับลูก อนึ่ง เนื่องจากข้อมูลเกี่ยวกับลูกรวมถึงคำตอบของคนที่ไม่ได้มีลูกจริง จึงสรุปได้ว่าคนไทยอีสานกลุ่มอายุกลางและกลุ่มอายุมากมักจะมี ความประสงค์ว่าอยากให้ลูกผู้ให้ข้อมูลเลือกใช้แต่ภาษาไทยมาตรฐานอย่างเดียว มากกว่าที่คนไทยอีสาน กลุ่มอายุน้อยคิด อย่างไรก็ตาม ภาษาที่ใช้ในครอบครัวของคนไทยอีสานกลุ่มอายุกลางและกลุ่ม อายุมาก มักจะมีแนวโน้มว่า เปลี่ยนเป็นภาษาไทยมาตรฐานมากขึ้นตามรุ่นอายุ

6.2 ผลการวิเคราะห์ การธำรงภาษา และการเปลี่ยนภาษา จากการเลือกภาษาในแวดวงอื่น ๆ

ผลการวิเคราะห์เมื่อพิจารณาทุกแวดวง ซึ่งมีทั้งหมด 21 แวดวง และเทียบจำนวนแวดวงที่ เลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานให้เป็นโอกาสที่เลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานอย่างกว้างหรืออย่างแคบ ถ้า แวดวงดังกล่าวของกลุ่มที่มีอายุสูงกว่าและของกลุ่มที่มีอายุน้อยกว่ามีจำนวนเท่ากัน สรุปได้ว่าการ ธำรงภาษา เพราะขอบเขตที่คนไทยอีสานเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานไม่กว้างขึ้นและแคบลงตามรุ่น อายุ ถ้าแวดวงดังกล่าวของแต่ละกลุ่มมีจำนวนต่างกัน สรุปได้ว่าการเปลี่ยนภาษา เพราะขอบเขตที่ เลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานกว้างขึ้นหรือแคบลงตามรุ่นอายุของคนไทยอีสาน (ดูภาพที่ 6.6)

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



หมายเหตุ

ลูกศรสีเทาเข้ม = การเลือกภาษา ทิศทางลูกศรแสดงจากผู้พูดถึงผู้ฟัง

รูปคนสีเทาเข้ม = ผู้ให้ข้อมูล (คนไทยอีสาน) แต่ละกลุ่มอายุ

ภาพที่ 6.6 เปรียบเทียบการเลือกภาษาในแต่ละแคว้น (21 แคว้น)

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างกลุ่มอายุเกี่ยวกับภาษาที่ใช้ในแต่ละแคว้นรวม 21 แคว้น พบว่าภาษาไทยถิ่นอีสานอยู่ในภาวะการเปลี่ยนภาษา คือ คนไทยอีสานมักจะเปลี่ยนภาษาของตัวเอง นั่นคือ ภาษาไทยถิ่นอีสานมาเป็นภาษาไทยมาตรฐานตามรุ่นอายุ นั่นคือ ยิ่งอายุน้อยลง จำนวนแคว้นที่เลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาหลักก็ยิ่งน้อยลง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 6.7 ภาษาที่ใช้เป็นภาษาหลักในแวดวงต่าง ๆ ของแต่ละกลุ่ม

คำถามที่	แวดวงการใช้ภาษา ประโยคเต็มของคำถาม									
1	เมื่ออยู่ที่บ้าน ผู้ให้ข้อมูลพูดกับพ่อ									
2	เมื่ออยู่ที่บ้าน ผู้ให้ข้อมูลพูดกับแม่									
3	เมื่ออยู่ที่บ้าน ผู้ให้ข้อมูลพูดกับลูก									
19	พ่อของผู้ให้ข้อมูล พูดกับผู้ให้ข้อมูล									
20	แม่ของผู้ให้ข้อมูล พูดกับผู้ให้ข้อมูล									
21	ลูกของผู้ให้ข้อมูล พูดกับผู้ให้ข้อมูล									
4	เมื่ออยู่ในหมู่บ้าน พูดกับเพื่อนสนิท เรื่องแผนที่จะไปเที่ยวกันสุดสัปดาห์									
5	เมื่ออยู่ในหมู่บ้าน พูดกับเพื่อนบ้าน เรื่องเทศกาลที่จะจัดกัน									
6	เมื่ออยู่ที่โรงเรียน พูดกับเพื่อนสนิท เรื่องแผนที่จะไปเที่ยวหลังเลิกเรียน									
7	เมื่ออยู่ที่โรงเรียน พูดกับเพื่อนสนิท เรื่องวิชาที่เรียน									
8	เมื่ออยู่ที่โรงเรียน พูดกับครู เรื่องปัญหาในวิชาที่เรียน									
9	เมื่ออยู่ที่วัด พูดกับพระสงฆ์									
10	เมื่ออยู่ที่ทำงาน พูดกับเพื่อนร่วมงาน เรื่องแผนที่จะไปทานข้าวเย็นกันหลังเลิกงาน									
11	เมื่ออยู่ที่ทำงาน พูดกับเพื่อนร่วมงาน เรื่องการจัดประชุม									
12	เมื่ออยู่ที่ทำงาน พูดกับหัวหน้า เรื่องการจัดประชุม									
13	เมื่ออยู่ที่โรงพยาบาล พูดกับแพทย์									
14	เมื่ออยู่ที่ศาลากลาง พูดกับข้าราชการ									
15	เมื่ออยู่ระหว่างทางบริเวณรอบ ๆ มหาวิทยาลัย พูดกับคนที่พูดภาษาไทยถิ่นอีสานได้ซึ่งเขาพูดกับผู้ให้ข้อมูลเพื่อถามทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ									
16	เมื่ออยู่ระหว่างทางบริเวณรอบ ๆ มหาวิทยาลัย พูดกับคนที่พูดภาษาไทยมาตรฐาน ซึ่งเขาพูดกับผู้ให้ข้อมูลเพื่อถามทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ									
17	เมื่ออยู่ที่กรุงเทพฯ พูดกับคนที่พูดภาษาไทยถิ่นอีสานได้ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลพูดกับเขาเพื่อถามทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ									
18	เมื่ออยู่ที่กรุงเทพฯ พูดกับคนที่พูดภาษาไทยมาตรฐาน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลพูดกับเขาเพื่อถามทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ									

คำถามที่	ผู้ตอบต่อครอบครัว			ครอบครัวต่อผู้ตอบ			หมู่บ้าน		โรงเรียน			วัด	
	1	2	3	19	20	21	4	5	6	7	8	9	
กลุ่มอายุ	น้อย	2	2	-1	2	2	-2	2	2	1	-1	-2	-1
	กลาง	2	2	-2	2	2	-2	2	2	1	1	-2	2
	มาก	2	2	-1	2	2	-2	2	2	2	2	-2	2

คำถามที่	ที่ทำงาน			สถานที่ราชการ		บริเวณรอบมหาวิทยาลัย		กรุงเทพฯ			
	10	11	12	13	14	15	16	17	18	B	
กลุ่มอายุ	น้อย	-2	-2	-2	-2	-2	2	-2	1	-2	มี
	กลาง	1	-2	-2	-2	-2	2	-2	1	-2	มี
	มาก	1	1	-1	-1	-2	2	-2	1	-2	มี

หมายเหตุ

2	เลือกภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นหลักอย่างมาก
1	เลือกภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นหลัก
-1	เลือกภาษาไทยมาตรฐานเป็นหลัก
-2	เลือกภาษาไทยมาตรฐานเป็นหลักอย่างมาก

หมายเหตุ ตารางที่ 6.7 ดัดแปลงจากตารางที่ 5.3 แนวโน้มการเลือกภาษา ในแวดวงการใช้ภาษาแต่ละแวดวง

ตารางที่ 6.7 แสดงให้เห็นภาษาที่แต่ละกลุ่มมักจะเลือกใช้ในแวดวงต่าง ๆ ซึ่ง 2 และ 1 แทนคนไทยอีสานกลุ่มอายุนั้น ๆ ส่วนใหญ่เลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาหลักในแวดวงนี้ ส่วน -1 และ -2 แทนการเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาหลัก 2 และ -2 แทนความเอียงไปภาษานั้นอย่างมาก

ตารางที่ 6.8 จำนวนแวดวงที่คนไทยอีสานแต่ละกลุ่มเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานหรือภาษาไทยมาตรฐานเป็นส่วนใหญ่

		อีสาน (2,1)	มตฐ (-1,-2)
กลุ่มอายุ	น้อย	9	12
	กลาง	12	9
	มาก	13	8

หมายเหตุ

อีสาน (2,1) = แวดวงที่คนส่วนใหญ่เลือกภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นหลัก

(แวดวงที่ แทนด้วย 2 และ 1 ในตารางที่ 6.7)

มตฐ (-1,-2) = แวดวงที่คนส่วนใหญ่เลือกภาษาไทยมาตรฐานเป็นหลัก

(แวดวงที่ แทนด้วย -2 และ -1 ในตารางที่ 6.7)

ส่วนตารางที่ 6.8 เป็นการแปลงข้อมูลจากตารางที่ 6.7 ให้เป็นจำนวนแวดวงที่คนในแต่ละกลุ่มส่วนใหญ่เลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานหรือภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาหลัก จาก 21 แวดวง กลุ่มอายุมากมีแวดวงที่คนส่วนใหญ่เลือกภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาหลัก 13 แวดวง และมีแวดวงที่คนส่วนใหญ่เลือกภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาหลัก 8 แวดวง กลุ่มอายุกลางมีแวดวงที่คนส่วนใหญ่เลือกภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาหลัก 12 แวดวง และมีแวดวงที่คนส่วนใหญ่เลือกภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาหลัก 9 แวดวง กลุ่มอายุน้อยมีแวดวงที่คนส่วนใหญ่เลือกภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาหลัก 9 แวดวง และมีแวดวงที่คนส่วนใหญ่เลือกภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาหลัก 12 แวดวง ดังนั้นจึงสามารถสรุปลักษณะของแต่ละกลุ่มอายุได้ดังนี้ กลุ่มอายุมากมีแวดวงที่เลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาหลักจำนวนมากกว่าภาษาไทยมาตรฐาน กลุ่มอายุกลางก็มีแวดวงที่เลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาหลักจำนวนมากกว่าภาษาไทยมาตรฐาน แต่จำนวนแวดวงที่เลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาหลักนั้นน้อยกว่าของกลุ่มอายุมาก กลุ่มอายุน้อยกลับมีแวดวงที่เลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาหลักจำนวนน้อยกว่าภาษาไทยมาตรฐาน จำนวนแวดวงที่เลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาหลักนั้นน้อยที่สุดใน 3 กลุ่ม เพราะฉะนั้น ลักษณะการเลือกภาษาดังกล่าวข้างต้นจึงแสดงแนวโน้มว่า ยิ่งอายุน้อย แวดวงที่คนไทยอีสานเลือกใช้

ภาษาไทยถิ่นอีสานยังคงน้อยลง ภาษาไทยถิ่นอีสานจึงอยู่ในภาวะการเปลี่ยนภาษาจากภาษาไทยถิ่นอีสานมาเป็นภาษาไทยมาตรฐาน มากกว่าภาวะการชำระภาษา

อย่างไรก็ตาม ภาษาไทยถิ่นอีสานคงยังไม่สูญหายไปในยุคสมัยของคนไทยอีสานกลุ่มอายุน้อย ถึงแม้ว่ามีภาวะการเปลี่ยนภาษา เพราะว่าการเปลี่ยนภาษาดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วมากนัก อาทิ กลุ่มอายุน้อยก็ยังมีแวดวงที่เลือกภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาหลักอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มีแวดวงที่ภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาหลักมากถึง 7 แวดวงในทั้งหมด 21 แวดวง (แสดงด้วย 2 ในตารางที่ 6.7) อาทิ แวดวงที่บ้าน แวดวงที่หมู่บ้านหรือละแวกบ้าน แวดวงคนไม่รู้จัก ฯลฯ

6.3 สรุปการชำระภาษา และการเปลี่ยนภาษาของคนไทยอีสาน

ผลการวิเคราะห์การเลือกภาษาในแวดวงต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่าการใช้ภาษาของคนไทยอีสานอยู่ในภาวะการเปลี่ยนภาษา นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์แสดงเป็นนัยด้วยว่าภาษาไทยถิ่นอีสานจะยังไม่สูญหายไปในอนาคตอันใกล้

เรื่องการเปลี่ยนภาษาในการใช้ภาษาของคนไทยอีสานสรุปได้ดังต่อไปนี้ ในครอบครัวที่ผู้ให้ข้อมูลเป็นลูก ภาษาไทยถิ่นอีสานมีฐานะเป็นภาษาหลักสำหรับหลายคน แต่ในครอบครัวที่ผู้ให้ข้อมูลเป็นพ่อแม่แล้ว มีการนำภาษาไทยมาตรฐานมาใช้ ทำให้ฐานะที่เป็นภาษาหลักของภาษาไทยถิ่นอีสานลดน้อยลง (ดูรายละเอียดในหัวข้อ 6.1) คนไทยอีสานยิ่งอายุน้อย ยังมีแวดวงที่เลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาหลักน้อย โอกาสที่เลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานจึงแคบลงเรื่อย ๆ ตามอายุ (ดูรายละเอียดในหัวข้อ 6.2)

ส่วนเรื่องการปกป้องภาษาไทยถิ่นอีสานจากการสูญหายไปสรุปได้ดังนี้ คนไทยอีสานคงจะเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานในครอบครัวต่อไป ถึงแม้ว่าไม่ใช่ภาษาหลักก็ตาม จะยังมีการชำระรักษาภาษาไทยถิ่นอีสานในฐานะที่เป็นหนึ่งในสองภาษาที่ใช้ในครอบครัว ไม่น่าจะถูกแทนที่ด้วยภาษาไทยมาตรฐานในอนาคตอันใกล้ ข้อค้นพบที่นำเสนอไว้ในหัวข้อ 6.2 แสดงให้เห็นว่าภาษาไทยถิ่นอีสานยังคงเป็นภาษาหลักในบางแวดวง ซึ่งปกติคนไทยอีสานทุกกลุ่มอายุก็เลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาหลักอยู่แล้ว

บทที่ 7

สรุปผล อภิปรายผล และเสนอแนะ

7.1 สรุปผล

ผลงานวิจัยนี้พบว่าคนไทยอีสานมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยถิ่นอีสานและภาษาไทยมาตรฐาน โดยเฉพาะคนไทยอีสานที่มีอายุน้อยมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยมาตรฐานมากกว่าภาษาไทยถิ่นอีสาน ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจ นอกจากนี้ ผลงานวิจัยแสดงนัยว่าทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยถิ่นอีสานน่าจะเชื่อมโยงกับสถานการณ์ไม่เป็นทางการ และทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยมาตรฐานน่าจะเชื่อมโยงกับสถานการณ์ทางการ

ข้อค้นพบดังกล่าวข้างต้นเป็นปฏิภาคกับการเลือกภาษาของคนไทยอีสาน คือ คนไทยอีสานมักจะเลือกภาษาตามความเป็นทางการของแวดวงการใช้ภาษา กล่าวคือ เมื่อแวดวงใดมีความเป็นทางการสูง มักจะเลือกภาษาไทยมาตรฐานแทนที่จะเลือกภาษาไทยถิ่นอีสาน โดยเฉพาะคนไทยอีสานที่มีอายุน้อยมีแนวโน้มดังกล่าวชัดเจนกว่าคนที่อายุมาก เพราะในบางแวดวงที่มีความเป็นทางการ มีความแตกต่างตามอายุ คือ คนที่มีอายุน้อยมักจะเลือกภาษาไทยมาตรฐาน ถึงแม้ว่าคนที่อายุมากจะเลือกภาษาไทยถิ่นอีสาน

เพราะฉะนั้น คนไทยอีสานที่มีอายุน้อยมีจำนวนแวดวงที่เลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานมากกว่าคนที่อายุมาก ข้อค้นพบนี้แสดงให้เห็นว่าภาษาไทยถิ่นอีสานอยู่ในทิศทางการเปลี่ยนภาษา แต่ทิศทางการเปลี่ยนภาษาดังกล่าวคงยังไม่ทำให้ภาษาไทยถิ่นอีสานสูญหายไปในอนาคตอันใกล้ เพราะคนไทยอีสานที่มีอายุน้อยก็ยังมีแวดวงที่เลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในแวดวงที่บ้าน ซึ่งเป็นแวดวงสำคัญในการถ่ายทอดภาษาจากพ่อแม่สู่ลูก คนไทยอีสานหลายคนเลือกใช้ทั้งภาษาไทยมาตรฐานและภาษาไทยถิ่นอีสานกับลูก กล่าวคือ ภาษาไทยถิ่นอีสานคงจะไม่ถูกภาษาไทยมาตรฐานแทนที่ทั้งหมด แต่จะอยู่ในฐานะหนึ่งในสองภาษา ความประสงค์ของคนไทยอีสานว่าอยากถ่ายทอดภาษาไทยถิ่นอีสานด้วยนั้น แสดงออกในทัศนคติต่อภาษาด้วย เพราะคนส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาที่อยากถ่ายทอดให้ลูกหลาน

7.2 อภิปรายผล

เมื่อ 8 ปีที่ผ่านมา ผู้วิจัยได้อยู่กับนักศึกษาไทยอีสาน จึงมีโอกาที่ได้ฟังความคิดเห็นเรื่องภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น สังเกตการใช้ภาษาของนักศึกษาไทยอีสาน ในฐานะนักศึกษาเข้าร่วมฟังที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น และได้มีโอกาสสังเกตวิถีชีวิตแบบชนบทอีสาน ซึ่งแตกต่างจากวิถีชีวิตในมหาวิทยาลัยอย่างมาก ประสบการณ์นี้ทำให้ผู้วิจัยได้แรงบันดาลใจที่จะทำงานวิจัยนี้อย่างยิ่ง และข้อสรุปของงานวิจัยนี้ก็ไม่ขัดแย้งกับประสบการณ์มากนัก

7.2.1

ผู้วิจัยได้รู้จักกับนักศึกษาไทยอีสานที่นำเสนอใจ 2 กลุ่ม กลุ่มแรก คือ สมาชิกของชมรมดนตรีและรำอีสาน ซึ่งกลุ่มนี้ใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานในการสนทนาจริงอย่างมีชีวิตชีวา ผู้วิจัยเคยฟังความคิดเห็นของคนหนึ่งในกลุ่มนี้ว่า “กังวลที่วัยรุ่นอีสานสมัยนี้ไม่สนใจภาษาและวัฒนธรรมของตัวเอง” ซึ่งมีนัยว่า เทียบกับสมัยก่อนแล้วเยาวชนไทยอีสานสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภาษาและวัฒนธรรมน้อยลง นอกจากนี้ ผู้วิจัยเองก็สังเกตเห็นว่านักศึกษาไม่ค่อยรู้ภาษาและวัฒนธรรมอีสาน และไม่ใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน กลุ่มที่สอง คือ นักศึกษาของคณะที่ผู้วิจัยสังกัดก็มีพฤติกรรมเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ขณะนั้น ผู้วิจัยยังสรุปไม่ได้ว่านักศึกษาไทยอีสานส่วนใหญ่ไม่ใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานจริงหรือไม่ ข้อค้นพบของงานวิจัยนี้ทำให้มั่นใจมากขึ้นว่าคนไทยอีสานที่มีอายุน้อยจะเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานน้อยลง

มีข้อสงสัยเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักศึกษาแบบกลุ่มที่สอง ซึ่งไม่ค่อยจะสนใจภาษาไทยถิ่นอีสานมากนัก แต่งานวิจัยนี้กลับพบว่ากลุ่มอายุน้อยก็มีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยถิ่นอีสาน ดังนั้น จึงมีประเด็นต้องสงสัยประเด็นต่าง ๆ ที่น่าสนใจ เช่น นักศึกษาแบบกลุ่มที่สองไม่ค่อยสนใจภาษาไทยถิ่นอีสานก็จริง แต่ในการตอบแบบสอบถามต้องเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง จึงเลือกตอบทางบวกไว้หรือไม่ ถ้าใช่ ผู้ที่ตอบทางบวกก็ต้องแบ่งเป็นผู้ที่ตอบเชิงบวกอย่างกระตือรือร้น และอย่างเฉื่อยชา ถ้าจะศึกษาเหตุผลดังกล่าวอย่างลึกซึ้ง อาจต้องอาศัยวิธีการศึกษาประเภทอื่น ๆ ประกอบด้วย และวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายจากหลายมุมมอง (ดังกล่าวไว้ในหัวข้อ 7.2.7)

7.2.2

ก่อนที่ผู้วิจัยเรียนรู้ความแตกต่างระหว่างภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาลาวของประเทศลาว มักจะใช้ภาษาลาวของประเทศสปป.ลาวเสมอ เพราะภาษาลาวเป็นภาษาราชการ จึงใช้คำกริยาเรียนอย่างมีระบบได้ง่ายกว่าภาษาไทยถิ่นอีสาน ผู้วิจัยยังคิดว่า ‘ขอบใจหลาย ๆ’ ในภาษาไทยถิ่นอีสาน มีความหมาย ‘ขอบคุณครับ’ ในภาษาไทยมาตรฐาน เหมือนกับที่ใช้ในภาษาลาวของประเทศสปป.ลาว แต่เมื่อผู้วิจัยไปใช้ในชนบทภาคอีสาน ได้รับคำแนะนำว่า “ไม่ควรพูด ‘ขอบใจ’ เพราะไม่สุภาพ แต่ต้องพูด ‘ขอบคุณ’ และต้องใส่ ‘ครับ’ ท้ายประโยคเมื่อพูดกับผู้ใหญ่” ผู้ที่แนะนำอาจเข้าใจผิดว่าผู้วิจัยพูดภาษาไทยมาตรฐาน แต่ผู้วิจัยได้ยืนยันว่ากรณีที่พูดภาษาไทยถิ่นอีสานก็ต้องเป็นอย่างนี้เหมือนกัน

หลังจากนั้น ผู้วิจัยเคยได้สัมภาษณ์ชาวเกษตรในอีกหมู่บ้านหนึ่ง เพื่อศึกษาภาษาถิ่นของหมู่บ้านแห่งนั้น ผู้วิจัยจึงถามด้วยว่า “เมื่ออยากจะพูดสุภาพ เช่น ทักทายหรือบอกขอบคุณกับผู้มี

อวาโซ ถ้าจะใช้ภาษาของบ้านนี้ จะพูดอย่างไร” แต่คำตอบไม่ชัดเจนเท่าที่คาดหวัง เพราะเมื่อพูดภาษาไทยถิ่นอีสาน กลายเป็นสถานการณ์ที่ไม่ต้องพูดสุภาพ ส่วนเมื่อต้องพูดสุภาพ คำตอบกลายเป็นถ้อยคำของภาษาไทยมาตรฐาน

จากประสบการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยอนุมานว่าคนไทยอีสานระมัดระวังกับการเลือกภาษาที่เหมาะสมกับสถานการณ์อย่างมาก และน่าจะคิดว่าการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน คือ ใช้ภาษาที่ไม่เป็นทางการด้วย ผลงานวิจัยสอดคล้องกับข้อสังเกตว่า การเลือกภาษาของคนไทยอีสานสอดคล้องกับความเป็น/ไม่เป็นทางการของสถานการณ์

7.2.3

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังมีประสบการณ์ที่น่าสนใจอีกเรื่องหนึ่ง คือ เคยสังเกตนักศึกษาที่เป็นสมาชิกชมรมดนตรีและรำอีสานใช้ศัพท์ภาษาไทยมาตรฐาน โดยใช้ระบบเสียงวรรณยุกต์ของภาษาไทยถิ่นอีสาน เมื่อทักทายอย่างเป็นทางการต่อหน้าผู้ใหญ่ในโอกาสงานเทศกาลงานพื้นเมืองอีสาน ผู้วิจัยอนุมานกลไกการใช้ภาษาว่า เขาต้องการแสดงความเคารพต่อผู้มีอาวุโส จึงใช้ศัพท์ภาษาไทยมาตรฐาน แต่ในเวลาเดียวกันก็อยากจะแสดงความเป็นกันเองว่า นักศึกษาก็เป็นคนไทยอีสานเหมือนผู้ชม จึงใช้สำเนียงภาษาไทยถิ่นอีสาน กรณีนี้ ผู้วิจัยสามารถตั้งข้อสังเกต 2 ประการคือ ภาษาไทยถิ่นอีสานทำให้ผู้ร่วมสนทนารู้สึกใกล้ชิดกันได้ และลักษณะนี้มีผลกระทบต่อการใช้ภาษาของคนไทยอีสาน

งานวิจัยนี้ได้แสดงให้เห็นว่า คนไทยอีสานมีทัศนคติว่าภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาที่ “แสดงความเป็นกันเอง” ได้ แต่ยังคงไม่ได้ว่าลักษณะดังกล่าวมีผลกระทบต่อการใช้ภาษาของคนไทยจริงหรือไม่ เพราะงานวิจัยนี้ไม่ได้ถามว่าผู้ให้ข้อมูลเลือกภาษาไทยถิ่นอีสานในแวดวงแต่ละชนิด ด้วยสาเหตุใด ถ้าจะศึกษาสาเหตุในการเลือกภาษา อาจต้องใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพด้วย ซึ่งผู้วิจัยได้กล่าวถึงประเด็นนี้ในหัวข้อ 7.2.6

7.2.4

งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า วิธีการศึกษาทัศนคติต่อภาษาถิ่นแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคมแบบญี่ปุ่นสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับภาษาไทยถิ่นได้ วิธีการดังกล่าวก็คือ การใช้คำบอกลักษณะภาษาในแบบสอบถาม เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลมีทัศนคติทางบวกหรือลบ และผู้ให้ข้อมูลคิดว่าภาษาถิ่นนั้นมีลักษณะอย่างไร ถ้าถามว่า คำหรือถ้อยคำที่ได้ใช้ครั้งนี้เหมาะสมสำหรับอธิบายลักษณะของภาษาไทยหรือไม่ ผู้วิจัยคิดว่าคำส่วนใหญ่เหมาะสม เพราะค่าเฉลี่ยแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าคนไทยอีสานส่วนใหญ่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับคำนั้น ในขณะที่เดียวกัน ก็คิดว่ายังพัฒนาแบบสอบถามให้เหมาะสมกับภาษาไทยมากขึ้นอีกได้ Inoue (1980a, 1980b) กล่าวว่า

“หลังจากสรุปผลใน Inoue (1978a, 1978b) ว่าคำบอกลักษณะภาษา ใช้กับการศึกษาทัศนคติต่อภาษาถิ่นได้ มีประเด็นปัญหาใหม่ว่า คำที่ได้ใช้ใน Inoue (1978a, 1978b) เหมาะสำหรับการที่เป็นคำบอกลักษณะมากน้อยเพียงใด อาจมีคำอื่น ๆ ที่สะท้อนให้เห็นทัศนคติต่อภาษาถิ่นอย่างชัดเจนกว่าหรือไม่” ดังนั้น Inoue (1980a, 1980b) จึงทดลองใช้คำบอกลักษณะภาษามากถึง 200 คำ เก็บข้อมูลจากท้องถิ่นญี่ปุ่นหลายที่ โดยถามเกี่ยวกับทัศนคติต่อภาษาญี่ปุ่นถิ่นต่าง ๆ ทั่วประเทศ Inoue (1983) ได้ตรวจว่าคำเหล่านี้เหมาะสมที่จะใช้เป็นคำบอกลักษณะภาษามากน้อยเพียงใด โดยใช้การวิเคราะห์การเกาะกลุ่ม และคัดเลือกเฉพาะคำที่สะท้อนทัศนคติของคนญี่ปุ่นต่อภาษาถิ่นได้อย่างชัดเจน นั่นคือ เมื่อคำบอกลักษณะมากกว่า 2 คำมีแนวโน้มในการตอบเหมือนกัน คำใดคำหนึ่งจะถูกตัดทิ้งจากตารางคำบอกลักษณะ และเมื่อคำใดคำหนึ่งไม่สามารถแสดงให้เห็นทัศนคติต่อภาษาถิ่นใดได้เลย ก็จะถูกตัดทิ้งไปเช่นกัน ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีแนวคิดเหมือนกับ Inoue (1978a, 1978b) คือ ถ้ามีคำบอกลักษณะที่ติดนอกจากคำที่ใช้ในงานวิจัยนี้ ก็เพิ่มหรือเปลี่ยนอีกได้ น่าจะทดลองคำหรือถ้อยคำต่าง ๆ เหมือน Inoue (1980a, 1980b) เพื่อพัฒนาชุดคำบอกลักษณะภาษาที่ดีสำหรับภาษาไทย เพราะภาษาไทยก็มีคำคุณศัพท์หรือถ้อยคำที่อธิบายลักษณะของภาษาได้หลากหลาย

7.2.5

เกี่ยวกับการเลือกภาษา งานวิจัยนี้ใช้วิธีการเหมือนกับงานวิจัยที่ผ่านมา เช่น Yamashita (2003) และ Draper (2007) กล่าวคือ นำแนวคิดแวงดวงการใช้ภาษามาใช้ในแบบสอบถาม และข้อค้นพบของงานวิจัยนี้ก็เหมือนกับ Yamashita (2003) คือ คนไทยอีสานมักจะเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานในสถานการณ์ไม่เป็นทางการ และเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานในสถานการณ์เป็นทางการ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ได้แสดงให้เห็นการเลือกภาษาของคนไทยอีสานที่ละเอียดกว่า Yamashita (2003) และ Draper (2007) แวงดวงบางชนิดที่ใช้ในงานวิจัยดังกล่าวไม่ได้ควบคุมส่วนประกอบของแวงดวงการใช้ภาษา ตัวอย่างเช่น ถามว่า “เลือกใช้ภาษาใดกับเพื่อน” แต่ไม่ได้จำกัดว่าสถานที่และเรื่องที่พูดกับเพื่อนคืออะไร ถามว่า “เลือกใช้ภาษาใดที่บ้าน” แต่ไม่ได้จำกัดว่าผู้ร่วมสนทนาคือใคร เป็นต้น ส่วนงานวิจัยนี้ได้ควบคุมส่วนประกอบให้มีครบ 3 ปัจจัย หรืออย่างน้อย 2 ปัจจัยอย่างสม่ำเสมอ จึงสามารถแสดงให้เห็นว่า คนไทยอีสานมักจะเลือกภาษาที่แตกต่างกันได้ โดยขึ้นอยู่กับผู้ฟังและ/หรือเรื่องที่พูด ทั้ง ๆ ที่แวงดวงการใช้ภาษาเป็นแวงดวงชนิดเดียวกัน ตัวอย่างเช่น แวงดวงที่บ้าน แวงดวงที่โรงเรียน แวงดวงที่ทำงาน เป็นต้น

นอกจากนี้ เพื่อช่วยให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาษา สังคม และคนไทยอีสานอย่างกว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอประเด็นสำคัญอีก 2 ประเด็น ดังนี้

7.2.6

ผลงานวิจัยนี้พบว่าทัศนคติต่อภาษาไทยถิ่นอีสานและภาษาไทยมาตรฐานเป็นทางบวกทั้งสองภาษา ซึ่งไม่ใช่เป็นความขัดแย้งกันว่าทางบวกต่อภาษาหนึ่ง และทางลบต่ออีกภาษาหนึ่ง แต่งานวิจัยนี้ก็มีข้อจำกัด คือ ศึกษาเฉพาะทัศนคติของผู้ที่มีการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป ซึ่งเป็นกลุ่มคนไทยอีสานมีฐานะทางสังคมค่อนข้างสูงเป็นส่วนใหญ่ กลุ่มเป้าหมายนี้จึงอาจคิดว่าตัวเองไม่ใช่คนไทยอีสานที่สังคมไทยทั่วไปเคยดูถูก อนึ่ง กลุ่มเป้าหมายของงานวิจัยนี้ทุกคนอาศัยอยู่ในภาคอีสาน จึงอาจมีประสบการณ์จริงที่ภาษาของตัวเองถูกมองในแง่ลบน้อยกว่าคนที่อาศัยอยู่ที่กรุงเทพฯหรือภาคอื่น ๆ ปัจจัยเหล่านี้นี้อาจอาจมีผลกระทบต่อการตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติซึ่งทั้งสองภาษาเป็นบวก เพราะฉะนั้น ถ้าศึกษาทัศนคติของคนไทยอีสานโดยแบ่งตามชั้นสังคม อาชีพ ถิ่นที่อยู่ปัจจุบัน ฯลฯ แนวโน้มที่ได้ อาจมีลักษณะแตกต่างกัน

7.2.7

งานวิจัยนี้มีความลำบากในการพิจารณาทัศนคติและพฤติกรรมทางภาษาที่แสดงออกในสถานการณ์จริง แทนที่การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อสรุปแนวโน้มทั่วไปที่วิเคราะห์ได้จากแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถาม บางคนอาจตอบในลักษณะที่คิดว่าควรเป็นอย่างไร มากกว่าตอบจากประสบการณ์จริง อนึ่ง ผลงานวิจัยครั้งนี้ทำให้เกิดประเด็นปัญหาใหม่ คือ ทัศนคติมีอิทธิพลต่อการเลือกภาษาของผู้พูด หรือ การเลือกภาษาของผู้ฟังมีอิทธิพลต่อทัศนคติ หรือ ทั้งสองเรื่องมีอิทธิพลต่อกันและกัน เรื่องนี้น่าจะขึ้นอยู่กับแต่ละคน และมีกลไกซับซ้อนมาก จึงต้องพิจารณาอย่างลึกซึ้งโดยจำกัดกลุ่มเป้าหมาย วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (qualitative method) น่าจะแก้ปัญหาตรงนี้ได้ เช่น สัมภาษณ์ บันทึกการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน โดยวิธีต่าง ๆ เช่น การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) ฯลฯ อย่างไรก็ตาม วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพต้องเสียเวลามาก จึงมีข้อจำกัดเรื่องจำนวนผู้ให้ข้อมูลหากผู้ให้ข้อมูลมีจำนวนไม่มากพอ ผลสรุปเกี่ยวกับแนวโน้มทั่วไปของคนไทยอีสานจะน่าเชื่อถือหรือไม่ เพราะฉะนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าต้องนำวิธีการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพมาใช้อย่างสมดุลกัน เพื่อช่วยให้เข้าใจทัศนคติและการเลือกภาษาของคนไทยอีสานอย่างกว้างและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

7.3 ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบและข้อสังเกตที่ผู้วิจัยได้นำเสนอมาแล้วโดยละเอียด ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต ดังนี้

7.3.1

การศึกษาและเปรียบเทียบกลุ่มเป้าหมายตามปัจจัยทางสังคมนอกจากอายุ เช่น ชนชั้นสังคม อาชีพ และ ถิ่นที่อาศัยอยู่ปัจจุบัน ฯลฯ ดังอภิปรายในหัวข้อ 7.2 กลุ่มเป้าหมายของงานวิจัยนี้มีทัศนคติทางบวกต่อทั้งสองภาษาอาจเนื่องจากกลุ่มนี้มีชนชั้นสังคมค่อนข้างสูง และอาศัยอยู่ที่ภาคอีสาน เพราะฉะนั้น เพื่อเข้าใจทัศนคติและการเลือกภาษาของคนไทยอีสานอย่างกว้างขวาง ควรจะศึกษาคนไทยอีสานที่มีปัจจัยทางสังคมต่างจากกลุ่มเป้าหมายของงานวิจัยนี้ด้วย เช่น ควบคุมกลุ่มเป้าหมายให้เป็น กลุ่มแรงงานและพนักงานบริษัทที่อยู่ในภาคอีสาน เพื่อศึกษาความแตกต่างตามชนชั้นสังคม หรือ ควบคุมกลุ่มเป้าหมายเป็น เกษตรกรที่อยู่ภาคอีสานและแรงงานที่ย้ายไปอยู่ในกรุงเทพฯ เพื่อศึกษาความแตกต่างตามถิ่นที่อยู่ปัจจุบัน เป็นต้น

7.3.2

การศึกษาเชิงคุณภาพ โดยควบคุมกลุ่มเป้าหมายที่มีลักษณะเหมือนกับกลุ่มเป้าหมายในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า นอกจากศึกษาแนวโน้มทั่วไป ยังควรศึกษาการใช้ภาษาจริงในชีวิตประจำวันด้วย เพื่อเข้าใจการใช้ภาษาของคนไทยอีสานอย่างลึกซึ้ง เพราะงานวิจัยนี้แสดงให้เห็นแนวโน้มทัศนคติและการเลือกภาษาของคนไทยอีสานกลุ่มตัวอย่างหนึ่งเท่านั้น ยังไม่สามารถอธิบายได้ว่า กรณีคนไทยอีสานเลือกใช้ภาษามากกว่าสองภาษาในแวดวงเดียว จะสลับภาษาอย่างไร อะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้สลับภาษา ทัศนคติและพฤติกรรมนี้มีความสัมพันธ์กันอย่างไร เป็นต้น ผู้วิจัยจึงเสนอว่าการวิจัยเชิงคุณภาพน่าจะเหมาะสมและอาจช่วยตอบประเด็นปัญหานี้ได้ดี

7.3.3

การศึกษาเรื่องทัศนคติ อาจขยายขอบเขตของงานวิจัย โดยตั้งกลุ่มเป้าหมายเป็นคนไทยอีสานเหนือ กลาง ได้ และศึกษาทัศนคติต่อภาษาไทยถิ่นอีสานเหนือ กลาง และใต้ ฯลฯ ซึ่งไม่ได้จำกัดทัศนคติต่อภาษาไทยถิ่นที่เป็นภาษาแม่ของกลุ่มเป้าหมาย แต่ศึกษาทัศนคติของคนไทยท้องถิ่นต่าง ๆ ต่อภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ การศึกษานี้นอกจากจะมีประโยชน์ในการให้เห็นสถานภาพของภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ ในปัจจุบัน ยังแสดงให้เห็นทัศนคติของคนไทยอีสานต่อภาษาไทยถิ่นอีสานอย่างลึกซึ้งได้ด้วย เพราะการเปรียบเทียบทัศนคติของคนภาคต่าง ๆ และ/หรือ การเปรียบเทียบระหว่างทัศนคติต่อภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ แสดงให้เห็นลักษณะเฉพาะของคนไทยอีสานและภาษาไทยถิ่นอีสานได้ เช่น การเปรียบเทียบทัศนคติต่อภาษาไทยถิ่นอีสานของคนไทยอีสานและคนไทยภาคอื่น ๆ จะช่วยให้เห็นว่าทัศนคติในฐานะเจ้าของภาษาและทัศนคติของคนภาคอื่น ๆ มีลักษณะแตกต่างกันอย่างไร ส่วนการเปรียบเทียบทัศนคติของคนไทยอีสานต่อภาษาไทยถิ่นอีสานและภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ จะทำให้เห็นว่าลักษณะเฉพาะภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นอย่างไรสำหรับคนไทยอีสาน ผู้วิจัยจึง

เห็นว่าการศึกษารวมถึงคนภาคอื่น ๆ และภาษาไทยถิ่นอื่น ๆ น่าจะทำให้เห็นความจริงเกี่ยวกับ
ภาษาไทยถิ่นอีสานอย่างลึกซึ้งได้ด้วย



ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- คนขำ ศิลปชัย. 2522. ชุมชนที่พูดหลายภาษาในจังหวัดสุรินทร์. ภาคนิพนธ์วิชาภาษาศาสตรบัณฑิต
ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2522 ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. อ้างถึงใน ประพันธ์ จันทวิเทศ. ภาวะหลายภาษาในบ้านหนองอารีและบ้านลาว
เดิม ตำบลดินแดง อำเภอไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชา
ภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2532.
- นัครศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์ . 2544 . การสุ่มตัวอย่าง (Sampling). [Online] Available from
<http://www.watpon.com/Elearning/res22.htm> [12 กุมภาพันธ์ 2552]
- ชลิดา ไรจนวัฒนาวุฒิ . 2533. รายงานผลการวิจัย ภาษาศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทย 4 ถิ่น: การศึกษาเชิง
จำกัด. กรุงเทพฯ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดิฐุ ศรีนราวัฒน์. 2529. ทัศนคติที่บอกได้จากภาษา. วารสารธรรมศาสตร์. 15: 50-57.
- นฤมล บุญแต่ง . การแบ่งภูมิภาคทางภูมิศาสตร์ [Online]. (n.d.). Available from
<http://www.royin.go.th/th/knowledge/detail.php?ID=1378> [12 มกราคม 2553]
- ประพันธ์ จันทวิเทศ . 2532. ภาวะหลายภาษาในบ้านหนองอารีและบ้านลาวเดิม ตำบลดินแดง
อำเภอไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะ
อักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. 2550. พจนานุกรมภาษาโคราช. นครราชสีมา. มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล.
- ยุทธากะ โทมมิโอะกะ. 2552. ทัศนคติของเยาวชนอีสานและเยาวชนกรุงเทพฯต่อภาษาไทยถิ่นอีสาน. การ
ประชุมวิชาการระดับชาติ ภาษาไทยมาตรฐาน ภาษาไทยถิ่น และภาษาย่อยของสังคมของไทย
ประเด็นปัญหาและข้อค้นพบใหม่. เชียงราย, 14 และ 15 มีนาคม 2552. 24-25.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- วิจินต์ ภาณุพงศ์. 2526. ภาษาศาสตร์คำศัพท์ในจังหวัดนครราชสีมา. Science of Language Papers. 3:
63-88. อ้างถึงใน Tingsabadh, Kalaya. Thai Regional Dialects: Victims of Anti-Regionalism.
Proceedings of the 6th International Conference on Thai Studies: Theme IV Traditions and
Changes at Local/Regional Levels Volume II, Chiangmai, 14-17 October 1996. 547-565.
1996.
- วิจินต์ ภาณุพงศ์. 2527. ภาษาศาสตร์คำศัพท์ในจังหวัดนครราชสีมา : โครงการทดลอง : รายงาน
ผลการวิจัย. กรุงเทพฯ. ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย..
- วิจินต์ ภาณุพงศ์. 2529. ภาษาศาสตร์คำศัพท์ในจังหวัดนครราชสีมา : โครงการนำร่อง : รายงาน
ผลการวิจัย. กรุงเทพฯ. โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- सानติ เล็กมณี. กำพล เชื้อแถว. และ ณุสนี แก้วกุลขจร. 2552. วิธีวิจัยทางธุรกิจ: ทฤษฎีและฝึกความ
บทที่ 11 การสุ่มตัวอย่าง (Sampling)[Online]. Available from [http://](http://santi.aru.ac.th/text%20research/.../chapter%2011%20sampling.doc)
santi.aru.ac.th/text%20research/.../chapter%2011%20sampling.doc [29 เมษายน 2553]
- ศิริวิไล ชีระโรจนารัตน์. 2552. การสร้างแผนที่แนวแบ่งเขตภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและ
ภาษาไทยถิ่นอื่นด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์. รายงานผลการวิจัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
อ้างถึงใน ศิริวิไล ชีระโรจนารัตน์. การสร้างแผนที่แนวแบ่งเขตภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลาง
และภาษาไทยถิ่นอื่นด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ข้อสรุปการวิจัย[Online]. Available from
<http://www.arts.chula.ac.th/~ling/geoling/BMTD/category.php?id=66&> [13 มกราคม 2553]
 2553.
- ศิริวิไล ชีระโรจนารัตน์. 2553. การสร้างแผนที่แนวแบ่งเขตภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและ
ภาษาไทยถิ่นอื่นด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ข้อสรุปการวิจัย[Online]. Available from
<http://www.arts.chula.ac.th/~ling/geoling/BMTD/category.php?id=63&>
<http://www.arts.chula.ac.th/~ling/geoling/BMTD/category.php?id=62&> [13 มกราคม 2553]
- ศูนย์การแปลและล่ามเฉลิมพระเกียรติ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2547.
พจนานุกรมออกซฟอร์ด-ริเวอร์ บั๊คส์ : อังกฤษ-ไทย. กรุงเทพฯ. ริเวอร์ บั๊คส์.
- ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ. 2552. พจนานุกรมอิเล็กทรอนิกส์ไทย-
อังกฤษ เล็ก ซิต ร อ น [Online]. Available from
http://lexitron.nectec.or.th/2009_1/index.php?q=index [26 เมษายน 2553]
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2543. ตารางตัวชี้วัดที่สำคัญทางประชากร รวมทุกจังหวัด[Online].
 Available from
http://popcensus.nso.go.th/quick_stat.php?yr=2543&rg=1 [27 มกราคม 2553]
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2548. การสมรสและการหย่าของประชากรไทย[Online]. Available from
http://service.nso.go.th/nso/data/02/02_5_files/marry47.pdf [27 มกราคม 2553]
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. และคณะ. 2551a. รายงานความก้าวหน้า โครงการภาษามลายูท้องถิ่นใน
ประเทศไทย: การศึกษาสถานการณ์ทางภาษาการพัฒนาและการวางแผนการใช้ภาษาเพื่อ
การศึกษาและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้(ระยะที่ 1). นครปฐม:
ศูนย์ศึกษาและสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. และคณะ. 2551b. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการภาษามลายูท้องถิ่นใน
ประเทศไทย: การศึกษาสถานการณ์ทางภาษาการพัฒนาและการวางแผนการใช้ภาษาเพื่อ
การศึกษาและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้(ระยะที่ 1). นครปฐม:
ศูนย์ศึกษาและสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล.

อมรา ประสิทธิ์ รัฐสินธุ์ (ผู้เสนอผลงานวิจัยแบบปากเปล่า). 2551. ทัศนคติของคนลาวต่อภาษาลาวและภาษาไทย: การศึกษาด้วยกลวิธีพรางเสียงคู่ (การบรรยายพิเศษ). ความหลากหลายทางภาษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, กรุงเทพฯ. 5 กันยายน 2551.

ภาษาอังกฤษ

- Cremona, Cristina. and Bates, Elizabeth. 1976. The Development of Attitudes Toward Dialect in Italian Children. Journal of Psycholinguistic Research. 6-3: 223-232.
- Draper, John. 2007. The Isan Languages Maintenance and Revitalization Project Attitude Survey. Khonkaen: Center for Research on Plurality in the Mekong Region, Khon Kaen University.
- Eysenck, H. J. 1964. Crime and Personality. London: Routledge and Legan Paul. Cited in Hayano, Shingo. The image of Miyazaki dialect speakers and Tokyo dialect speakers: from the research of Miyazaki Prefecture Miyakonojo City. Memoirs of the Faculty of Education and Culture, University of Miyazaki, Humanities. 18: 43-51. 2008.
- Fasold, Ralph W. 1984. The Sociolinguistics of Society. Oxford: Blackwell.
- Ferguson, Charles A. 1959. Diglossia. Word. XV: 325-340. Cited in Fishman, Joshua A. The Sociology of Language: An Interdisciplinary Social Science Approach to Language in Society. Rowley, Massachusetts: Newbury House Publishers. 1972.
- Fishman, Joshua A. 1972. The Sociology of Language: An Interdisciplinary Social Science Approach to Language in Society. Rowley, Massachusetts: Newbury House Publishers.
- Frey, J. William. 1945. Amish triple talk. American Speech. 20: 85-98. Cited in Gumperz, John J. and Hymes, Dell., eds. Direction in Sociolinguistics: The Ethnography of Communication. Oxford: Basil Blackwell. 1986.
- Gal, Susan. 1978. Variation and change in patterns of speaking: language shift in Austria. In D. Sankoff (ed.). Linguistic Variation: Models and Methods. 227-38. New York: Academic Press. Cited in Fasold, Ralph W. The Sociolinguistics of Society. Oxford: Blackwell. 1984.
- Gal, Susan. 1979. Language Shift: Social Determinants of Linguistic Change in Bilingual Austria. New York: Academic Press. Cited in Fasold, Ralph W. The Sociolinguistics of Society. Oxford: Blackwell. 1984.
- Greenfield, Lawrence. 1968. Spanish and English usage self-ratings in various situational contents. In Fishman, J. A., Cooper, R. L., Ma, Roxana., et al. eds. Bilingualism in barrio. Final report to DHEW under contract no. OEC-1-7-062817-0297. New York: Yeshiva

- University. Cited in Gumperz, John J. and Hymes, Dell., eds. Direction in Sociolinguistics: The Ethnography of Communication. Oxford: Basil Blackwell. 1986.
- Gumperz, John J. and Hymes, Dell., eds. 1986. Direction in Sociolinguistics: The Ethnography of Communication. Oxford: Basil Blackwell.
- Hayashi, Yukio. 2003. Practical Buddhism among the Thai-Lao: religion in the making of a region. Kyoto: Kyoto University Press.
- Hiramoto, Mie. 2009. Slaves speak pseudo-Toohoku-ben: The representation of minorities in the Japanese relation of *Gone with the Wind*. Journal of Sociolinguistics. 13-2: 249-263.
- Holmes, Janet. 2001. An Introduction to Sociolinguistics: Second edition. Essex: Pearson Education.
- Kalmar, Ivan. Yong, Zhing. and Hong, Xiao. 1987. Language Attitudes in Guangzhou, China. Language in Society. 16-4: 499-508.
- Ladegaard, Hans J. 2000. Language attitudes and sociolinguistic behavior: Exploring attitude-behavior relations in language. Journal of Sociolinguistics. 4-2: 214-233.
- Lambert, W.E., R. Hodgson, R.C. Gardner, and S. Fillenbaum. 1960. Evaluation Reactions to Spoken languages. Journal of Abnormal and Social Psychology. 60: 44-51. Cited in Fasold, Ralph W. The Sociolinguistics of Society. Oxford: Blackwell. 1984.
- Osgood, C.E. Suci, G.J. and Tannenbaum, P.H. 1967. The Measurement of Meaning. University of Illinois Press: Urbana. Cited in Inoue, Fumio. Hoogen imeeji no tahenryoo kaiseki (joo) [Multiple Classification Analysis of the image of dialect vol.1]. Gengo Seikatsu. 311: 82-91, 1977.
- Palikupt, Deeyou. 1983. Central Thai and Northeastern Thai: A Linguistic and Attitudinal Study. Doctoral Dissertation, The University of Texas at Austin.
- Parasher, S. N. 1980. Mother-tongue-English diglossia: a case study of educated Indian bilingual's language use. Anthropological Linguistics. 22-4: 151-168. Cited in Fasold, Ralph W. The Sociolinguistics of Society. Oxford: Blackwell. 1984.
- Rojanawathanavuthi, Chalida. 1987. Studies in three Thai dialects. Unpublished PhD. dissertation. University of Copenhagen. Cited in Tingsabadh, Kalaya. Thai Regional Dialects: Victims of Anti-Regionalism. Proceedings of the 6th International Conference on Thai Studies: Theme IV Traditions and Changes at Local/Regional Levels Volume II, Chiangmai, 14-17 October 1996. 547-565. 1996.

- Sakai, Naoki. 1991. Voices of the Past: The Status of Language in Eighteenth-Century Japanese Discourse. Ithaca, New York/London: Cornell University Press. Cited in Hiramoto, Mie. Slaves speak pseudo-Toohoku-ben: The representation of minorities in the Japanese relation of *Gone with the Wind*. Journal of Sociolinguistics, 13-2. 2009.
- Smalley, William A. 1994. Linguistic Diversity and National Unity: Language Ecology in Thailand. Chicago: The University of Chicago Press.
- Tingsabadh, Kalaya. 1996. Thai Regional Dialects: Victims of Anti-Regionalism. Proceedings of the 6th International Conference on Thai Studies: Theme IV Traditions and Changes at Local/Regional Levels Volume II, Chiangmai, 14-17 October 1996. 547-565.
- Wardhaugh, Ronald. 1986. An Introduction to Sociolinguistics. New York/Oxford: Basil Blackwell.

ภาษาญี่ปุ่น

- Abe, Shin. 2000. The Influence of Mass Media and the Difference between Attributes on the Multivariate-analyzed Dialect Images of the Bonin (Ogasawara) Dialect. Journal of area and culture studies. 3: 1-11.
- Bizen, Toru. 1995. Images of Native and Foreign Languages: Standards and Dialects. Shigadaigaku kyooikugakubu kiyoo: Jinbun kagaku, Shakai kagaku, Kyooiku kagaku. 45: 173-187.
- Boo Huay Joo. 2009. Chuugoku kei Mareeshia jin no gengo seikatsu ni okeru gengo sentaku: zaima, zainichi no Chuugoku kei Mareeshia jin wo chuushin toshite [Language Choice of Chinese Malaysian people: A study of Chinese Malaysian people in Malaysia and Japan]. Shakai gengo kagaku kai dai 24 kai taikai happyoo ronbun shuu. 172-175.
- Gengo eds. 1994. Henryo suru Nihon no Hoogen [Japanese dialects of changing]. Tokyo: Taishuukan shoten.
- Hayano, Shingo. 2002. Tokyo go washa to Ibaraki go washa no imeeji: Mito shi no choosa kara. [The image of Tokyo Japanese speakers and Ibaraki Japanese speakers: from the research of Ibaraki prefecture Mito city]. Bulletin, Dialectological Society of Nagoya. 19: 67-74.
- Hayano, Shingo. 2005. Hoogen konpurekkusu no mekanizumu [The mechanism of inferior complex of dialect]. Ars Linguistica. 12: 89-98.

- Hayano, Shingo. 2008. The image of Miyazaki dialect speakers and Tokyo dialect speakers: from the research of Miyazaki Prefecture Miyakonojo City. Memoirs of the Faculty of Education and Culture, University of Miyazaki. Humanities. 18: 43-51.
- Hayashi, Yukio. 2000. Rao jin shakai no shuukyoo to bunkahenyoo: Touhoku Tai no chiiki shuukyoo seikatsu shi [The changes of religion and culture in Lao society: The ethnography of local religious life Northeastern Thailand]. Kyoto: Kyoto University Press.
- Iida, Misato. 2009. Taiwan ni okeru Gaikoku seki haiguusha no Gengo shiyoo ishiki to Bogo keishoo ishiki: Kagi ken Minyuu goo kyojuu no Betonamu shusshin josei wo chuushin toshita jirei kenkyuu [The attitudes of language use and mother language inheritance among foreign spouses in Taiwan: A Case study of Vietnamese women who live in Minxiong village Jiayi prefecture]. Shakai gengo kagaku kai dai 24 kai taikai happyoo ronbun shuu. 156-159.
- Inoue, Fumio. 1977a. Hoogen imeeji no tahenryoo kaiseki (joo) [Multiple Classification Analysis of the image of dialect vol.1]. Gengo Seikatsu. 311: 82-91.
- Inoue, Fumio. 1977b. Hoogen imeeji no tahenryoo kaiseki (ge) [Multiple Classification Analysis of the image of dialect vol.1]. Gengo Seikatsu. 312: 82-88.
- Inoue, Fumio. 1980a. Hoogen imeeji no hyooka go. [Words for evaluating the image of dialect] Area and Culture Studies. 30: 85-97.
- Inoue, Fumio. 1980b. Hoogen no imeeji [The image of dialect]. Gengo Seikatsu. 341: 48-56.
- Inoue, Fumio. 1983. Hoogen imeeji tahenryookaiseki niyoru hoogen kukaku [The division of dialect by Multiple Classification Analysis of the image of dialect]. In Hirayama Teruo hakase koki kinen kai. (ed.) Gendai hoogengaku no kadai dai 1 kan: shakaiteki kenkyuu hen [The problems of modern dialectology vol.1: Social studies]. 71-98. Tokyo: Meiji Shoin.
- Inoue, Fumio. 1989. Kotobadukai shinfuukei: Keigo to hoogen [New view of the use of language: Honorific and dialect]. Tokyo: Akiyama shoten.
- Kato, Masanobu. 1983. Hoogen konpurekkusu no genjoo [Current condition of dialect inferior complex]. Gengo Seikatsu. 377: 28-34.
- Kobayashi, Takeshi. 1995. Juuminishiki ni miru hoogen shikoo, Kyootsuugo shikoo: Sendai-shi [Dialect intention and Common language intention observed by inhabitant consciousness]. Gekkan Gengo. 32: 36-37. Cited in Hiramoto, Mie. Slaves speak pseudo-Toohoku-ben: The representation of minorities in the Japanese relation of Gone with the Wind. Journal of Sociolinguistics, 13-2: 249-263.2009.

- Mabuchi, Ryogo. 2002. Nara daigaku Shakai gakubu Shakai toukei gaku: Chousa kekka wo ginmi suru [Nara university, Faculty of Social sciences, Social Statistics: Analyze the data]. [Online]. Available from http://www.k3.dion.ne.jp/~mabuchi/lectures_nara/sample_and_archives.htm [2009, March]
- Matsuda, Mika. 1999. A Study on Linguistic Change of Oita Dialect: Considering the Relationship between Linguistic Change and Images of Dialects. Bulletin of Beppu University Junior College. 18: 37-49
- Miyamoto, Daisuke. 2007. Chuugoku ni okeru gengo hyooka: Sekkou shoo no daigakusei wo rei ni shite [Language Evaluations in China: University students in Zhejiang province]. Nenpoo: Jinrui bunka kenkyuu no tameno Himojishiryoo no taikeika. 4: 193-202.
- Miyamoto, Daisuke. 2009a. Language Evaluations of Chinese University Students from Beijing, Tianjin, Shanghai and Hanzhou. The Japanese Journal of Language in Society. 11-2: 55-68.
- Miyamoto, Daisuke. 2009b. Shanhai jin daigakusei no gengo hyooka [Language Evaluations of Shanghai Chinese university students]. Studies in Humanities. 42:33-50.
- Miyamoto, Daisuke. 2009c. Tenshin jin gaigakusei no gengo hyooka [Language Evaluations of Tianjin Chinese university students]. Bulletin of the Institute for Humanities Research. 167: 135-167.
- Murakami, Keiichi. 2005. Geeyo shotoo kookoousei no kansai hoogen ni taisuru ishiki, imeeji: Hiroshima, Ehime kenkyooiki kookoo hoogen choosa yori [The Consciousness and the Image toward the Kansai Dialect in the High School Students of the Geeyo Islands: The research of high school students in the border area of Hiroshima prefecture and Ehime prefecture.]. Bunrin. 39: 83-96.
- Nakazawa, Minato. 2001. Shakai chousa dai 4 kai: "Hyouhon chuushutsu (sampingu) no houhou" (2001 nen 5 gatsu 10 ka) [Social survey the 4th lecture: "The method of sampling" (May 10th 2001)][Online]. Available from http://phi.med.gunma-u.ac.jp/oldlec/social_research_p04.html [2009, March]
- Oki, Yuko. 1986. Hoogen imeeji no keisei [The formation of the image of dialect]. Kokubungaku. 63: 172-158.
- Oishi, Hatsutarō. 1969. Toohoku ben wa doo hyooka sareteiruka [How Northeastern dialect is evaluated?]. Gengo Seikatsu. 210: 43-46.

- Otani, Shinsuke. Kinoshita, Eisuke. Goto, Noriaki. Komatsu, Hiroshi. and Nagano, Takeshi. 1999. Shakaichoosa eno apuroochi: Ronri to hoofoo [Approach to Social Research: Theory and method]. Kyoto: Minerva shoboo.
- Sakata, Shuichi. 2000. Dai 5 setsu: Hyouhon Chuushutu hou [Chapter 5: Sampling method][Online]. Available from <http://www.rikkyo.ne.jp/univ/ssakata/class/jwu/2000/materials/06.htm> [2009, March]
- Sanada, Shinji. 2006. Shakaigengogaku no tenboo [The foresight of Sociolinguistics]. Tokyo: Kuroshio shuppan.
- Sato, Kazuyuki. 1992. Image in the Thugaru Dialect Speaker : Thugaru Dialect and Tokyo Dialect. Studies in the humanities, Humanities. 12: 169-193.
- Satoo, Kazuyuki. 1995. Hoogen shuryuu shakai, chiiki kooseiin no tayooka to sono gengoisiki: Hirosaki shi [Dialect mainstreamed society, the diversification of community member and language attitude: Aomori prefecture Hirosaki city]. Gekkan Gengo. 24: 20-23. Cited in Hiramoto, Mie. Slaves speak pseudo-Toohoku-ben: The representation of minorities in the Japanese relation of Gone with the Wind. Journal of Sociolinguistics, 13-2: 249-263. 2009.
- Satoo, Kazuyuki. and Masato Yoneda. 1999. Doonaru Nihon no Kotoba: Hoogen to Kyootuugo no Yukue [How Japanese languages will be?: Whereabouts of dialect and common language]. Tokyo: Taishuukan. Cited in Hiramoto, Mie. Slaves speak pseudo-Toohoku-ben: The representation of minorities in the Japanese relation of Gone with the Wind. Journal of Sociolinguistics, 13-2: 249-263. 2009.
- Shibata, Takeshi. 1958. Nihon no Hoogen [The dialect of Japan]. Tokyo: Iwanami Shoten. Cited in Hiramoto, Mie. Slaves speak pseudo-Toohoku-ben: The representation of minorities in the Japanese relation of Gone with the Wind. Journal of Sociolinguistics, 13-2: 249-263. 2009.
- Shibuya, Katsumi. 1995. Shinjoo to wakimae ishiki no shoototsu suru tokoro [Where belief and having a sense of the world conflict]. Gekkan Gengo. 24: 110-121. Cited in Hiramoto, Mie. Slaves speak pseudo-Toohoku-ben: The representation of minorities in the Japanese relation of Gone with the Wind. Journal of Sociolinguistics, 13-2. 2009.
- Tomioka, Yutaka. 2009. Taigo toohoku hoogen ni taisuru imeeji no chigai: Tai no toohoku chihoo to shutoken shusshin no daigakusei no aida no chigai ni kansuru ichi kousatu [The difference of dialect image toward Northeastern Thai: A consideration about the difference

between Northeastern Thai students and Bangkok Metropolitan students]. Shakai gengo kagaku kai dai 24 kai taikai happyoo ronbun shuu. 248-251.

Tomita, Takejiro. 1990. Tainichijiten: kaiteiban [Thai Japanese Dictionary: 2nd Edition]. Tenri: Youtokusha.

Yamashita, Akihiro. 2003. Toohoku Tai ni okeru gengo to kizoku ishiki [Language and identity in the Northeastern Thailand]. Doctoral Dissertation, Department of International Association, Hiroshima University.

Yasuda, Saburo. 1966. Shitsumonshi no waadingu jikken [The experiment of wording in questionnaire]. Shakaigaku hyooron. 17-2: 58-73. Cited in Otani, Shinsuke. Kinoshita, Eisuke. Goto, Noriaki. Komatsu, Hiroshi. and Nagano, Takeshi. Shakaichoosa eno apuroochi: Ronri to hoohoo [Approach to Social Research: Theory and method]. Kyoto: Minerva shoboo. 1999.

Yasuda, Toshiaki. 1999. Kokugo to Hoogen no Aida: Gengo koochiku no Seijigaku [Between national language and dialect: The politics of language formation]. Kyoto, Japan: Jinbun Shoin. Cited in Hiramoto, Mie. Slaves speak pseudo-Toohoku-ben: The representation of minorities in the Japanese relation of Gone with the Wind. Journal of Sociolinguistics, 13-2. 2009.

ภาษาอื่น ๆ

Mak, Wilhelm. 1935. Zweisprachigkeit und Mischmundart in Oberschlesien. Schlesisches Jahrbuch fur deutsche Kulturarbeit. 7:41-52. Cited in Gumperz, John J. and Hymes, Dell., eds. Direction in Sociolinguistics: The Ethnography of Communication. Oxford: Basil Blackwell. 1986.

Schmit-Rohr, George. 1963. Mutter Sprache. Jena: Eugen Deiderichs Verlag. Cited in Gumperz, John J. and Hymes, Dell., eds. Direction in Sociolinguistics: The Ethnography of Communication. Oxford: Basil Blackwell. 1986.



ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

แบบสอบถามทัศนคติต่อภาษา และการเลือกใช้ภาษา

ผู้วิจัยเป็นชาวญี่ปุ่นที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาโท ที่ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้วิจัยสนใจภาษาและวัฒนธรรมอีสานตั้งแต่เรียนวิชาเอกภาษาไทยที่ประเทศญี่ปุ่น จึงเคยเข้าชั้นเรียนเป็นผู้ร่วมฟัง ที่ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยได้รับการดูแล และความช่วยเหลือจากชาวอีสาน ทั้งคณาจารย์ นักศึกษา และชาวบ้านทั่วไป ขณะนี้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเรื่องภาษาอีสาน โดยเฉพาะทัศนคติของชาวไทยทั่วไปต่อภาษาไทยถิ่นอีสาน แบบสอบถามฉบับนี้จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติต่อภาษาและการเลือกใช้ภาษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในวิทยานิพนธ์ของผู้วิจัย

หมายเหตุ:

“ภาษาไทยถิ่นอีสาน” หมายถึง ภาษาอีสานทั่วไปที่ใช้กันในภาคอีสานโดยไม่รวมภาษาอื่น ๆ เช่น ภาษาเขมรสูง ภาษากูย ภาษาพวน และ ภาษาภูไท เป็นต้น

“ถิ่นอีสาน” หมายถึง พื้นที่จังหวัด 19 จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ นครพนม นครราชสีมา บุรีรัมย์ มหาสารคาม มุกดาหาร ศรีสะเกษ สกลนคร สุรินทร์ ร้อยเอ็ด เลย ยโสธร หนองคาย หนองบัวลำภู อำนาจเจริญ อุรธานี และอุบลราชธานี

ส่วนที่ 1: ข้อมูลส่วนตัว

1. อายุ ท่านมีอายุเท่าไร _____ ปี

2. เพศ ชาย หญิง

3. ระดับการศึกษา กำลังศึกษาอยู่ ระบุ ปริญญาตรี
 ปริญญาโท
 ปริญญาเอก

สำเร็จการศึกษาแล้ว ระบุ ต่ำกว่าปริญญาตรี
 ปริญญาตรี
 สูงกว่าปริญญาตรี

4. อาชีพ นักศึกษา
 เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัย
 อื่น ๆ ระบุ _____

4.1 คณะที่ท่านสังกัด

ภาควิชา (ถ้ามี) _____

คณะ _____

5. ภูมิลำเนา (บ้านเกิด)

ตำบล/แขวง _____

อำเภอ/เขต _____

จังหวัด _____

6. ข้อมูลเกี่ยวกับบิดา และมารดา

	ภูมิลำเนา (บ้านเกิด) จังหวัด	เชื้อสาย
บิดา		
มารดา		

7. เชื้อสาย

ท่านคิดว่าตนเองมีเชื้อสายอะไร (สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ไทย
- ไทยอีสาน
- ไทยเชื้อสายจีน
- ไทยเชื้อสายเขมร
- ไทยเชื้อสายกุ่ม
- ไทยเชื้อสายพวน
- ไทยเชื้อสายญไท
- ไทยเชื้อสายเวียดนาม (ญวน)
- อื่น ๆ _____

8. ความเป็นไทยอีสาน

ท่านคิดว่าตนเองมีความเป็นไทยอีสาน หรือ ไม่

- มี ไม่มี

9. ความสามารถทางด้านภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาอื่น ๆ (ไม่รวมภาษาต่างประเทศ)

เช่น ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาจีน ภาษาเขมร ฯลฯ

	พูด			ฟัง		
	ได้ดี	พอใช้	ไม่ได้	ได้ดี	พอใช้	ไม่ได้
ภาษาไทยถิ่นอีสาน						
ภาษาอื่น ๆ ระบุ _____						
ภาษาอื่น ๆ ระบุ _____						
ภาษาอื่น ๆ ระบุ _____						

ส่วนที่ 2: ทักษะคิดต่อภาษา=====

ท่านมีความเห็นอย่างไรต่อภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาไทยมาตรฐาน ในเรื่องดังต่อไปนี้
กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องว่าง

5.เห็นด้วยอย่างยิ่ง 4.ค่อนข้างเห็นด้วย 3.ปานกลาง
2.ค่อนข้างไม่เห็นด้วย 1.ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

		ภาษาไทยถิ่น อีสาน					ภาษาไทย มาตรฐาน				
		5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
1	เป็นภาษาที่ ที่ๆ ไม่มีความหลากหลาย										
2	เป็นภาษาที่ เรียบง่าย										
3	เป็นภาษาที่ ไม่ควรใช้ที่โรงเรียน						ไม่ต้องกรอก				
4	เป็นภาษาที่ มีความสำคัญ										
5	เป็นภาษาที่ แสดงอารมณ์ได้ชัดเจน										
6	เป็นภาษาที่ สุภาพ										
7	เป็นภาษาที่ ควรจะสอนที่โรงเรียน						ไม่ต้องกรอก				
8	เป็นภาษาที่ ทำให้เกิดความรู้สึกห่างเหินระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง										
9	เป็นภาษาที่ ไม่สุภาพ										
10	เป็นภาษาที่ ท่านชอบ										
11	เป็นภาษาที่ ใช้สื่อสารได้ตรงประเด็น										
12	เป็นภาษาที่ ล้าสมัย										
13	เป็นภาษาที่ แสดงความเป็นกันเอง										
14	เป็นภาษาที่ ไม่ไพเราะ										
15	เป็นภาษาที่ มีคำและสำนวนหลากหลาย										
16	เป็นภาษาที่ ทันสมัย										
17	เป็นภาษาที่ ชับซ้อน										
18	เป็นภาษาที่ ทำให้ท่านรู้สึกอาย หรือ ไม่สบายใจ เมื่อมีคนได้ยินท่านพูด						ไม่ต้องกรอก				
19	เป็นภาษาที่ ท่านอยากถ่ายทอดให้กับลูกหลาน										
20	เป็นภาษาที่ ไพเราะ										
21	เป็นภาษาที่ ไม่สามารถแสดงอารมณ์ได้ชัดเจน										
22	เป็นภาษาที่ มีความจำเป็นต่อชีวิตประจำวัน										
23	เป็นภาษาที่ ไม่มีแบบแผน										
24	เป็นภาษาที่ มีประโยชน์ในชีวิตประจำวันของท่าน										
		5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
		ภาษาไทยถิ่น อีสาน					ภาษาไทย มาตรฐาน				

ส่วนที่ 3 การเลือกใช้ภาษา=====

A. จงเลือกภาษาที่ท่านใช้มากที่สุดในสถานการณ์ดังต่อไปนี้ (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องว่าง

ภาษาไทยมาตรฐาน	ภาษาไทยมาตรฐานปนกับภาษาไทยถิ่นอีสาน	ภาษาไทยถิ่นอีสาน	อื่น ๆ (ระบุในช่อง)
----------------	-------------------------------------	------------------	---------------------

เมื่ออยู่ที่บ้าน

1	พูดคุยกับพ่อ				
2	พูดคุยกับแม่				
3	พูดคุยกับลูก (ถ้าไม่มีลูก กรุณาตอบโดยสมมุติว่า ถ้ามีลูกแล้ว ท่านจะใช้ภาษาใดในการสื่อสารกับลูก)				

เมื่ออยู่ในหมู่บ้าน (หมู่บ้านในที่นี้หมายถึง หมู่บ้านในชนบท หากท่านไม่ได้อยู่ในหมู่บ้านชนบท แทนด้วยคำว่า ละแวกบ้าน)

4	พูดคุยกับเพื่อนสนิท เรื่องแผนที่จะไปเที่ยวกันสุดสัปดาห์				
5	พูดคุยกับเพื่อนบ้าน เรื่องเทศกาลที่จะจัดกัน				

เมื่ออยู่ที่โรงเรียน

6	พูดคุยกับเพื่อนสนิท เรื่องแผนที่จะไปเที่ยวหลังเลิกเรียน				
7	พูดคุยกับเพื่อนสนิท เรื่องวิชาที่เรียน				
8	พูดคุยกับครู เรื่องปัญหาในวิชาที่เรียน				

เมื่ออยู่ที่วัด

9	พูดคุยกับพระสงฆ์				
---	------------------	--	--	--	--

เมื่ออยู่ที่ทำงาน (หากท่านไม่ได้ทำงาน กรุณาตอบโดยสมมุติว่า ถ้าท่านทำงานแล้ว และจะใช้ภาษาใดในการสื่อสาร)

10	พูดคุยกับเพื่อนร่วมงาน เรื่องแผนที่จะไปทานข้าวเย็นกันหลังเลิกงาน				
11	พูดคุยกับเพื่อนร่วมงาน เรื่องการจัดประชุม				
12	พูดคุยกับหัวหน้า เรื่องการจัดประชุม				

เมื่ออยู่ที่โรงพยาบาล

13	พูดคุยกับแพทย์				
----	----------------	--	--	--	--

เมื่ออยู่ที่ศาลากลาง

14	พูดคุยกับข้าราชการ				
		ภาษาไทยมาตรฐาน	ภาษาไทยมาตรฐานปนกับภาษาไทยถิ่นอีสาน	ภาษาไทยถิ่นอีสาน	อื่น ๆ (ระบุในช่อง)

เมื่ออยู่ระหว่างทางบริเวณรอบ ๆ มหาวิทยาลัย (เช่น หลังมอ กังสดาร และยูเซ็นเตอร์สำหรับมหาวิทยาลัยขอนแก่น หรือ พลาซ่า ตลาดน้อย และคลองถม สำหรับมหาวิทยาลัยมหาสารคาม)

		ภาษาไทย มาตรฐาน	ภาษาไทยมาตรฐานปน กับภาษาไทยถิ่นอีสาน	ภาษาไทยถิ่น อีสาน	อื่น ๆ (ระบุ ในช่อง)
15	พูดคุยกับคนที่พูดภาษาไทยถิ่นอีสานได้ ซึ่งเขาพูดคุยกับท่านเพื่อถามทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ				
16	พูดคุยกับคนที่พูดภาษาไทยมาตรฐาน ซึ่งเขาพูดคุยกับท่านเพื่อถามทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ				

เมื่ออยู่ที่กรุงเทพฯ

17	พูดคุยกับคนที่พูดภาษาไทยถิ่นอีสานได้ ซึ่งท่านพูดคุยกับเขาเพื่อถามทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ				
18	พูดคุยกับคนที่พูดภาษาไทยมาตรฐาน ซึ่งท่านพูดคุยกับเขาเพื่อถามทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ				

B. จงเลือกภาษาที่ครอบครัวของท่านใช้มากที่สุด เมื่อพูดคุยกับท่าน (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

19	พ่อ				
20	แม่				
21	ลูก (ถ้าไม่มีลูก กรุณาตอบโดยสมมุติว่า ถ้าท่านมี ลูก อยากให้ลูกใช้ภาษาอะไร)				

ถ้าท่านอนุญาตให้ผู้วิจัยสามารถติดต่อท่านได้ในกรณีต้องการขอสอบถามเพิ่มเติม กรุณากรอก ชื่อ-สกุล และที่ติดต่อของท่าน

ชื่อ-สกุล _____

E mail address _____

เบอร์โทรศัพท์ _____

การป้องกันข้อมูลส่วนบุคคลที่ได้รับ

ผู้วิจัยจะใช้ข้อมูลที่ได้รับเพื่อวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเท่านั้น จะไม่นำข้อมูลไปเพื่อวัตถุประสงค์อย่างอื่นใด และจะไม่เปิดเผยต่อบุคคลที่สาม

ขอขอบพระคุณครับที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

นาย ยูทาเกะ โทมิโอกะ (Yutaka TOMIOKA) ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

xxxx@xxxx / xxx-xxx-xxxx

(หากท่านมีข้อสงสัยหรือต้องการสอบถามเกี่ยวกับแบบสอบถามฉบับนี้ โปรดติดต่อผู้วิจัย)

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายยุทธกะ โทมิโอะ เกิดที่ประเทศญี่ปุ่น จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา วิชาเอกภาษาไทย จากคณะศึกษาดังประเทศ มหาวิทยาลัยโตเกียว ศึกษาดังประเทศ (Faculty of Foreign Studies, Tokyo University of Foreign Studies) เมื่อปี การศึกษา 2547 และเข้าศึกษาดังที่ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2550



ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย